UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE

POLITICI ŞI STRATEGII ÎN GESTIONAREA CONFLICTUALITĂȚII

SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ŞTIINȚIFICE
CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ
A CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE
- 20-21 NOIEMBRIE 2008, BUCUREŞTI -

VOL. 1
POLITICILE CA GENERATOR DE SECURITATE

Coordonator: dr. Constantin MOŞTOFLEI

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREŞTI, 2008

***Moderatori**:*
CS I dr. Constantin MOŞTOFLEI
CS I dr. Grigore ALEXANDRESCU

Comitet ştiinţific:
Dr. Nicolae DOLGHIN
CS I dr. Grigore ALEXANDRESCU

Secretar ştiinţific:
CS Vasile POPA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
POLITICI ŞI STRATEGII ÎN GESTIONAREA CONFLICTUALITĂŢII (2008, Bucureşti)
Politici şi strategii în gestionarea conflictualităţii: 20-21 noiembrie 2008, Bucureşti/ Universitatea Naţională de Apărare „Carol I". - Bucureşti: Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", 2008
5 vol.
ISSN 2065 - 1244

Vol. 1: coord.: Constantin Moştoflei.
ISSN 2065 - 1244

I. Moştoflei, Constantin (coord.)
II. Universitatea Naţională de Apărare „Carol I" (Bucureşti)

355.45(498)063

Coperta:Elena PLEŞANU

COPYRIGHT: Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiţia precizării sursei

- Responsabilitatea privind conţinutul revine în totalitate autorilor.

ISSN 2065 - 1244

CUPRINS

PARTENERIATELE MULTILATERALE ŞI DIALOGUL POLITIC INTENSIFICAT – SOLUȚII POSIBILE ÎN EDIFICAREA STABILITĂȚII ŞI SECURITĂȚII ÎN ZONA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE
Dr. Gheorghe MARIN.....9

EMERGENȚA POLITICILOR ŞI STRATEGIILOR NONCONFLICTUALE ÎN ZONELE CU CONFLICTE ÎNGHEȚATE
Dr. Florian RÂPAN 23

SECURITATEA NAȚIONALĂ, ACTUALITATE ŞI PERSPECTIVĂ, DIN PRISMA GESTIONĂRII CONFLICTUALITĂȚII
Dr. Nicolae N. ROMAN 29

REINVENTAREA PUTERII ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE
Dr. Nicolae DOLGHIN.....39

THE SECURITY CONCEPTS FOR STABLE INTERNATIONAL ENVIRONMENT
Georgi DIMOV 44

MEDIUL DE SECURITATE INTERNAȚIONAL ÎN STRATEGIILE PUTERILOR ACTUALE
LUCIAN VIERU 48

NECESITATEA ELABORĂRII UNEI POLITICI UNITARE ÎN DOMENIUL EDUCAȚIEI DE SECURITATE
Dr. Gavril MALOŞ
Mariana ALEXE.....59

MIGRAȚIA – CAUZĂ ŞI EFECT ÎN SFERA SECURITĂȚII ŞI CONFLICTUALITĂȚII. DIMENSIUNI SOCIALE ŞI PSIHOSOCIALE, POLITICE ŞI MILITARE
Dr. Alexandra SARCINSCHI 65

CONTINUAREA EXTINDERII NATO – SCENARII, REZULTATE, LIMITE
Dr. Florin DIACONU 76

SECURITATE PRIN GLOBALIZARE
Antonel LUNGU 84

SECURITATEA ECONOMICĂ ŞI INTERESUL NAȚIONAL
Eugen-Andrei CONSTANTIN..... 91

RECONFIGURAREA ALIANȚELOR STRATEGICE DIN SPAȚIUL EURASIATIC LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI
Cristian NIȚĂ 99

O NOUĂ VIZIUNE A STRATEGIEI SUA PRIVIND COMBATEREA TERORISMULUI. INTENSIFICAREA ROLULUI COMUNITĂȚII DIN INTELLIGENCE ÎN RAPORT CU FACTORUL MILITAR
Mariana MARINICĂ
Roxana TUDORANCEA.....114

TERORISMUL ISLAMIC ÎN NORDUL AFRICII
Mihai VOICULESCU..... 123

PARADIGMELE SECURITĂȚII EUROPENE. IMPLICAȚII ŞI DETERMINĂRI ÎNTRE SECURITATE GLOBALĂ ŞI SECURITATE REGIONALĂ CA EFECTE ALE GLOBALIZĂRII
Gabriela MORARIU..... 136

MILITARY AND POLITICAL-SOCIETAL THREATS IN THE WESTERN BALKANS
Dr. Richard STOJAR.....146

PRINCIPALELE DOCTRINE MILITARE ÎN DINAMICA UNEI EVOLUȚII COMPARATIVE CU PRIVIRE LA SOLUȚIONAREA CONFLICTELOR
Lucian ISPAS 158

POLITICILE ŞI STRATEGIILE MEDIA CA ELEMENTE ALE MANAGEMENTULUI CONFLICTELOR LA SFÂRŞIT ŞI ÎNCEPUT DE MILENIU (FOSTA IUGOSLAVIE, IRAK, AFGANISTAN)
Adrian FULEA..... 165

MANAGEMENTUL MINISTERULUI APĂRĂRII DIN ROMÂNIA ÎN DOMENIUL INFORMĂRII ŞI COMUNICĂRII ÎN TEATRELE DE OPERAȚII DIN IUGOSLAVIA, IRAK, AFGANISTAN
Adrian FULEA..... 171

CONSIDERAȚII PRIVIND NECESITATEA UNEI POLITICI DE ÎMBUNĂTĂȚIRE A PROCESULUI DE AUTORIZARE A ACCESULUI LA INFORMAȚII CLASIFICATE
Petre PORADICI 181

PROGRAMELE DE ASISTENȚĂ DE SECURITATE A PERSONALULUI – POLITICI EFICIENTE DE REDUCERE A RISCURILOR DE SECURITATE
Petre PORADICI 185

POLITICA DE SECURITATE CA DOMENIU AL POLITICILOR PUBLICE
Dorin Marinel EPARU 192

CONCEPTUL PRIVIND GENERAREA ŞI REGENERAREA FORȚELOR PENTRU APĂRARE ÎN ARMATA ROMÂNIEI
Aurică ŞERBAN
Alexandru ADOMNICĂI.....203

COORDONATELE SECURITĂȚII REGIONALE
Dan IONICĂ 214

HEGEMONIA ŞI REPUTAȚIA GLOBALĂ ŞI REGIONALĂ
Dan IONICĂ 226

INDEX DE AUTORI 240

SECȚIUNEA I
POLITICILE CA GENERATOR DE SECURITATE

PARTENERIATELE MULTILATERALE ŞI DIALOGUL POLITIC INTENSIFICAT – SOLUŢII POSIBILE ÎN EDIFICAREA STABILITĂŢII ŞI SECURITĂŢII ÎN ZONA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE

Dr. Gheorghe MARIN*

Dinamica cooperării în arealul Mării Negre este puternic influenţată de mutaţiile ce au avut loc în Europa, Orientul Mijlociu şi Asia în ultimii ani. Europenii din centrul şi vestul continentului păşesc cu vigoare spre unitate. Este soluţia majoră pe care ei o întrevăd pentru realizarea interdependenţelor necesare înfăptuirii solidarităţii active în vederea reducerii decalajelor de dezvoltare, afirmării şi funcţionării democratice a statelor, creşterii standardului de viaţă, rezolvării problemelor de mediu şi eliminării ameninţărilor teroriste şi de orice natură la adresa „bătrânului continent“.

Asigurarea securităţii României reprezintă un proces continuu şi complex, extins asupra unui spectru larg de domenii, relaţii şi interdependenţe, destinat promovării intereselor şi obiectivelor de securitate ale statului, societăţii şi cetăţeanului. Securitatea României este definită şi promovată în interiorul NATO şi UE, în corelaţie cu politicile specifice ale celor două organizaţii, precum şi cu angajamentele şi politicile stabilite prin parteneriate dezvoltate cu alte state.

Provocările la adresa securităţii, generate de suprapunerea unor procese contradictorii, precum globalizarea şi fragmentarea, se adaugă formelor clasice de riscuri şi ameninţări, evidenţiind noi vulnerabilităţi şi disfuncţionalităţi în gestionarea acestora.

Riscurile de natură asimetrică se diversifică şi se amplifică în intensitate şi ca arie de manifestare, iar prevenirea şi contracararea lor se dovedesc a fi deosebit de complexe şi costisitoare, ceea ce implică contribuţia şi responsabilitatea comună a tuturor statelor. Menţinerea conflictelor, alimentarea focarelor de tensiune tradiţionale, a fenomenelor de instabilitate şi criză, încurajarea tendinţelor de reproiectare geopolitică a zonelor sensibile (Asia Centrală, zona caucaziano-caspică, Orientul Mijlociu extins, Africa etc.), precum şi marginalizarea sau izolarea unor entităţi statale favorizează activarea şi amplificarea unor riscuri şi ameninţări care au impact major asupra securităţii şi stabilităţii regionale şi globale.

1. Evaluarea strategică a Zonei Extinse a Mării Negre

Bazinul Mării Negre şi zona adiacentă acestuia reprezintă graniţa dintre culturi, religii, mentalităţi, ideologii şi sfere de influenţă pe cât de multiple şi individualizate, pe atât de diversificate şi intercondiţionate. Sfârşitul războiului rece, dispariţia lumii bipolare au permis afirmarea şi consacrarea unor noi actori statali, dezvoltarea pe bază de parteneriat şi încredere a dialogului politic şi a cooperării internaţionale, concomitent cu extinderea rapidă a valorilor democraţiei pluraliste şi a economiei de piaţă. În aceste condiţii, s-a afirmat tot mai evident necesitatea respectării drepturilor omului în condiţiile asigurării bunăstării şi prosperităţii individuale, într-o lume mai

* **Amiral profesor universitar, Şeful Statului Major General**

sigură şi mai stabilă.[1]

În actualul context de securitate, zona extinsă a Mării Negre cuprinde, pe de o parte, entităţi statale aflate în diferite stadii ale procesului de tranziţie către democraţie şi economia de piaţă, având niveluri de dezvoltare extrem de diferenţiate şi statute deosebite faţă de marile instituţii euroatlantice integratoare, iar, pe de altă parte, spaţii şi regiuni încă instabile şi nesigure, supuse unor crize şi conflicte aflate în derulare sau în stare latentă, insuficient soluţionate, gata oricând să fie reactivate, capabile să genereze noi ameninţări şi provocări la adresa securităţii regionale şi globale, deţinătoare în schimb de importante resurse energetice şi materiale strategice.[2]

Nu se poate afirma cu certitudine că sfârşitul războiului rece a adus în regiunea Mării Negre pacea şi stabilitatea dorite; din contră, au apărut noi puncte de tensiune şi conflict: în Georgia, Abhazia şi Osetia; în Republica Moldova, Transnistria; în Rusia, Cecenia; Rusia şi Ucraina; Turcia şi Grecia, dar şi Armenia şi Azerbaidjan. De asemenea, cele două "zone fierbinţi" ale Europei, Caucazul şi Balcanii, au o influenţă directă asupra securităţii la Marea Neagră. Toate aceste conflicte au un istoric specific, însă zona menţionată se confruntă şi cu probleme de natură economică, politică şi socială, izvorâte din procesul tranziţional prin care trec ţările respective. Lipsa unei dezvoltări economice durabile, neconsolidarea valorilor şi instituţiilor democratice, precum şi amploarea deosebită a terorismului şi crimei organizate sunt elemente ce determină atitudinea de neîncredere a Europei şi a întregii lumi faţă de această zonă.

Totuşi, speranţele într-un viitor sigur al ţărilor de la Marea Neagră nu sunt fără acoperire. Extinderea NATO este un proces care, pe lângă beneficiile aduse statelor implicate, avantajează Alianţa în ansamblul ei. Astfel, România şi Bulgaria, prin noul lor statut, alături de Turcia, sunt actori importanţi şi joacă un rol vital în protejarea intereselor NATO în regiune, în special în asigurarea securităţii flancului sud-estic. Pentru prima dată în istoria acestei zone, există un echilibru: trei state membre ale NATO (Turcia, România, Bulgaria) şi trei state nemembre, dar având relaţii speciale cu Alianţa (Rusia, Ucraina, Georgia). Această stare de fapt evidenţiază necesitatea ca România şi Bulgaria să devină mai active în regiune prin promovarea politicii NATO în zonă, beneficiind de relaţiile de cooperare deja dezvoltate cu celelalte state riverane la Marea Neagră.

Proiectarea stabilităţii şi securităţii dincolo de aria tradiţională de responsabilitate a NATO şi a Uniunii Europene este facilitată de condiţiile şi potenţialul existent în bazinul Mării Negre şi în zona adiacentă. În acest sens, schimbările geopolitice şi geostrategice din zonă asigură condiţii favorabile materializării obiectivelor de securitate şi, pe baza acestora, ridicarea nivelului de dezvoltare economică a statelor, condiţie esenţială în asigurarea bunăstării materiale şi sociale a numeroasei populaţii din regiune.

Condiţiile care au determinat schimbarea de atitudine a Occidentului faţă de

[1] *Redimensionări şi configurări ale mediului de securitate regional (Zona Mării Negre şi Balcani)*, Centrul de studii strategice de apărare şi securitate, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2005.

[2] „Securitate şi stabilitate în Bazinul Mării Negre", a V-a Sesiune ştiinţifică internaţională, 21-22 noiembrie, Bucureşti, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2005.

zona Mării Negre, de la dezinteresul aproape total şi lipsa de implicare manifestate până în preajma anilor 2000 la interesul major actual şi dorinţa de prezenţă activă în întreaga zonă, evidenţiază o serie întreagă de aspecte pe cât de complexe şi dificile, pe atât de cronicizate şi controversate.

Remodelarea noii arhitecturi de securitate, precum şi mecanismele specifice funcţionării acesteia, concomitent cu gestionarea evenimentelor generate de procesele de destructurare a sistemului comunist, au reprezentat cea mai mare provocare a sfârşitului de mileniu pentru strategii occidentali. Dificila sarcină de a integra ţările din Europa Centrală şi de Est în Alianţa Nord-Atlantică, de a opri conflictele sângeroase din Balcani şi de a pregăti ţările din zonă în vederea aderării la Uniunea Europeană, precum şi necesitatea edificării unor noi relaţii internaţionale de cooperare în perioada post Război Rece au devenit preocupările majore ale strategilor şi politicienilor din Europa şi SUA.[3]

Se poate aprecia că, după ce o lungă perioadă de timp au ignorat zona Mării Negre, instituţiile euroatlantice încep să considere sub un alt unghi importanţa strategică a regiunii. În consecinţă, se conturează proiectarea unei noi abordări, care probabil va fi concretizată de această dată în strategii care să vizeze elaborarea unor proiecte şi programe cu impact major asupra întregului spaţiu cuprins între Balcani, Marea Neagră, Caucaz şi mai departe, către Asia Centrală şi Orientul Mijlociu.

Este de aşteptat ca, exploatând experienţa acumulată pe parcursul ultimilor ani în gestionarea problemelor deosebit de complexe din Balcani, Afganistan şi Irak, Alianţa Nord-Atlantică şi Uniunea Europeană, la care trebuie să se adauge alţi actori importanţi, în mod deosebit SUA şi Federaţia Rusă, să proiecteze forme şi modalităţi de acţiune specifice zonei Mării Negre, care să răspundă atât cerinţelor de securitate pe care le solicită Occidentul, cât şi intereselor tot mai diversificate ale populaţiilor din regiune.

Prin noua configurare geopolitică a Mării Negre, cu România, Bulgaria şi Turcia ca ţări membre ale NATO, care domină partea de vest şi sud, şi cu noile state independente Moldova, Ucraina, Rusia şi Georgia pe coasta de nord şi est, zona a căpătat o nouă identitate, care determină o altă abordare a problematicii specifice întregii regiuni inclusiv în elaborarea strategiilor şi programelor aflate în fază de proiecte. Din această ecuaţie nu pot fi excluse cele trei ţări din Caucazul de Sud (Georgia, Armenia şi Azerbaidjan), care reprezintă reperele coridorului energetic euroasiatic şi care leagă sistemul euroatlantic de resursele de energie[4] din zona caspică şi de statele din Asia Centrală. De asemenea, trebuie inclus spaţiul situat la nord de Transnistria, Odessa şi Sokumi, pentru că un sistem stabil al Mării Negre impune rezolvarea „conflictelor îngheţate“ de-a lungul arcului de nord-est şi accesul la căile fluviale de transport comercial care duc spre Marea Neagră: Dunărea şi Nistrul.

Lărgirea UE introduce un nou factor de natură strategică în regiune prin includerea Bulgariei şi României în zona de prosperitate a pieţei unice şi în PESC şi

[3] Dr. Ion Coşcodaru, dr. Visarion Neagoe, *Un vis în devenire: Europa Unită,* Axioma Edit, Bucureşti, 2002.

[4] George Cristian Maior, *The New Allies and Emerging Security Dynamics in the Black Sea Area*, Columbia University, martie 2004.

PESA.[5]

Dezvoltarea relațiilor dintre UE, într-o primă etapă, şi Federația Rusă, Ucraina, Republica Moldova evidențiază interesul în creştere al acesteia față de regiunea Mării Negre percepută tot mai evident ca o punte către resursele energetice şi piețele de desfacere din Asia Centrală şi Orientul Mijlociu.

În acelaşi timp, preluarea de către UE a principalelor responsabilități în Balcani, prin procesul de stabilizare şi asociere, deschide perspectiva concretă a includerii statelor din regiune în procesul european de extindere, ceea ce conferă o altă dimensiune eforturilor de cristalizare a politicii externe comune a Uniunii Europene, cu o componentă substanțială de securitate subregională, experiență ce poate servi drept model pentru alte arii sensibile, cum ar fi Caucazul de Sud.

Noul statut al relațiilor stabilite de Federația Rusă cu NATO şi UE, precum şi parteneriatul strategic cu SUA, la care se adaugă relațiile Ucrainei cu cele două instituții integratoare şi cu SUA, facilitează abordări noi, constructive, într-un cadru multilateral, ale problemelor ce vizează securitatea regională, îndeosebi combaterea amenințărilor neconvenționale, anumite aspecte ale reformei organismului militar sau siguranța energetică. În acest sens, se pot aminti şi eforturile de soluționare a „conflictelor înghețate“ din zonă, precum cele din Georgia, Abhazia, Transnistria sau Nagorno-Karabah.

Federația Rusă continuă să joace un rol semnificativ în zonă prin exercitarea unei influențe atât directe, cât şi indirecte în unele state formate după destrămarea fostei URSS ca actori statali capabili să influențeze situația din zona Mării Negre.

Normalizarea relațiilor transatlantice după impasul provocat de criza irakiană continuă să fie, cel puțin pe termen scurt şi mediu, preocuparea majoră a Uniunii Europene şi a SUA. În aceste condiții, procesul de coagulare a PESA şi, în acest context de reaşezare pe baze noi a parteneriatului transatlantic, se va prelungi probabil peste orizontul anului 2009.

În funcție de evoluțiile din zona Golfului şi de impactul acestora asupra intereselor UE în legătură cu dosarul energetic, sunt posibile alinieri şi coeziuni la nivel european, ceea ce va duce la propulsarea în primul-plan al interesului continental a bazinului Mării Negre şi a zonei adiacente acestuia.

Dezvoltarea previzibilă a colaborării multilaterale în bazinul Dunării poate avea drept consecință revitalizarea comunicației fluviale şi transformarea acesteia într-o veritabilă magistrală transeuropeană, care să contribuie la valorificarea căilor de transport maritim şi fluvial în întreaga zonă a Mării Negre, inclusiv la racordarea la bazinul Mării Caspice prin sistemul Volga-Don.

În condițiile în care aproape jumătate din importurile de energie ale Europei urmează să traverseze regiunea în anii ce vin, Marea Neagră devine o zonă de tranzit crucială pentru UE. De aceea, o provocare strategică deosebită pentru regiunea Mării Negre vizează capacitatea ei de a juca rolul de verigă în transportul resurselor energetice eurasiatice către consumatorii din Uniunea Europeană.

Dacă, din punct de vedere economic, bazinul Mării Negre şi zona adiacentă

[5] „Provocări şi oportunități în regiunea Mării Negre“, prof. univ. dr. Adrian Pop, Universitatea „Dimitrie Cantemir“.

reprezintă artera (culoarul) dintre UE şi statele est-europene învecinate acesteia şi racordul necesar spre resursele energetice şi materiale strategice, precum şi spre pieţele aflate în plină dezvoltare şi afirmare din Asia Centrală şi Orientul Mijlociu, din punct de vedere militar, zona capătă noi dimensiuni în contextul amplificării şi diversificării ameninţărilor asimetrice. În condiţiile reconsiderării forţelor navale ca urmare a diminuării rolului lor în apărarea teritorială şi ale dobândirii funcţiilor principale de combatere prin cooperare a ameninţărilor asimetrice (terorism, crimă organizată, imigraţie ilegală etc.) şi de proiecţie a forţei dincolo de zona Mării Negre, se impune elaborarea unei concepţii unitare la nivelul Alianţei pentru utilizarea cât mai raţională a forţelor navale ale celor trei state membre ale NATO (Turcia, Bulgaria, România) din zonă.[6]

În acest context, aplicarea conceptului NATO privind „multinaţionalitatea" în constituirea unor forţe poate reprezenta o variantă optimă în soluţionarea nevoilor operative ale Alianţei în zonă.

Existenţa, în Marea Baltică sau în Marea Nordului, a unor structuri navale cu participarea statelor membre ale NATO din zonă reprezintă un model care ar putea fi transferat şi în bazinul Mării Negre.

2. Parteneriate şi iniţiative în Zona Extinsă a Mării Negre

Cooperarea regională este creditată cu capacitatea de a dispune de un important potenţial pentru disiparea noilor linii potenţiale de divizare rezultate în urma extinderii NATO şi a UE în regiunea Mării Negre şi de a avea un impact pozitiv asupra securităţii energetice şi ecologice, precum şi a combaterii noilor ameninţări transnaţionale la adresa securităţii, dintre care terorismul şi proliferarea armelor de distrugere în masă, traficul ilicit de droguri, de arme mici şi uşoare şi de material nuclear fisionabil, migraţia ilegală şi traficul de fiinţe umane deţin un loc precumpănitor.

Un instrument de promovare a securităţii, stabilităţii şi păcii în zonă îl reprezintă *sistemul parteneriatelor existente*, care constituie cadrul favorabil de dinamizare a proceselor de globalizare şi democratizare, de prevenire a ameninţărilor şi provocărilor actuale.

Necesitatea unei largi cooperări regionale în zona Mării Negre pentru asigurarea securităţii decurge din multiple interdependenţe de securitate ce se nasc aici. Cooperarea trebuie să se axeze, în primul rând, pe prevenire, pe controlul şi acţiunea antiteroristă, pe măsuri combinate, complexe – militare, politice, economice – de îmbunătăţire a condiţiilor de viaţă şi a egalităţii de şanse.

În acest context, merită relevate parteneriatul strategic dintre SUA şi Rusia, relaţia acesteia cu Turcia şi parteneriatul SUA-Ucraina. De asemenea, parteneriatul UE cu Rusia, dorinţa de integrare în UE a unor state din zonă (Turcia, Ucraina, Republica Moldova, Georgia) reprezintă coordonate favorabile pentru strategia de transformare a Zonei Extinse a Mării Negre într-un pilon de stabilitate, securitate şi

[6] Ronald D. Asmus, Bruce P. Jackson, „Marea Neagră şi frontierele libertăţii", în *O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre*, Bucureşti, Editura Institutului Român de Studii Internaţionale „Nicolae Titulescu", 2004.

dezvoltare durabilă.

Pentru întărirea stabilității şi securității în regiune, NATO a dezvoltat parteneriate individuale cu statele membre ale Parteneriatului pentru Pace (PfP) din regiune. Documentul privind orientarea strategică a PfP spre Caucaz şi Asia Centrală, adoptat la Istanbul, prevede posibilitatea ca, în cadrul PfP, să fie dezvoltate acțiuni în domeniul securității maritime şi portuare, complementare inițiativelor regionale. Tot în acest context, România a lansat, în mai 2004, „Border Defense Initiative", demers având ca scop întărirea securității frontierelor şi combaterea proliferării armelor de distrugere în masă.

Cooperarea la Marea Neagră a fost fundamentată pe trei dimensiuni: economică, politică şi militară.

Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN)[7] a fost înființată în 1992 pentru a facilita proiectele economice comune şi cooperarea regională dintre statele din zona Mării Negre. Organizația dispune de un semnificativ potențial pentru a dezvolta şi a promova stabilitatea şi securitatea zonei prin aplicarea conceptului de cooperare economică la nivel regional, dar şi pentru formarea unei comunități de interese şi de valori comune în bazinul Mării Negre, mai ales că, pentru a furniza fondurile necesare, a fost constituită Banca pentru Dezvoltare şi Comerț a Mării Negre.

Pentru realizarea securității prin cooperare, între statele membre au fost stabilite noi arii de conlucrare multilaterală în domeniul combaterii crimei organizate, a traficului ilicit de droguri, arme, materiale radioactive, a tuturor formelor de terorism şi a migrației ilegale.În calitate de forum al creşterii încrederii, la 16 ani de la înființare, OCEMN are pe agendă două proiecte: autostrada inelară a Mării Negre şi magistralele Mării Negre.

Organizația GUUAM (Georgia, Ucraina, Uzbekistan, Azerbaidjan şi Moldova) a fost înființată în 1997 ca o alianță politică, economică şi strategică informală, cu scopul de a întări independența şi suveranitatea membrilor săi. Obiectivele GUUAM includ participarea la implementarea de proiecte în statele membre în domeniul producției şi transportului de petrol şi gaze, ca şi stabilirea unui parteneriat special şi a unui dialog susținut cu NATO pe teme de interes comun.

Elementul esențial al cooperării îl reprezintă securitatea coridorului euro-asiatic, iar activitățile recente ale GUUAM (după summitul din aprilie 2005 de la Chişinău, doar GUAM, datorită retragerii Uzbekistanului) au fost redirecționate dinspre stadiul consultărilor în domeniul strict al politicii şi securității spre problemele având un spectru mai larg de dezvoltare a coridorului euroasiatic.

GUUAM a fost susținută de SUA, prin intermediul programului-cadru GUUAM-SUA, cu fonduri şi asistență consultativă şi profesională. Proiectele finanțate de SUA sunt legate mai ales de campania statelor membre de combatere a terorismului, crimei organizate şi a traficului de droguri.

Din punct de vedere militar,[8] au fost dezvoltate inițiative regionale, ca

[7] *O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre*, Editura Institutului Român de Studii Internaționale „Nicolae Titulescu", 2004.

[8] Corneliu Baltă, Gheorghe Marin, *Marea Neagră, între necesitate şi realitate*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, Bucureşti, 2005.

SEEBRIG şi BLACKSEAFOR; acesta din urmă este un organism de cooperare navală care cuprinde şase ţări (Bulgaria, Georgia, România, Federaţia Rusă, Turcia şi Ucraina), având ca obiectiv cunoaşterea reciprocă, consolidarea încrederii şi securităţii în Marea Neagră, cu acţiuni vizând probleme umanitare, de căutare-salvare, împotriva minelor şi a poluării. Totodată, au fost iniţiate acţiuni concrete pentru combaterea terorismului şi crimei organizate în care să fie angajate, într-un efort unitar, capacităţi şi structuri militare şi civile existente atât la nivelul statele riverane, cât şi la nivelul organismelor europene şi euroatlantice.

În strânsă legătură cu această iniţiativă se află şi Operaţia BLACK SEA HARMONY (OBSH), lansată de Turcia. La nivel declarativ, OBSH este o iniţiativă multinaţională deschisă ţărilor riverane Mării Negre, care îşi propune să fie „complementară NATO şi conectată la Alianţă“ prin realizarea schimbului de informaţii.

În accepţiunea Comisiei Europene, regiunea Mării Negre este o zonă distinctă, ce reuneşte 10 state: 6 state riverane – Bulgaria, România, Ucraina, Federaţia Rusă, Georgia şi Turcia – şi 4 state pe care istoria, proximitatea şi legăturile strânse cu bazinul Mării Negre – Armenia, Azerbaidjan, Republica Moldova şi Grecia – le recomandă ca actori relevanţi în zonă. Ca nouă frontieră *sud-estică a UE, regiunea Mării Negre se constituie, prin populaţia sa de aproape 200 de milioane de locuitori, într-o uriaşă piaţă pentru exporturile Uniunii Europene. Zonă de tranzit a petrolului şi gazului natural din Asia Centrală şi Orientul Mijlociu către Europa, regiunea Mării Negre este totodată verigă a axei geopolitice şi geo-economice emergente Marea Mediteraneană-Marea Neagră-Marea Caspică. Nu în ultimul rând, ea este o zonă de trafic ilicit, crimă organizată şi terorism, precum şi o platformă pentru operaţii militare, de reconstrucţie şi de stabilizare în Afganistan, Irak şi, posibil, Iran. În acelaşi timp, se prezintă ca o zonă de îngemănare a culturilor şi civilizaţiilor ortodoxă, islamică şi occidentală.*

Odată cu integrarea României şi Bulgariei în Uniunea Europeană, situaţia se prezintă în regiunea Mării Negre astfel: trei ţări sunt state membre ale UE – Grecia, România şi Bulgaria; o ţară este candidată la integrarea în UE – Turcia; cinci ţări sunt acoperite de Politica Europeană de Vecinătate (PEV), fără a li se oferi însă o perspectivă certă şi un calendar de accedere în Uniune – Republica Moldova, Ucraina, Georgia, Armenia şi Azerbaidjan; o ţară-cheie beneficiază de un parteneriat strategic cu UE, Federaţia Rusă. Prin urmare, UE are relaţii contractuale de un tip sau altul cu toate ţările regiunii. Principalele vulnerabilităţi cu care se confruntă regiunea rămân diferenţele marcante dintre ţările situate în partea occidentală a bazinului Mării Negre şi cele situate în partea orientală a acestuia, stadiile diferite de dezvoltare a ţărilor ce compun regiunea şi lipsa unei autentice identităţi regionale.

Organizaţia Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC), deşi nu este poziţionată în imediata apropiere a Mării Negre, graţie componenţei (Rusia, Armenia, Belarus, Kazahstan, Kirghizstan şi Tadjikistan), are o importanţă semnificativă şi pentru această regiune, mai ales prin direcţiile ei strategice Vest şi Sud.

Rusia a operaţionalizat fostul Tratat de Securitate Colectivă (TSC) prin constituirea unui sistem de apărare colectiv funcţional, respectiv Organizaţia Tratatului de Securitate Colectivă, care se doreşte a fi un mini-NATO în spaţiul ex-

sovietic tocmai pentru a contrabalansa creşterea influenţei SUA şi a NATO în acest spaţiu, mai ales în Caucaz şi în Asia Centrală.

Statutul OTSC şi Acordul privind statutul juridic al OTSC au fost definitivate la summitul de la Chişinău din 7 octombrie 2002, iar unele din prevederile statutului OTSC sunt similare cu cele ale Tratatului Nord-Atlantic: obligativitatea statelor participante de a acorda sprijin, inclusiv militar, în cazul unei agresiuni împotriva unuia dintre acestea, armonizarea legislaţiilor în domeniul apărării şi securităţii din ţările participante, interzicerea aderării la alianţe militare.

Din punct de vedere politic, proiectul *Sinergia Mării Negre*, lansat în februarie 2008, sintetizează viziunea UE asupra cooperării cu ţările din regiunea Mării Negre. Această iniţiativă a Uniunii Europene are avantajul că reuneşte atât statele riverane (România, Rusia, Bulgaria, Ucraina, Turcia şi Georgia), cât şi alte state care au o strânsă legătură cu regiunea (Republica Moldova, Grecia, Armenia, Azerbaidjan). Deşi de dată recentă, acest proiect polarizează puncte de vedere şi luări de poziţie/abordări diferite, pornind de la o încredere foarte mare în potenţialul de cooperare pe care l-ar putea genera, opinie avansată în special de ministerele afacerilor externe, până la exprimarea anumitor rezerve privind finalitatea proiectului de către reprezentanţii mediului academic şi ai instituţiilor europene (Consiliul Europei, Comisia Europeană şi Parlamentul European).

Părerea unanim acceptată este aceea că *Sinergia Mării Negre* nu poate înlocui o strategie europeană privind cooperarea în bazinul Mării Negre. [9]

România are, în prezent, pe agenda sa lansarea a două proiecte: Forumul organizaţiilor neguvernamentale la Marea Neagră (finanţat din fondurile asistenţei pentru dezvoltare), lansat la sfârşitul lunii octombrie a acestui an, care îşi propune promovarea şi facilitarea cooperării la nivelul societăţii civile în regiune, şi un parteneriat în domeniul mediului înconjurător la Marea Neagră, menit să stimuleze atragerea mai multor surse de finanţare pentru proiectele de mediu.

Iniţiativă recentă a Poloniei şi Suediei, *Parteneriatul estic*, aflat deocamdată în formă incipientă, îşi propune accentuarea dimensiunii estice a Politicii Europene de Vecinătate. În cadrul dezbaterii, au fost exprimate puncte de vedere conform cărora România ar trebui să se implice activ în analiza, în construirea pe baze concrete şi chiar în dezvoltarea acestei iniţiative, ce ar facilita un angajament mai solid faţă de statele din zona Caucazului de Sud şi ar adăuga valoare prin raporturile de tip multilateral cu statele răsăritene.

De asemenea, a fost subliniată importanţa altor iniţiative ale României în zonă: *Forumul Mării Negre pentru dialog şi parteneriat* (iniţiat în iunie 2006), *Euroregiunea Mării Negre*, precum şi participarea în cadrul Organizaţiei de Cooperare Economică la Marea Neagră, ale cărei proiecte privind autostrada inelară a Mării Negre şi magistrala Mării Negre urmează a se concretiza în următorii cinci ani.[10]

Totodată, a fost subliniat riscul suprapunerii iniţiativelor de cooperare din

[9] „Provocări de cooperare în zona Mării Negre", Institutul European din România, în *Politicile României*, 29 septembrie 2008, Bucureşti.

[10] Alocuţiunea preşedintelui României la conferinţa privind „Dezvoltarea economică şi de securitate în regiunea Mării Negre", 31 octombrie 2006.

regiune şi, în consecinţă, al diluării substanţei acestora. *Sinergia Mării Negre* ar trebui să fie corelată cu

Parteneriatul estic şi o atenţie deosebită ar trebui acordată ideii pragmatice a creării unei Uniuni pentru Marea Neagră (pe modelul Uniunii pentru Mediterana), idee conturată la recentul Consiliu European extraordinar din 1 septembrie de la Bruxelles.

Multitudinea iniţiativelor de cooperare în bazinul Mării Negre, dintre care unele se suprapun, nu duce cu necesitate la soluţionarea conflictelor existente. Trebuie recunoscută existenţa unei confuzii identitare privind zona Mării Negre. Marea Neagră nu este şi nu trebuie privită doar ca o regiune, ci şi ca un punct de întâlnire a mai multor regiuni: zona caucaziană, cea a Balcanilor şi regiunea blocului ruso-ucrainean.

Realitatea demonstrează că regiunea Mării Negre a reprezentat un obiectiv central al politicilor periferice ale actorilor globali. În actualul context al noii arhitecturi de securitate, zona Mării Negre ar trebui înscrisă în cadrul politicilor primordiale care să vizeze stabilirea unei ordini mondiale adecvate.

Ca idee generală de acţiune, se apreciază că iniţiativele europene trebuie dimensionate în funcţie de pericolele existente, iar Uniunea Europeană are nevoie de o componentă de securitate (Tratatul de la Lisabona).

Conflictele „înghețate“ ocupă şi ele un spaţiu în cadrul noii strategii. Au fost identificate astfel conflictele din Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud (Georgia) şi Nagorno-Karabah (Armenia).

Aşa cum a subliniat recent şi preşedintele Traian Băsescu cu prilejul conferinţei Fundaţiei „Konrad Adenauer“ cu tema „Securitatea sporită în zona Mării Negre – posibilităţi, iniţiative şi instrumente“ (Constanţa, 22 octombrie 2008), evoluţiile din Georgia au demonstrat că un conflict „înghețat“ poate fi reactivat în orice moment. Evoluţiile de la începutul lunii august 2008 au constituit faza acută, în care s-a ajuns ca un stat să folosească forţa împotriva altui stat. Aşa-numitele „conflicte înghețate“ au fost menţinute într-un regim de stagnare aparentă; de fapt, ele sunt un mijloc de presiune permanentă asupra statului pe al cărui teritoriu se află, fie că este vorba de Republica Moldova, de Georgia, de Armenia sau de Azerbaidjan. În Transnistria, Osetia de Sud, Abhazia sau Nagorno-Karabah au avut loc confruntări armate, urmate de acorduri de încetare a focului, după care, timp de 14, respectiv 16 ani nu au mai existat progrese importante în negocieri.

Acest interval de timp a creat condiţii pentru un proces de consolidare a statalităţii provinciilor separatiste prin dotarea cu instituţiile necesare unei existenţe independente, care au funcţionat în paralel cu cele recunoscute internaţional. Economia statelor din regiune, supusă tranziţiei, nu a exercitat o atracţie suficientă pentru investitori; în schimb, economia regiunilor separatiste constituia un paradis fiscal pentru afacerile ilegale cu armament, cu droguri şi a constituit o atracţie şi un element de bunăstare, chiar pentru aceste enclave.

Uniunea Europeană a fost chemată şi aici să aibă un rol pozitiv: Misiunea EUBAM de monitorizare a segmentului transnistrean al frontierei moldavo-ucrainene constituie un succes şi apreciem că trebuie prelungită şi după 2009. În acelaşi timp, la nivelul populaţiei din regiunile separatiste au avut loc schimbări esenţiale: scăderea

numărului cetăţenilor de etnia statului legal şi creşterea numărului de cetăţeni aparţinând altor state, în speţă Federaţiei Ruse. Toate aceste evoluţii au făcut ca recunoaşterea independenţei provinciilor separatiste să devină, ca în cazul Georgiei, o simplă formalitate.

De asemenea, în baza rezoluţiei ONU nr. 1816, s-a lansat misiunea civilă de monitorizare *EUMM* în Georgia.

Misiunea este planificată iniţial pentru patru luni, cu menţiunea că documentul privind conceptul operaţiei (CONOPS) prevede planificarea mandatului de un an cu posibilitatea revizuirii la şase luni. Continuarea sau terminarea misiunii va depinde de stabilitatea din zonă, precum şi de stadiul implementării Acordului de încetare a focului.

România participă la această misiune cu un detaşament de 20 de oameni (civili şi militari). Contingentul român a fost repartizat în comandamentul local de la Tbilisi, condus de Suedia (asigură echipament de comunicaţii), alături de Marea Britanie, Irlanda şi Olanda. Din punct de vedere al efectivelor, România se situează pe al şaselea loc, după Franţa, Italia, Polonia, Suedia şi Germania.

Misiunea Uniunii Europene în Georgia subliniază două aspecte importante privind implicarea europeană în această zonă:

- unitatea de poziţie a statelor europene faţă de Georgia, concomitent cu condamnarea acţiunilor Rusiei;
- UE îşi asumă pentru prima dată un rol proeminent într-o zonă considerată a face parte din sfera de influenţă a Rusiei.

3. Posibile căi de acţiune pentru asigurarea stabilităţii şi securităţii în Zona Extinsă a Mării Negre

Dinamicile diverse şi numeroase din regiunea extinsă a Mării Negre şi din spaţiile adiacente – Marea Mediterană şi Orientul Mijlociu Extins – sau din Asia Centrală, ce nu pot fi conduse, nici prevăzute, *implică soluţii şi acţiuni inedite,* generabile doar prin cooperare şi consultare reciprocă.

Apreciem că îmbunătăţirea cooperării regionale reprezintă elementul esenţial al dezvoltării viitoare a regiunii. De aceea, susţinem în totalitate dezvoltarea cooperării regionale, considerând că acest proces ar trebui să fie axat în principal pe domenii legate de securitatea şi de controlul frontierelor, de *Soft Security* (protecţia mediului, migraţia ilegală, traficul de droguri, arme mici şi uşoare şi materiale sensibile), precum şi pe aspecte economice.

Trebuie subliniat că, în acest areal, *cooperarea militară presupune noi modele strategice*. *Coaliţiile ad-hoc, acţiunile integrate, afirmarea unei solidarităţi funcţionale, revitalizarea şi consolidarea iniţiativelor* pentru crearea unor instrumente operaţionale eficiente în lupta cu terorismul şi cu celelalte ameninţări transfrontaliere sunt doar câteva dintre acestea. Diferenţele nu mai constituie un impediment în eforturile de stabilizare regională câtă vreme nici un actor – fie el statal sau non statal – nu mai poate controla de unul singur procesele complexe care au loc în zonă.

Procesul de cooperare şi de stabilitate regională are, în *România şi în armata sa, un partener angajat* prin dezvoltarea formelor de cooperare pentru prevenirea riscurilor convenţionale şi neconvenţionale, promovarea valorilor transatlantice şi a

standardelor de securitate, asigurarea interoperabilității în managementul crizelor, cooperarea în securizarea granițelor, precum şi gestionarea urgențelor civile. La acestea se adaugă asistența acordată țărilor vecine în reformarea sectorului de securitate şi dezvoltarea programelor de reformă a organismului militar.

De asemenea, nu pot fi ignorate activitățile desfăşurate de Armata României şi de armatele celorlalte state din zonă pentru *creşterea încrederii reciproce*. În acest sens, se poate menționa aportul la *implementarea prevederilor tratatului CFE* privind controlul armamentelor, *contactele la toate nivelurile*, *aplicarea acordurilor „Cer deschis"*, cu survolarea, pe baze reciproce, a teritoriilor naționale pentru creşterea confidenței şi transparenței operațiilor militare.

În efortul de a proiecta în zonă un model de cooperare trainic, țara noastră ia parte activă la Procesul *Reuniunii Miniştrilor Apărării din Sud-Estul Europei* şi la structura lui militară, *SEEBRIG*, ce reprezintă un instrument important de luptă împotriva riscurilor asimetrice, de creştere a încrederii politice şi militare, de sporire a dialogului şi de rezolvare a crizelor, de ducere a unor operații de menținere a păcii şi sprijin umanitar sub egida NATO, a ONU, a UE şi a OSCE. Este demn de menționat că *SEEBRIG a fost implicată în misiunea ISAF din Afganistan*, iar România a fost un contributor major la această forță.

Alături de armatele statelor vecine şi riverane Mării Negre, *participăm la reuniunile şi exercițiile desfăşurate de Grupul de forțe navale de la Marea Neagră (BLACKSEAFOR)*, element regional de dezvoltare a cooperării şi interoperabilității dintre forțele armate ale statelor din spațiul pontic.

Securizarea zonei impune şi o *sporire a rolului organismelor de cooperare şi de securitate regionale* (BSEC, BLACKSEAFOR, SEEBRIG, GUAM), care, în colaborare cu cele internaționale (UE, OSCE, NATO), trebuie să asigure realizarea unei arhitecturi regionale de securitate reale şi eficiente, cu participarea activă a tuturor factorilor politici implicați, ca parte a arhitecturii de securitate europene şi globale. *Zona va constitui platforma de supraveghere şi avertizare timpurie* pentru protejarea intereselor strategice de securitate atât ale Federației Ruse, cât şi ale Occidentului.

Odată cu aderarea la Uniunea Europeană, *frontiera de est a României a devenit granița de est a Uniunii* şi acest lucru determină obligații sporite în ceea ce priveşte securizarea zonei.

În acest context, *România a inițiat şi se află în stadiul de implementare a Sistemului de Observare, Supraveghere şi Control la Marea Neagră (SCOMAR)*, un sistem național integrat de supraveghere electronică şi vizuală la joasă altitudine a spațiului maritim şi aerian, în scopul cunoaşterii în permanență a situației navale, electronice şi aeriene din zona de litoral a României. Acest sistem urmează să corespundă nevoilor Ministerului Apărării, Ministerului Internelor şi Reformei Administrative şi Ministerului Transporturilor de supraveghere a spațiului maritim de interes atât pentru România, cât şi pentru NATO, fiind în acelaşi timp o componentă a sistemului național de luptă împotriva terorismului.

Implementarea sistemului răspunde cerinței privind implementarea Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat. Partenerii din Alianță au manifestat interes pentru realizarea acestui sistem, care răspunde cerințelor de

interconectare cu sistemele similare din statele vecine, acest proces fiind următorul pas în cooperarea interstatală din regiune.

De asemenea, rolul României ca stat de frontieră a NATO şi UE ne obligă, inclusiv prin intermediul instrumentelor de cooperare militară, să promovăm şi să susţinem procesul amplu de democratizare şi integrare a statelor din Zona Extinsă a Mării Negre (ZEMN) în arhitectura de securitate euroatlantică. Din acest punct de vedere, considerăm că o abordare multivectorială a provocărilor la adresa securităţii din ZEMN este cea mai potrivită, având în vedere că această zonă este calea de acces a comunităţii euroatlantice la Asia Centrală şi Orientul Mijlociu. Această abordare presupune eforturi comune la nivel naţional, regional, dar şi euroatlantic, prin utilizarea unui spectru variat de instrumente, precum şi prin atragerea partenerilor din domeniul privat şi din societatea civilă.

România susţine principiul responsabilităţii primare a statelor riverane în ceea ce priveşte asigurarea securităţii regionale, dar, având în vedere că securitatea este un concept inclusivist şi indivizibil, apreciem că securitatea Mării Negre trebuie abordată ca unul dintre elementele arhitecturii de securitate euroatlantică în ansamblu. Proiecţia noastră are în vedere principiul transparenţei, implicarea tuturor statelor riverane, asumarea responsabilităţii primordiale la nivel regional, identificarea unor soluţii profitabile pentru fiecare dintre părţile implicate. În acelaşi timp, considerăm că trebuie evitat un proces care conduce inevitabil la izolarea regiunii.

Astfel, eficienţa cadrului de cooperare regională ar putea fi îmbunătăţită prin deschiderea iniţiativelor de cooperare regională din Marea Neagră către spaţiul de cooperare euroatlantic. De asemenea, înglobarea politicilor NATO şi UE în cadrul de cooperare regională ar putea contribui în mod decisiv la atingerea obiectivelor strategice comune din această regiune.

Concluzii

Pe termen scurt şi mediu, bazinul Mării Negre şi zona adiacentă acestuia vor rămâne un spaţiu activ din punct de vedere al evenimentelor politice, economice şi chiar militare care ar putea afecta securitatea regională şi globală. Potenţialul conflictual existent în zonă, de la conflictele „îngheţate“ la cele în stare latentă şi în derulare, coroborate cu existenţa unor grupări teroriste şi elemente ale crimei organizate, precum şi cu interesul crescând al unor actori statali şi non statali faţă de resursele strategice din Caucaz, Asia Centrală şi Orientul Mijlociu şi de nevoia controlului accesului la acestea, va determina o concentrare substanţială de forţe, mijloace şi, nu în ultimul rând, de investiţii importante.

În aceste condiţii, este posibil ca, în următorii 10-15 ani, bazinul Mării Negre şi zona adiacentă acestuia să devină nu numai element de dispută, ci şi cheia securităţii regionale şi continentale.

Focarele de criză/conflict din proximitatea bazinului Mării Negre vor continua să preocupe organismele internaţionale de securitate şi vor impune în mod deosebit intervenţia unor forţe multinaţionale de stabilitate dintre care nu pot lipsi forţele Alianţei Nord-Atlantice.

Cel mai recent exemplu este cel al conflictului ruso-georgian, declanşat în luna august 2008. Rusia a reacţionat mai mult decât disproporţionat la acţiunile Georgiei în

Osetia de Sud. Eforturile şi inițiativa președinției franceze în negocierea acordului de încetarea a ostilităților dintre părți poziționează acum UE ca actor principal în rezolvarea acestui conflict.

Concepția SUA de dispunere a unor infrastructuri militare în Bulgaria şi România, care să răspundă mai bine actualelor interese strategice, întregeşte tabloul importanței bazinului Mării Negre în viitorul apropiat. Infrastructurile existente în proximitatea Mării Negre, în România şi Bulgaria, vor fi elemente definitorii în elaborarea noii concepții de proiectare a forțelor. Acestea, împreună cu cele existente în Turcia şi Grecia, vor constitui un real sprijin al stabilității şi securității în regiune.

Regiunea extinsă a Mării Negre trebuie să se afle în epicentrul eforturilor occidentale de a proiecta stabilitate într-un spațiu european lărgit şi dincolo de acesta. Interfața dintre comunitatea euroatlantică şi Orientul Mijlociu trece prin regiunea extinsă a Mării Negre. Provocarea cu care se confruntă generația actuală, aceea de a proiecta un climat de stabilitate în Orientul Mijlociu, va fi susținută considerabil de stabilitatea şi de succesul de durată obținut în Regiunea Extinsă a Mării Negre. Mecanismele şi alianțele aplicate şi construite de Europa şi de Statele Unite, cele inițiate la nivel regional în sensul coagulării eforturilor de colaborare în Balcani, Caucaz şi la Marea Neagră se pot dovedi eficiente în abordarea pe termen lung a problemei extinderii democrației în Orientul Mijlociu.

Valoarea strategică a zonei Mării Negre va continua să crească pe măsura conştientizării reale a importanței sale de către toți actorii politici cu interese în regiune, globali şi regionali, şi a definirii şi aplicării unor politici specifice.

Uniunea Europeană va trebui să elaboreze o strategie mai nuanțată şi mai cuprinzătoare pentru regiunea Mării Negre, care să depăşească cadrul actual al inițiativei „Sinergia Mării Negre“ şi să aibă în vedere înființarea unui Acord de cooperare la Marea Neagră, care să includă UE, Turcia şi toate statele cu litoral la Marea Neagră cu statut de parteneri egali, urmărind totodată implicarea deplină a Rusiei, şi care ar putea, într-o etapă ulterioară, să devină o Uniune a Mării Negre. Un astfel de cadru multilateral ar oferi țărilor participante posibilitatea de a-şi consolida cooperarea cu UE în numeroase domenii de acțiune şi ar permite totodată Uniunii Europene să joace un rol mai activ în soluționarea pe cale paşnică a conflictelor din această regiune, care va contribui în acest fel, la realizarea securității regionale.

Poziția geopolitică particulară pe care a dobândit-o zona Mării Negre în ansamblul relațiilor internaționale demonstrează că această zonă a depăşit faza în care putea fi considerată o zonă-tampon. Ea se dezvoltă în prezent mai degrabă ca o verigă majoră între arealul strategic euroatlantic şi cel ce cuprinde Orientul Mijlociu, Marea Caspică şi Asia Centrală. Zona Mării Negre se situează astfel în punctul nodal al celor două fluxuri strategice majore care – situate pe acelaşi traiect, dar evoluând în sensuri contrare – leagă cele două areale strategice. Este vorba, pe de o parte, de fluxul dintre producătorul de energie (Orientul Apropiat, Marea Caspică şi Asia Centrală) şi consumatorul de energie (comunitatea euroatlantică) şi, pe de altă parte, de fluxul dintre producătorul de securitate (comunitatea euroatlantică) şi consumatorul de securitate (Orientul Mijlociu şi Asia Centrală).

În acest context, va trebui intensificată cooperarea Uniunii Europene cu țările furnizoare de energie şi cu statele de tranzit din vecinatatea estică, în condițiile în care

securitatea energetică este o problemă de interes global şi trebuie să devină o prioritate. Dezvoltarea proiectului Nabucco, care ar urma să transporte gaze naturale dinspre Asia Centrală spre Europa Occidentală, şi a oleoductului Constanţa-Trieste ar contribui la creşterea securităţii energetice a Uniunii Europene şi la reducerea dependenţei de resursele naturale din Rusia.

Apreciez că ţările riverane Mării Negre au un interes fundamental în securizarea propriei regiuni, dar contribuţia altor state interesate este în mod evident bine venită. Pentru că, dincolo de particularităţile sale, Marea Neagră şi zona sa adiacentă se constituie într-un spaţiu cu vocaţie internaţională, un spaţiu al libertăţii de mişcare, de tranzit al valorilor materiale şi spirituale. Ea trebuie să fie totodată o zonă interzisă terorismului şi proliferării, o zonă interzisă traficului cu arme care alimentează terorismul, crima organizată şi conflictele interetnice ori religioase.

România are o proiecţie proprie, naţională, asupra viitorului regiunii. În viziunea noastră, Marea Neagră trebuie să fie un spaţiu de reală cooperare în cadrul unui proces multilateral sprijinit de partenerii noştri europeni şi euroatlantici. Sprijinim şi încurajăm orice parteneriat care răspunde cerinţelor de cooperare dincolo de frontiere şi care poate contribui la promovarea păcii, stabilităţii şi prosperităţii în regiune. Pentru aceasta, dorim să promovăm construcţia democratică în regiune, pentru care este nevoie de aportul Uniunii Europene. Pentru securizarea regiunii, avem nevoie de aportul Alianţei care, cu ocazia Summitului de la Bucureşti din 2008, a lansat proiecte încurajatoare în acest sens, ca parte a unei viziuni pe termen lung. Principiul de acţiune în regiune pe care îl susţine România este solidaritatea transatlantică prin complementaritatea dintre Uniunea Europeană şi NATO.

Este evident că acestea sunt numai câteva dintre argumentele posibile pentru o nouă strategie pentru Marea Neagră şi zona adiacentă acesteia care să completeze demersul occidental de edificare a unei Europe întregite, libere şi prospere.

O strategie coerentă, cu rezultate pe termen lung, trebuie să aibă ca centru de greutate parteneriatele multilaterale regionale şi un dialog politic intensificat între toţi actorii statali şi nonstatali ce acţionează în zonă, aceasta fiind o soluţie viabilă în edificarea stabilităţii şi securităţii în Zona Extinsă a Mării Negre.

EMERGENȚA POLITICILOR ŞI STRATEGIILOR NONCONFLICTUALE ÎN ZONELE CU CONFLICTE ÎNGHEȚATE

Dr. Florian RÂPAN*

Lumea are astăzi o mulțime de probleme nesoluționate şi chiar fără soluții. Pe măsură ce unele se rezolvă, creşte numărul celor care îşi aşteaptă rândul la o posibilă soluție. Pentru că au tot dreptul la rezolvare. Cea mai gravă problemă a lumii constă în conflictualitatea ei. Dar tot conflictualitatea lumii este cea care generează mişcarea şi dezvoltarea, ieşirea din starea de echilibru static, neproductiv şi intrarea în acel echilibru dinamic în care complexitatea domină hazardul şi regenerează spiritul creativ. Şi, poate într-o măsură şi mai mare, emerg, de aici, o mulțime de politici şi strategii nonconflictuale de soluționare a conflictualității. Este o realitate în paradox, potrivit căreia conflictualitatea generează politici şi strategii nonconflictuale pentru soluționarea conflictualității, ştiut fiind faptul că politica este, în esența ei, o expresie centrată şi concentrată a interesului, iar strategia a fost, este şi va fi totdeauna ştiința, experiența şi arta de a pune în operă o decizie politică sau o anume politică.

Există, deci, o conflictualitate generativă, creativă, pozitivă, care izvorăşte din neîmpăcarea ființei umane cu stagnarea, cu inactivitatea, cu non-creația şi care-şi are originea în spiritul Universului, în dialectica Universului, şi o conflictualitate distructivă, negativă, care generează stagnarea şi chiar regresul. Şi una, şi cealaltă se află la originea crizei şi a conflictului, inclusiv a conflictului armat, iar gestionarea conflictualității pare a fi, de fapt, doar o soluție pentru... echilibrarea sau calibrarea conflictualității la şi pe lungimea de undă a noii societăți informaționale şi cognitive.

De unde rezultă că a domina sau, mai nou, a gestiona conflictualitatea înseamnă, în primul rând, a o cunoaşte. Numai o foarte bună cunoaştere a meandrelor şi efectelor conflictualității poate duce la înghețarea spațiilor ei periculoase, adică a zonelor cu conflictualitate ridicată şi războaie de tot felul şi la dezghețarea acelor orizonturi care temperează violența, fără a ucide competiția, lupta şi spiritul de învingător.

Fluiditate şi flexibilitate

Conflictualitatea lumii nu se dezvoltă linear, ci nelinear şi chiar haotic. Ştim foarte puține lucruri despre ce se va întâmpla cu adevărat mâine. Aceasta este, dealtfel, esența unui determinism dinamic şi complex. Ştim doar că există o astfel de conflictualitate, îi simțim şi îi suportăm desfăşurările, meandrele şi efectele, ne folosim uneori de ea, când avem nevoie, şi o repugnăm atunci când ne simțim frustrați, amenințați sau neputincioşi în fața ei. Ştim că ea există independent de noi şi de voința noastră, aşa cum există ape liniştite, dar şi ape învolburate, peisaje mirifice, dar şi cutremure, inundații, catastrofe ecologice şi tehnologice, războaie şi conflicte armate, acceptăm această realitate, dar ne revoltăm profund când ne sunt amenințate sau încălcate drepturile, demnitatea, onoarea, existența, viața.

Summum-ul conflictualității îl reprezintă războiul. El este cel care presupune rânduirea lumii în tabere ostile ce se luptă între ele mereu, de când există lumea, cu uşoare şi relative momente de pace. Şi chiar dacă pacea este foarte scumpă oamenilor, ei nu pot ieşi din propriile lor falii şi limite, din precedentul pe care l-au

* **General de flotilă aeriană profesor universitar, Comandantul (Rectorul) Universității Naționale de Apărare „Carol I”**

creat şi nici din faptul împlinit pe care l-au generat şi îl regenerează mereu. Toți ştim acest lucru, îl acceptăm şi încercăm să ne ameliorăm cât mai benefic cu putință relația cu el.

Dar, din păcate, trăim prea mult într-o lume a efectelor. Dar nu a oricăror efecte – adică a rezultatelor unor evoluții şi revoluții care au schimbat lumea –, ci într-un univers al efectelor care generează cauze, care se structurează şi se cumulează în tensiuni producătoare de conflicte şi conflictualitate. Nu mulțumirea, ci nemulțumirea îl împinge pe om înainte, spre noi şi incomensurabile orizonturi. Şi tot ea îl aruncă în lume şi îl rătăceşte în labirinturi conflictuale, uneori, fără ieşire.

Efectele însă rămân. Aşa cum în zonele de contact al plăcilor tectonice, se nasc piscuri uriaşe sau imense gropi subduse în oceane, tot astfel şi în confruntările dintre marile interese ale „plăcilor tectonice umane", dacă ne este permis să le spunem aşa, se află malformații şi deformații ale marilor fricțiuni, care generează şi vor genera mereu conflictualitate. Aproape toate zonele de falii strategice – zona islamică, zona caucaziană, zona africană, zona sud-est asiatică, zona balcanică, zona Orientului Apropiat etc. – sunt zone de efect generator de conflict, sunt, din păcate, zone de războaie şi de conflicte armate.

Evident, oamenii, fiecare țară în parte, organizațiile şi organismele internaționale – ONU, OSCE, NATO, Uniunea Europeană – ca şi întreaga gamă de organizații de securitate şi cooperare regionale, încearcă să pună sub control conflictualitatea, s-o înghețe acolo unde nu o poate soluționa şi s-o soluționeze efectiv acolo unde nu o poate îngheța.

Între aceste două componente – înghețare şi soluționare – există relații foarte complexe, una condiționând-o semnificativ pe cealaltă. Înghețarea este un fel de anticameră a soluționării şi ține de raționalitatea lumii, iar soluționarea este o ieşire din înghețare, prin dezghețarea sau dezamorsarea, deopotrivă, a efectelor şi a cauzelor care generează conflicte şi războaie. Între aceste două componente ale politicilor şi strategiilor de gestionare a conflictualității lumii există, bineînțeles, foarte multă flexibilitate, dar şi prea multă fluiditate. Prin flexibilitate înțelegem capacitatea celor două componente de a-şi modifica parametrii, în funcție de situațiile concrete, de a se extinde sau a se restrânge, de a accepta şi dezvolta relații de complementaritate complexă, fapt care le scoate din rigiditate şi le face viabile, realiste şi pertinente. Prin fluiditate înțelegem, pe de o parte, capacitatea politicilor şi strategiilor de a-şi schimba forma şi conținutul, de a escalada cu uşurință întregul spectru, de a ieşi din identitate, de a scăpa rațiunii şi înțelegerii profunde. Prin fluiditatea politicilor şi strategiilor înțelegem nu doar continuitatea lor, curgerea lor în făgaşe trasate, aleatoare şi sau intempestive, ci şi capacitatea de a ieşi din limite, de a trece peste margini, de a se folosi de saltul de culoare, de nuanță şi de frecvență; înțelegem, cu alte cuvinte, şi cameleonismul lor.

Soluții înghețate, înghețarea soluțiilor

Zonele conflictuale ale lumii, ca şi zonele de falii tectonice ale planetei, au un dramatism al lor, o realitate complicată şi durabilă care nu poate fi ignorată. De regulă, zonele conflictuale ale lumii sunt fostele zone de contact între imperii, amestecul forțat de populații, uneori prin colonizare, alteori prin migrațiune sau în mod aleator, zone slab dezvoltate din punct de vedere economic, zone cu resurse, pentru care se duce o bătălie surdă şi îndelungată, zone incluse în unele coridoare strategice, zone importante pentru o anumită reconfigurare geopolitică... Ele sunt efecte ale unor desfăşurări conflictuale complexe şi îndelungate şi, de aceea, conflictualitatea lor ancestrală nu acceptă nici soluții radicale, nici politici şi strategii simpliste sau interesate. Ele însele sunt, într-un fel, produsul unor astfel de politici. Poate că o soluție cât de cât acceptabilă, care ar putea estompa cel puțin conflictualitatea unor astfel de zone, ar fi dezvoltarea economică durabilă. Dar cum să vorbeşti de o astfel de dezvoltare şi cum să implementezi acest concept acolo unde, din generație în generație, oamenii suportă consecințele materializării, peste viața şi voința lor, a unor interese geopolitice imperiale, unde războiul şi conflictul au devenit un fel de modus vivendi?

Aproape toate zonele conflictuale ale lumii sunt conflictuale pentru că s-au aflat şi se află în zonele de ciocniri ale marilor interese. Şi chiar dacă unele dintre aceste interese nu mai există sau se manifestă sub alte forme şi formule, în aceste zone există un efect de remanență peste care nu se poate trece, o memorie colectivă partajată şi fragmentată excesiv, care poartă în ea germeni conflictuali şi, la urma urmei, un *efect de reacție*, adică un efect ale efectului.

Fiecare din zonele conflictuale ale lumii are o istorie dramatică, tragică şi, în acelaşi timp, eroică. Zonele conflictuale de azi sunt, într-un fel, câmpurile de bătălie de ieri, reactivate mereu şi înghețate uneori. Marile puteri ale lumii şi, într-un fel, cam toate țările puternice ale lumii sunt responsabile pentru existența şi perpetuarea unor astfel de zone. Ele generează un fel de conflictualitate frontalieră identitară, ieşită complet din raționalitatea istoriei, dar nimeni nu poate trece peste o asemenea realitate.

După opinia noastră, va fi nevoie de foarte mult timp, de foarte multă răbdare şi de foarte multă luciditate politică pentru a diminua conflictualitatea acestor zone.

Deja ele constituie o problemă, iar noua configurație a lumii, globalizarea şi aşezarea în rețea nu pot trece peste aceste enclave ale unei filosofii conflictuale desuete şi iraționale.

Începând din 1990, Azerbaidjanul, Georgia şi Moldova au fost măcinate de conflicte secesioniste. Pe măsură ce vechile linii de demarcație din fosta Uniune Sovietică deveneau frontiere, grupurile minoritare etnice, religioase şi/sau lingvistice din aceste regiuni contestau noile frontiere, cu care nu se identificau. La urma urmei, profitau de o astfel de conjunctură, pentru a-şi afirma şi a-şi impune politica de a se separa de statele din care făceau parte. Au izbucnit puternice conflicte armate şi chiar războaie civile. Era vorba de un fel de acțiune şi de reacție de separare în lanț. Azerbaidjanul, Georgia şi Republica Moldova s-au separat de Uniunea Sovietică şi, în continuare, unele regiuni din aceste noi state – Nagorno Karabah, în Azerbaidjan,

Osetia de Sud şi Abhazia, în Georgia, şi Transnistria, în Republica Moldova – au trecut la acțiuni violente pentru a se separa de statele din care fac parte.

La 2 septembrie 1991, regiunea Nagorno Karabah, locuită în majoritate de armeni, şi-a declarat independența, pe care nu a recunoscut-o nimeni, iar la 12 mai 1994, beligeranții au semnat un acord de încetare a focului la Moscova. Se caută în continuare soluții, în timp ce OSCE veghează la respectarea acordului de încetare a focului, atât pe linia de contact, cât şi la frontiera dintre Armenia şi Azerbaidjan.

Osetia de Sud a beneficiat de un statut de autonomie în timpul regimului sovietic. În 1990, şi-a declarat independența, provocând un conflict armat cu Georgia. Evident, nimeni nu a recunoscut o astfel de decizie. La 24 iunie 1992, a fost semnat un acord de încetare a focului. O forță formată din 3 batalioane, a 500 de oameni fiecare, din Georgia, Osetia de Nord şi Rusia, veghea la respectarea acordului de încetare a focului. Ba, mai mult, s-a încercat punerea în operă a unui program ambițios de reabilitare economică, în special prin renovarea infrastructurilor din regiune. La 8 august 2008, a izbucnit un conflict între Rusia şi Georgia, iar la 12 august a fost semnat un acord de încetare a focului în şase puncte. La 15 octombrie 2008, la Geneva, au avut loc discuții internaționale pe această temă şi pentru reglementarea situației post-conflict.

Situația Transnistriei este la fel de complicată şi de delicată. În 1990, Transnistria şi-a declarat independența, dar nimeni nu a recunoscut-o. S-a declanşat un sângeros război civil care a durat doi ani. La 21 iulie 1992, s-a semnat un acord de încetare a focului, care prevede, deasemenea, crearea unei zone demilitarizate de securitate şi constituirea unei forțe tripartite (ruşi, moldoveni şi transnistreni) de 1.200 oameni, plasată sub autoritatea unei comisii de control. Rusia dispune, la rândul ei, de un contingent pentru paza şi securitatea depozitelor de armament şi muniții de la Colbasna, rămase acolo din timpul când în zonă se afla Armata 14. Din decembrie 2005, există, aici, o misiune de observatori ai OSCE de format 5+2 (Ucraina, Rusia, OSCE, Uniunea Europeană şi Statele Unite; Moldova şi Transnistria).

Cele 21 de state europene care sunt, deopotrivă, membre NATO şi UE, ca şi cele 27 de state ale Uniunii Europene, sunt îngrijorate de situația din zona caucaziană. După summit-ul NATO de la Bucureşti, când Croația şi Albania au fost invitate să înceapă negocierile pentru a intra în Alianță, Macedonia urmând să soluționeze problema pentru care Grecia s-a opus invitării sale – cea a denumirii –, în Caucaz s-a ivit speranța extinderii NATO, Georgia fiind una dintre țările ce pot beneficia de acest spațiu de securitate euro-atlantic. La câteva luni de la acest summit, izbucneşte conflictul armat dintre Georgia şi Rusia, pe tema Osetiei de Sud, iar situația redevine complicată. Este vorba de un joc geopolitic, de dezghețarea unui conflict, de o redefinire a unor falii sau doar de imposibilitatea unor soluții grăbite şi forțate? Greu de răspuns.

Avertismentul este însă foarte clar. Şi el nu vine doar din partea Rusiei, în sensul expresiei unui efect remanent de mare putere care cuprinde o parte a Caucazului şi o deranjează amestecul altora în „teritoriul" ei, ci mai ales din tensiunile miezului încă foarte fierbinte al unei situații... doar relativ înghețate. De

unde rezultă că „înghețarea” nu este o soluție, ci numai o simplă oprire a mişcării conflictuale. Adică, un stop-cadru şi atât.

Problema Caucazului nu se poate soluționa însă numai de Rusia, ci prin participarea, într-o formă sau alta a întregii comunități internaționale, prin politici şi strategii adecvate. Acesta nu trebuie să fie, după opinia noastră, exclusive şi excesiv limitative, ci constructive. Dar despre ce fel de constructivitate poate fi vorba, dacă Osetia de Sud şi Abhazia, precum şi alte regiuni din zonă vor neapărat să se separe de statele din care fac parte şi nimeni din comunitatea internațională nu poate fi de acord cu aşa ceva?

Cazul Kosovo nu este şi nu poate fi privit ca un precedent. Aici, în zona Balcanilor de Vest, situația, în mare măsură, s-a clarificat. Slovenia este membră NATO, Croația şi Albania sunt țări invitate, Serbia îşi deschide încet, încet, un nou drum, chiar şi fără Kosovo, Macedonia va reuşi, probabil, să găsească în scurt timp o soluție la o problemă de... semantică, Bosnia şi Herțegovina nu mai constituie un câmp de luptă, chiar dacă problemele rămân şi nu pot fi soluționate decât în timp. Cu alte cuvinte, zona Balcanilor de Vest a ieşit, practic, din înghețare şi se îndreaptă spre o construcție favorabilă, gestionată de Uniunea Europeană.

Desigur, de aici nu rezultă că războaiele din spațiul iugoslav vor fi uitate. Dar fiecare dintre țările care au participat sau au suportat această conflictualitate are, azi, un orizont de construcție şi de unitate europeană.

Fără un astfel de orizont, conflictele înghețate rămân doar înghețate, iar ieşirea dintr-o astfel de stare aşteaptă încă „retehnologizarea” politicilor, găsirea acelor instrumente care să ducă efectiv la soluționarea problemei şi nu doar la amânarea soluționării ei.

Zonele cele mai periculoase – cel puțin, pentru spațiul nostru de interes geopolitic şi geostrategic – rămân cele din Caucaz şi regiunea transnistreană. Fără o soluționare adecvată, aceste regiuni pot crea în continuare tensiuni care vor menține, fără îndoială, o situație conflictuală endogenă cu grad de risc ridicat şi, în acelaşi timp, cu extensii în zona rețelelor traficante şi a criminalității transfrontaliere. Mai mult, astfel de zone pot duce la insecuritatea rutelor de transport petrolier, la insecuritatea proiectelor Nabucco şi South Stream, ce urmează să fie puse în operă şi la care, după toate datele, va participa şi țara noastră.

ONU, OSCE, Uniunea Europeană, NATO, Rusia, Statele Unite şi organizațiile regionale au în vedere zonele respective, pentru fiecare dintre acestea existând deja politici şi strategii în curs de aplicare – însăşi „înghețarea” fiind un produs al acestora –, dar şi disponibilitatea de a actualiza şi chiar de a le reconstrui pe noile coordonate ale unor noi realități dinamice şi complexe.

Pe agenda actualului summit UE – Rusia se află foarte multe probleme şi foarte multe controverse, de la cele care țin de faptul că Rusia a recunoscut unilateral Osetia de Sud şi Abhazia şi prezența celor 8.000 de militari ruşi în zonă la sistemul antirachetă al NATO şi la o posibilă amplasare a unor rachete ruseşti în Kaliningrad, până la punerea în operă a unor proiecte de transport energetic european.

S-a sperat şi încă se speră foarte mult de la acest summit, dar şi de la o atentă reconstrucție în spațiul geopolitic euro-atlantic şi eurasiatic, mai ales după

schimbarea administrației de la Washington şi după repunerea pe tapet a problematicii foarte complexe a conflictelor înghețate.

În concluzie, emergența politicilor şi strategiilor nonconflictuale pentru zonele conflictelor înghețate are şi trebuie să aibă la bază, în primul rând, realitățile şi reconfigurările geopolitice şi geostrategice, generate de dinamica şi dialectica noilor interese politice, economice şi de securitate, dar şi realitățile concrete, sedimentate aici de sute de ani, care nu suportă deocamdată operații estetice rafinate şi nici intervenții brutale, care ar putea amplifica şi mai mult conflictualitatea şi distruge echilibrul precar realizat prin relativa înghețare a unor tensiuni şi conflicte ce vin dintr-o lungă şi zbuciumată istorie.

SECURITATEA NAȚIONALĂ, ACTUALITATE ŞI PERSPECTIVĂ, DIN PRISMA GESTIONĂRII CONFLICTUALITĂȚII

Dr. Nicolae N. ROMAN*

1. Evoluția mediului de securitate

Conceptul de securitate, exprimat prin elementele sale componente, a cunoscut de-a lungul timpului modificări vizibile, exprimate, mai ales, prin atitudinea statelor față de condițiile considerate ca necesare pentru definirea şi realizarea conținutului său. Mai mult chiar, se poate afirma că, din punct de vedere conceptual, dar şi operațional, au existat şi vor exista diferențieri. Ne referim aici la modul cum era perceput conceptul de securitate în perioada "*războiului rece*", de către statele occidentale ori de către cele din Europa Centrală şi de Est, inclusiv din punctul de vedere al beneficiarilor acesteia - indivizii sau statele.

Sfârşitul secolului XX a fost marcat de un lung şir de evenimente care au produs modificări profunde, pozitive unele, iar altele mai puțin bune, în toate domeniile existenței sociale, inclusiv în planul mediului de securitate. Aceste modificări au dus la conturarea unor aspecte deosebite, între care, instabilitatea şi rata mare a schimbărilor este tot mai evidentă. Tendințele respective au determinat modificarea arhitecturii de securitate la nivel global şi regional, precum şi trecerea la proiectarea unor noi structuri în sistemul raporturilor internaționale. Mediul de securitate al sfîrştului de secol a coincis cu apariția şi ulterior evoluția unor fenomene noi, în majoritatea cazurilor necunoscute, cunoscute foarte puțin sau greu de controlat, cum sunt *terorismul, traficul clandestin cu materiale strategice sau de persoane, migrația de persoane, scăderea drastică a resurselor naturale, poluarea mediului înconjurător şi implicit încălzirea îngrijorătoare a climei şi altele.*

Începutul secolului XXI s-a dovedit la fel de surprinzător. Deşi multe națiuni ale lumii au îmbrățişat valorile democrației reprezentative şi ale economiei de piață, creând noi oportunități pentru realizarea unei păci durabile, totuşi, există multe provocări la adresa securității atât la nivel național şi regional, cât şi la nivel global. Chiar dacă foştii adversari de la începutul „*războiului rece*" sunt în prezent parteneri în probleme de securitate, tensiunile etnice, economice, sociale şi de mediu continuă să cauzeze instabilitate. În acest sens sunt mărturie îndeosebi relațiile din ce în ce mai tensionate dintre NATO şi Rusia care domină absolut toate reuniunile mai importante desfăşurate în ultimii ani. Legăturile dintre cele două părți s-au deteriorat constant în ultimii doi ani aflându-se în prezent la cel mai scăzut nivel de la încheierea „*războiului rece*", mai ales ca urmare a conflictului dintre Rusia şi Georgia, țară care aspiră şi ea să adere la Alianță. Experții în probleme de securitate, precum şi unele surse oficiale au declarat că acțiunile ruse în Georgia reprezintă numai cel mai recent semnal care sugerează că Moscova intenționează să-şi consolideze poziția pe scena internațională şi să îşi reafirme statutul pierdut după destrămarea Uniunii Sovietice.

* **General maior conferențiar universitar, Şef Instrucție şi Doctrină (şi inspector general al Forțelor Terestre)**

Rusia a crescut deja cheltuielile militare şi organizează din ce în ce mai multe exerciţii militare, a întrerupt furnizarea de energie către vecini săi şi a ameninţat statele din Europa care vor găzdui elemente ale scutului antirachetă. În plus, unele state foste sovietice sunt îngrijorate de intenţiile Rusiei de a obţine cel puţin o influenţă puternică, dacă nu chiar să le controleze teritoriile. În pofida acetor temeri, NATO este divizat în ce priveşte abordările viitoare. În timp ce unii aliaţi, inclusiv Germania, vor să amâne acordarea statutului de candidat Georgiei şi Ucrainei, Statele Unite ale Americii exercită presiuni în sens invers. În aceste condiţii toată această problematică poate fi grupată astfel:

- *există posibilitatea declanşării de conflicte regionale;*

- trebuie să ne preocupe în continuare problema proliferării armelor de distrugere în masă;

- în ansamblu, ne confruntăm cu o serie de ameninţări neclasice, transnaţionale şi imprevizibile la adresa securităţii.

Actualul mediu de securitate este caracterizat de câteva tendinţe reprezentate prin ameninţările geopolitice şi militare pe care naţiunile şi forţele lor armate vor trebui să le înfrunte în viitor. În acest context se disting următoarele trăsături:

- *disoluţia sistemului de securitate bipolar şi intrarea NATO într-o nouă fază;*

- afirmarea tot mai evidentă a Uniunii Europene ca factor de stabilitate şi progres, ceea ce sugerează că, pe termen lung, noua structură de securitate va edifica un sistem multipolar;

- apariţia şi consacrarea unor actori internaţionali non statali care au ca principale trăsături lipsa apartenenţei la un areal geografic, conducerea după norme şi reguli specifice, raportarea la alte valori decât cele naţionale/tind să controleze şi să gestioneze domenii şi sectoare emblematice ale puterii - tehnologia ultra performantă, economia, finanţele, resursele energetice etc.

- afirmarea şi aplicarea unor soluţii şi metodologii noi în dezvoltarea şi funcţionarea instituţiilor şi organizaţiilor politice, economice şi de securitate internaţionale.

Creşterea dimensiunii funcţiei de securitate alături de cea de apărare colectivă, presupune nu numai concepte noi, dar şi structuri şi modalităţi de acţiune adecvate.

2. Mediul de securitate din zona ţării noastre. Stări conflictuale posibile, cauze de producere şi modalităţi de gestionare a acestora.

Evoluţia Europei, influenţată de evenimentele deja cunoscute, a condus implicit la apariţia a noi state independente, iar urmările în planul securităţii au fost atât pozitive cât şi negative, în acelaşi timp, dar nu în egală măsură.

Ca urmare acestor procese, Europa a fost confruntată cu apariţia mai multor idei privind mediul de securitate, iar apariţia de noi state a creat noi focare de confruntări, cu riscuri şi ameninţări la adresa naţiunilor şi a popoarelor europene. Relaţia transatlantică se află într-o perioadă de reevaluare, alături de vechea şi controversata problemă, cea a apărării antirachetă, situaţia irakiană şi chiar şi cea afgană a agitat şi agită în continuare, mai mult sau mai puţin tacit, apele în cadrul Alianţei, acum şi în cadrul coaliţiei realizate pentru gestionarea acestei probleme. Presiunile exercitate de

problemele din diferite domenii, ca economia, demografia, resursele naturale sau energetice, complică sensibil procesele ce au loc în mediul de securitate european. Numeroşi specialişti analizează implicaţiile acestor fenomene în dorinţa de a evalua efectele acestora în domeniul securităţii şi, corespunzător măsurile ce trebuie luate pentru propriile naţiuni sau alianţe. Constatăm în acest domeniu, cel puţin două evoluţii contradictorii. *Prima se referă la creşterea responsabilităţii statelor şi organismelor internaţionale pentru rezolvarea problemelor de securitate, rezultatele demersului acestora fiind încurajatoare. Concomitent cu aceasta, cea de-a doua evidenţiază creşterea complexităţii situaţiilor de conflict aflate în desfăşurare sau apariţia altora noi*.

Caracteristica generală a mediului de securitate european, determinată de diminuarea riscurilor convenţionale şi, ca urmare, eliminarea premiselor apariţiei unui conflict armat de amploare continentală sau regională, concomitent cu amplificarea ameninţărilor şi riscurilor neconvenţionale care au dus, printre altele, la revigorarea alarmantă a naţionalismului etnic şi religios, precum şi la adâncirea decalajelor economice şi sociale, cu efecte negative asupra securităţii.

Mediul de securitate la nivelul zonei de proximitate a României a cunoscut cele mai profunde schimbări din istoria ultimilor 50 de ani, iar perioada de tranziţie actuală are urmări şi implicaţii dintre cele mai importante la nivel regional şi global. Spaţiul de interes geopolitic şi geostrategic al ţării noastre, respectiv zona centrală şi sud-est europeană, a fost şi rămâne atât sub influenţa evoluţiilor din Asia cât şi a celor transatlantice, ceea ce face ca schimbările ce au loc în această parte de lume, în special evenimentele legate de securitate, să aibă cauze multiple şi diverse, de cele mai multe ori cu efecte asupra intereselor unor actori globali de securitate.

Cele mai profunde schimbări au avut loc în planul reconfigurării raportului de forţe la scară globală şi regională, apariţia şi dispariţia de pe arena internaţională a unor state şi redesenarea unor frontiere. Acest proces a dus la o creştere a instabilităţii şi la o lipsă de coerenţă şi predictibilitate în evoluţiile ulterioare, amplificând gradul de insecuritate naţional şi internaţional. De asemenea, în această perioadă de tranziţie, mai multe state din Europa Centrală şi de Est au ieşit/sunt în curs de a ieşi din sfera de influienţă sovietică/rusă, trecând sub cea occidentală, ca urmare a lărgirii NATO şi UE, adoptând forme de colaborare, ca parteneriatele diverse ori implicarea în operaţiile de stabilitate şi de sprijin. S-a creat, treptat, o nouă geopolitică în Europa care, în prezent, trece pe frontiera de est a Poloniei, pe cea de est şi de sud a Ungariei şi pe cea de est şi sud a României, în acelaşi timp o mare parte a ţărilor central şi sud-est europene fiind în afara acestui spaţiu, chiar dacă în fapt acestea au trecut deja în sfera de influenţă occidentală.

Membră a NATO, România a depăşit încă un examen major, extrem de important pentru existenţa sa viitoare, respectiv intrarea, urmând să realizeze în continuare, treptat, integrarea în UE. Procesul de extindere, în care şi ţara noastră este parte, deşi transparent, a fost deosebit de complex şi lipsit de predictibilitate, dată fiind dimensiunea necunoscutelor aflate în discuţie la nivelul organismelor colective de conducere, ceea ce a pus şi pune în evidenţă deosebita importanţă a sincronizării celor două domenii strategice care condiţionează rezultatele tranziţiei, respectiv problemele de securitate, aflate în cea mai mare parte în responsabilitatea NATO şi cele

economice, dar şi de securitate aflate în responsabilitatea UE.Vitezele diferite cu care evoluează cele două domenii creează la rândul lor, noi dificultăţi, materializate în amplificarea decalajelor economice din zona de interes strategic al României şi, pe acest fond, activarea stărilor de conflict din zonă şi din apropierea acesteia. În acest sens, este vizibil că procesul de lărgire a NATO l-a devansat în plus, că cele două componente ale tranziţiei, de securitate şi cea economică, trebuie abordate simultan şi în strânsă corelaţie unul cu celălalt.

În această perioadă mediul de securitate din zona ţării noastre poate fi caracterizat astfel:

- se menţin şi extind unele zone cu grad ridicat de risc;

- există în continuare unele crize nesoluţionate, ceea ce amplifică pericolul reizbucnirii acestora şi apariţia altora noi;

- persistă sau escaladează unele dispute interne, de regulă, de natură etnică ori religioasă care pot degenera în conflicte cu tendinţe clare de internaţionalizare;

- se perpetuaează şi sunt încurajate unele revendicări teritoriale, precum şi curentele de autonomie a comunităţilor etnice, religioase sau culturale;

- se extinde aria de influenţă şi de existenţă a fundamentalismului islamic, cu componenta sa radicală, ceea ce amplifică instabilitatea zonei;

- se menţine şi chiar se amplifică tendinţa de refacere a vechilor sfere de influenţă sau cea de a deveni lider zonal manifestate de unele state din zonă ori din aria adiacentă;

- existenţa, în apropiere, a unor zone de instabilitate; apariţia şi amplificarea ameninţărilor şi riscurilor „non militare", cu efecte negative asupra mediului de securitate, cum sunt crima organizată, traficul de droguri, de armament ori de materiale strategice, traficul de persoane şi imigraţia ilegală;

- se lărgeşte, amplifică şi diversifică eforturile unor state din zonă de integrare în structurile europene şi euro - atlantice, de securitate şi economice.

Evenimentele petrecute în ultimii ani au avut şi au un impact strategic major. Un exemplu ar fi campania împotriva terorismului declanşată de Statele Unite ale Americii conform noii Strategii de Securitate Naţională. Tot campania împotriva terorismului a consolidat şi afirmaţiile referitoare la necesitatea unei transformări militare radicale, deşi perspectiva războiului împotriva Irakului devenise un argument pentru cei care susţin contrariul. Totuşi, deschiderea în Irak a unui front în cadrul campaniei împotriva terorismului nu a încheiat acest capitol. În cadrul general se remarcă dezbaterea aprinsă asupra modalităţilor prin care poate fi instaurată şi menţinută starea de securitate a societăţii.

Actualul mediu de securitate a scos în prim plan o serie de situaţii conflictuale reprezentative pentru ameninţările geopolitice şi militare pe care naţiunile şi forţele lor armate vor trebui să le înfrunte şi în viitor. Se disting, în acest context, ameninţările regionale la adresa securităţii. Iran şi Coreea de Nord doresc şi posedă mijloacele pentru declanşarea unui conflict. Numeroase puteri regionale au acces sporit la resursele materiale, tehnologice şi informaţionale care le pot îmbunătăţi capabilităţile militare. Alături de arcul de instabilitate ce se întinde din Orientul Mijlociu până în Asia de Nord-Est, există o combinaţie periculoasă de puteri regionale în dezvoltare sau în declin. Multe dintre aceste state deţin efective militare numeroase

şi deja au mijloacele necesare achiziționării sau construirii armelor de distrugere în masă. Amenințările asimetrice pun şi ele în pericol stabilitatea şi securitatea internațională. Unii actori statali sau nonstatali au oportunitatea de a apela la mijloace asimetrice de atac. O importanță specială o au terorismul, folosirea sau amenințarea cu folosirea armelor de distrugere în masă şi războiul informațional. Actorii ostili pot folosi asemenea mijloace şi în combinație cu forța militară convențională. La începutul acestui secol, se observă că amenințările depăşesc granițele naționale şi pun în pericol interesele statelor, constituindu-se, astfel, amenințările transnaționale. Extremismul, disputele etnice, rivalitățile religioase, crima organizată internațională, fluxurile masive de refugiați şi catastrofele de mediu reprezintă, fiecare, o posibilă amenințare la adresa fiecărei dimensiuni a interesului național şi respectiv al adresa securității naționale.

Amenințările identificate sunt favorizate de câțiva factori, cum ar fi: absența guvernelor capabile sau responsabile din multe state din Asia şi Africa; progresul rapid al tehnologiilor militare; difuzarea puterii şi a capabilităților militare şi la actorii nonstatali; proliferarea armelor de distrugere în masă ş.a.m.d. Toate acestea determină, în actualul mediu de securitate, creşterea densității surselor şi a impredictibilității locațiilor unor posibile viitoare conflicte, precum şi apariția unor noi arene pentru competiția militară. În acest context, România trebuie să fie pregătită să facă față întregii game de amenințări. Aderarea la Alianța Nord-Atlantică şi integrarea în UE conferă țării noastre un nou statut, dar şi noi roluri din ce în ce mai complexe, printre care şi acela de a fi alături de partenerii săi în probleme de securitate.

Cu toate riscurile şi amenințările evidențiate mai mult sau mai puțin explicit, lumea în care trăim se transformă şi redimensionează continuu. Strategiile de confruntare se înlocuiesc cu strategii de parteneriat, exprimate prin cooperarea economică, politică în acțiuni de gestionare internațională a crizelor şi conflictelor.

Unul dintre spațiile în care se manifestă pregnant aceasta este cel al regiunii extinse a Mării Negre, spațiu al oportunității strategice, ce trebuie să se caracterizeze prin prosperitate, stabilitate şi securitate. Includerea regiunii extinse a Mării Negre în sistemul euroatlantic poate consolida, pe de o parte, temelia acestui sistem şi ar putea proteja, pe de altă parte, sistemul amenințărilor viitoare la adresa păcii şi stabilității, ceea ce se pare că este prioritatea momentului. Considerarea că noile provocări şi amenințări cu care lumea contemporană se confruntă, respectiv cea a terorismului, proliferării armelor de distrugere în masă, imigrației ilegale, traficului de droguri şi de ființe umane evidențiază faptul că regiunea extinsă a Mării Negre a devenit unul dintre avanposturile luptei pentru combaterea acestora. Existența în regiune a unor „*conflicte înghețate*” - Transnistria, Abhazia, Cecenia, Osetia de Sud şi Nagorno- Karabah - pot oricând să „inflameze” întreaga zonă, completează fizionomía de securitate şi impune o atitudine specifică.

Un alt element care contribuie la creşterea importanței strategice a regiunii, îl reprezintă vecinătatea cu Orientul Mijlociu şi problemele specifice acestuia. Granița dintre comunitatea euroatlantică şi Orientul Mijlociu trece prin regiunea extinsă a Mării Negre. Această abordare, de transformare a regiunii extinse a Mării Negre într-un pilon de securitate şi stabilitate, se impune a fi coroborată cu strategia de luptă

împotriva terorismului, cu acțiunile de racordare a țărilor din zonă la eforturile de democratizare, construcție a economiei de piață şi de respectare a drepturilor omului.

3. **Securitatea națională şi contribuția la asigurarea securității colective**

Interesul național care constituie expresia activă a necesităților statului național reprezintă acea finalitate care îi orientează în permanență conduita. De fapt, în mod teoretic, orice stat național, în tot ce întreprinde, urmăreşte coservarea interesului național. Acesta este un concept multidimensional, el manifestându-se în toate domeniile de activitate umană. În acelaşi timp, interesul național apare ca un ultim argument utilizat de guvernanți atunci când trec la adoptarea unor măsuri nepopulare, la diminuarea sau restricționarea unor drepturi fundamentale ale omului. Totodată, interesul național reprezintă, cel puțin teoretic, factorul determinant al acțiunilor interne şi internaționale ale statului în toate domeniile de activitate. De pildă, măsura implicării active a României în lupta împotriva terorismului internațional, inclusiv prin participarea cu trupe la diferite coaliții internaționale, în diferite teatre de operații se argumentează tot prin apelul la interesul național.

Interesul național se pune în evidență prin activitatea din interiorul țării, dar şi din afara acestuia. El se traduce prin preocuparea constantă de a prezerva independența, suveranitatea şi integritatea teritorială a țării, de a garanta securitatea locuitorilor săi, de a stabili, testa şi întreține relații utile şi necesare României cu celelate țări şi organizațiile internaționale, precum şi cu societatea civilă regională şi internațională.

În timp, conținutul fiecărei dimensiuni a interesului național cunoaşte o evoluție dinamică ca urmare a schimbărilor produse în domeniile de activitate umană cu care acesta are tangență. Datorită acestui fapt, inclusiv documentele ce definesc interesul național au suferit transformări de esență. Astfel, potrivit Strategiei de securitate națională a României interesele naționale reflectă percepția dominantă, stabilă şi intituționalizată cu privire la valorile naționale şi urmăresc promovarea, protejarea şi apărarea, prin mijloace legitime, a valorilor pe baza cărora națiunea română îşi făureşte viitorul, prin care îşi garantează existența şi identitatea şi, pe temeiul cărora, se integrează în comunitatea europeană şi euroatlantică şi participă la procesul de globalizare. Prin aria lor de manifestare, ele se adresează, în primul rând, cetățenilor patriei ce trăiesc pe teritoriul național, dar şi, în egală măsură, tuturor celorlalți oameni aflați în România, precum şi românilor ce trăiesc sau îşi desfăşoară activitatea în afara granițelor țării.

Pe această bază trebuie văzută şi problematica securității naționale şi, în context cea a securității colective. Fără pretenția de a pune în evidență adevăruri absolute, trebuie să ne gândim în permanență că trăim într-o lume a interdependențelor, din ce în ce mai complexă şi adesea periculoasă. Amplificarea terorismului şi amenințarea cu propagarea rapidă a diverse maladii infecțioase la scară planetară sunt o provocare pentru societatea noastră şi afectează sentimentul de securitate care joacă un rol primordial în calitatea vieții.

Pentru a răspunde acestor provocări, țării noastre i se solicită să ducă o politică de securitate națională adecvată, în sensul ca aceasta trebuie concepută ca un cadru strategic cu un plan de acțiune corespunzător, pentru a face față riscurilor şi

amenințărilor prezente şi viitoare. Aceasta ar putea fi axată pe trei interese fundamentale în materie de securitate. În primul rând interesul primordial al țării noastre în materie de securitate națională este să se protejeze pe sine şi pe cetățenii săi, în țară şi în străinătate. În acest scop, trebuie să fie protejate nu doar securitatea fizică a românilor, ci şi valorile lor fundamentale şi principalele instituții ale statului. În plus, trebuie îndeplinită şi responsabilitatea de a apăra țara împotriva amenințărilor la adresa suveranității sale, ce merg de la intrarea ileglă până la incursiunile în apele noastre teritoriale.

Al doilea interes național în materie de securitate este de a se asigura că țara nu reprezintă o sursă de amenințări ce îi vizează pe aliații săi. De altfel, România este percepută de aliații săi dar şi de celelalte state, ca un generator de securitate în regiune şi în lume.

Cel de al treilea interes național, care priveşte securitatea României se referă la contribuția țării noastre la securitatea internațională. Datorită dublului său statut,de membru al NATO şi UE, România este implicată în acțiuni de combatere a terorismului internațional, a crimei organizate, traficului de droguri etc. De aceea poate deveni oricând ținta unor atacuri teroriste sau altor tipuri de amenințări la adresa securității sale. Ca urmare, este absolut necesar ca ea să-şi asigure atât instrumentele proprii de răspuns la aceste amenințări, cât şi prin apel la structuri regionale (ex. de la UE) şi/sau mondiale (ex. de la NATO, ONU).

Securitatea națională are ca scop să preîntâmpine amenințările ce riscă să mineze securitatea statului sau a societății. Aceste ameniți̧ri, în general, pot fi îndepărtate printr-o acțiune concertată a instituțiilor competente ale statului, pentru că indivizii şi colectivitățile nu au capacitatea de a la face față prin propriile mijloace. Totodată, securitatea națională este strâns legată de securitatea individuală şi de cea individuală. Dacă cele mai multe infracțiuni criminale sunt susceptibile să amenințe securitatea individuală, acestea nu au, în general, aceeaşi capacitate pe care o are terorismul sau formele criminalității organizate de a mina securitatea statului sau a societății.

Mediul de securitate este afectat de un larg evantai de amenințări interdependente. Un număr crescând de amenințări la adresa securității internaționale au o incidență directă la adresa securității naționale a României. Răspunsul dat diferă în funcție de tipul de amenințare. Ameniți̧rile complexe la care suntem expuşi evoluează fără încetare. Întărirea securității naționale este strâns legată de gestionarea şi de reducerea riscurilor de securitate care se poate face atât prin eforturi proprii, cât şi prin colaborare externă cu alte state şi organizații regionale şi internaționale, ceea ce intră sub incidența securității colective.

Securitatea colectivă reprezintă, conform celor exprimate de specialişti, efectul acțiunilor de menținere a păcii, de apărare împotriva amenințărilor şi a agresiunii cu ajutorul membrilor unui sistem de securitate. Totodată, securitatea colectivă mai presupune şi o strânsă cooperare între statele membre împotriva amenințărilor comune, cum ar fi: terorismul; crima organizată; imigrația ilegală; drogurile; poluarea; planificarea şi acțiunile comune în situații de dezastre naturale sau cauzate de om. Securitatea colectivă este orientată spre interior, cu scopul de a garanta starea de siguranță în interiorul unui grup de state suverane.

Referitor la securitatea colectivă regională se apreciază că "*Politica externă şi de securitate comună*" (PESC) reprezintă unul din pilonii de bază ai Uniunii Europene. La rândul său, "*Politica europeană de securitate şi apărare*" (PESA) este o componentă esenţială a PESC. PESA este chemată să contribuie la definirea clară a statutului şi rolului de actor politic al UE. În acelaşi timp, PESA exclude orice formă de apărare teritorială. Aceasta are ca obiectiv esenţial promovarea intereselor de securitate şi apărare ale UE ca entitate. Prin urmare, se poate afirma că PESA, la nivel general reprezintă un cadru de manifestare a intereselor de securitate ale statelor membre ale uniunii. Există însă şi interese naţionale în materie de securitate, care pot avea şi alt cadru de manifestare decât cel oferit de UE prin PESA. Astfel statele membre ale UE au relaţii diverse şi cu alte state şi organizaţii internaţionale, în mod individual, ceea ce se poate exprima prin interese bilaterale comune într-un anumit domeniu şi spaţiu. De exemplu, Uniunea Europeană, ca entitate, are relaţii economice şi de altă natură cu acelaşi stat, ca şi uniunea. De aici, necesitatea promovării intereselor naţionale de securitate şi într-un cadru bilateral.

La nivel particular, al fiecărui stat membru, interesele naţionale de securitate se promovează şi apără de fiecare ţară în parte. De aceea, fiecare stat trebuie să-şi dezvolte capacităţi militare şi civile adecvate obiectivelor şi scopurilor în materie de securitate pe care şi le propune. Aceasta întrucât fiecare stat membru are şi o politică proprie de securitate şi apărare naţională pe care o promovează şi prin alte mijloace şi în alt cadru decât cel oferit de Uniunea Europeană. Interesele naţionale în materie de securitate au elemente comune tuturor statelor membre, dar şi componente diferenţiate, specifice ficărei ţări membre a uniunii.

4. Mediul de securitate şi fenomenul militar actual

Legătura incontestabilă dintre *mediul de securitate* şi *fenomenul militar* se materializează prin implicaţiile şi efectele evoluţiei mediului de securitate asupra fenomenului militar în ansamblu şi asupra componentelor acestuia, ceea ce impune găsirea celor mai bune soluţii pentru a ţine pasul cu aceste evoluţii. Preocupările specialiştilor militari se concentrează cu precădere asupra modalităţilor de desfăşurare a acţiunilor militare .

Într-un studiu NATO se arată că forţele armate aliate vor continua să-şi îndeplinească rolul de apărare colectivă, de prevenire, orientare şi sprijinire a Alianţei, în condiţiile noului mediu internaţional de securitate .

Se vor dezvolta iniţiativele diplomatice şi economice şi, având în vedere condiţiile mediului de securitate, s-ar putea apela la aplicarea limitată a forţei militare pentru atingerea obiectivelor stabilităţii regionale şi internaţionale pe termen lung, pentru un climat economic şi o democraţie dezvoltate .

În acelaşi context, *specialiştii militari americani* alocă o foarte bună parte a timpului şi importante resurse financiare pentru elaborarea celor mai îndrăzneţe planuri privind proiectarea fizionomiei forţelor armate ale SUA, chiar cu riscul de a forţa apariţia unei prăpăstii conceptuale şi practice între cele două maluri ale Oceanului Atlantic.

Un alt subiect interesant este cel referitor la problematica *mediului informaţional* tot mai complex în care poate avea loc confruntarea, inclusiv in

domeniul militar, atingerea *superiorității informaționale* fiind apreciată drept o capacitate esențială a oricărei armate moderne. Specialiştii americani ajung la concluzia că schimbările cantitative şi calitative ce vor avea loc în mediul informațional ar putea determina schimbări profunde în desfăşurarea operațiilor militare, semnalând apariția posibilității surprinderii informaționale şi a riscului de a fi devansat în capacități informaționale.

Complexitatea viitorului mediu de securitate va impune :

- proiectarea unor forțe armate capabile să facă față unei game cât mai largi de riscuri şi amenințări;

- formarea individului, luptător sau lider, capabil să-şi asume responsabilități semnificative, să ia decizii cu implicații operative ori strategice - cum este cazul forțelor pentru operații speciale;

*- până la realizarea acelei forțe capabile să îndeplinească un spectru complet de misiuni (*Full Spectrum Force*), specialiştii americani de la Institutul pentru Studii Strategice Naționale al Universității Naționale de Apărare a SUA au publicat studii propunând trei modele de modernizare a forței în concordanță cu cerințele mediului de securitate al viitorului.*

- „recapitalizarea forței”, constă în reducerea forței existente, menținerea relativă a aceloraşi structuri dar de dimensiuni mai mici, iar cu banii astfel disponibilizați să se finanțeze înlocuirea echipamentelor.

- „revoluționarea afacerilor militare” (Revolution in Military Affairs - RMA), constă în efectuarea unor schimbări radicale în structura forțelor pentru a obține un salt semnificativ spre noile capacități, concomitent cu introducerea tehnologiilor necesare realizării „sistemului de sisteme” .

- „forța cu spectru complet” care presupune păstrarea aproape în întregime a unei forțe robuste, concomitent cu introducerea unor echipamente impuse de modelul de revoluționare a afacerilor militare.

Deşi nu dovedesc aceeaşi perspectivă de evaluare, *studiile unor analişti militari din afara alianței* confirmă multe din previziunile occidentale. În concepția de securitate națională a Federației Ruse şi Doctrina militară a Federației Ruse se constată acelaşi proces de actualizare în concordanță cu mutațiile care au ori vor avea loc în planul securității internaționale, aproximativ aceleaşi riscuri şi amenințări moderne, convenționale sau neconvenționale, adăugând pe cele specifice situației geopolitice şi geostrategice referitoare la extinderea NATO tot mai aproape de frontierele ruseşti ori cele legate de amenințările asimetrice.

Timpul şi spațiul acordat nu permit abordarea detaliată a problematicii, unde desigur s-ar putea vorbi despre *globalizare* ca cea mai previzibilă evoluție a mediului de securitate internațional, despre *diversificarea actorilor globali de securitate, despre proliferarea tehnologiilor, despre creşterea importanței actorilor de securitate nonstatali, despre amplificarea presiunilor problemelor de mediu asupra proceselor militare şi de securitate şi altele.*

În concluzie, se poate aprecia că lumea noastră suferă transformări importante la acest început de mileniu, că suntem martorii sau făuritorii istoriei, suntem cei chemați să aducem schimbarea sau să o acceptăm. Alvin Toffler spunea: „*Vechea*

hartă a lumii este perimată. Suportăm în prezent cea mai profundă reaşezare a puterii globale de la naşterea civilizației industriale".

Bibliografie

[1] BOBOC, Victor, revista Impact Strategic, nr.1/2007, *Securitatea noi provocări. „Need to Know" versus „need to share"*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti 2007.

[2] BRZEZINSKI, Zbigniew, **Marea tablă de şah. Supremația americană şi imperativele sale strategice,** traducerea Aureliana Ionescu, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2000, p.103.

[3] Institutul pentru Studii Naționale de Securitate, Universitatea Națională de Apărare a SUA, **Strategic Assessment 1997**, Washington DC, 1998, pp. 273-275.

[4] LARRABEE, Stephen, *NATO's Eastern Agenda in a New Strategic Era*, Rand Corporation, 2003.

[5] Organizația pentru Cercetare şi Tehnologii a NATO, *Raportul Land Operations In The Year 2020,* Bruxelles, 1999, p. 4.

[6] SITEANU, Eugen, Impact Strategic, revistă, nr.2/2006, Securitatea colectivă – un concept în evoluție, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2006.

[7] TOFFLER, Alvin şi Heidi, **A crea o nouă civilizație**, Editura Antet, Oradea 1995.

[8] TUGWELL, Maurice, CHARTEERS, David, **Operațiile speciale în strategia SUA**, 1984.

[9] Venusberg Group, **Enhancing the European Union as an International Security Actor,** Editura Bertelsmann Foundation Publishers, Guntersloh, 2000, pp. 17-25.

REINVENTAREA PUTERII ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE

Dr. Nicolae DOLGHIN*

Explozia geopolitică din anii 90 ai secolului trecut continuă. Energia schimbării care a inițiat-o atunci nu s-a epuizat odată cu prăbuşirea Zidului Berlinului. A fost suficient să dispară o barieră ca ea să se propage şi să modifice întreaga lume. Astăzi geografia politică a Europei, de unde a pornit schimbarea, şi geopolitica lumii, sunt profund diferite de balanțele de putere, asocierile şi mijloacele folosite până acum 20 de ani. Şi când părea că este timpul să se treacă la consolidarea şi consacrarea noilor realități, iată că SUA revitalizează energia schimbării. Alegerea ca preşedinte a unui candidat care a făcut din schimbare vectorul succesului programului său electoral şi entuziasmul cu care această alegere a fost întâmpinată în multe părți ale lumii demonstrează că energia eliberată de „perestroika" lui Gorbaciov nu s-a epuizat şi, la fel ca şi atunci, nu poate fi controlată. Dorința de schimbare în sine este exprimată şi demonstrată, dar fiecare actor al politic al lumii vede schimbarea finalizată în funcție de intersele proprii. Cam acestea sunt circumstanțele în care se încearcă organizarea ordinii viitoarei lumi. Se reconfirmă a nu ştiu câta oară că procesele sociale sunt neliniare, iar de la neliniaritate la haos este o distanță scurtă.

Omenirea, acest perpetuu sistem dinamic, experimentează ciclic efectul fluturelui aşa cum cândva l-a definit Edward Lorenz, adică bătaia aripelor unui fluture într-un loc provoacă uragane în altul. Globalizarea, cu a sa omnidirecțională circulație de valori şi informații, cu bunele şi relele lor, a provocat dispariția autosuficienței statelor, înlocuind-o cu interdependențele. Niciun actor politic conştient al lumii nu se încumetă astăzi, fără a-şi asuma riscuri enorme, să rezolve problemele de unul singur, ori să se autoizoleze pentru a se proteja. Criza prin care trece lumea astăzi o demonstrează.

Ce se întâmplă cu lumea? După ce Vestul a susținut şi a contribuit la transformarea Estului, iată că el însuşi simte nevoia transformării. Motivațiile sunt desigur de altă natură, dar se pare că sunt generate de acelaşi sentiment al insecurității individului. Dar dacă acum două decenii exista o perspectivă sub forma unor obiective generoase vizând democrația, piața liberă, drepturile omului care motivau şi alimentau schimbarea, astăzi este greu să nu observi că pe glob natura acesteia este văzută diferit, vectorii care o dinamizează se opun uneori unul altuia făcând ca ceea ce se susține întro parte a lumii să fie respins în alta etc. Este deja clasică situația în care etaloanele civilizației europene, de exemplu, sunt altfel privite în lumea musulmană etc. Rămâne comună doar energia schimbării. Mai mult, după ce timp de peste două decenii a curs multă cerneală pentru a se demonstra că statul ca instituție şi-a cam epuizat resursele, acum, într-un moment dificil, economia liberă îşi aminteşte de stat ca actor ce dispune de instrumente potrivite pentru ieşirea din criză. Probabil că aceste noi realități îşi vor intensifica influența asupra relațiilor internaționale şi

* **Cercetător ştiințific gr. I, Director ştiințific al Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate/Universitatea Națională de Apărare „Carol I"**

mediului de securitate. Ne place sau nu, dar suntem nevoiți să ne reamintim de tradiționalistul Martin Wight care, în plin Război Rece, vorbind despre sistemul modern de state, afirma că *„ ...Avem unități independente, pe care le numim state, națiuni, țări sau puteri, şi avem un sistem foarte organizat de relații continue între ele, politice şi economice, diplomatice şi comerciale, de pace şi război”* [1].

Pe valul proceselor de integrare europeană şi euroatlantică, revitalizate după dispariția bipolarității, şi a căror consecință a fost reducerea numărului unităților independente, părea că acestă viziune este compromisă. A contribuit şi concertul asurzitor al propagandei care alimenta iluzia că mergem din victorie în victorie şi făcea să nu se observe că în lume se desfăşoară şi alte procese integratoare, cu alte filosofii, dar mai ales că încep să se profileze la orizont puteri independente şi că inevitabil acestea îşi vor individualiza locul în relațiile internaționale şi jocurile de putere.

În toată această perioadă, referințele la Războiul Rece n-au dispărut nici din discursul politic, nici din diplomație şi nici din media. Orice disfuncționalitate în relațiile internaționale, dar mai ales orice disonanță între Occident şi Rusia constituiau motive pentru trimiteri la Războiul Rece, la realitățile unei perioade din care Moscova ca simbol al superputerii de atunci ieşise înfrîntă şi trebuia să-şi accepte statutul. Astăzi se confirmă întrucâtva teorema lui Thomas care spune că dacă *„Dacă un individ defineşte o situație ca fiind reală, aceasta devine reală prin consecințele sale”*[2]. Pentru că fundamente ideologice pentru o confruntare de tipul celei din perioada Războiului Rece nu au existat, dar competiția de astăzi începe să aibă efecte asemănătoare în percepția publică, mai ales din cauza actorilor săi principali. Cu câteva zile în urmă, în Turcia, premierul Italiei, Silvio Berlusconi, caracteriza actuala situație mult mai concret: *„Am ajuns la ceea ce a fost coşmarul nostru în timpul Războiului Rece, la confruntarea dintre două arsenale nucleare”*[3]

Într-o analiză cinic-pragmatică, referințele la Războiul Rece ar putea exprima şi nostalgia după o perioadă în care mediul de securitate era riguros reglementat prin monopolizările corespunzătoare, comportamentul principalilor actori previzibil, chiar dacă ei preferau să cultive în jurul lor secretul, iar ordinea mondială era agitată doar de supapele permise pentru eliberarea energiilor beligene.

La începutul lunii august a acestui an, Rusia şi-a folosit puterea armată împotriva Georgiei care la rîndu-i intervenise militar pentru a-şi disciplina provinciile secesioniste. Situație asemănătoare celei din fosta Iugoslavie cînd NATO a intervenit pentru a apăra populația provinciei Kosovo supusă violențelor autorităților de la centru. Singura diferență este că nu a recurs la Consiliul de Securitate al ONU, dorind probabil să reconfirme una din definițiile care identifică drept mare putere *„... statul care poate desfăşura cu succes un război fără a avea nevoie de aliați.”*[4] Probabil că

[1] Martin WIGHT, **Politica de putere**, Editura ARC, 1998, p. 31.
[2] Apud Alexandra SARCINSCHI, **Elemente noi în studiul securității naționale şi internaționale**, Editura UNAp, Bucureşti, 2005, p. 25.
[3] http://www.rian/ru/world/20081113/154911991.html.
[4] Edward N. LUTWAK, **Where are the Great Powers?** , Foreign Affairs, July/August, 1994, pp. 23-24.

episodul din august va continua să fie comentat şi invocat în relaţiile internaţionale încă mult timp, dar el în sine va conta din ce în ce mai puţin.

Rusia a folosit forţa în relaţiile internaţionale **„reinventînd”** puterea în dimensiunea sa completă şi acesta a fost mesajul transmis lumii întregi atunci cînd cele cîteva unităţi ale Armatei 58 au început să acţioneze în Georgia. Pentru că puterea nu este un concept abstract, ci se demonstrează în raporturile cu alţi actori, iar în acest caz nu Georgia a fost ţinta, ci NATO, dar mai ales SUA. Cu circa doi ani în urmă, preşedintele de atunci al Rusiei, Vladimir Putin, declarase că Rusia a redevenit independentă, adică a intrat în sistemul modern de state de care vorbeşte Martin Wight, au urmat apoi discursul de la Munchen şi intensificarea prezenţei sale militare în lume. Rămâne de văzut în ce măsură va avea succes în viitor pentru că relaţiile de putere constituie şi o problemă a dependenţelor în care *„...puterea unora se măsoară prin dependenţa faţă de alţii”*[5] .

Henry Kissinger a definit puterea drept *„...capacitatea unei entităţi de a-şi impune voinţa asupra alteia, sau de a rezista presiunii exercitate de altă entitate”*[6]. În relaţiile internaţionale puterea nu are întotdeauna manifestări evidente şi disticte şi este o combinaţie de mijloace „soft” şi „hard” prin care actorii internaţionali tratează unul cu celălalt, îşi exercită influenţa asupra altora în promovarea intereselor.

Momentul august 2008 ne reaminteşte că puterea nu constituie un atribut politic natural, ci este un produs al resurselor materiale şi de comportament care permit modelarea evenimentelor internaţionale şi a mediului politic mondial. Exerciţiul puterii se manifestă cu instrumente diferite în relaţiile internaţionale de natură politică, economică, militară şi multe altele, dar efectele sale sunt evidente in mod deosebit în conflictele armate. Acolo se manifestă ea atât ca **forţă**, adică impunerea de sancţiuni ori distrugerea de valori cât şi ca **rezistenţă,** înţelegând prin aceasta capacitatea de a rezista exercitării forţei de către alt actor.

Când am afirmat că Rusia a reinventat puterea în relaţiile internaţionale am avut în vedere tocmai aceste aspect, **potenţialul de a distruge valorile unui adversar, dar şi capacitatea de a-i rezista**. Puterea în dimensiunea sa militară s-a mai folosit în ultimele două decenii în Irak, fosta Iugoslavie, Afganistan sau Cecenia. Dar a fost vorba de operaţii militare de tip expediţionar în care actorul ţintă, nedispunând de capacitatea de a rezista sau de a extinde operaţia în spaţiul de generare a forţei aparţinând părţii cu care se confrunta, s-a limitat doar la acţiuni impotriva forţei proiectate în raza de acţiune a mijloacelor de care dispunea, sau la acţiuni teroriste. A rezultat de fiecare dată un imens dezechilibru între potenţiale ceea ce nu a lăsat nicio clipă să planeze îndoieli asupra învingătorului militar, pentru că în confruntare o parte îşi întrebuinţa întregul potenţial de război în timp ce cealaltă doar potenţialul expediţionar. În timp ce sursele politice, economice şi militare de putere ale unei părţi se epuizau, ale celeilalte rămâneau intacte ori chiar se dezvoltau. De aceea operaţiile militare în sine şi-au atins rapid obiectivele, complicaţiile apărând ulterior şi nu din

[5] Pascal BONIFACE, **La puissance internationale,** Insitute de Relations Internationale et Strategique, Paris, 1994, p. 26.

[6] Henry KISSINGER, **Problems of National Strategy. A Book for Readings**, ed. V, 1971, p. 3.

motive militare, ci politice şi sociale. Conflictul ruso-georgian nu a făcut excepţie de la acest de la acest scenariu.

În confruntarea cu NATO, în schimb, Rusia a transmis mesajul că ar putea fi dispusă să-şi folosească puterea în dimensiunea sa completă, adică forţa şi rezistenţa. Nu avea cum să excludă un asemenea scenariu din analizele sale. Opinia publică nu va afla probabil prea curând în ce măsură autorităţile politice şi planificatorii militari ruşi şi NATO au luat în serios posibilitatea unei operaţii militare de sancţionare a Rusiei, dar rigorile analizei şi planificării strategice ne îndreptăţesc să presupunem că în lista consecinţelor unei asemenea opţiuni a cântârit greu faptul că spaţiul politic al NATO, adică *„ ... cel constituit în jurul unor valori, nu al unor frontiere...*şi în care *... se modelează puterea militară a statelor şi alianţelor, se adoptă deciziile şi se asigură suportul politic şi social al opiniei publice..."*[7] nu putea fi protejat împotriva forţei, situaţie în care alianţa nu s-a mai aflat în ultumele două decenii. În acelaşi timp motivele care au mobilizat opinia publică din statele nord-atlantice pe timpul lumii bipolare pentru a susţine politica de îngrădire nu mai au aceeaşi rezonanţă. Desigur, conflictul militar dintre Rusia şi Georgia, ţară privilegiată în relaţiile cu NATO şi care depăşise demult etapa declaraţiior generale de bunăvoinţă nu poate fi scos din contextul evoluţiei problematicii energeticii pentru Europa în mod deosebit şi pentru întreaga lume dezvoltată, dar acesta este altă problemă. Din punct de vedere politico-militar însă, el scoate în evidenţă eroarea elitei politice occidentale comisă la începutul anilor 90,cînd nici nu a încercat să realizeze mecanisme reale de securitate care să includă fostul spaţiu sovietic în întregime, nici nu a aplicat Moscovei măsurile care se iau de obicei împotriva unui stat învins. Mai mult, în discursul politic al acelor ani se vorbea chiar că toată limea este învingătoare. Erau vremuri dificile atunci pentru instituţiile politice ale unei Europe zguduită din temelii de conflictul din fosta Iugoslavie şi terorizată de perspectiva îzbucnirii altuia în comparaţie cu care cel în desfăşurare ar fi părut un joc de artificii. Atunci soluţia „îngheţării"conflictelor din Caucaz a fost chiar legitimată de instituţiile internaţionale de securitate. Astăzi situaţia este mult mai complexă pentru că lumea întreagă este alta.

Desigur este devreme pentru face prognoze pe termen îndelungat asupra evoluţiei evenimentelor. Principalii actori sunt conştienţi de vecinătatea spaţiilor politice şi de posibilitatea reactualizării bruşte a dimensiunii nucleare a puterii ca factor de disuasiune. S-a observat acest lucru imediat după încetarea ostilităţilor. Măsurile concrete împotriva Rusiei au fost palide. Au existat declaraţii dure, obişnuite în astfel de situaţii, SUA au suspendat un acord de cooperare cu Rusia în domeniul nuclear civil, UE a amânat, şi a repetat de nenumărate ori că a amânat nu a suspendat, decizia asupra reluării negocierilor asupra viitorului acord de parteneriat, cîteva nave militare au intrat în Marea Neagră şi cam atât. Dar demonstraţiile concrete de forţă întreprinse în Marea Neagră de NATO şi SUA pe de o parte şi Rusia pe de alta au păstrat o anumită „decenţă", fără provocări şi sfidări reciproce. De asemenea, nu credem că este în interesul Rusiei să adreseze prea curând şi prea des asemenea mesaje Occidentului din cel puţin două motive. Primul, elita politică conducătoare din

[7] Dr. Nicolae DOLGHIN, Studii de Securitate şi Apărare, vol. 4**, "Spaţiul şi viitorul războiului**", Editura Universităţii Naţionale de Apărare "Carol I", Bucureşti, 2007, pp. 28-29.

Rusia este obligată să demonstreze opiniei publice interne şi internaţionale că ambiţioasele sale programe de dezvoltare au fundamente solide, nu doar resursele naturale, şi că, în ciuda crizei globale, vor fi finalizate. În acest scop, cooperarea cu Occidentul îi este vitală. Al doilea, ţine de nivelul cheltuielelor militare ca indicator real al puterii militare. Conform datelor Institutului internaţional pentru cercetări în domeniul păcii (SIPRI) de la Stockholm, in perioada 2003-2007, perioadă de creştere continuă şi consistentă a PIB-ului său, cheltuiele militare însumate ale Rusiei au fost de circa 146 mii de miliarde USD în timp ce numai SUA, fără a lua în calcul şi celelate state membre NATO, au cheltuit de peste 17 ori mai mult[8]. Rusia nu-şi poate permite asemenea cheltuieli pentru că şi-ar compromite toate programele sale de dezvoltare, iar o confruntare militară cu o alianţă care la rându-i dispune de capacităţi pentru a-i distruge sursele militare de putere ar putea să-i fie fatală. Desigur acesta este un scenariu pe care nimeni nu-l are în vedere în mod real pentru că există multe probleme de rezolvat în care actorii occidentali au nevoie de cooperarea Rusiei şi invers.

Uniunea Europeană, prin preşedintele Franţei, Nicolas Sarkozy, a fost singurul actor internaţional major care a intervenit imediat cu succes în gestionarea conflictului, ceea ce l-a îndreptăţit pe ministrul francez de externe să se întrebe retoric, mai târziu, unde au fost ceilalţi când se trăgea. Intervenţia UE reflectă în bună măsură tradiţiile soft ale Europei în gestionarea conflictelor, dar şi îngrijorarea că ar putea deveni ostateca concurenţei dintre Rusia şi SUA într-o zonă a cărei stabilitate este forte importantă pentru siguranţa ei energetică. Deja poziţia Uniunii Europene este destul de delicată între neînţelegerilor celor doi din cauza scutului antirachetă. Rusia a salutat medierea europeană care în condiţiile războiului informaţional de atunci a salvat-o de la complicaţii nedorite.

Reinventarea puterii în relaţiile internaţionale rămâne un fapt care nu va mai putea fi ignorat. În ce măsură acesta va putea fi repetat şi de alţi actori ai lumii rămâne de văzut. Dar el a confirmat ineficienţa întregii arhitecturi de securitate puse în faţa faptului împlinit de către o superputere nucleară.

[8] http://www.sipri.org/contents/milap/milex/mex_database1.html.

THE SECURITY CONCEPTS FOR STABLE INTERNATIONAL ENVIRONMENT

Georgi DIMOV*

Security concept is one of the most important concepts and basic values in international politics. It is usually believed that security is the precondition for orderly human existence. Generally speaking, if an individual person wants to survive, safe natural condition is required; if a society wants to survive, besides necessary natural condition, safe social conditions, including a state that can protect all the members of the society, are also necessary; and if a state wants to survive, besides all the internal safe conditions, it still requires safe international environment. As the most fundamental requirement for survival, security is the most important thing to a state at anytime, under any conditions. That is to say, any states always give top priority to security. Generally speaking, security includes objective status and subjective feeling. In simple words, so-called security is that there are no objective threats and subjective fear. But people had never used the concepts of "national security" and "international security" before this century. The "national security" didn't become a common concept in international politics until the end of World War Two. Later, there are two relevant concepts "international security" and "world security". These 3 concepts reflect the security at different levels. Briefly, "national security" is the security of individual country, "international security" is the security of several countries; "world security" is the security of all the countries in the world.

In international politics, since "national security", "international security" and "global security" are closely related with each other, so they cannot be separated. Since the 20th century, with the development of globalisation and gradual formation of highly interdependent world system, national security is more and more closely related to international politics and global politics. In today's world, no country is isolated from the rest of the world, all the sovereign states are the parts of "global village" and members of international community. National activities are closely related to international community. National security is no longer a pure domestic issue of an individual country, but is part of international security. In this sense, any insecurity is not a country's own problem and cannot be solved by one single country, even the superpower--the United States is no exception. From this point of view, national security and international security are mutually linked. All the nations have to concern not only national securities, but also international security.

In the past, national security referred to that national sovereignty and survival rights were free from violation. It was mainly military security, and it was mainly army's task to safeguard security. There are 4 changes in security:

- first, the fields of security are extended;
- second, the relations among various security fields are complicated;
- third, the means to safeguard security are diversified;

* **Colonel, Bulgaria.**

- forth, the ways to realise security are cooperative.

Since 1990s, with the end of Cold War, the collapse of bi-polar world structure, and the quick development of globalisation, the focus of international competition has been shifted from military confrontation to the competition of comprehensive national strength with economy as the base, science and technology as the guide, and military as backing. Economic development has become the central task of most countries and the basis and core of national strategic objectives. In such background, besides the survival interests, the development interests become more and more prominent. That is to say, the national interests in economy, ecological environment become important. National sovereignty and survival rights are not only a political concept, but also an economic concept, even a cultural concept. Weak economic strength is the largest insecure factor. So a series of new security concepts have occurred, such as economic security, financial security, information security, ecological environment security, resources security and cultural security, etc.

Another change in security is that the interrelations among various security fields become more and more complicated. In the past, if a country had problems in political and military security, then its economic and other interests would be endangered. Now it is on the contrary, if a country's economy is weak or its economy is under threats, even if it has financial problems, its political stability and military security will be threatened.

The third change in security is the means of safeguarding security. In the past, states mainly depend on military force to protect security, but now they have to take comprehensive means including military, political, economic, scientific, cultural and diplomatic means to effectively maintain national security. For example, today all the countries in the world, especially the economically weak countries face security problems, they don't resort to force, but have to use economic means to protect their interests which make the situation more and more difficult.

The forth change in security is the way to protect security. With the deepening of international economic interdependence, the national interests of different countries are more and more mixed together and overlapped. "You are among us and we are among you." Security is no longer a "zero-sum" game, i.e., countries no longer seek security at the cost of others. Now the countries are neither enemies nor friends, both enemies and friends. Cooperation benefits both sides, while struggle damages both sides. The new concepts of common security, cooperative security and "win-win" become more and more popular. And more and more countries reached common understanding on these concepts. This brings profound changes to the ways of protecting security.

To sum up, there are 4 differences between traditional security concept and new security concept:

First, traditional security concept believed security was separable, was unilateral activity, i.e., it was basically a country's own affair, and a country only could obtain security through its own efforts. While, new security concept believes security is universal and related with many parties, and it is multi-lateral activities. National security is not a country's own affair, but it depends on the support and cooperation of other countries.

Second, traditional security concept believed security is competitive. There was an obvious opponent. Two sides were competing with and hostile to each other. Security could be safeguarded through competition and struggle. It was a "zero-sum" game. While new security concept believes security is cooperative. There is no obvious enemy, other countries are neither enemies nor friends, both enemies and friends. They have fierce competitions in some fields, while they are also partners in other fields. Competition doesn't hinder cooperation, there is competition in cooperation. Countries gain security mainly through cooperation not confrontation.

Third, traditional security believed security was narrow and mainly limited in military field. New security concept believes security is comprehensive, is not only limited in military field, but also extends to economic, political, cultural, environmental and social fields.

Forth, traditional security concept believed security is established on "relative" basis, a country can get the real security only after opponents were totally surrendered or defeated. The new security concept believes the sense of security can be gained through a certain organisations, mechanism and systems and through certain concession or cooperation of the opponents. The total destruction of opponents won't bring real security.

Today's world is in the process of transition from the old to the new, the struggle between two security concepts leads to complicated international security environment. And this is one of the important reasons why the contradictory phenomena co-exist, such as peace and war, relaxation and turbulence, cooperation and confrontation, multi-lateral cooperation and military alliances, arms control and weapons proliferation, etc. The new security concept can only be formed through long-term complicated international relations, part of which is conflictuality.

From above point of view the early 21st century is the transition period of old and new world security system. The major powers will conduct competition of comprehensive national strength with economic and scientific competitive capabilities at core in order to seize dominant position. This is also the key period for small and not so powerful countries precisely for their economic transition and development. It is possible because at the turn of the century, the international security system is further developing towards balance of forces, the various international players are developing towards balance, and the mutual-restriction among them is favourable to the maintenance of stability and peace in the world.

The general tendency of international security environment is further relaxing and improving, but wars in some regions are still inevitable, and the arms conflicts caused by ethnic, religious, territorial and resources disputes will continuously occur. There will be a kind of "general peace and small wars co-existence" situation. Economic security is more and more important, but all the nations still pay great attention to military security. The weapon proliferation, the arms expansion, the general increase of hi-tech combat capability, the hegemony, power politics and real interference in the internal affairs of other countries, all of these are the insecure, unstable factors in the world in new century, and they will certainly affect security.

Finally with the quick development of international politics, economy, military, science and technology, international situations and the international security environment have undergone profound changes. Today, it is more and more difficult for us to study pure military or security issues. So only if we go beyond pure military and war field to foster the security concept including international politics and economy, we can gain the strategic initiative, reduce possibilities for military conflict, and take up the sacred mission of safeguarding national interests.

MEDIUL DE SECURITATE INTERNAȚIONAL ÎN STRATEGIILE PUTERILOR ACTUALE

Lucian VIERU*

World wide changes have led to a new security structure that reflects new regional, continental and global capacities. It is a reconstruction of the security system in which global interests prevail, these being vital for the development of human civilisation.

Globalisation effects started to be felt and this new situation entails different evaluation and monitoring techniques for the instability sources, along with the development of adequate capacities for time and space reaction. International security represents a situation of dynamic balance resulting from complex and multiple interactions between states, in the enfolding of natural course of human activities.

Mediul de securitate internațional este, în prezent, încărcat de riscuri şi amenințări grave – terorism şi teroare a armelor de distrugere în masă, dispute interetnice şi rivalități religioase, crimă organizată transfrontalieră, stări de tensiune şi conflict întreținute de forțe destabilizatoare în multe zone ale lumii, tulburări interne, precum şi unele evenimente neprevăzute, ca inundații, cutremure, secete etc. fiecare în parte şi toate la un loc constituind riscuri de instabilitate şi insecuritate pentru comunitatea internațională.

Preocuparea celor mai puternice dintre statele lumii de a găsi soluții eficiente pentru protejarea propriilor interese de securitate națională, determinată de transformările mediului strategic internațional, conturează ca priorități ale prezentului: preocuparea pentru evitarea unui nou război major între marile puteri; dezvoltarea economică; piramida mondială a puterii.

Majoritatea analiştilor consideră că, la începutul secolului XXI, actorii cu impact global în domeniul securității sunt SUA, Europa, Rusia, China şi Japonia. O viziune interesantă este cea a lui Zbigniew Brzezinski, care consideră că esența noii structuri de securitate a lumii se află în relația dintre SUA şi Eurasia (care cuprinde pe lângă Europa, toate celelalte țări enunțate mai sus). În cadrul acestei relații se pot identifica două triunghiuri de putere euroasiatică: SUA, Europa, Rusia; SUA, China, Japonia.

Observația cea mai pertinentă referitoare la cele două triunghiuri de putere este aceea că, în fiecare din ele, una din puteri (Europa şi, respectiv, Japonia) mizează clar pe ideea de stabilitate şi securitate internațională, în vreme ce câte una din celelalte puteri (China şi respectiv Rusia) rămân deschise şi interesate în eventuale mutații geopolitice.

Un alt punct pertinent de vedere, complementar celui anterior, consideră că la originea „noii schisme mondiale" s-ar afla tensiunea dezvoltată între două „câmpuri" diferite de putere, întemeiate pe principii opuse de organizare: pe de o parte, Statele

* **Maior, comandant unitate, Ministerul Apărării**

Unite ale Americii, adepte ale unipolarității, pe de altă parte, ceilalți actori majori ai scenei internaționale adepți ai multipolarității.

La nivel global se apreciază că „securitatea este o precondiție a dezvoltării", iar principalele probleme pot fi astfel evidențiate:

- granițele sunt din ce în ce mai permeabile ceea ce face ca problemele interne şi externe de securitate să fie indisolubil legate;
- fenomenul globalizării a adus libertate şi prosperitate pentru unii, frustrare şi injustiție pentru alții;
- în majoritatea statelor în curs de dezvoltare sărăcia şi bolile cauzează suferințe şi dau naştere la noi probleme de securitate;
- 1/2 din populație trăieşte cu un venit sub 2 euro pe zi;
- un număr de țări şi regiuni sunt prinse într-un cerc vicios al conflictului, insecurității şi sărăciei;
- a crescut considerabil competiția pentru resurse naturale:
- apa: va deveni o problemă agravată de procesul de încălzire globală în următorii ani şi va fi un factor potențial pentru apariția de conflicte şi mişcări de migrare în mai multe regiuni;
- energia: dependența de aceasta este o grijă specială a Europei, ea fiind cel mai mare importator la nivel global de petrol şi gaz. Importurile acoperă mai mult de 50% din necesarul de consumul energetic de azi. În 2030 se estimează că va creşte la 70%. Cea mai mare parte din aceste resurse provine din zone precum: Golful Persic, Rusia şi Africa de Nord.

Uniunea Europeană

Uniunea Europeană este structura geopolitică instituționalizată cu cel mai avansat nivel de integrare economică şi politică. Cu o putere economică comparabilă cu cea a Statelor Unite şi cu o populație care va creşe până la 450.000, UE consolidează un bloc geostrategic ce prejudiciază interesele Federației Ruse, care vede în integrarea noilor state o piedică în calea libertății acestora de a încheia acorduri bilaterale. O Uniune Europeană întărită şi extinsă este şi un obiectiv al SUA, deşi acestea s-au confruntat uneori cu decizii şi acțiuni ale Uniunii care nu au susținut întotdeauna sau întocmai interesele politice externe americane.

Uniunea Europeană a elaborat o „Strategie de securitate Europeană" (12 decembrie 2003), sub genericul: „O Europă sigură într-o lume mai bună", pornind de la o viziune complexă asupra securității. În concepția acesteia mediul de securitate actual este caracterizat de existența unor probleme globale şi a unor amenințări majore. Cunoscută ca "Documentul Solana", Strategia Europeană de Securitate susține ideea că, pentru a asigura securitatea Europei într-o lume a globalizării, cooperarea multilaterală în Europa şi în afara acesteia trebuie să fie un imperativ, deoarece "nicio națiune nu este în stare să se confrunte singură cu actualele provocări complexe".

Realizarea proiectului unității europene a căpătat vigoare mai ales după impunerea Uniunii Europene ca organizație politico-economică, cele mai importante progrese înregistrându-se în aceste domenii. Astăzi, Uniunea Europeană tinde să-şi

dezvolte şi componenta militară, care să-i permită să-şi sporească rolul activ pe arena internațională, îndeosebi în ceea ce priveşte prevenirea crizelor şi conflictelor, a asigurării păcii şi stabilității pe propriul continent, dar şi în lume.

La Summit-ul NATO de la Berlin s-a decis crearea unei Identități Europene de Securitate şi Apărare, un pilon european în cadrul NATO, ce permitea țărilor europene să acționeze militar acolo unde NATO ar fi fost limitată. Prin Tratatul de la Maastricht se pun bazele Politicii Externe şi de Securitate Comune (PESC), baze aprofundate prin Tratatul de la Amsterdam. Obiectivele comune ale PESC întăreau dorința şi voința UE de a apăra interesele fundamentale şi independența Uniunii, de a păstra pacea şi de a întări securitatea internațională şi, nu în ultimul rând, de a consolida democrația, domnia legii şi respectarea drepturilor omului. Procesul decizional în cadrul PESC era astfel îmbunătățit, furnizându-se strategii comune în domenii unde statele membre aveau interese majore.

În 2003, Strategia Europeană de Securitate (SES) adoptată de către Consiliul European, a marcat o nouă etapă a procesului de dezvoltare a identității europene în domeniul securității şi apărării, a contribuit la clarificarea şi mai mult a obiectivelor PESA, ca şi a rolului său[1]. Acest document este o doctrină a Uniunii Europene în materie de politică externă, o doctrină ce nu exclude recurgerea la forță în cazurile extreme şi care rămâne ambiguă în ceea ce priveşte noțiunea de acțiune preventivă.

Strategia vizează stabilirea obiectivelor Uniunii Europene din perspectiva asumării unui rol mult mai pronunțat în demersul global de gestionare a noilor tipuri de riscuri şi amenințări. Pornind de la analiza globală a impactului acestora asupra securității europene se stabileau trei obiective majore pe care Uniunea trebuie să le promoveze în susținerea valorilor şi principiilor ce o guvernează:

- promovarea unei politici eficiente de prevenire a conflictelor, prin utilizarea întregului set de capabilități (militare şi civile) pe care UE le posedă;
- orientarea demersurilor Uniunii în vederea creării unui climat de securitate în imediata vecinătate (Orientul Mijlociu, Balcani şi Caucaz);
- menținerea ordinii internaționale prin promovarea multilateralismului efectiv, prin respectarea şi dezvoltarea dreptului internațional, în deplin acord cu principiile Cartei Națiunilor Unite.

În vederea eliminării deficiențelor identificate în planul operaționalizării dimensiunii de securitate şi apărare la nivelul UE, în iulie 2004 a fost adoptată decizia privind înființarea Agenției Europene de Apărare (EDA). Misiunile principale ale acestei structuri sunt legate de elaborarea şi implementarea unei abordări globale asupra procesului de dezvoltare a capacităților de apărare şi eficientizării sprijinului acordat statelor membre în materie de cerere şi ofertă, cu privire la achizițiile din domeniul apărării. În acest sens, EDA asigură cadrul pe termen lung pentru o politică europeană coerentă în domeniul dezvoltării capacităților de apărare, cercetării şi armamentelor, în sensul unei abordări convergente a politicilor naționale în domeniu. Din acestă perspectivă a fost adoptat noul Obiectiv Global al UE (Headline Goal 2010 – HG 2010), care vizează focalizarea demersurilor UE asupra îmbunătățirii calitative

1 Federico Santo pinto, *La politique européenne de sécurité et de défense: enjeux et réalités*, în http://www.grip.org/bdg/g4592.html, p. 2.

a capacităților de apărare, precum şi adaptarea acestora la cerințele formulate prin intermediul Strategiei de Securitate. În mod concret, HG 2010 vizează creşterea interoperabilității forțelor puse la dispoziția UE, precum şi consolidarea capacităților de dislocare şi sprijin ale acestora; extinderea spectrului de misiuni pe care UE le va îndeplini prin includerea unor noi tipuri de operații, precum: dezarmare, asistență pentru state terțe în combaterea terorismului, reforma sectorului de securitate şi dezvoltarea capacităților de reacție rapidă ale UE, atât pe palierul decizional, cît şi în ceea ce priveşte dislocarea în teatrul de operații.

Statele Unite ale Americii

Aproape la fiecare doi ani, administrația americană elaborează o nouă strategie de securitate națională. "Strategia de Securitate Națională pentru noul secol" (1997) stabileşte că interesele naționale ale SUA sunt perfecționarea securității naționale, ridicarea prosperității şi promovarea democrației.

Instrumente folosite:

- diplomația – drept primă linie de apărare împotriva amenințărilor la adresa securității naționale şi a celei internaționale, cu focalizare pe diplomația preventivă;
- asistența internațională – care, după cel de-al doilea război mondial, a contribuit în mod decisiv la reclădirea Europei Occidentale, a Japoniei, iar mai târziu, la dezvoltarea unor state din America Latină şi din Africa.
- controlul armamentelor – care, prin creşterea transparenței privind dimensionarea şi structura forțelor militare, măreşte încrederea între state şi contribuie la stabilitatea regională;
- promovarea inițiativelor de neproliferare, instrument menit să descurajeze utilizarea armelor de nimicire în masă;
- activitățile militare. Conform Strategiei de Securitate Națională a SUA, forțele armate contribuie la promovarea stabilității regionale, descurajează agresiunea, previn şi reduc conflictele, amenințările şi servesc drept model pentru organismele militare ale statelor cu democrații în curs de afirmare.

Strategia de securitate a SUA este construită pe trei concepte: securitatea națională, securitatea spațiului de interes şi autoapărare colectivă. Referitor la securitatea națională, SUA a adoptat în 2006 Strategia Națională[2]. Deşi orientarea acestei strategii este spre diplomație, SUA afirmă că îşi vor menține în continuare atitudinea proactivă referitoare la evoluția mediului de securitate şi nu vor exclude loviturile preemptive la o amenințare iminentă. Cei doi piloni pe care se sprijină strategia: promovarea libertății, justiției şi demnității umane şi confruntarea cu provocările epocii actuale, lasă suficient loc în document şi problemelor care privesc terorismul, conflictele regionale, combaterea sărăciei şi a decalajelor de dezvoltare, globalizarea. Nelăsând uitate provocările pe care le întâmpină, recunoscând limitele pe care chiar şi o națiune atât de puternică le poate avea, documentul rezervă SUA rolul de lider în rezolvarea problemelor mediului de securitate actual. In ce priveşte conceptul de securitate a spațiului de interes, în urma evenimentelor din 11 septembrie

2 The White House, *The National Security Strategy of the United States of America,* March 2006

2001, SUA consideră că este necesară îmbunătățirea securității teritoriului propriu inițiind în acest sens acțiuni în domeniile: informații şi avertizare; securitatea frontierelor şi a transportului; contaterorism intern; apărare împotriva terorismului, protecția infrastructurii critice, pregătirea şi răspunsul la urgențe[3].

Concepția apărării naționale se regăseşte în Strategia Militară Națională, bazată pe Strategia de Securitate Națională şi în Strategia de Apărare Națională a SUA. Strategia Militară Națională stabileşte principiile ce ghidează dezvoltarea Forței Întrunite – Joint Force; caractreristicile forțelor, capabilitățile şi funcțiile. Strategia de Apărare Națională reprezintă legătura dintre activitățile militare şi ale celorlalte agenții guvernamentale în scopul realizării intereselor naționale. Este subliniată importanța acțiunilor în sprijinul aliaților şi prietenilor, împotriva potențialilor adversari şi a agresiunilor acestora.

Conceptul de autoapărare colectivă este definit drept "actul apărării altor forțe care nu aparțin SUA"[4]. În concepția SUA, doar autoritățile de comandă națională pot autoriza forțele americane să-şi exercite dreptul de autoapărare colectivă.

Se poate observa că SUA şi-au adaptat politicile şi strategiile militare de securitate la circumstanțele mediului internațional. Şi-a fixat o agendă specifică de scopuri şi obiective de politică externă luând în calcul mai multe riscuri, amenințări şi pericole. În agenda de securitate, dimensiunea militară plasează apărarea națională pe o poziție prioritară. Zona intereselor de securitate mai include: stabilitate şi securitate globală prin prevenirea apariției unei puteri sau a unei grupări de puteri expansioniste, stabilitate şi securitate în diferite regiuni ale globlului prin extinderea şi conservarea condițiilor generatoare de democrație şi creştere economică. Scopul principal rezidă în asigurarea prosperității şi securității naționale, promovarea la nivel global a intereselor naționale, extinderii comerțului liber, a liberalizării accesului la resursele şi piețele mondiale.

SUA şi-au propus să se mențină prin putere tehnologico-militară şi economică şi să contracareze toate provocările externe majore.

Analiştii americani în domeniul securității acordă atenție sporită tendințelor noi care ar putea contraveni intereselor SUA pe termen mediu şi lung: expansiunea economico-politică a Chinei, aspirațiile Rusiei de a redeveni o mare putre, acumularea de tensiuni în relațiile transatlantice, recrudescențelor antiseminismului şi naționalsimelor periculoase.

Chiar dacă nu convine unor actori internaționali, primatul politico-militar şi tehnologic al SUA în lumea contemporană rămâne o condiție a stabilității şi securității, într-o lume care nu mai este bipolară, dar nici riguros guvernată de parteneriate, cooperare, interese şi obiective unanim împărtăşite.

---

3 *The Național Strategy for Homeland Security,* Office of the Homeland Security, USA, 2002, p.VII

4 US Department of Defense, *Joint Publication 1-02. DOD Dictionary of Military and Associated Terms*, 12 aprilie 2001 (actualizat la 19 septembrie 2006), p. 95, în Lumea 2007, coordonatori Dr.Teodor Frunzeti, dr.Vladimir Zodian, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2007.

Rusia

Dacă pe timpul Războiului Rece, spațiul geopolitic controlat de URSS se învecina direct cu teritorii controlate, ori numai protejate de China şi SUA, astăzi Rusia se învecinează spre vest şi sud cu foste republici sovietice care se confruntă cu un grad ridicat de instabilitate economică, socială şi politică. În opinia analiştilor ruşi instabilitatea este efectul desprinderii de Rusia, eludând consecințele existenței sistemului economic socialist hipercentralizat şi lipsa de competitivitate a produselor economiilor tuturor acestor state independente, ca de altfel şi ale Rusiei, pe piața internațională, ceea ce limitează schimburile economice numai în zona CSI.

Declinul fără precedent al producției materiale, criza financiară, creşterea datoriei externe şi interne şi reducerea drastică a rezervelor de aur, determină ca Rusia să fie dependentă astăzi de cele opt state puternic industrializate, de Fondul Monetar Internațional şi de Banca Mondială. Şi totuşi, Rusia rămâne o mare putere. Conform viziunii ruseşti, imensele sale resurse naturale şi umane, baza industrială dezvoltată, capacitatea militară şi moştenirea istorică de deținătoare a statutului de mare putere ar trebui să-i confere un loc mult mai înalt în ierarhia mondială decât i-ar permite actuala ei stare economică. Forțele armate ale Rusiei, deşi reduse față de perioada Războiului Rece, sunt comparabile, numeric, cu cele ale SUA. Rusia consideră că în arena internațională există o evidentă multipolaritate, actorii cei mai importanți fiind Europa Occidentală, China, Japonia, SUA, un număr de puteri subregionale şi asociații de state.

Conceptul de Securitate Națională aprobat în 2000 de fostul preşedinte Vladimir Putin defineşte interesele naționale ale F. Ruse pe scena internațională: menținerea suveranității şi întărira poziției F.Ruse ca mare putere; în domeniul militar, apărarea independenței, suveranității şi integrității teritoriale a statului şi prevenirea oricărei agresiuni militare împotriva F.Ruse şi a aliaților săi. Între 2000-2004, F. Rusă şi-a consolidat economia şi administrația şi s-a lansat în "jocuri de putere" pe arenele regionale şi continentale, a avansat strategii ale "vecinătății apropiate" şi ale parteneriatelor cu SUA, UE, China, India, ASEAN, refacerea puterii nucleare (şi militare) şi menținerea parității strategico-nucleare cu SUA. În perioada 2005-2008 preşedintele rus a făcut dese referiri pe tema egalității de tratament între Occident şi F. Rusă; a lumii multipolare, respingerii "exportului de democrație", dezvoltării Tratatului de Securitate Colectivă; dreptului F. Ruse la „interese speciale" şi spațiu rezervat acestora; a reacționat dur la ideea amplasării Scutului Antirachetă american pe teritoriul Europei. Ca şi UE, F. Rusă îşi focalizează eforturile pe cooperarea internațională, sub umbrela ONU.

O particularitate a strategiei ruse este dihotomia ce afectează politica de apărare a Rusiei: pe de o parte, încurajează şi dezvoltă o politică de cooperare, de parteneriat pentru asigurarea securității şi sabilității, pe de altă parte, menține forțe armate foarte numeroase, justificate numai de intervenția în "străinătatea apropiată". Rusia s-a angajat într-o politică activă vizând limitarea consecințelor extinderii influenței americane sau chiar contestarea acesteia, fără a pierde, însă, din vedere că dialogul cu Washingtonul este esențial, având în vedere că valoarea datoriei sale externe constituie o amenințare permanentă.

La vest, NATO se va extinde şi prin aceasta îşi va aduce forţele armate mai aproape de frontiera cu Rusia. La frontiera sudică, Turcia, Iran, Pakistan şi Afganistan pot pune probleme de securitate Rusiei, fiecare în parte, ori chiar grupate în diverse alianţe.

În Orientul Îndepărtat, China şi Japonia, pot prezenta o ameninţare pentru Rusia. China este un caz special. Poziţia geostrategică, un precedent istoric de lungi dispute teritoriale cu Rusia şi procesul actual de întărire a forţelor armate proprii, pot încuraja Beijingul să adopte o politică expansionistă faţă de Siberia şi de Orientul îndepărtat rus, ori împotriva Kazahstanului şi a altor aliaţi ai Rusiei din Asia Centrală.

Strategia securităţii naţionale a Rusiei conţine astăzi o serie de particularităţi. Prima o constituie deficienţele din politica militară şi programul de reformă a organismului militar. Forţele armate par să nu aibă o direcţionare clară din partea conducerii politice. Curenta dezorganizare a structurilor administrative ale guvernului rus şi crescânda autonomie a birocraţiei se combină spre a avea un efect negativ, cumulat asupra sistemului de apărare.

Deşi liderii politici din Rusia declară că SUA, NATO şi puterile vestice, în general, nu mai constiuie o ameninţare pentru Rusia, 50 – 60% din planurile strategice ale Rusiei şi chiar mai mult decât acest procent din forţele sale armate, sunt destinate pentru un război major cu SUA, NATO şi Japonia. Însă forţele armate ruseşti riscă să devină o ameninţare majoră pentru propria securitate şi stabilitate, în condiţiile în care Rusia menţine forţe armate de mărime sensibil egală cu cele ale SUA, însă cu un produs intern brut ce reprezintă numai 15% din cel al SUA.

Referitor la Europa, strategia Rusiei de a o face dependentă de proprii combustibili este destul de periculoasă, existând riscul de a o transforma într-un "apendice de resurse naturale", adică un partener cu care integrarea nu este interesată. Rusia încearcă să folosească eficient armele sale economice (petrol, gaze natruale, materii prime) şi avantajele tehnologiei sale de vârf, doreşte să se substituie Arabiei Saudite ca furnizor de petrol al SUA şi să se implice în asigurarea securităţii energetice a UE pe termen lung. Este evident că asemenea intenţii readuc Rusia în prim-planul jocurilor geopolitice de stăpânire a Eurasiei şi se constituie într-o contrapondere a scopului geopolitic central al SUA.

Bunele relaţii dezvoltate cu China, materializate în delimitarea definitivă a frontierei (4000 km) şi parteneriatul strategic bilateral dintre cele două ţări au dat naştere la o serie de analize şi interpretări, unii analişti vorbind despre "noul pericol strategic" ce se naşte în Eurasia, şi care vizează în mod direct interesele americane.

China

Pe lângă faptul că este cea mai dinamică economie a lumii, cu ritmul de creştere cel mai rapid, China dispune şi de bugetul cu ritmul de creştere cel mai mare, motiv pentru care atât în concepţia strategică de securitate naţională a Rusiei, cât şi în cea americană, China ocupă un loc central. Ea deţine armament nuclear şi are dispute teritoriale cu aproape toţi vecinii, dispune de forţe terestre aflate într-un ritm rapid de modernizare, care îi vor putea permite să tranşeze într-un mod favorabil disputele pe care le are cu competitorii săi. Ascensiunea sa stârneşte îngrijorare în rândul celorlalte

mari puteri, în special Rusia şi SUA.

Noul Concept Strategic promovat de China în ultimii ani, care afirmă angajamentul de a promova mai eficient pacea şi prosperitatea în noua ordine mondială, este considerat eficient pentru contracararea de către China a aşa-perceputului control american şi penru afirmarea rolului de conducător regional responsabil şi pacifist al ţării. Noul Concept Strategic reafirmă ideea neamestecului în problemlee altor ţări, sugerând astfel o continuare a disputelor între SUA şi China. O problemă căreia oficialii chinezi îi acordă tot mai multă importanţă este extinderea spre est a NATO şi prezenţa americană în Asia de Est - parteneriate de securitate cu Japonia, Australia şi Coreea. Există voci printre analiştii de la Beijing potrivit cărora americanii s-au lansat într-o politică de "încercuire" a ţării lor prin întărirea alianţei cu Japonia şi ASEAN, dezvoltarea cooperării politico-militare cu India, garantarea securităţii Taiwanului, stabilira de baze militare şi de relaţii speciale în Pakistan şi Asia Centrală

Referitor la relaţiile China-SUA, preşedintele Bush a afirmat, realist, că cele două ţări au valori diferite, dar şi comune. Reala apropiere între China şi SUA rezidă în special în interesele economice reciproce care nu se rezumă la schimburile comerciale în continuă creştere, miza fiind găsirea unei căi de evitare a confruntării. Necesitatea unei politici cât mai coerente a Washingtonului faţă de Beijing a fost determinată, în mare măsură, şi de dezvoltarea rapidă a economiei chineze şi, odată cu ea, posibilitatea accesului Chinei la rangul de mare putere, ceea ce a generat atitudini contadictorii: fie ajutorul şi participarea la dezvoltarea sa în vederea favorizării unei evoluţii democratice, fie opunerea faţă de un regim ambiţios cu comportamente naţionaliste şi totalitare. Statele Unite doresc o Chină puternică şi sigură, legată de Occident prin comerţ, diplomaţie şi interesul reciproc pentru stabilitatea internaţională.

Prioritatea strategică a Chinei este menţinerea stabilităţii interne şi a creşterii economice. Orientarea politică pare să fie îndreptată spre asigurarea predominanţei sale în zona Pacificului, aşa cum a dovedit-o presiunea exercitată în anul 1996 împotriva Taiwanului Pentru a atinge acest obiectiv, China continuă să se înarmeze, să testeze arme nucleare, să echipeze şi să doteze cele mai numeroase forţe armate din lume (trei milioane de militari). Dacă procesul rapid de modernizare şi înarmare a forţelor armate ale Chinei va continua, arsenalul său îi va permite să joace un rol dominant în Asia, şi chiar în întreaga lume. Problemele Extremului Orient, Asiei Centrale şi de Sud-Est reprezintă o prioritate pentru China. Raporturile cu F. Rusă şi statele din Asia Centrală se focalizează pe cooperarea bilaterală şi în cadrul Organizaţiei de la Shanghai. "Criza nucleară" din Coreea de Nord provoacă îngrijorare în politica externă chineză, în timp ce în relaţiile cu Japonia există tensiuni provocate de faptul că ambele concurează economic şi politic în Asia de Est şi de Sud-Est, zone în care China aspiră la consolidarea unei "pieţe comune" şi participă la dialogul Asia-Pacific.

China îşi asumă din ce în ce mai evident un „rol mondial", transformându-se în cel mai important interlocutor politic şi economic din spaţiul asiatic. Ea aspiră la un parteneriat cu Uniunea Europeană, prioritar cu Germania şi Franţa, suscitând interesul

experţilor americani în studierea perspectivelor ascensiunii R. P. Chineze la rangul de superputere.

Japonia

Ierarhizată a treia ţară ca bogăţie în lume, după SUA şi China, Japonia este astăzi o superputere economică. Evoluţiile în planul puterii militare şi al implicării în politica internaţională nu au urmat aceeaşi cale. Acordând o deosebită importanţă educaţiei, cunoaşterii în general şi cunoaşterii informaţiilor de afaceri în special, Japonia deţine supremaţia în domeniul tehnologiilor de mâine şi computerelor şi a celor derivate din electronică şi informatică.

Astăzi, Japonia încearcă să renunţe la izolarea sa tradiţională şi devine un actor din ce în ce mai implicat în afacerile internaţionale.A participat cu un detaşament din cadrul Forţelor de Autoapărare la operaţii de menţinere a păcii în Cambodgia, aceasta fiind prima utilizare de către Japonia a forţelor armate în afara graniţelor naţionale de la cel de-al doilea război mondial. De asemenea, eforturile Japoniei pentru admiterea sa ca membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU şi ascensiunea pe poziţia de lider mondial în donarea de ajutor internaţional umanitar, sugerează o intensificare a rolului pe care această ţară este dispusă să şi-l asume în arena internaţională.

Politica de securitate adoptată de Japonia este puternic pro-americană; sprijinul pentru intervenţia americană în Irak a fost declarat public. Noile realităţi de după 11 septembrie 2001, ca şi sporirera tensiunilor cu Coreea de Nord au determinat şi sporirea dorinţei Japoniei de a deveni mult mai activă în plan internaţional. Relaţiile cu China sunt marcate de competiţia pentru resurse, în special pentru petrol. Dependente de petrolul din Orientul Mijlociu, ambele ţări doresc securitarea rezervelor din estul Siberiei. De rezultatul acestei dispute va depinde creşterea economică a Rusiei şi relaţiile politice cu China, în special în privinţa dezvoltării Orientului Îndepărtat Rus.

În timp ce unii analişti consideră că îmbunătăţirea activităţii militare este doar un semn al ambiţiilor militariste şi nucleare ale Japoniei, alţii sunt preocupaţi de implicaţiile regionale ale participării nerestricţionale la securitatea internaţională. Că securitatea Japoniei este inseparabilă de securitatea Asiei de Est este un fapt recunoscurt - se consideră că rolul constructiv pe care Japonia l-ar putea juca, ar putea consta în cooperarea cu scopul întăririi factorilor non-militari de securitate ai regiunii.

Organizaţii regionale

În perioada post Război Rece, preocuparea de întărire a solidarităţii statelor pentru creşterea securităţii globale s-a intensificat, atât din partea marilor puteri, cât şi a principalelor instituţii internaţionale. Pe lângă agenţiile ONU există un număr de organizaţii regionale. Câteva dintre ele sunt declarate sub prevederile Cartei ONU, capitolul III. În afara Europei sunt Uniunea Africană, Asociaţia Naţiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN), Organizaţia Statelor Americane (OAS), Organizaţia de cooperare de la Shanghai (SCO) şi altele. Aceste organizaţii intenţionează să joace un rol mult mai mare în viitor. Ele ar putea să rezolve o parte din problemele de prevenire în managementul crizelor, stabilitatea post-intervenţie şi construirea naţiunilor. În ceea

ce priveşte securitatea transatlantică, o singură organizaţie regională contează - OSCE- şi ea este utilă în unele privinţe.

Spre exemplu, OSCE are un mecanism de reglementare paşnică a disputelor dintre membrii săi. Totuşi OSCE nu are capabilităţi de a face ceva între două state, cum ar fi întărirea securităţii pe timp de criză, atunci când este foarte necesară. Îi lipseşte de asemenea o viziune largă şi o strategie comună.

Mediul global de securitate, complex şi divers, cu un număr mare de actori internaţionali, evidenţiază în prezent scăderi importante la capitolul solidaritate. Deşi acesta este definit de concepte noi, ca de exemplu „interloking institutions“ (elaborat la nivelul OSCE şi care situează organizaţia respectivă în centrul arhitecturii de securitate europene) sau „Mutually Reinforcing Institutions“ (folosit de NATO, în ideea ca statele NATO să creeze o nouă arhitectură de securitate în Europa, bazată pe principiile stabilite în Carta Naţiunilor Unite, în care NATO, OSCE, UE şi Consiliul Europei să se completeze reciproc şi în care aranjamentele regionale de cooperare să joace un rol important), totuşi, evoluţia reală a instituţiilor de securitate este sincopatică şi cu multe scăderi în plan securitar.

Bibliografie

[1] BRZEZINSKI, Zbigniew, **Convieţuirea cu China, Europa, Rusia**, Editura Historia, Bucureşti, 2006.

[2] FRUNZETI, Teodor şi VLADIMIR, Zodian (coord.) **Lumea 2007. Enciclopedie politică şi militară,** Editura CTEA, Bucureşti, 2007.

[3] Kolodziej, Edward A. *Securitatea şi relaţiile internaţionale,* Editura Polirom, Bucureşti, 2007.

[4] ADLER, Emanuel, BERNETT, Michael, **Security Communities**, Cambridge University Press, Cambridge, 1998.

[5] BUZAN, Barry, **Popoarele, statele şi teama,** Editura Cartier, Chişinău, 2002.

[6] DUFOUR, Jean-Louis, **Crizele internaţionale,** Editura Corint, Bucureşti, 2002.

[7] SOLANA, Javier, **A secure Europe in a better world,** Thessaloniki European Council, June 20, 2003.

[8] ACHAR, Gilbert, **Noul Război Rece. Lumea după Kosovo**, Editura Corint, Bucureşti, 2002.

[9] KISSINGER, Henry, **Diplomaţia**, Editura Bic All, Bucureşti, 2002.

[10] POP, Viorica Zorita, *Human Security in Transition Societies*, NATO Review, 2002.

[11] *Strategii XXI,* secţiunea II, *Studii de apărare geopolitică şi geostrategie*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare “Carol I”, Bucureşti, 2008.

Surse internet:

[12] http://europa-eu-un.org/

[13] http://www.cdiss.org/

[14] http://www.nato.int/

[15] www.mapn.ro/
[16] http://kremlin.ru/eng/speeches/2007/04/26/1209_type70029type82912_125670.shtml
[17] www.grip.org/bdg/g4592.html.

NECESITATEA ELABORĂRII UNEI POLITICI UNITARE ÎN DOMENIUL EDUCAȚIEI DE SECURITATE

Dr. Gavril MALOŞ*
Mariana ALEXE**

Ensuring the national security is a necessity for all contemporary societies, but it can only be achieved with the aid of all the members of society. The development of a hevavior suitable for maintaining the security atmosphere is acheved through an efficient security education. Due to the fact that the necessity of security education is not a request of the civilian, it is the duty of the policy makers to implement it by the efficient policies. The policy can be set up by a complex educative process that will be aimed at the building the conscience and actions liable to insure and maintain the security environment.

Conceptul de securitate poate fi abordat din mai multe perspective, în funcție de elementul cu care este asociat – securitatea națională, securitatea mediului, securitatea economică, securitatea informatică etc. Conform DEX, securitate semnifică „faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere şi de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol; protecție, apărare". Indiferent de mediul în care se dorește asigurarea unei stări de securitate, beneficiarul final va fi întotdeauna individul. El nu trebuie să aibă însă o atitudine pasivă în crearea unui climat de securitate, ci este necesar să contribuie activ la menținerea sau restabilirea acestuia.

Pentru că domeniile în care este nevoie de protecție sunt foarte numeroase şi în fiecare dintre ele se poate vorbi despre existența unei culturi de securitate, la care se ajunge printr-o educație adecvată, ne vom opri doar la unul dintre cele mai analizate de-a lungul timpului: securitatea națională.

Securitatea națională nu este doar un concept, o noțiune abstractă inventată de teoreticieni, ci este chiar „un drept imprescriptibil, general opozabil, care are ca domeniu de referință valorile, interesele şi necesitățile naționale, reprezintă condiția fundamentală a existenței națiunii şi statului român, care derivă din ordinea constituțională şi se înfăptuieşte în contextul securității subregionale, regionale şi globale"[1]. Acest drept este stabilit în regimul dreptului internațional, având ca subiect statele, dar cei protejați sunt cu siguranță cetățenii statelor. Pentru ca exercitarea dreptului să fie eficientă a fost necesară elaborarea unor politici, strategii, doctrine şi acte normative, care să reglementeze activitățile în domeniu.

Protecția împotriva riscurilor şi amenințărilor la adresa drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului, valorilor şi intereselor naționale ale statului vizează o serie de domenii, printre care: starea de legalitate, siguranța cetățeanului, securitatea publică, prevenirea şi contracararea terorismului şi a altor amenințări asimetrice, capacitatea de apărare ş.a. Strategia de securitate națională a României stabileşte şi

* **Comandor, prof. univ. ing., Universitatea Națională de Apărare „Carol I"**
** **Căpitan**

[1] Doctrina națională a informațiilor pentru securitate, SRI, 2004.

măsurile prin care se realizează securitatea națională: politice, economice, diplomatice, sociale, juridice, *educative*, administrative şi militare.

Măsurile educative ar trebui stabilite la nivel național, printr-o politică unitară, care să corespundă cerințelor sociale şi individuale actuale. Cu toate că în România nu există conflicte interne, amenințări teroriste sau alte pericole iminente, calitatea de membru al unor organizații internaționale cu atribuții în asigurarea securității la nivel regional sau global, obligă la formarea unei culturi de securitate în rândul membrilor societății.

Exemplul Statelor Unite care au fost ținta atacurilor teroriste de 11 septembrie 2001 este cel mai elocvent pentru importanța cunoaşterii unor elemente din sfera securității de către populație. Nu trebuie să aibă mai întâi loc astfel de evenimente, pentru ca ulterior să se demareze acțiuni de conştientizare a riscurilor şi amenințărilor. Oamenii trebuie să ştie cum să reacționeze în diferite situații care pot aduce atingere valorilor naționale şi, implicit, valorilor individuale.

Primul pas pentru formarea unei culturi de securitate este elaborarea şi implementarea unei poltici în acest domeniu. Politica va fi pusă în practică prin complexe procese educative care vor avea ca obiectiv formarea conştiinței şi conduitei adecvate menținerii şi consolidării climatului de securitate. În momentul formării lor se va obține acel comportament capabil să corespundă cerințelor sociale de conştientizare, evitare şi minimizare a riscurilor din sfera securității naționale.

Pentru ca o politică să fie unitară este necesar să îmbrace forma unei politici publice, ce stabileşte o serie de măsuri concrete ce vor trebui aplicate de către toți actorii implicați în această formă de educație. Instituțiile cu atribuții în domeniul securității, ONG-urile, mass-media trebuie să se alăture unităților de învățământ, deoarece în acest domeniu educația nu se poate face doar prin sistemul clasic de învățământ.

Politica publică reprezintă o serie de acțiuni realizate de către guvern, la nivel central sau local, ca răspuns la problemele care vin dinspre societate. Necesitatea formării unei culturi de securitate nu este o problemă semnalată din rândurile societății, ci este identificată de către instituțiile abilitate în asigurarea securității naționale. Politica va fi însă una publică din punct de vedere al nivelului la care se va elabora şi al responsabilității pentru punerea în practică a acesteia. Motivul pentru care inițiativa pentru dezvoltarea unei politici nu vine din partea membrilor societății este tocmai necunoaşterea riscurilor şi amenințărilor la adresa securității naționale şi a implicațiilor acestora în sfera securității individuale. Rolul educației va fi tocmai explicarea modului în care afectarea valorilor naționale se răsfrânge asupra fiecăruia dintre noi şi conştientizarea faptului că un simplu gest poate influența soarta unei întregi colectivități.

O politică publică trebuie să întrunească o serie de elemente:

- să conțină un ansamblu de măsuri concrete de stabilire, implementare şi evaluare a eficienței acțiunilor întreprinse;
- să fie susținută de un sistem de alocare a resurselor, bazat pe decizii ce stabilesc modul în care acestea vor fi utilizate, precum şi normele coercitive în cazul nerespectării lor;
- obiectivele şi scopurile trebuie să fie clar precizate, stabilite în funcție de

valori, norme şi interese;

- să aibă un public ţintă, adică indivizi sau grupuri cărora li se adresează politica în cauză.

Din punct de vedere al tipologiei politicilor publice, educaţia de securitate poate fi considerată o politică de tip simbolic, care nu are nici un impact în termeni materiali. Ea nu conferă nici avantaje, nici dezavantaje, ci apelează la valori preţuite de oameni, cum ar fi pacea, patriotismul, drepturile omului. Uneori însă o politică publică cu o mare conotaţie simbolică poate avea importante consecinţe practice[2].

Etapele realizării unei politici publice sunt următoarele[3]:

1. Identificarea problemei;
2. Punerea pe agenda politică;
3. Formularea cadrului de politică publică;
4. Adoptarea unei politici publice;
5. Implementarea unei politici publice;
6. Evaluarea unei politici publice.

1. Identificarea problemei. Populaţia nu cunoaşte care sunt principalele riscuri şi ameninţări la adresa securităţii naţionale pentru a putea identifica acţiunile cu potenţial pericol; cetăţenii nu ştiu cum să protejeze valorile naţionale; oamenii nu ştiu cum să reacţioneze în cazul producerii unui eveniment grav cu implicaţii atât asupra colectivităţii, cât şi asupra individului.

Riscurile şi ameninţările se manifestă diferit în funcţie de contextul socio-politic la un moment dat şi pe un spaţiu determinat. O serie de fenomene pot genera un cadru favorabil pentru amplificarea pericolelor, cum ar fi:

- nivelul ridicat al stării de insecuritate socială;
- persistenţa stării de sărăcie cronică şi accentuarea diferenţelor sociale;
- fragilitatea spiritului civic şi al solidarităţii civice;
- carenţele organizatorice, insuficienţa resurselor şi dificultăţile de adaptare a sistemului de învăţământ la cerinţele societăţii;
- angajarea insuficientă a societăţii civile în dezbaterea şi soluţionarea problemelor de securitate.

Unele dintre acestea îşi fac deja simţită prezenţa în societatea noastră, fapt ce conduce la sporirea gradului de vulnerabilitate în faţa unor posibile acţiuni cu implicaţii în sfera securităţii naţionale.

2. Punerea pe agenda politică. În această fază decidenţii politici trebuie să fie convinşi de utilitatea elaborării şi implementării unei politici în domeniul educaţiei de securitate. Din păcate există tendinţa de a se considera că securitatea naţională este exclusiv de competenţa autorităţilor cu atribuţii în domeniu, iar cetăţeanul este un simplu beneficiar pasiv. Pe de altă parte, existenţa unor probleme mult mai urgente cu care se confruntă românii în prezent, face ca un aspect mai puţin concret şi fără implicaţii imediate în cotidian, cum este formarea unei culturi de securitate, să nu fie cosiderată printre priorităţile unei agende politice. Nu trebuie ca un eveniment

[2] ATANASIU Mirela, *Conceptul de „securitate" în legislaţia internă şi internaţională*, Revista *Impact strategic* nr.3/2008, pp.72-78.
[3] Idem.

deosebit de grav să se producă pentru ca prioritățile să se schimbe. O astfel de politică este utilă în momentul în care asigură o prevenție eficientă, nu atunci când intervine post-factum.

3. Formularea cadrului politicii educației de securitate. Chiar dacă se ajunge la concluzia că o anumită problemă este necesar a fi soluționată prin adoptarea unei politici publice, trebuie să existe un cadrul adecvat pentru formularea ei, dar mai ales pentru punerea în practică a acesteia. Un rol esențial îl joacă instituțiile care vor fi implicate în derularea politicii. Simpla enumerare a unor organisme şi organizații este insuficientă, cel mai important fiind modul în care acestea vor relaționa în desfăşurarea unor acțiuni concrete. Caracterul unitar al unei politici nu poate funcționa decât dacă este desemnată o autoritate unică la nivel național ce va coordona întreaga activitate. Autoritățile responsabile, instituțiile de învățământ, mass-media, ONG-urile trebuie să aibă un rol bine definit, precum şi obligații, în funcție de specificul activității fiecăreia. Esențial este ca în cadrul oricărei acțiuni întreprinse să fie folosit acelaşi limbaj şi să se urmărească un set de reguli comune pentru ca educația să fie eficientă. Este mai puțin util ca într-un singur an, atât instituții publice, cât şi private, să organizeze mai multe manifestări pe tema terorismului şi niciuna despre crima organizată sau despre consecințele izbucnirii unor conflicte regionale.

Acțiunile ce se vor desfăşura trebuie să țină cont de prevederile legale în vigoare. Pe parcursul elaborării politicii se poate însă constata că anumite elemente ies din sfera normelor actuale şi totuşi îşi dovedesc utilitatea, neputându-se renunța la ele. În această situație trebuie avută în vedere modificarea normelor respective pentru atingerea unui grad cât mai mare de eficiență în implementarea politicii.

4. Adoptarea politicii educației de securitate. În acest moment se concentrează toate eforturile pentru ca o idee să se transforme într-o politică. Proiectele, convorbirile, negocierile au o contribuție importantă în dezvoltarea şi îmbunătățirea viziunii inițiale asupra problemei. Apar aici interesele legate de resurse şi de imagine, fiecare dintre actorii implicați dorind să i se recunoască importanța şi autoritatea în materie. În această fază este important să se țină cont de părerea tuturor, în măsura în care vorbim de un adevărat sistem şi nu de entități separate, dar care au un scop comun. Este de preferat ca adoptarea politicii să dureze mai mult timp din cauza unor dezbateri prelungite, decât să se ajungă la un impas în momentul implementării ei datorat unor disfuncții de care nu s-a ținut cont inițial.

5. Implementarea politicii educației de securitate. De multe ori o politică eşuează nu pentru ca nu s-ar fi ales cele mai bune soluții sau nu s-au utilizat cele mai corecte mijloace, ci pentru că nu a fost bine pusă în practică[4]. Etapa este critică mai ales în acest caz, în care teoriile care se aplică în general nu mai pot fi utilizate şi acum. Politica educației de securitate este o politică publică, dar face apel şi la organizațiile private; este o politică educativă, dar nu se regăseşte doar în sistemul de învățământ; ține de securitatea națională, dar se aplică la nivel individual. Astfel, foloseşte elemente din mai multe zone, pe care trebuie să le combine şi să le armonizeze, astfel încât să atingă un obiectiv greu de cuantificat – formarea unei

[4] CRISTEA Sorin, *Politica educației*, Revista *Didactica Pro* nr.1/2003, www.see-educoop.net.

culturi de securitate la nivelul fiecărui membru al societății.

6. Evaluarea politicii educației de securitate. Această etaptă are ca scop determinarea eficienței aplicării politicii. Dat fiind faptul că politica este una de tip simbolic, în care ar fi dificil de măsurat, de exemplu, spiritul civic sau patriotismul, instumentele de evaluare sunt cele din sfera cercetărilor sociologice. Pe parcursul derulării acțiunilor se mai pot face evaluări punctuale, în urma desfăşurării fiecărei activități în parte, urmând să fie luate în considerare la anumite intervale de timp.

Evaluarea trebuie avută în vedere încă de la elaborarea politicii în sensul că forma inițială trebuie să fie suficient de flexibilă, încât să lase loc unor eventuale schimbări ce s-ar dovedi necesare după o serie de evaluări parțiale.

Cu toate că este o politică atipică, ea rămâne totuşi una educațională, în care se pune problema optimizării raportului dintre finalitățile propuse şi resursele avute la dispoziție. Resursele materiale pot fi publice sau private, în funcție de tipul acțiunilor desfăşurate şi de subiecții implicați în organizarea acestora. Resursele umane sunt însă limitate în acest moment la specialiştii din instituțiile cu responsabilități în domeniul securității naționale şi la cadrele didactice din unitățile de învățământ ce au în competență pregătirea specifică. Deosebit de util ar fi stabilirea unui sistem de pregătire unitar a tuturor celor implicați în desfăşurarea politicii de securitate, cu atestarea competențelor obținute în urma instruirii.

Nu toate persoanele vor primi acelaşi informații. Educarea se va face diferențiat, după o serie de criterii, printre care se pot număra:

- gradul de implicare în asigurarea securității: medii avizate, implicate direct şi medii neavizate, fără legătură directă cu domeniul;
- existența unor obiective strategice în zonă: colectivități situate în preajma unor obiective strategice şi colectivități ce nu au în apropiere obiective strategice;
- cadrul în care se desfăşoară acțiunea: formal sau informal;
- scopul acțiunii: specializare, informare sau popularizare;
- categoria profesională din care face parte publicul: studenți, economişti, militari, jurnalişti etc.;
- pregătirea generală: fără studii, studii medii, studii universtiare ş.a.

Concluzii

Caracteristicile mediului de securitate internațional actual şi implicarea țării noastre în activitățile organizațiilor cu vocație în domeniul securității atrag atenția asupra necesității formării unei culturi de securitate în rândurile membrilor societății. Educația de securitate este utilă în momentul în care se realizează o prevenție efectivă şi nu atunci când survine după producerea unui eveniment cu consecințe grave asupra unei comunități.

Având în vedere importanța securității naționale o politică în acest domeniu nu poate fi decât una publică deoarece numai o politică la nivel guvernamental implică obligații legale şi se extinde la toți membrii societății.

Adoptarea unei politici publice în domeniul educației de securitate trebuie să implice atât instituțiile statului, cât şi orice organizație privată care poate contribui la asigurarea unui climat de securitate la nivel local sau național.

Reuşita implementării politicii depinde în mare măsură de o serie de factori, cum ar fi:

- calitatea pregătirii celor care vor desfăşura activităţi educative;
- o puternică mediatizare a manifestărilor derulate pe parcursul implementării politicii;
- depăşirea barierelor psihologice legate de conotaţia anterioară termenului de „securitate", atitudinea reţinută faţă de serviciile de informaţii şi reconfigurarea semnificaţiei dreptului la viaţa privată.

Până în prezent educaţia de securitate nu a lipsit cu desăvârşire din viaţa comunităţilor, însă programele derulate au fost punctuale, acoperind doar o anumită zonă, cu preponderenţă terorismul. Actorii implicaţi nu s-au aflat într-un raport de colaborare sau coordonare, decât în măsura în care au fost co-organizatori ai aceluiaşi eveniment. Apare astfel necesitatea elaborării unei politici unitare la nivel naţional, cu programe şi obiective comune, cu instituţii şi organizaţii care să formeze un adevărat sistem.

Obiectivul educaţiei de securitate este formarea conştiinţei şi conduitei adecvate menţinerii şi consolidării climatului de securitate. Procesul este unul de durată deoarece transmiterea şi memorarea mecanică a unor concepte nu înseamnă că a avut loc un act educativ eficient. Pe măsură ce normele de securitate vor fi însuşite şi transformate în convingeri se va produce trecerea de la o conduită impusă din exterior, adesea prin măsuri coercitive, la o conduită motivată intrinsec, auto-impusă la nivel individual, obţinându-se astfel o solidă cultură în domeniu.

Printr-o educaţie de securitate adecvată membrii societăţii vor fi învăţaţi cum să apere valorile fundamentale ale statului, astfel încât statul, la rândul său, să fie în măsură să îi asigure protecţia necesară, realizându-se în acest mod o relaţie de interdependenţă permanentă cu beneficii pentru ambele părţi.

Bibliografie

[1] ATANASIU Mirela, *Conceptul de „securitate" în legislaţia internă şi internaţională*, Revista *Impact strategic* nr.3/2008, pp.72-78.

[2] CRISTEA Sorin, *Politica educaţiei*, Revista *Didactica Pro* nr.1/2003, www.see-educoop.net .

[3] LAMBRU Mihaela, lector.univ., *Politici Publice şi Administraţie*, Universitatea Bucureşti, Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială, Bucureşti, 2006.

[4] ŞERDEAN Ioan, Conf.univ.dr., *Psihologia dimensiunilor educaţiei*, D.P.P.D., Sinteze, Ed. Fundaţiei România de Mâine, Bucureşti, 2003.

[5] ***Strategia de securitate naţională a României, Bucureşti, 2007.

[6] ***Doctrina naţională a informaţiilor pentru securitate, SRI, 2004.

MIGRAȚIA – CAUZĂ ŞI EFECT ÎN SFERA SECURITĂȚII ŞI CONFLICTUALITĂȚII. DIMENSIUNI SOCIALE ŞI PSIHOSOCIALE, POLITICE ŞI MILITARE

Dr. Alexandra SARCINSCHI*

Migration is about emigrants and immigrant, security and insecurity, peace and conflict. It has an important impact on each dimension of security, especially on psycho-social one.

In our days the entire world is confronting not only the problem of emigrants who weaken the human resource of their states of origin, but the issue of immigrants as an insecurity source. Also, immigration is about discrimination, marginalization and cheap labor force, concomitant with rising productivity and living conditions. That is why this paper argues that migration is dual in its nature. It is a result of insecurity and conflict from case to case, but also a source of security and, in the same time, a source of conflict.

Ultimii ani au adus în discuție, mai pregnant decât oricând, problema migrației (imigranți şi emigranți), în special a celei ilegale. Europa este, în prezent, scena unor procese ale căror efecte sunt similare, iar sub unele aspecte, chiar identice: pe de o parte, globalizarea, ce erodează şi chiar elimină barierele în fața fluxurilor internaționale de oameni, bunuri, servicii, capital şi informații, iar pe de altă parte, extinderea Uniunii Europene, ce dă posibilitatea cetățenilor țărilor mai puțin dezvoltate să aspire la un nivel de trai perceput ca fiind mult mai ridicat în țările UE. Una dintre consecințele acestor două procese este creşterea fluxurilor migratorii dinspre est spre vest, în special dinspre Europa Centrală şi de Est, dar şi Asia Centrală şi Africa, spre Occident.

Relațiile dintre securitate şi migrație sunt indiscutabile. Pe de o parte, migrația poate fi rezultatul manifestării anumitor amenințări la adresa securității indivizilor umani, precum violarea drepturilor omului, conflictul etnic, războiul civil etc. Pe de altă parte, migrația însăşi poate constitui o sursă de riscuri, pericole şi amenințări, atunci când nu este controlată, provocând accentuarea criminalității organizate, a violenței xenofobe şi rasiale etc. Ambele ipoteze au fost „verificate" în Europa: *migrația ca rezultat al insecurității* poate fi ilustrată prin cazul destrămării violente a Iugoslaviei, ce a dat naştere la fluxuri de refugiați către țările vecine, iar *migrația ca sursă de insecuritate* este demonstrată prin evenimentele ultimului an (problema imigranților români în Italia, Spania şi Marea Britanie). Însă, *migrația constituie, în acelaşi timp, şi o sursă de securitate*, aşa cum vom demonstra în cadrul acestui studiu.

Acelaşi tip de ipoteze pot fi testate şi în sfera conflictualității. Migrația poate constitui, de la caz la caz, atât o cauză, cât şi un efect al declanşării şi desfăşurării unui conflict.

1. Populație şi migrație

Migrația este un fenomen complex, ce constă în deplasarea unor persoane dintr-

* **Cercetător ştiințific gr. III, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate/ Universitatea Națională de Apărare „Carol I"**

o arie teritorială în alta, urmată de schimbarea domiciliului şi/sau de încadrarea într-o formă de activitate în zona de sosire[1]. Această definiţie nu face referire la graniţele naţionale, însă tipologia migraţiei distinge, în funcţie de acest criteriu, între *migraţia internă* şi *migraţia externă* sau *internaţională.* Din perspectivă demografică, prin raportare la o populaţie dată, se poate vorbi despre două forme de migraţie: *imigraţie* şi *emigraţie*, adică ansamblul intrărilor şi ansamblul ieşirilor de persoane. De fapt, orice migrant este în acelaşi timp imigrant, pentru ţara de destinaţie, şi emigrant, pentru ţara de origine.

Teoria sociologică actuală analizează efectele migraţiei din perspectiva a trei direcţii: efectele migraţiei asupra ţării de origine, asupra populaţiei ţării de destinaţie şi asupra migranţilor înşişi. De asemenea, considerăm că este necesară şi investigarea comunităţilor mici părăsite de emigranţi, respectiv a celor în care intră imigranţii.

Aşadar, prin faptul că polarizează în jurul său un set foarte larg de fenomene sociale, migraţia are o importanţă deosebită atât asupra securităţii ţării de destinaţie şi de origine, cât şi asupra securităţii indivizilor umani implicaţi în acest fenomen. În cele ce urmează, vom analiza relaţiile dintre migraţie şi securitate, în dimensiunea lor internaţională, în contextul globalizării, ca principală caracteristică a mediului internaţional de securitate.

John Hajnal[2] scria în anul 1955 că, în viitor, proiecţiile asupra populaţiei vor fi departe de adevăr, chiar dacă numărul lor va spori considerabil. Peste mai mult de cinci decenii, experţii ONU i-au confirmat previziunea: în ultimele cinci decenii, diverse organizaţii internaţionale, agenţii naţionale şi analişti independenţi au elaborat volume masive de studii şi prognoze asupra evoluţiei populaţiei, însă puţine dintre acestea sunt realizate cu instrumente ştiinţifice.

De exemplu, un studiu elaborat de către Departamentul pentru populaţie al ONU, „Populaţia lumii în 2300”[3], propune cinci scenarii pentru evoluţia numărului populaţiei în lume şi în principalele regiuni ale acesteia[4]. Una dintre constantele

---

[1] Rotariu, Traian, *Migraţie*, în „Dicţionar de sociologie”, coord.: Cătălin Zamfir şi Lazăr Vlăsceanu, Ed. Babel, Bucureşti, 1998, pp. 351-353.

[2] Hajnal, John, *The Prospects of Population Forecasts*, în „Journal of the American Statistical Association”, nr. 50/1955, pp. 309-322.

[3] UN Population Division, *World Population in 2300*, 2004, www.un.org/esa/population/ publications/ longrange2/WorldPop2300final.pdf.

[4] Cele cinci scenarii sunt:

1. *Scenariul mediu*: fertilitatea totală a fiecărei ţări va fi sub nivelul de înlocuire aproximativ 100 ani, după care va atinge acest nivel.
2. *Scenariul superior*: după 2050, fertilitatea va fi cu 0,25 copii mai ridicată decât în scenariul mediu şi va rămâne constantă la 2,35 copii/femeie în momentul în care scenariul mediu se stabilizează la nivelul de înlocuire.
3. *Scenariul inferior*: fertilitatea totală va fi cu 0,25 copii mai redusă decât în scenariul mediu şi va rămâne constantă la 1,85 copii/femeie în momentul în care scenariul mediu se stabilizează la nivelul de înlocuire.
4. *Scenariul cu creştere zero*: se menţine acelaşi nivel al fertilităţii ca în scenariul mediu şi, după ce acesta atinge nivelul de înlocuire, creşterea fiind zero în fiecare populaţie (numărul naşterilor este egal cu numărul deceselor).
5. *Scenariul fertilităţii constante*: fertilitatea va rămâne constantă între anii 2000-2300, la nivelul perioadei 1995-2000.

acestor predicţii se referă la migraţia internaţională, ceea ce reflectă legătura indiscutabilă dintre variaţiile numărului populaţiei şi acest fenomen. Astfel, toate cele cinci scenarii pornesc de la ideea că migraţia netă internaţională este zero după anul 2050, adică numărul imigranţilor este egal cu numărul emigranţilor, şi că, tot după acest moment, mortalitatea va scădea constant. Conform „scenariului mediu", populaţia lumii va creşte de la aproximativ şase miliarde în anul 2000, la peste nouă miliarde în 2100 (punctul culminant în 2075), moment după care va descreşte până la 8,972 miliarde în 2300.

În prezent, populaţia lumii numără aproximativ 6.732 milioane persoane[5], dintre care migranţii reprezintă 2,9 procente[6], ceea ce, contrar aparenţelor, nu reprezintă o cifră mică. Este vorba despre peste 195 milioane de oameni care pleacă din ţara de origine, în cele mai multe cazuri, în căutarea unor condiţii mai bune de trai. Este evident că aceste tendinţe au impact şi asupra securităţii, transformând caracteristicile mediului internaţional de securitate. Migraţia internaţională, în special în termeni de dislocări de populaţie şi urbanizare, dă naştere unei game largi de probleme de securitate şi, din păcate, abia în ultimii ani, aceste aspecte ale securităţii au căpătat importanţa cuvenită.

2. Migraţie, securitate, conflictualitate

Abordarea tradiţională a relaţiilor dintre migraţie şi securitate accentua dimensiunile economică şi socială ale acesteia din urmă, însă o analiză mai atentă a domeniului relevă conexiuni şi cu celelalte domenii. Reducând analiza la sfera conflictualităţii, considerăm că au o relaţie specială cu migraţia următoarele dimensiuni: socială şi psihosocială, politică şi militară.

De asemenea, fiecare dintre domenii este corelat cu cel al conflictualităţii. Conflictul este un termen ambiguu. Semnifică o gamă largă de situaţii, de la dezacordul activ dintre două persoane cu opinii şi principii diferite, la confruntările armate între grupări organizate dintr-o ţară sau între naţiuni cu scopul atingerii unui anumit obiectiv politic, economic sau militar. În oricare dintre sensurile sale, conflictul presupune existenţa unui dezacord cu „altul". Este vorba aici despre o teorie clasică a psihologiei sociale, interacţionismul simbolic, ce afirmă că dezvoltarea şi construcţia sinelui individual se face în cadrul societăţii, iar conflictul se află la baza schimbării sociale. Conflictul presupune o demarcare între „noi" şi „ceilalţi", o separare iniţială faţă de grupul mai mare, cu care actorul intra în dezacord. Dacă acest tip de dezacord nu este gestionat ca un întreg, ci pe părţi componente, conflictul se va dezvolta, putând ajunge până la forma sa militară. Conflictul poate fi acompaniat de „forţe bune", conducând la bunăstarea oamenilor, sau de „forţe rele", determinând distrugeri[7]. Oricare ar fi efectul, conflictul este aşadar o parte a unui întreg ce se manifestă în timpul unui proces de evoluţie sau transformare.

În această analiză, trebuie luat în considerare faptul că *migraţia* poate fi atât

[5] World POPClock Projection, http://www.census.gov/ipc/www/popclockworld.html, 20.10.2008.

[6] Conform UN Department of Economic and Social Affairs, Population Division, *International Migration 2006*, United Nations Publication, Sales No. E.06.XIII.6.

[7] Bhattarai, Keshab Prasad, *Armed Conflict and Migration: A threat for development and peace. A case of Nepal*, Center for East and South East Asian Studies, Lund University, Sweden, 2006.

cauză a problemelor de securitate, a conflictelor, cât şi *consecinţă* a lor, constituind o „forţă rea". De asemenea, *migraţia* poate fi şi o „forţă bună", un *„adjuvant" al securităţii*, prin beneficiile preponderent economice pe care le produce pentru diverşi actori.

Migraţia internaţională are impact şi asupra *dimensiunii sociale* a securităţii, atât sub aspectul schimbării coordonatelor demografice, cât şi al problemei identităţilor naţionale.

Aşadar, coordonatele demografice se referă în principal la numărul populaţiei şi la piramida acesteia. Migranţii schimbă aceste coordonate atât în ţara de destinaţie, cât şi în cea de origine, în sensul creşterii numărului populaţiei şi al grupei de vârstă apte de muncă în prima şi al scăderii numărului şi al îmbătrânirii populaţiei în cea de-a doua (Figurile nr. 1 şi 2[8]).

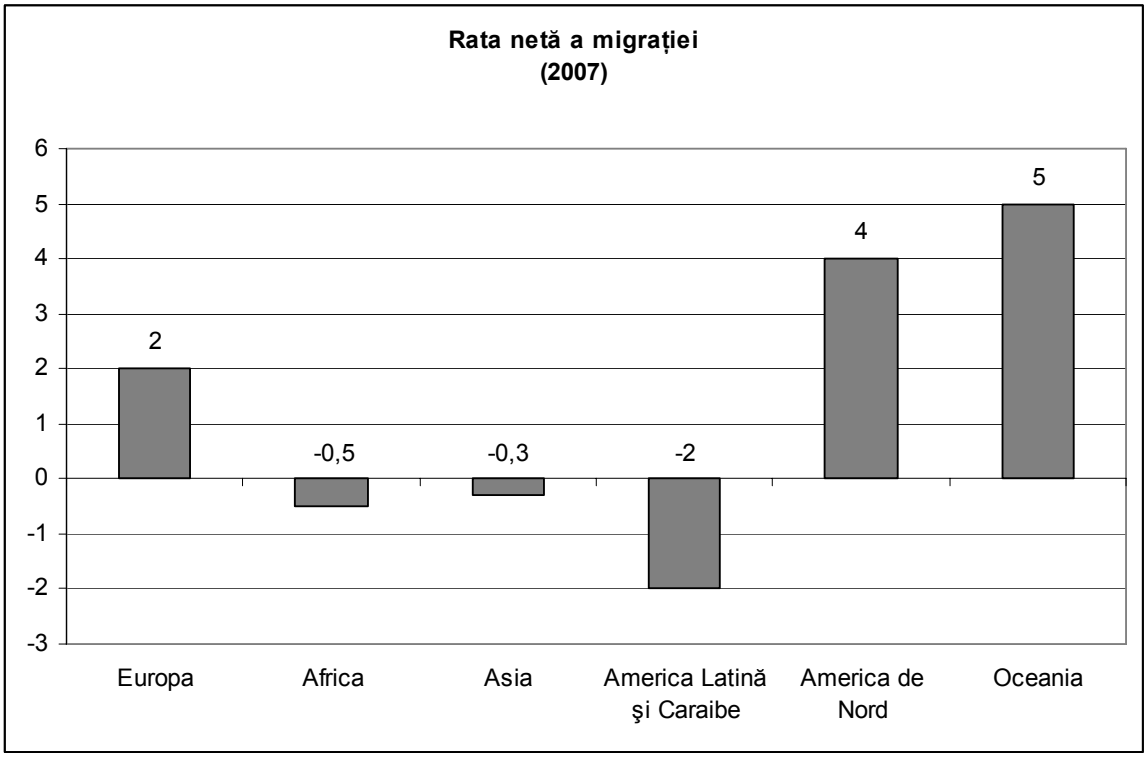

Figura nr. 1

[8] Figurile ilustrează analiza secundară a datelor preluate de pe web-site-ul Băncii Mondiale şi din Population Reference Bureau, *2007 World Population Data Sheet*, Washington, 2007.

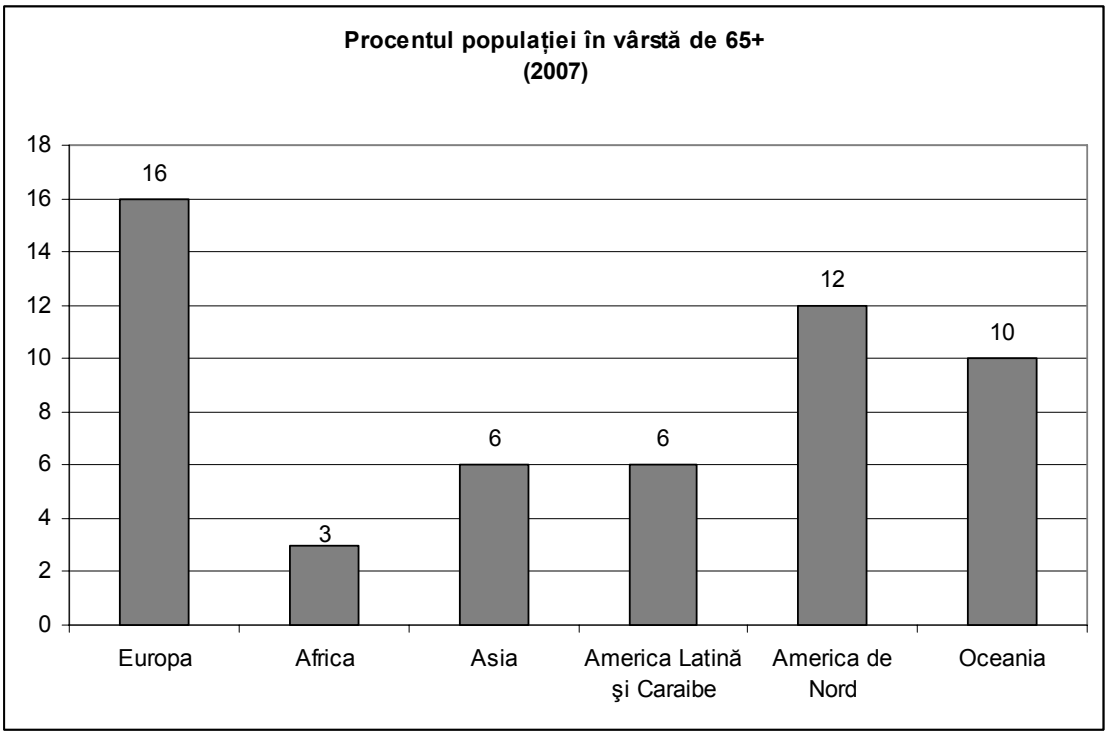

Figura nr. 2

Se observă că cele mai „îmbătrânite" regiuni sunt Europa, America de Nord şi Oceania, care, în acelaşi timp, au şi cele mai mari rate pozitive ale migrației. Evident că rata pozitivă a migrației este legată în special de condițiile economice din țările de destinație, însă nu trebuie ignorate nici acele politici destinate atragerii anumitor categorii de migranți.

Migrația ridică, aşadar, probleme sociale importante. Cel puțin în cazul Europei, societățile respective devin din ce în ce mai multirasiale, multietnice, multiculturale, multireligioase şi multilingve. Se creează astfel diferențe notabile între populația rezidentă şi imigranții dintr-o țară, diferențe de reprezentare psihosocială a ambelor categorii, ce pot fi reduse numai prin intervenția eficientă a guvernului cu politici şi strategii destinate sporirii gradului de toleranță culturală.

Din punct de vedere al *dimensiunii psihosociale*, migrația internațională are impact şi asupra identității sociale a indivizilor, cetățeni ai țării de destinație sau imigranți. Identitatea socială reprezintă acea concepție a individului despre propriul eu în termeni de trăsături caracteristice ale categoriei sociale de apartenență, ceea ce face eul său interşanjabil cu eul altor membri ai ingroup-ului şi distinct din punctul de vedere al stereotipurilor de eul membrilor outgroup-ului[9]. Comportamentul de grup are anumite aspecte specifice, care îl deosebesc de comportamentul interpersonal. Aceste aspecte includ: etnocentrismul, bias-ul de favorizare a ingroup-ului, competiția intergrupuri, discriminarea, stereotipizarea, prejudecata, uniformitatea comportamentală, coeziunea ingroup-ului, conformismul etc. Aceste elemente există şi în cazul relațiilor dintre grupurile cetățenilor rezidenți şi cele ale imigranților dintr-

[9] Boncu, Ştefan, *Curs de psihologie socială*, Facultatea de Psihologie şi Ştiințe ale Educației, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2004, Cursul nr. 31, p. 1.

o țară. Astfel, în ultimii ani, migrația a făcut ca identitățile naționale să fie privite şi din perspectiva securității. Pe de o parte, este vorba despre cazul în care migrația şi fluxurile de refugiați sunt generate de conflicte etnice şi politici de purificare etnică ce doresc realizarea omogenității culturale sau dominarea unui teritoriu dat de către o anumită minoritate etnică. Pe de altă parte, un flux de imigranți este adesea reprezentat ca o potențială amenințare la adresa culturii țării de destinație şi o provocare la adresa valorilor de bază şi obiceiurilor culturale şi lingvistice ale acesteia.

Este evident că raporturile dintre migrația internațională şi dimensiunea psihosocială a securității pot fi reduse la o singură sintagmă: *reprezentarea psihosocială a celuilalt* (în sensul de *diferit*). Aceste reprezentări determină atitudini care, la rândul lor, configurează nu numai politicile şi strategiile statelor vis-a-vis de migrație, ci şi evenimentele care declanşează tensiuni, crize şi conflicte, afectând toate dimensiunile securității şi, implicit, toate domeniile vieții sociale.

Dimensiunea politică a securității este influențată de şi influențează, – pozitiv sau negativ, – migrația internațională prin prisma ideologiilor şi politicilor promovate de guverne şi conducători. Acestea pot constitui, la un moment dat, una dintre principalele cauze ale migrației forțate. Din punct de vedere istoric, guvernele nedemocratice, totalitariste au forțat emigrația ca modalitate de gestionare a problemelor cauzate de existența disidenților politici şi a „duşmanilor statului". Pentru aceştia din urmă, emigrarea era singura alternativă la un tratament degradant sau inuman aplicat de către guvern.

Aici se poate vorbi despre două categorii de migranți, adesea excluşi din statisticile referitoare la imigrație: *refugiați* şi *azilanți*. Refugiații sunt persoane care părăsesc țara de origine din cauza persecuțiilor sau a temerii că vor fi persecutați pe criterii rasiale, religioase, de naționalitate, de apartenență la un anumit grup social sau politic[10]. Azilanții sunt persoane care au părăsit țara de origine, au depus cerere pentru a fi recunoscuți ca refugiați în altă țară şi aşteaptă o decizie în acest sens. Ca şi refugiații, azilanții fug de persecuții, dar situația lor nu este analizată, încă, prin prisma definiției ONU referitoare la refugiați.

Conform analizelor Agenției ONU pentru refugiați, în ultimii ani, numărul total al refugiaților a rămas constant[11], în timp ce numărul total al cererilor de azil formulate în 36 de țări industrializate este în continuă scădere (exceptând a doua jumătate a lui 2006 când a crescut brusc)[12]. Dintre cele 95 de țări analizate, în primele şase luni ale anului 2006, au fost raportate noi sosiri de peste 1.000 de persoane în 14 țări (Figura nr. 3), iar ca țări de origine au fost identificate 9 (Figura nr. 4).

[10] Conform *Convenției ONU referitoare la statutul refugiaților* (1951) şi a *Protocolului referitor la statutul refugiaților* (1967).

[11] UNHCR, *Refugee Trends. 1 January – 30 June 2006. Refugee Populations, New Arrivals and Durable Solutions in 95, Mostly Developing, Countries*, Geneva, 2006.

[12] UNHCR, *Asylum Levels and Trends in Industrialized Countries. Second Quarter 2007. Statistical Overview of Asylum Applications Lodged in 31 European and 5 Non-European Countries*, Geneva, 2007.

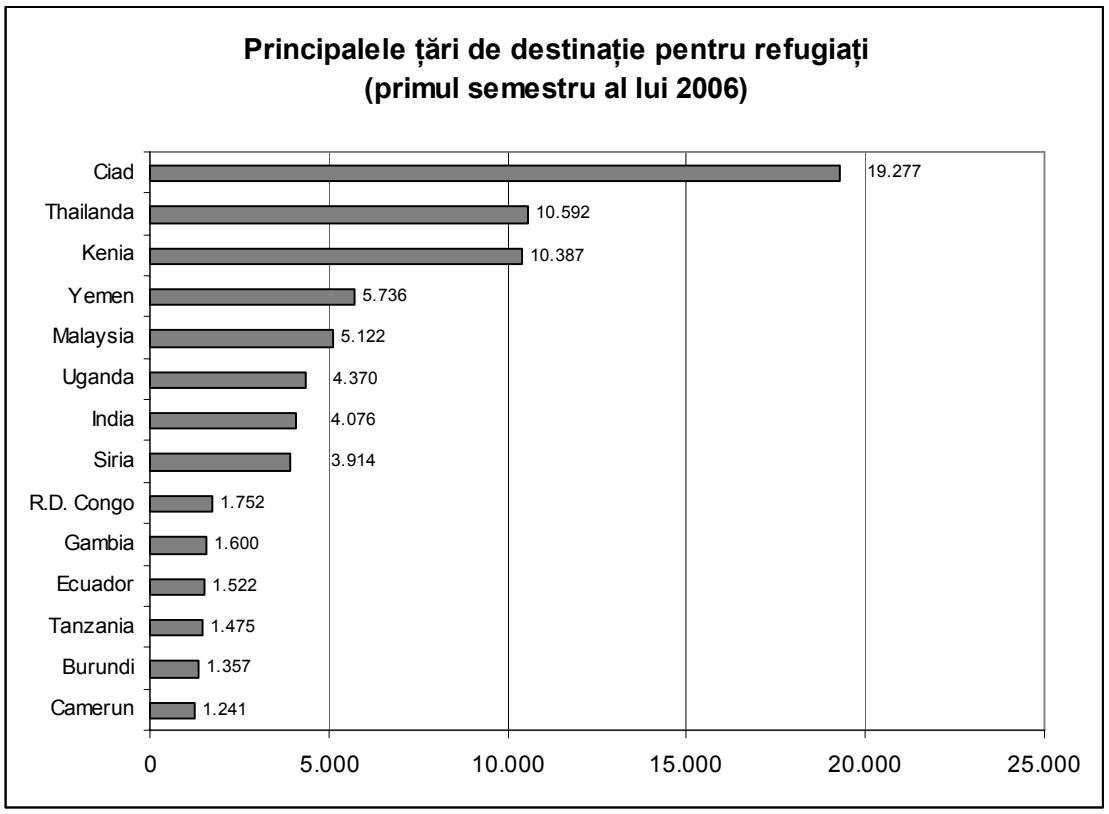

Figura nr. 3[13]

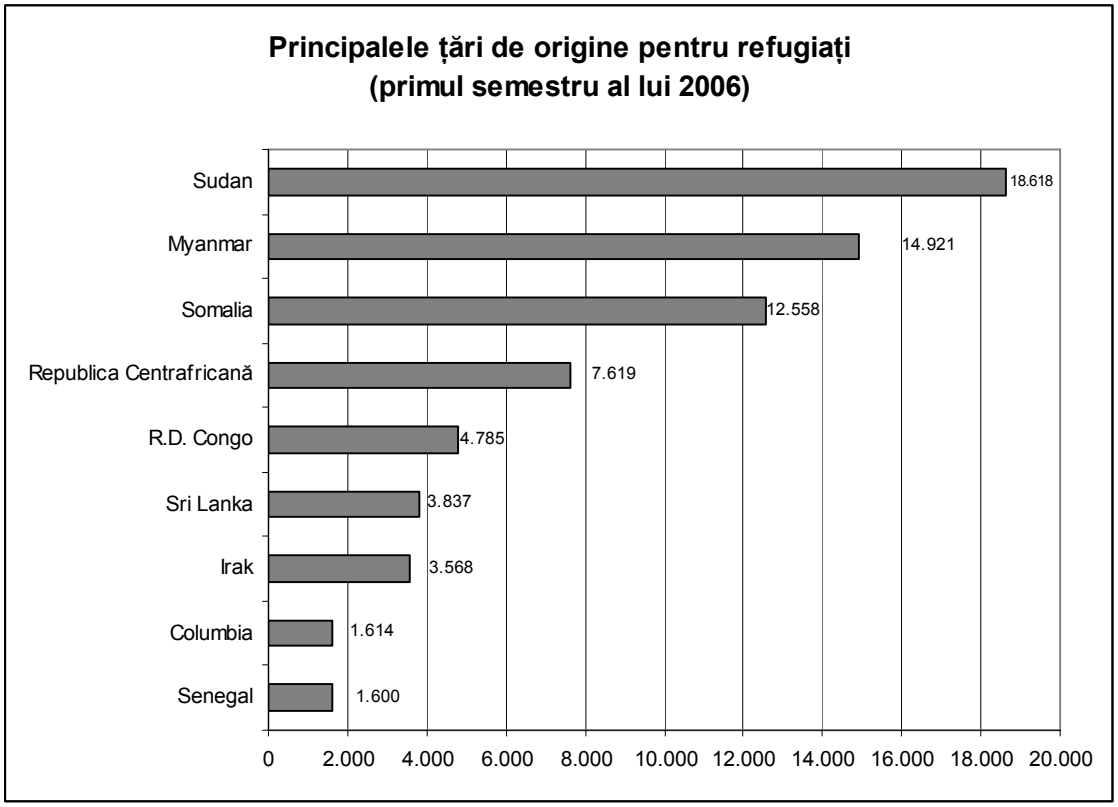

Figura nr. 4[14]

[13] Figurile ilustrează analiza secundară a datelor preluate de pe web-site-ul Băncii Mondiale.
[14] Ibidem.

În ceea ce priveşte azilanţii, numărul ţărilor de destinaţie şi cel al ţărilor de origine cu peste 1.000 de astfel de persoane este mult mai mare decât în cazul refugiaţilor (Figura nr. 5 şi Figura nr. 6), cauza principală a acestei situaţii fiind definirea acestor termeni, după cum reiese din cele prezentate anterior.

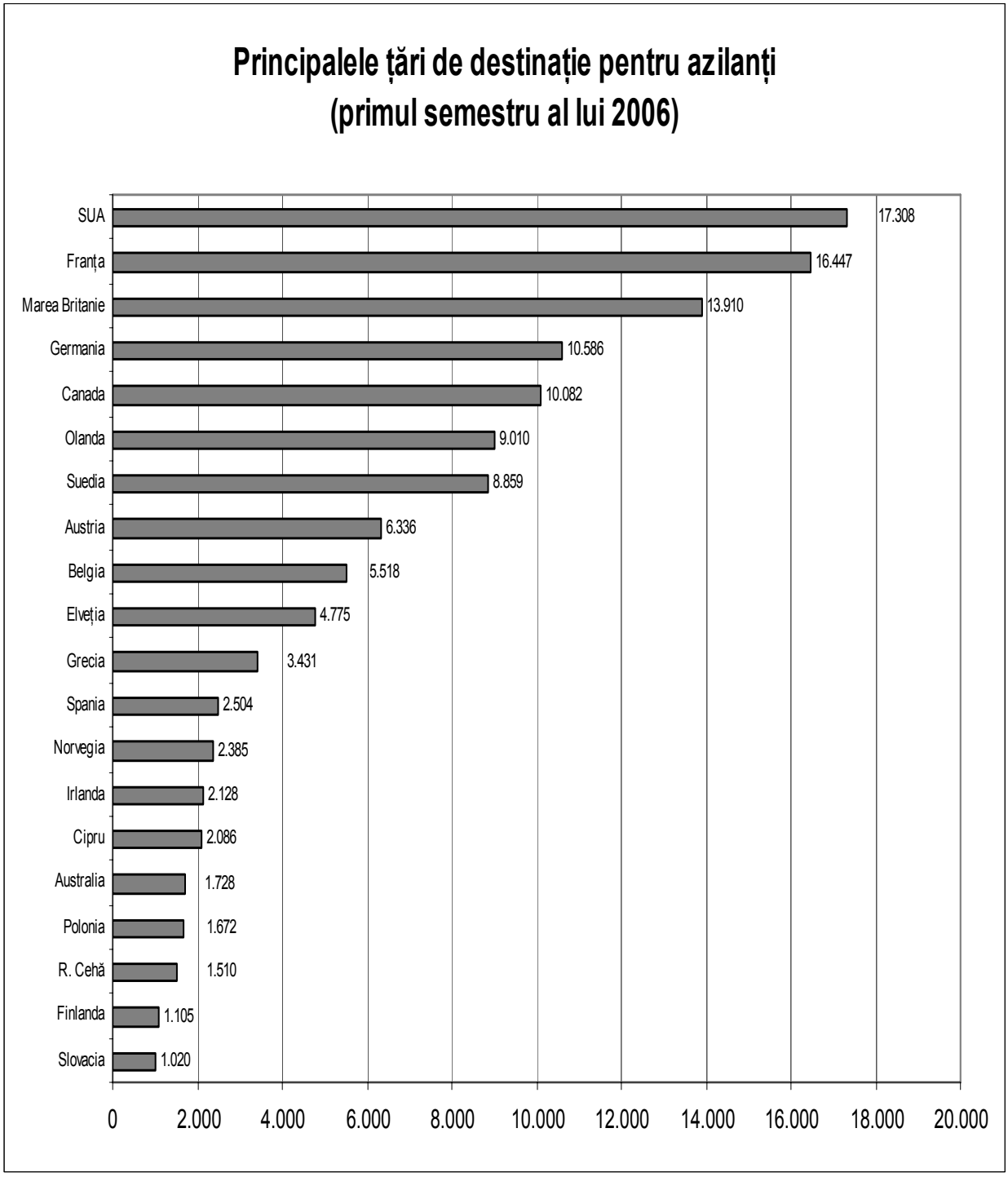

Figura nr. 5[15]

[15] Ibidem.

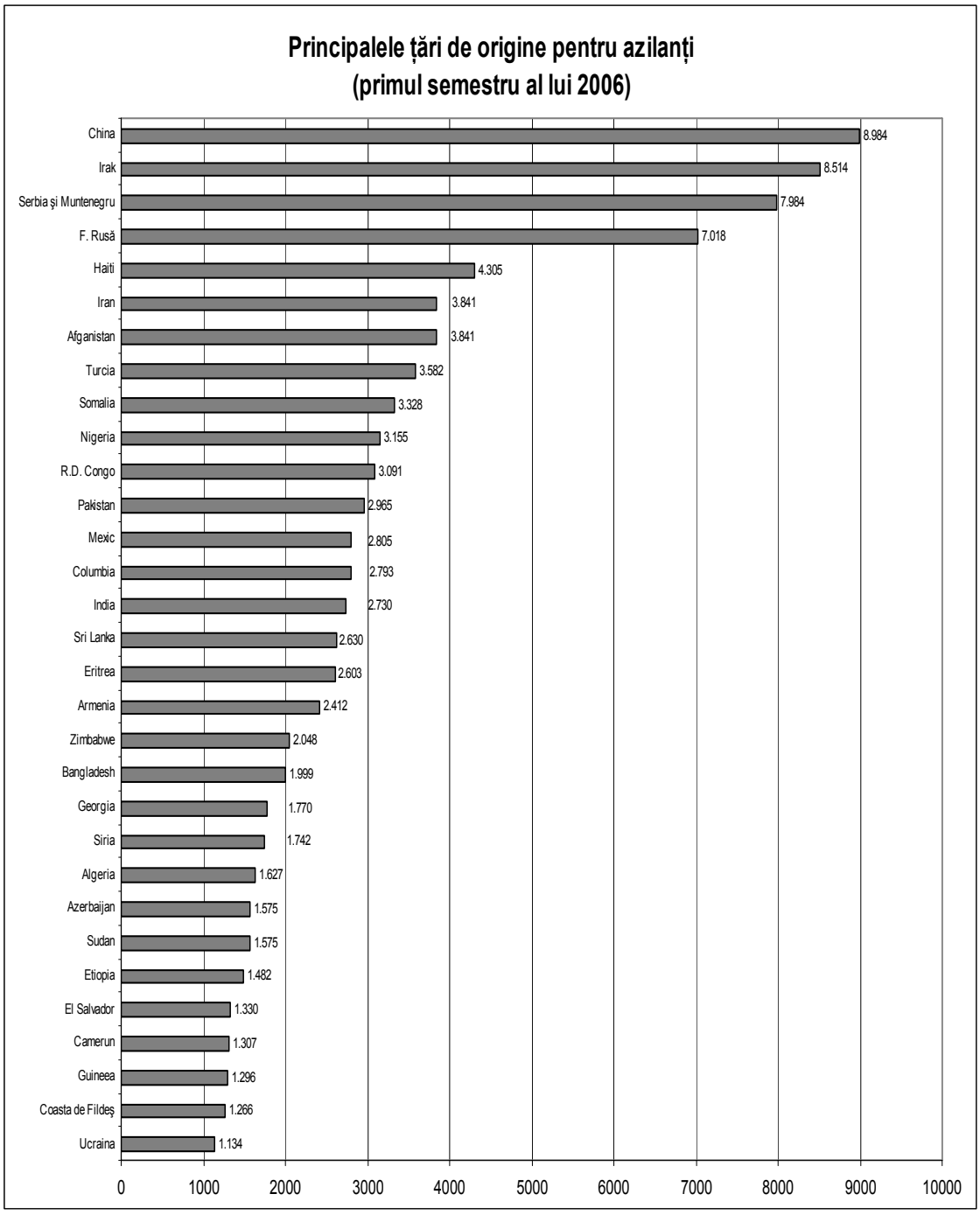

Figura nr. 6[16]

Se observă că cele mai multe dintre țările de origine pentru refugiați şi azilanți sunt cele cu regimuri politice opresive sau cu probleme sociale şi economice ce afectează securitatea indivizilor.

Din analiza datelor de mai sus, reiese că refugiații aleg ca țară de destinație una dintre țările vecine indiferent de situația politică, socială şi economică a acesteia, în timp ce azilanții caută destinații ce le pot oferi un nivel de trai superior celui actual.

[16] Ibidem.

Astfel, putem configura o hartă a fluxurilor de refugiaţi şi azilanţi, reprezentând grafic fluxurile pentru primele cinci ţări de origine ale ambelor categorii (Figura nr. 7).

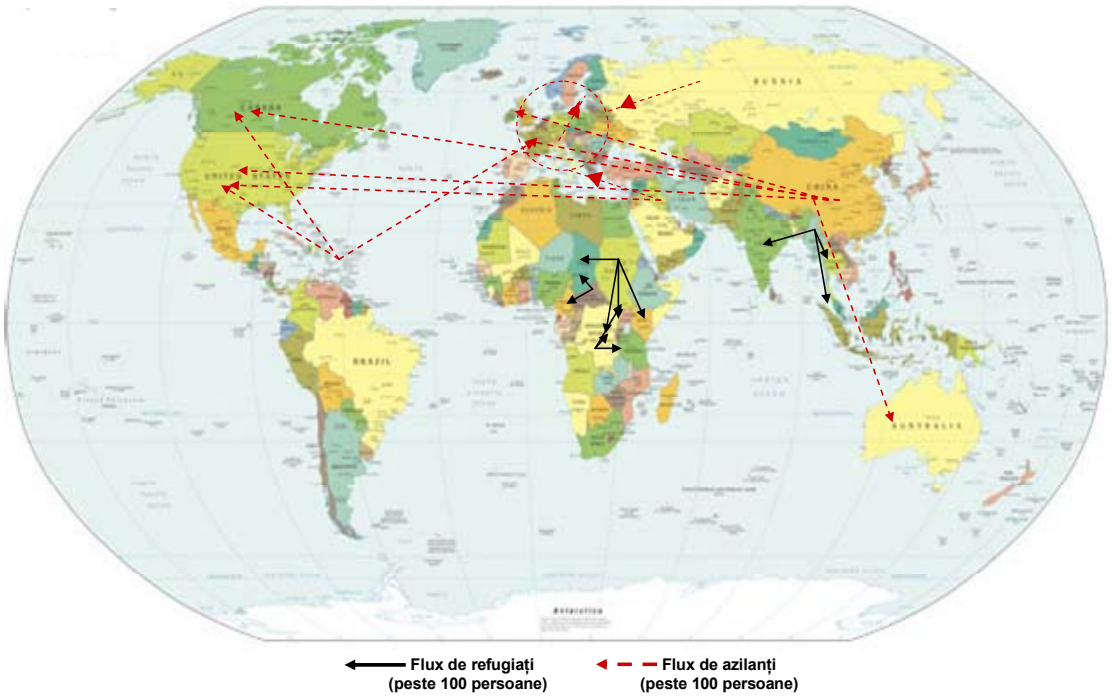

Figura nr. 7

În cazul refugiaţilor, primele cinci ţări de origine ca număr de refugiaţi sunt: Sudan, Myanmar, Somalia, Republica Centrafricană şi R.D. Congo. Toate aceste ţări au potenţial conflictual. La sfârşitul anului 2007, conform International Crisis Group, situaţia conflictuală era neschimbată în trei dintre ele (Sudan, Myanmar şi Republica Centrafricană), în deteriorare în Somalia şi alertă în R.D. Congo[17].

În ceea ce priveşte azilanţii, China, Irak, Serbia şi Muntenegru (analizate împreună din cauza absenţei datelor post-separare), Federaţia Rusă şi Haiti sunt ţările de origine cu cel mai mare număr de astfel de persoane. Conform datelor, pe hartă se observă că principalele destinaţii ale azilanţilor sunt ţările Europei Occidentale, SUA şi Canada, verificându-se astfel afirmaţia noastră conform căreia această categorie de persoane vizează în special un nivel de trai mai ridicat, ca şi în cazul imigranţilor, şi nu refugierea din faţa persecuţiilor.

Dimensiunea politică a securităţii este influenţată de migraţie şi prin aceea că *nu numai conflictele politice determină apariţia unor fluxuri de refugiaţi, ci şi refugiaţii creează conflicte politice*. Pe de o parte, prin recunoaşterea statutului de refugiat unor persoane, ţara de destinaţie admite faptul că ţara de origine are un regim

[17] Conform analizei lunare *CrisisWatch* realizate de International Crisis Group, http://www.crisisgroup.org/.

politic ce practică persecuția şi opresiunea, rezultând tensiuni între cei doi actori. Pe de altă parte, în țările de destinație, refugiații pot crea probleme de securitate prin angajarea în mişcări de opoziție la adresa guvernelor țărilor de origine sau chiar în rețele teroriste transnaționale.

Este evident că, din această perspectivă, se pot face corelații şi între *dimensiunea militară a securității* şi migrația internațională, tot în termeni de refugiați şi azilanți.

Implicațiile migrației asupra dimensiunii politice pot deveni cu uşurință efecte ale acesteia asupra dimensiunii militare a securității, tensiunile dintre țara de origine şi cea de destinație, precum şi acțiunile rețelelor teroriste putând căpăta caracteristici militare pregnante.

De asemenea, conflictele armate constituie o cauză majoră a apariției fluxurilor de refugiați, în special, dar şi de azilanți. În acelaşi timp, poate fi indusă şi migrația forțată cu scopul de a slăbi resursele umane ale părților implicate în respectivul conflict armat.

Din statisticile prezentate anterior se observă că multe dintre principalele țări de origine pentru imigranți, refugiați şi azilanți sunt țări implicate în conflicte armate: Afganistan, Algeria, Burundi, Coasta de Fildeş, Columbia, R. D. Congo, Irak, India, Myanmar, Nepal, Rwanda, Sri Lanka, Sudan, Uganda etc.

Conflictele armate pot fi, de asemenea, sursă a problemelor economice, dar şi a degradării mediului, ceea ce influențează semnificativ mişcarea populației. Este evident faptul că, în timp ce nevoile umane prevalează asupra preocupărilor de altă natură în timp de criză sau conflict, legăturile dintre securitatea umană şi celelalte dimensiuni ale securității sunt indisolubile. Toate dimensiunile securității sunt interrelaționate şi, de aceea, impactul migrației internaționale asupra lor, dar şi influența acestora asupra fenomenului menționat nu se pot analiza separat, ci în corelație.

Aşadar, migrația internațională afectează şi, la rândul său, este influențată de toate dimensiunile securității, însă, în sfera conflictualității, cele mai importante sunt: socială şi psihosocială, politică şi militară. Reprezentarea pe care cetățenii țării de destinație şi-o formează despre imigranți, azilanți sau refugiați determină în mare parte măsurile care se iau în sprijinul sau împotriva acestora. De asemenea, determină atitudini ce pot crea tensiuni, crize şi chiar conflicte între ambele părți implicate. În acest climat psihosocial, migranții constituie o sursă de beneficii, dar şi de probleme economice, sociale, politice, militare şi ecologice atât pentru țara de destinație, cât şi pentru cea de origine.

CONTINUAREA EXTINDERII NATO – SCENARII, REZULTATE, LIMITE

Dr. Florin DIACONU∗

The basic assumption of this study which uses the main concepts and thinking patterns of the realist paradigm is that international arena is nowadays less stable and less predictable than in the era of the Cold War. In the same time, the total amount of risks and threats is larger, even if the magnitude and intensity of some of these risks and threats are – in some occasions – smaller than 20 years ago. In such a context, to go on with the enlargement of NATO is a method able to significantly consolidate regional, continental and global security. The study explores in its opening stages the traditional strategic goal of the Alliance and then two important future scenarios – that of enlargement to the East and that of granting membership status to democratic countries as South Korea, Japan, Australia, New Zealand and Israel, listing and evaluating both the merits and the vulnerabilities / limits of both potential ways to consolidate NATO. The basic conclusion is that going on with the enlargement process is both useful and unavoidable, but also that the enlargement and consolidation of the Alliance can not be regarded as universal panacea, able to solve, anytime, any risks and threats.

Pentru a discuta cât mai nuanţat – şi cu cât mai mult folos real – despre scenariile (fie ele alternative şi / sau complementare) privind extinderea NATO, este important să lămurim, înainte de toate, care este – şi mai ales cum *ar putea* evolua, în viitorul previzibil – obiectivul geostrategic central al Alianţei Nord-Atlantice, formulat în termeni relevanţi din perspectivă strategico-militară, precum şi într-o manieră care să ia în calcul interesele majore ale Alianţei şi ale ţărilor membre, formulate în termeni de putere (pentru importanţa majoră a conceptelor de *interes* şi *putere* în viziunea *realistă* asupra relaţiilor internaţionale vezi Morgenthau, 1964). Aceasta înseamnă, desigur, necesitatea de a trece *dincolo* de formulările generale (şi cam vagi, ca multe formulări *politice*) din Tratatul Nord-Atlantic, semnat la Washington, DC la 4 aprilie 1949.

Obiectivul geostrategic central al NATO între 1949 şi 1991

Până la sfârşitul Războiului Rece, obiectivul central al NATO era – dacă e să-l formulăm folosind concepte împrumutate din praxeologie – unul de tip perseverativ, cu valenţe conservative, dar şi preventive (pentru clasificarea tipurilor de operă – şi implicit de acţiune – vezi Kotarbinski, 1976, pp. 56-59). Mai precis, dimensiunea *conservativă* a obiectivului central al NATO era aceea de menţine şi consolida un anume echilibru între puterea politico-militară a URSS (şi a ţărilor subordonate / vasale din cadrul Tratatului de la Varşovia) şi puterea însumată a democraţiilor liberale occidentale. Dimensiunea preventivă a NATO consta în a împiedica, prin chiar existenţa şi funcţionarea Alianţei, Uniunea Sovietică să ajungă din mişcare până la ţărmurile de Vest ale Europei, pe malurile Atlanticului. În perspectiva unui eventual Al Treilea Război Mondial, Occidentul – ca sistem politic şi de valori – putea

∗ Conferenţiar universitar, Facultatea de Ştiinţe Politice, Cercetător ştiinţific gr. II, Institutul Diplomatic Român

supraviețui şi putea avea chiar speranța că ar putea învinge dacă şi numai dacă era în stare:

1. să mențină deschise rutele de transport transatlantice, îngăduind astfel uriaşei puteri industriale a SUA (această țară avea în 1950 un PNB de 381 miliarde dolari, de peste trei ori mai mare decât acela al URSS, iar zece ani mai târziu avea o producție industrială de peste două ori mai mare decât cea a Rusiei Sovietice şi care reprezenta peste un sfert din producția industrială a lumii întregi – Kennedy, 1989, pp. 369, 436) să „pompeze" înspre Europa, la nevoie, cantități suficiente de trupe, arme, muniții şi provizii de tot felul.

2. să mențină, cu orice preț, chiar şi în cazul unei ofensive sovietice majore, un cap de pod de dimensiuni rezonabile în extremitatea de Vest a Europei, astfel încât uriaşa putere puterea militară şi industrială a Americii să se poată manifesta cu eficiență în chip defensiv – şi mai ales contraofensiv – fără a trebui să parcurgă etapa cronofagă şi riscantă a unei operațiuni de debarcare de mari proporții.

Asemenea obiective strategice erau, într-o anumită măsură, şi rezultatul direct al înțelegerii *juste* a felului în care a fost obținută victoria finală în cadrul ambelor războaie mondiale. În 1917 şi la începutul lui 1918, Germania părea a fi pe punctul de a-şi înfrânge toți adversarii. Rusia şi România au fost obligate, aşa cum ştim, să încheie pace separată. Pe Frontul de Vest, ofensiva germană din primăvara lui 1918 a obținut inițial succese majore, ajungând la doar un pas de a „separa armatele franceză şi britanică"(Herwig, Archer, Travers, Ferris, 2003, p. 510). Armata franceză fusese zguduită, încă din 1917, de puternice proteste de masă (inclusiv refuzul unor unități întregi de a mai lupta în operațiuni ofensive – vezi Herwig, Archer, Travers, Ferris, 2003, pp. 493-494), care exprimau o stare de foarte accentuată uzură a moralului celor două națiuni (în condițiile în care moralul național este un element constitutiv extrem de important, deşi greu de măsurat, al puterii naționale – vezi Morgenthau, 1964, pp. 133-135). Dar decizia SUA de a intra în război, ca şi rapiditatea cu care Washingtonul a trimis în Europa două milioane de militari, dintre care două treimi au participat efectiv la lupte, au transformat America în „puterea decisivă în război", după cum nota un comandant german (Tindall, Shi, 1996, vol. 2, pp. 677, 681). Fără îndoială, succesul major obținut de SUA a avut la bază nu numai resursele enorme de putere ale SUA, care avea încă din 1914 un venit național de peste trei ori mai mare decât acela al Germaniei (Kennedy, p. 243), ci şi capacitatea Antantei de a limita sever ofensiva submarinelor germane, ca şi capacitatea de a construi navei noi cu un tonaj total notabil (pentru dinamica vădit defavorabilă Germaniei a războiului submarin vezi, între altele, Pemsel, 1975, pp. 214-217).

La fel s-au întâmplat lucrurile şi în Al Doilea Război Mondial, cel puțin în ceea ce priveşte Frontul de Vest. Deşi Franța a căzut încă din 1940, împreună cu Olanda, Belgia, Danemarca şi Norvegia, Marea Britanie a continuat să reziste şi a fost transformată, începând cu 1942-1943, într-un uriaş antrepozit militar american. În vara lui 1945, o masă enormă de trupe americane, britanice, canadiene, ale Franței Libere şi poloneze – şi care ajunsese să numere în august nu mai puțin de 43 de divizii, din care 37 luptau deja în Franța (pentru aceste efective vezi Eisenhower, 1975, p. 389) – au debarcat în Normandia, aruncând înapoi, după câteva săptămâni de lupte foarte dure, înverşunata apărare germană (pentru acestea vezi Trew & Sheffield,

2000, pp. 164-169). Ca şi în războiul anterior, America şi aliaţii săi câştigaseră în prealabil bătălia pentru Atlantic (unde scufundaseră doar în 1943 nu mai puţin de 238 submarine germane). Mai mult, începând tot cu 1943, tonajul total nou construit de Aliaţi – şi în special de către americani – a început să depăşească, tot mai mult, tonajul scufundat de Axă (pentru datele referitoare la războiul pe mare vezi Pemsel, 1975, pp. 270-271).

După Războiul Rece: noi realităţi geostrategice, noi obiective

Prăbuşirea rapidă a URSS şi dispariţia Tratatului de la Varşovia au modificat, într-un interval foarte scurt, distribuţia puterii în lume, precum şi riscurile şi ameninţările cu care se confrunta NATO. Acest fapt era recunoscut în termeni foarte clari încă din noiembrie 1991, prin chiar textul Conceptului Strategic adoptat la Roma de către Consiliul Nord-Atlantic: „Din 1989 s-au produs profunde schimbări politice în Europa Centrală şi de Est, schimbări care au îmbunătăţit în mod radical mediul de securitate… Divizarea politică a Europei care a fost sursă a confruntării militare în vremea Războiului Rece a fost depăşită" (NATO Handbook, 1992, p. 147).

Ulterior, acest optimism a fost semnificativ temperat, pe măsură ce a devenit tot mai evident că prăbuşirea bipolarismului nu a dus deloc la dispariţia riscurilor şi ameninţărilor ci, dimpotrivă, la *multiplicarea* şi *diversificarea* lor. Că lumea de după Războiul Rece nu era deloc una lipsită de primejdii era deja foarte clar încă din 1996, atunci când fostul premier britanic Margaret Thatcher afirma că „s-a pus prea mult accentul pe diferenţele dintre lumea Războiului Rece şi cea de după Războiul Rece", precum şi că în lume, „niciodată nu lipsesc agresorii potenţiali". Tot Doamna de Fier afirma, cu aceeaşi ocazie, şi că „singurul mod de asigurare a păcii şi libertăţii constă în a lua măsuri ca statele paşnice şi democratice – în centrul cărora stau SUA şi aliaţii lor – le sunt superioare pe plan militar celor ostile şi agresive. Nici cele mai multilaterale mentalităţi nobile nu pot ocoli această realitate" (Weinberger, Schweizer, 1996, p. 8). O vreme, simpla extindere spre Est a NATO – ca obiectiv politic şi geostrategic major (sau chiar central) al lumii occidentale a părut să fie un instrument capabil să injecteze un plus suficient de stabilitate în noua lume de după Războiul Rece. Maniera în care era distribuită puterea în lume – sau măcar în partea de Vest a Eurasiei – părea să fie o directă aplicare a îndemnurilor doamnei Thatcher: o Alianţă extinsă făcea Occidentul tot mai puternic (prin chiar însumarea puterilor naţionale a unui număr tot mai mare de ţări membre) şi, în plus, oferea un plus de protecţie şi un plus de garanţii multor ţări din fosta zonă de influenţă sovietică, aflate vreme de mai mulţi ani în tranziţie, o etapă extrem de vulnerabilă a evoluţiei lor.

Două scenarii de extindere a Alianţei: avantaje şi limite

În ultima vreme s-au conturat două scenarii mari legate de viitorul Alianţei Nord-Atlantice. Primul dintre ele reprezintă o continuare cumva lineară / mecanică a evoluţiilor de până acum, respectiv o nouă extindere înspre Est. În conformitate cu deciziile adoptate la Summit-ul NATO de la Bucureşti, Ucraina şi Georgia au primit asigurări că vor putea deveni, relativ curând, membre cu drepturi şi obligaţii depline ale Alianţei. Un al doilea scenariu este cel enunţat de Tom Lantos, unul dintre cei mai influenţi membri ai Camerei Reprezentanţilor din cadrul Congresului SUA (pentru

afirmațiile lui Lantos şi reacțiile generate de acestea vezi Cornwell, 2007). Lantos afirma, în iunie 2007, că NATO ar trebui să ia foarte serios în considerare perspectiva de a deveni „o alianță *globală* (subl. noastră – F.D.) incluzând țări democratice cum ar fi Australia, Noua Zeelandă, Coreea de Sud şi Israelul". Influentul congresman american îşi susținea această propunere afirmând, între altele, că unele dintre țările care nu fac acum parte din NATO şi-au asumat şi au îndeplinit deja responsabilități extrem de importante alături de Alianță. El a subliniat în special cazul Australiei, „care a fost printre primele țări ce, imediat după atacurile de la 11 septembrie 2001 împotriva Statelor Unite, au trimis trupe în Afghanistan, în campania condusă de SUA, spre a-i alunga de la putere pe talibani şi spre a înfrânge organizația al Qaeda". Luând în calcul caracterul global al amenințărilor şi riscurilor de securitate cărora NATO trebuie să le facă față, Lantos a formulat, în calitatea sa de preşedinte al Comisiei de Politică Externă a Camerei Reprezentanților, următoarea întrebare: „Nu s-ar simți comandantul suprem al forțelor NATO ceva mai confortabil dacă ar avea la dispoziție, pentru a face față viitoarelor crize globale, o Alianță capabilă să ajungă şi să acționeze oriunde în lume?" Semnificativ este şi faptul că reacțiile provocate de scenariul lui Lantos au fost imediate (şi mai ales intens pozitive). Generalul american Bantz Craddock, la vremea aceea cel mai important comandant din structurile militare ale NATO, a declarat că „din perspectiva celui mai bun sfat pe care îl poate da într-o asemenea problemă un militar, ar fi într-adevăr enorm de folositor să avem mai multe națiuni democratice şi iubitoare de pace ca parte a Alianței". În legătură cu aceeaşi propunere, Daniel Fried, la vremea aceea Assistant US Secretary of State, afirma că „niciodată să nu spui niciodată", lăsând astfel să se înțeleagă că, măcar pe termen lung, scenariul enunțat de Lantos ar putea fi un răspuns mai mult decât redutabil la riscurile şi amenințările care se manifestă în interiorul relațiilor internaționale globalizate. Dar, a mai precizat Fried, deocamdată Alianța „nu este gata" să întreprindă un asemenea pas. În locul transformării rapide din alianță politico-militară *regională* în organizație *globală* de securitate şi apărare, NATO preferă – spunea Fried – să dezvolte parteneriate „cu națiuni ca Australia şi Japonia şi cu alte națiuni doritoare şi capabile să lucreze împreună cu NATO". În ceea ce priveşte relațiile de parteneriat intensificat – sau de simplă colaborare, care însă poate fi oricând transformată într-o relație extinsă şi mai profundă – cu țări din afara Alianței, Fried sublinia, în iunie 2007, că 11 țări din afara NATO au participat, alături de 24 de țări membre, la misiunea de pace şi stabilizare din Kosovo; la fel, spunea demnitarul american, tot 11 țări din afara NATO au participat, alături de *toți* membrii Alianței, la misiunile ISAF (International Security Assistance Force) de pe teatrul de operații din Afghanistan.

Dacă e să evaluăm acum, măcar în linii mari, eficiența potențială a celor două scenarii, merită să revenim – cu ceva mai multă atenție – asupra problemei obiectivelor geostrategice centrale ale Alianței (formulate, aşa cum am propus deja, în termeni legați direct de interesele NATO, înțelese în termeni de putere). În noul context internațional, este aproape sigur că NATO nu-şi va mai putea permite să joace *doar* un rol de securitate în plan regional, compatibil cu litera Tratatului din 1949, care vorbea doar despre „promovarea stabilității… în regiunea Atlanticului de Nord", realizată prin însumarea eforturilor făcute de țările membre „pentru apărarea colectivă

şi pentru apărarea păcii şi securităţii". Dimpotrivă, NATO va fi obligat de chiar dinamica sistemului internaţional să-şi asume un rol tot mai global. O asemenea evoluţie, de la un rol regional la unul global, este deja în curs. Prezenţa NATO în Afghanistan, de exemplu, nu mai are nimic de-a face cu limitele geografice (sau geopolitice / geostrategice) ale regiunii nord-atlantice, oricât de largi şi de flexibile ar fi acestea, dar are relevanţă evidentă – şi majoră – pentru interesele de securitate ale Alianţei şi ale ţărilor membre.

Ipoteza de lucru pe care o propun este una extrem de simplă: aceea că masa principală a riscurilor şi ameninţărilor care afectează (direct sau indirect, imediat sau doar în perspectiva unui viitor ceva mai îndepărtat) destinele şi interesele NATO este concentrată în centrul, estul şi sudul Eurasiei. Aici se află acum cele mai mari puteri ale lumii (fie ele în stare de funcţionare – cazul Rusiei – sau doar emergente – cazul Chinei şi Indiei) care nu sunt membre ale Alianţei. Aici se află şi state care au o dinamică economică accelerată, precum şi populaţii imense, cu aspiraţii şi nevoi de consum tot mai mari, capabile să acutizeze foarte rapid penuria globală de resurse. Tot aici se află şi cele mai mari rezerve de hidrocarburi, vitale pentru economia mondială. Orice eventuală întrerupere sau scădere a producţiei de petrol şi gaze, datorată unor conflicte regionale sau unei instabilităţi politice crescânde, ca şi orice presiune excesivă, exercitată în special prin intermediul preţurilor de către statele care deţin resurse energetice şi/sau care controlează rute de transport sunt situaţii inacceptabile pentru interesele lumii occidentale (în sensul larg al cuvântului) din care face parte şi România. Tot în partea Eurasiei aflată la Est de NATO se află şi centrul de greutate al islamului radical, aflat în plină coliziune cu Occidentul şi cu interesele geostrategice ale acestuia (islamul radical este cel care generează şi menţine mişcări de tip terorist, ca şi forţe militare şi paramilitare care participă la războaiele de lungă durată din Afghanistan şi Irak, ca şi manifestări cu potenţial destabilizator în Pakistan, Liban, Teritoriile Palestiniene, ca şi în Asia Centrală şi în vestul Chinei). Tot în Eurasia Centrală, de Est şi de Sud se găsesc şi puteri nucleare a căror stabilitate şi predictibilitate sunt mai mult decât precare (cazul Pakistanului şi al Coreei de Nord), precum şi actori statali care promovează seturi de valori şi care au obiective de politică externă incompatibile cu interesele şi valorile Occidentului (cel puţin cazul extrem de evident şi foarte acut al Iranului, condus de un regim fundamentalist cu ambiţii nucleare şi cu obsesii hegemonice regionale; dar şi cazul unora dintre orientările şi acţiunile de politică externă ale Rusiei şi Chinei).

Este puţin probabil, dacă luăm în calcul valorile politice şi potenţialul de putere politică şi militară ale lumii occidentale, ca NATO să poată rezolva – sau înfrânge, prin confruntare *directă*, purtată pe cale militară sau prin intermediul unor presiuni politice majore – toate aceste riscuri şi ameninţări. Dar NATO are la dispoziţie şi o altă *mare strategie* (concept folosit în sensul propus de Liddell Hart, 1973, p. 334). Această mare strategie ar putea fi una a *îndiguirii*, care să împiedice riscurile şi ameninţările majore la care am făcut deja trimitere să iasă din Eurasia şi să afecteze direct restul lumii (şi care să poată împiedica, *la nevoie*, actori statali sau regionali ambiţioşi şi agresivi să-şi extindă sfera de influenţă dincolo de limitele geografice ale Eurasiei). O astfel de mare strategie ar putea semăna, în liniile sale principale, cu

politica de *containment* propusă acum mai bine de 60 de ani de către Kennan pentru a opri expansiunea URSS şi a comunismului (Kennan, 1962, p. 99).

Pentru a putea aplica, în caz de nevoie, „contra-forță într-o serie de puncte geografice şi politice" (ca să-l citățm pe Kennan), NATO ar avea nevoie de poziții suficient de numeroase şi suficient puternice *în jurul* Eurasiei, poziții capabile să permită o *îndiguire* eficientă (de tip „cordon sanitar") a riscurilor, amenințărilor şi inamicilor potențiali, ca şi – la nevoie – o *intervenție* eficientă (inclusiv cu mijloace militare) împotriva acestor riscuri, amenințări şi inamici.

Dacă acceptăm o asemenea ipoteză de lucru, rezultă cu claritate următoarele: O simplă continuare a extinderii înspre Est, chiar dacă ar fi încununată de succes deplin (lucru puțin probabil, datorită opoziției crescânde a Rusiei), nu este conformă cu interesele NATO. Şi aceasta fiindcă riscurile, amenințările şi inamicii care pot leza grav interesele şi puterea lumii occidentale nu ar fi îndiguite decât înspre Vest, putând însă să se extindă cu uşurință în restul lumii pe direcția generală Sud şi / sau pe direcția generală Est. Pe de altă parte, punerea în practică a unui scenariu de extindere a NATO de tipul celui propus de Tom Lantos prezintă de asemenea vulnerabilități majore. Să ne imaginăm, de exemplu, cât de uşor ar putea derapa situația din Orientul Mijlociu în condițiile aderării Israelului la Alianță. Pentru a micşora eventual posibilitatea escaladării masive a tensiunilor în zonă, am putea lua în calcul şi eventualitatea înglobării în Alianță a unei (unor) țări arabo-musulmane. Una dintre opțiuni ar fi Egiptul, măcar pentru faptul că acesta controlează Canalul de Suez, poziție vitală pentru comerțul mondial. Dar un tratament preferențial acordat Egiptului de către Occident ar putea frustra grav țări ca Arabia Saudită sau Iordania, parteneri tradiționali importanți ai lumii vestice. Să ne imaginăm, în continuare, cât de precar ar putea fi orice fel de „cordon de securitate" constituit în jurul Eurasiei în absența Indiei, la care scenariul Lantos nu se referea deloc. Dar o eventuală relație strategică preferențială între India şi Occident ar putea conduce, rapid, la o deteriorare masivă a relațiilor indo-pakistaneze şi indo-chineze. Mai mult, trebuie să luăm în calcul şi faptul că, până şi dacă ne-am imagina o politică pe de-a-ntregul eficientă de *containment* a riscurilor, amenințărilor şi inamicilor potențiali din Eurasia, ar rămâne complet în afara acestui „cordon sanitar" partea din Africa în care islamul radical şi agresiv se manifestă deja cu putere crescândă. Şi, din păcate pentru interesele de securitate ale lumii occidentale, nu există *nicăieri* pe continentul african un potențial partener într-adevăr serios şi pe de-a-ntregul stabil, în raport cu care să ne putem imagina o relație intensificată şi eficientă – la nivel regional/continental – cu NATO. În absența unui astfel de partener care să *garanteze* o politică eficientă de *containment* a islamului radical în Africa, valoarea reală a unui eventual „cordon de securitate" constituit de NATO în jurul Eurasiei ar fi grav afectată. Ar fi ca şi cum am închide o fiară primejdioasă într-o cameră zdravăn zăvorâtă, dar fără un perete.

Concluzii

Oricare dintre cele două variante de extindere a NATO pe care le-am luat în calcul în cadrul acestui studiu ar putea duce la o *amplificare semnificativă a puterii totale* a Alianței, *prin simpla adăugare a puterii naționale a noilor membri la puterile naționale însumate ale statelor care sunt deja în interiorul Alianței*. Într-un studiu

înaintat spre publicare spre sfârşitul anului trecut (Diaconu, 2007) calculam (folosind în special datele din consistentul volum *The Military Balance 2005-2006*, realizat de The International Institute for Strategic Studies de la Londra), că eventuala aderare a celor cinci state (trei din Balcani şi două din spaţiul ex-sovietic) care se profilau încă de atunci drept candidate serioase pentru Summit-ul de la Bucureşti (Croaţia, Macedonia/FYROM, Albania, Ucraina, Georgia) ar putea mări puterea NATO cu peste 61 milioane locuitori, cu un PIB însumat de peste 350 miliarde USD, cu peste 240.000 de militari activi, 20.000 de oameni în formaţiuni paramilitare şi 1,1 milioane rezervişti, cu peste 4.500 tancuri, în jur de 7.300 de piese de artilerie (din care în jur de 1.300 autopropulsate), ca şi cu peste 510 avioane de luptă şi peste 210 elicoptere antitanc, precum şi cu 10 nave de luptă medii sau mari şi peste 50 de bastimente militare mai mici. O extindere a NATO potrivit unui scenariu de tip Lantos (cu 5 state – Coreea de Sud, Japonia, Australia, Noua Zeelandă, Israel) ar fi de natură să întărească puterea Alianţei cu peste 205 milioane locuitori, cu un PIB însumat de peste 6.142 miliarde USD, cu peste 1,1 milioane militari activi şi aproape 5 milioane rezervişti, cu peste 8.260 tancuri, cu peste 8.660 piese de artilerie, cu 1.484 avioane de luptă şi 267 elicoptere, ca şi cu 310 nave de suprafaţă şi 45 de submarine.

Pe de altă parte, nici unul dintre aceste două scenarii nu poate fi considerat a fi un panaceu universal, capabil să rezolve pe deplin problemele, riscurile şi ameninţările cu care se confruntă – şi cu care se va confrunta şi în viitor – NATO. Dimpotrivă, orice continuare a extinderii spre Est va adânci şi mai mult – cel mai probabil – divergenţele deja serioase dintre Occident şi Federaţia Rusă (aceasta din urmă fiind deja implicată într-un program de politică externă pe care unii autori îl descriu, în termeni lipsiţi de orice echivoc, folosind conceptul de *nou imperialism* – vezi Bugajski, 2005). La fel, eventuala transformare în realitate a nui scenariu de tip Lantos va irita şi mai mult atât Rusia cât şi China (aceasta din urmă fiind considerată de unii autori ca având potenţialul de a dobândi relativ rapid „o putere militară la un asemenea nivel care să-i intimideze pe toţi vecinii săi, poate chiar şi pe oponenţii mai îndepărtaţi ai aspiraţiilor" Beijingului – vezi Brzezinski, 2000, p. 179), deja partenere într-un aranjament politic şi militar menit din start să fie o contrapondere la NATO şi mai ales la poziţia hegemonică globală a SUA. Mai mult, scenariul Lantos nu conţine *garanţia* unei minimală a unei eficienţe serioase a unei politici de *containment* a riscurilor şi ameninţărilor care afectează destinele NATO, pentru că până şi o îndiguire serioasă a Eurasiei ar lăsa islamului radical – unul dintre inamicii cei mai primejdioşi şi mai înverşunaţi ai Occidentului – câmp liber de manifestare în Africa, unde riscul fundamentalismului, al instabilităţii şi al terorismului este permanent amplificat de disfuncţiile majore şi de precaritatea evidentă a majorităţii structurilor statale din regiune, descrise de unii autori ca fiind simple „regate ale lui Caliban" (vezi Johnson, 2003, pp. 492-527).

Bibliografie

[1] BRZEZINSKI, Zbigniew, *Marea tablă de şah. Supremaţia americană şi imperativele sale geostrategice*, Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2000.

[2] BUGAJSKI, Janusz, *Pacea Rece. Noul imperialism al Rusiei*, Ed. Casa Radio, Bucureşti, 2005.

[3] CORNWELL, Susan, „Why can't NATO go global, key US lawmaker asks", ştire *Reuters*, 22 iunie 2007.

[4] DIACONU, Florin, „Extinderea NATO: Instrumente teoretice şi posibile scenarii de viitor", în *Revista Institutului Diplomatic Român*, nr. II (IV), semestrul 2, 2007.

[5] EISENHOWER, Dwight. D, *Cruciadă în Europa*, Ed. Politică, Bucureşti, 1975.

[6] HERWIG, Holger, Christon ARCHER, Timothy TRAVERS, John FERRIS, *World History of Warfare*, Cassel, London, 2003.

[7] JOHNSON, Paul, *O istorie a lumii moderne 1920-2000*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2003.

[8] KENNAN, George F., *American Diplomacy 1900-1950*, eleventh edition, 1962 (lucrare care include, în anexe, şi notoriul studiu „The Sources of Soviet Conduct", publicat iniţial în *Foreign Affairs*, XXV, no. 4, July 1947).

[9] KENNEDY, Paul, *The Rise and Fall of the Great Powers. Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*, Vintage Books, New York, 1989.

[10] KOTARBINSKI, Tadeusz, *Tratat de spre lucrul bine făcut*, Ed. Politică, Bucureşti, 1976.

[11] MORGENTHAU, Hans J., *Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace*, third edition, Alfred A. Knopf, New York, 1964

[12] LIDDELL HART, B.H., *Strategia: acţiunile indirecte*, Ed. Militară, Bucureşti, 1973.

[13] PEMSEL, Helmut, *Von Salamis bis Okinawa. Eine Chronik zur Seekriegsgeschichte*, J. F. Lehmanns Verlag, München, 1975.

[14] TINDALL, George Brown, David E. SHI, *America. O istorie narativă*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1996.

[15] „The Alliance's Strategic Concept agreed by the Heads of State and Government in the meeting of the North Atlantic Council in Rome on the 7th-8th November 1991", în *NATO Handbook*, NATO Office of Information and Press, Brussels, 1992, pp. 147-160.

[16] The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance 2005-2006*, Routledge, Taylor & Francis Group, 2005.

[17] TREW, Simon, & Gary SHEFFIELD (editors), *100 Years of Conflict 1900-2000*, Sutton Publishing, 2000.

[18] WEINBERGER, Caspar, Peter SCHWIZER, *Următorul război mondial*, Ed. Antet, 1997, *Cuvânt înainte* de Margaret THATCHER.

SECURITATE PRIN GLOBALIZARE

Antonel LUNGU*

Conceptul de securitate semnifică situaţia în care o persoană (sau un stat), în urma unor măsuri specifice adoptate individual sau în înţelegere cu alte persoane (sau state), capătă certitudinea că existenţa, integritatea şi interesele sale fundamentale nu sunt primejduite. Dacă termenul de securitate semnifică linişte, sentimentul de a fi în afara pericolelor, de a fi protejat, insecuritatea – termen opus securităţii, presupune angoasă, sentimentul de pericol şi risc, impresia de a fi ameninţat, libertatea ameninţată.

Securitatea este dorită şi realizată la nivelul individului uman, al colectivităţilor socio-profesionale, naţional (statal), regional, continental şi global.

Globalizarea poate produce turbulenţe în două sensuri: în jos către state, în sus către societatea internaţională. Ea împinge unele state să preia responsabilităţi globale, în timp ce altele sunt deposedate de atributele suveranităţii. Ea creează noi structuri internaţionale sau le forţează pe cele existente să preia mai multe sarcini decât ar putea duce în prezent, accelerează relaţiile dintre societăţi şi economii, dintre zone şi regiuni ale lumii.

Evoluţia mediului de securitate global şi cristalizarea unei noi arhitecturi de securitate la nivel mondial, european şi regional, reprezintă nu numai un proces complex şi continuu, dar şi un domeniu viu, flexibil cu perioade faste şi perioade nefaste.

Proliferarea tehnologiilor relevă o altă tendinţă de evoluţie a mediului de securitate în contextul globalizării, care se referă la relaţia tot mai strânsă dintre explozia tehnologiilor erei informaţionale şi extinderea ariilor aplicaţiilor şi implicaţiilor acestora pentru crearea unor capacităţi cu relevanţă militară.

În ultimul deceniu, fenomenul de globalizare s-a accelerat, devenind multilateral şi generalizat, determinând o creştere tot mai evidentă a nivelului de interdependenţă şi interacţiune economică a statelor. Globalizarea este procesul marcant, marcat în etapa actuală, de o dublă tranziţie axiologică de la valorizarea economicului la cea a socialului. Deşi acest proces vizează în mod deosebit sfera economicului, efectele sale au conotaţii esenţiale asupra tuturor domeniilor, de la cel socio-cultural la cel politico-militar.

Între fenomenul globalizării şi procesele de integrare există o legătură indisolubilă.

Fenomenul globalizării are şi va avea tot mai pregnant o serie de consecinţe colaterale şi contradictorii atât pozitive, cât şi negative, care vor afecta toate ţările, inclusiv pe cele aflate în plin demers de confirmare sau reconfirmare a puterii lor pe arena regională sau globală. Aceste consecinţe ale căror efecte sunt deja sesizate,

* **Colonel doctorand, Direcţia Management Resurse Umane**

evidențiază că[1]:

- Globalizarea determină amplificarea solidarității dintre statele lumii. Tot mai multe guverne şi organizații internaționale îşi dau seama că menținerea păcii regionale şi mondiale, prevenirea şi menținerea sub control a conflictelor şi crizelor ca şi soluționarea unor probleme umanitare majore nu mai sunt posibile decât prin implicarea şi creşterea contribuției tuturor actorilor statali şi non-statali, inclusiv a celor mai puțin dezvoltați, Consensul larg al majorității acestora în lupta împotriva terorismului, precum şi sprijinul umanitar acordat în cazul unor calamități şi catastrofe, reprezintă în acest sens, exemple concludente; o interdependență economică sporită dintre țările lumii determină creşterea stabilității la nivel global şi regional. Această evoluție pozitivă spre o lume mai paşnică şi mai prosperă în care riscurile izbucnirii unor conflicte inter-statale s-au diminuat considerabil, are drept fundament proliferarea tehnologiilor revoluționare, îndeosebi în domeniul cunoaşterii, comunicațiilor şi informației. Tot mai multe state sunt interesate de atragerea de investiții în domeniul de vârf ale ştiinței şi tehnicei, precum şi participarea la circuitul mondial de capital şi valori;
- Pe termen lung, globalizarea va avea ca efect întărirea spiritului regional. Acesta va determina o creştere a conştiinței regionale, apartenenței la anumite zone de civilizație, o dezvoltare a solidarității dintre statele aparținând aceleiaşi regiuni care împărtăşesc valori comune. În antiteză, este posibil să se manifeste o atenuare a conştiinței naționale şi a sentimentului patriotic;
- Globalizarea are ca efect o creştere a sensibilității economiei mondiale față de orice disfuncționalitate sau dificultate locală sau regională. Interacțiunea economiilor naționale determină reducerea posibilităților de anticipare şi prevenire a crizelor economico-financiare de către instituțiile statale. De asemenea, sincopele în relațiile politico-economice, internaționale pot amenința şi perturba capacitatea tehnologică şi militară a unei țări şi a mai multora;
- Gradul mare de dependență față de resursele, informațiile şi tehnologiile din alte țări determină reducerea nivelului suveranității naționale. Dependența financiară de relațiile de parteneriat şi colaborare externă nu permite, uneori, guvernelor să ia decizii potrivit interesului național, ceea ce poate avea repercusiuni negative asupra altor domenii decât cel economic, cum ar fi identitatea culturală, ținerea sub control a elementelor şi grupurilor infracționale şi mafiote transfrontaliere;
- Perioadele de destructurare şi restructurare ale actualului sistem internațional pot determina apariția unor crize. Este posibil ca, sub impactul consecințelor globalizării şi mai ales a disputelor pentru un loc cât mai avantajos în ierarhia puterii mondiale, sistemul actual să se deterioreze şi să capete o altă fizionomie care poate genera dispute şi crize de natură economică, etnică, religioasă sau națională. Unele entități statale insuficient structurate, instabile şi neperformante economic, riscă să eşueze în marea concurență mondială, nu vor putea face față nevoilor sociale tot mai mari, se vor diviza ori vor fi nevoite să intre în componența sau subordonarea unor formațiuni statale puternice, ori a unor actori de pe scena internațională;

1 Marin Măciucă, „Influențele globalizării asupra dimensiunii militare a securității naționale", Editura Universității Naționale de Apărare, 2005, p. 195.

• Globalizarea, desfăşurându-se concomitent cu afirmarea unor noi lideri planetari, favorizează apariţia şi proliferarea unor ameninţări şi riscuri asimetrice a căror efecte negative, sunt resimţite de numeroase ţări.

Dintre aceste cele mai reprezentative sunt:

- proliferarea reţelelor teroriste şi mafiote de trafic ilegal de persoane, de droguri, tehnologii militare şi nucleare;
- acţiuni de penetrare a sistemelor informaţionale şi bancare, de dezinformare şi manipulare a informaţiilor;
- diminuarea autorităţii statului şi favorizarea cererii unor structuri autonome de tip mafiot cu puternice ramificaţii internaţionale, ceea ce va duce la globalizarea crimei organizate;
- amplificarea decalajelor existente între nivelul de dezvoltare a diferitelor ţări, restricţionarea accesului pe „piaţa unică globală" şi accentuarea dependenţei financiare-economice şi politice, pentru o lungă perioadă de timp, a ţărilor în curs de dezvoltare faţă de cele dezvoltate;
- expansiunea imigraţiei calendaristice şi, în situaţii de criză, a exodului în masă, precum şi a problemelor legate de mediul înconjurător de calamităţile naturale, de epidemii,care pot cuprinde zone şi regiuni intense.

Este evident că, fenomenul globalizării va coexista în mod paradoxal, atât cu procesele de integrare şi unificare a unor state, cât şi cu cele de fragmentare şi divizare a altora, iar afirmarea centrelor de putere va căpăta conotaţii, pe cât de acute pe atât de imprevizibile. Dacă pe termen lung se poate contura o construcţie multipolară, pe termen scurt şi mediu, unipolaritatea rămâne caracteristică de bază, în condiţiile în care SUA reprezintă unica superputere credibilă şi viabilă, pe scena mondială.

Actualul mediu de securitate se caracterizează şi prin apariţia unor noi tipuri de ameninţări şi riscuri. Amplificarea şi diversificarea riscurilor şi direcţionarea acestora în condiţiile existenţei unor vulnerabilităţi interne şi a unor conjuncturi favorizate pot genera ameninţări la adresa securităţii internaţionale care supun adoptarea unor modalităţi de acţiune flexibile şi eficiente.

Principalii factori de risc în noul mediu internaţional pot fi generaţi în principal, de posibilele evoluţii negative în plan subregional în domeniul democratizării, a proliferării armelor de distrugere în masă, armamentelor şi mijloacelor letale neconvenţionale, dezvoltarea fenomenului terorist, a crimei organizate transfrontaliere a traficului ilegal, migraţiei clandestine şi a unor fluxuri masive de refugiaţi, acţiuni de incitare la intoleranţă, extremism şi separatism, limitarea accesului pentru unele state la resurse şi oportunităţi regionale, importante pentru a realizarea intereselor lor naţionale.

La adresa securităţii regionale şi globale pot acţiona şi riscuri asimetrice neconvenţionale care pot fi generate de terorism politic şi internaţional sub toate formele sale (nuclear, chimic, biologic şi informatic), de acţiunile imagologice destinate în mod premeditat afectării imaginii ţării noastre în plan extern precum şi de provocarea deliberată de acţiuni care pot genera catastrofe ecologice. In afara factorilor de risc, securitatea poate fi afectată de vulnerabilităţi interne care pot îmbrăca diferite forme.

Principalele vulnerabilităţi pot fi: insuficienţa resurselor alocate instituţiilor de siguranţă şi apărare politică, adâncirea inechităţilor sociale, proliferarea economiei subterane şi accentuarea corupţiei, criminalitatea economică, perturbarea ordinii publice, posibilitatea producerii unor dezastre ecologice, catastrofe naturale, menţinerea ala un nivel scăzut a infrastructurii informaţionale şi emigrarea care pot lua proporţii de masă în cazul producerii de fenomene şi procese socio-economice scăzute de sub control.

Se apreciază că riscurile şi ameninţările clasice la adresa securităţii se menţin la un nivel minim de actualitate rămânând cele asimetrice, care pot să se manifeste şi în forme şi modalităţi mai puţin cunoscute.

Lumea a trebuit să aştepte aproape patru decenii şi să treacă printr-un devastator conflict mondial ca idealul wilsonian al unei noi ordini internaţionale bazate pe un devotament comun faţă de instituţiile democratice în care disputele să se rezolve prin negocieri şi nu prin război să triumfe în rândul naţiunilor şi pe ambele maluri ale Atlanticului. Astfel în spaţiul euroatlantic de la jumătatea secolului trecut războiul n-a mai fost acceptat ca instrument al politicii. Parteneriatul euroatlantic a fost cheia de boltă a securităţii europene şi principalul instrument pentru contraatacarea expansiunii comunismului promovată de URSS.

Încheierea războiului rece a readus, pentru scurt timp, speranţa într-o lume mai bună şi mai ales mai sigură [2]. Mediul geopolitic şi geostrategic la periferia continentului european s-a complicat extrem de mult prin apariţia unor focare de crize şi conflicte interetnice în urma destrămării fostei Iugoslavii. Dispăruseră ameninţările clasice întruchipate de arsenalul nuclear al URSS şi de politica expansivă promovată de aceasta şi sateliţii săi dar au apărut altele, non clasice la fel de periculoase pentru pacea şi securitatea spaţiului euroatlantic.

Viaţa internaţională evoluează şi suferă transformări în permanenţă. Atunci când nu este afectată structura sistemului şi nu sunt modificate trăsăturile acestuia, transformările care survin, fie nu sunt perceptibile, fie sunt considerate ca fiind normale. Schimbările de esenţă care modifică fundamental mediul internaţional în toate componentele sale sunt generate de evenimente şi procese istorice cu totul excepţionale.

Ordinea internaţională a reprezentat şi reprezintă o problemă de mare actualitate pentru a cunoaşte şi înţelege evoluţiile de pe scena lumii. Ea a reprodus viziunea şi proiecţia organizării raporturilor de putere şi interes care s-au articulat de-a lungul istoriei între state sau alte tipuri de actori internaţionali. Geopolitica ordinii internaţionale evidenţiază faptul că omenirea în decursul istoriei a cunoscut o multitudine de asemenea organizării determinate de schimbările petrecute fie în raporturile de putere fie în modul identic, etic sau moral de a concepe funcţionarea ei. Etapa pe care o parcurgem astăzi evidenţiază faptul că ne găsim într-o situaţie de tranziţie în ceea ce priveşte organizarea lumii internaţionale[3].

Conceptul de ordine internaţională a cunoscut o multitudine de definiri şi

2 Rebecca Johson, La se'curite de l'apres guerre froide: L'occasion manquees, în htpp:/www.unidir.org/pdf. art 258, pdf.

3 Vasile Marin ,,Elemente de analiză geopolitică a ordinii internaţionale contemporane", în Geopolitică, Bucureşti, anul I, nr. 2-3, 2003, p.69.

aprecieri în funcție de Şcoala de gândire care a dominat la un moment dat teoria relațiilor internaționale dar mai ales de transformările care sau produs în raporturile dintre actorii mediului internațional.

Astăzi transformările care au loc în mediul internațional se produc cu o viteză şi profunzime fără precedent în istorie. Referindu-se la acest aspect, apreciatul teoretician şi analist al relațiilor internaționale A.D. Smith, preciza: „*Ni se reaminteşte mereu că globul pe care-l locuim devine tot mai mic şi integrat. Pretutindeni (...) state şi națiuni anterior independente sunt legate printr-o rețea şi organizații şi reglementări interstatale într-o adevărată comunitate internațională. In orice colț al lumii trecutul etnic este retrezit şi vechi culturi sunt fragmentate şi remodelate*".

Dimensiunea axială a procesului mondial, în viziunea lui A. D. Smith este comprimarea spațiului şi a timpului al cărei efect este „transformarea lumii noastre într-un loc unic (a single space)[4]". Această caracteristică a noului mediu internațional face ca schimbările, evenimentele şi procesele care se derulează în prezent, indiferent de locul în care se produc, să afecteze viața individului şi a comunicațiilor umane de pe întreaga planetă. Interdependența este o trăsătură esențială a noului mediul internațional şi produce consecințe care acum câteva decenii nici nu puteau fi bănuite.

Interdependența crescută şi tot mai intensă în noul mediul internațional determină modificări în ceea ce priveşte conceptul de suveranitate a statelor. Profesorul american James N. Roseanu, referindu-se la factorii care pun în discuție acest atribut esențial al statului în ordinea mondială westfalică, arată ca trei dintre aceştia par a fi hotărâtori[5]:

- afirmarea principiului potrivit căruia drepturile omului constituie actul de referință a comportamentului statelor în relațiile internaționale;
- creşterea rolului organizațiilor nonguvernamentale în diplomație post-război rece. Un exemplu concludent îl constituie Amnesry Internațional, care are un rol tot mai mare în determinarea politicilor statelor în planul respectării drepturilor omului;
- integrarea tot mai accentuată a economiilor naționale în economia mondială şi de aici reducerea capacității statului de a-şi exercita în mod absolut suveranitatea economică.

Creşterea interdependențelor în mediul internațional post-război rece a condus la apariția unui nou principiu care se impune în viața internațională: dreptul de intervenție atunci când statele încalcă flagrant drepturile omului în raporturile cu proprii cetățeni. In baza acestui nou principiu au avut loc mai multe intervenții militare pe teritoriul şi chiar împotriva unor state care aplicau rele tratamente propriilor cetățeni. Cazul intervenției din Kosovo, din anul 1999, a devenit clasic în revelarea acestui principiu.

Globalizarea e uşor de recunoscut: multiplicitatea de actori şi strânsa lor conexiune. Zecile de organisme internaționale prezente în conflictele Balcanilor satisfac prima caracteristică; dar nu şi pe a doua. Actorii mari ca organismele integrate nu şi-au definit poziția în globalitate şi cu atât mai puțin în sistemul O.N.U.

4 Ibidem.

5 James N. Rosenau, Turbulence în World Politics, a Theory of Change and Contimity, Princenton, New Jersez, 1990, p. 435.

Globalizarea apelează mai energic la intervenție în treburile interne ale statelor în cazul delicventelor grave, într-o perioadă în care statele acceptă transferul de suveranitate în perioada de integrare, dar dispune de mijloace paşnice bine puse la punct. Iarăşi, prima trăsătură e vizibilă în evenimentele recente, dar a doua nu. Globalizarea este pragmatică şi nu doctrinară, iar sistemul ei multipolar. Prima caracteristică se poate vedea, a doua nu e încă realizată.

Globalizarea a difuzat puterea economică şi tehnologică în toată lumea. Comunicațiile instantanee fac ca hotărârile luate într-o regiune să aibă impact şi în alte regiuni şi uneori efecte la scara întregii planete. Acest fenomen a condus la modificarea comportamentului diplomatic al statelor în planul relațiilor internaționale. Pentru a elimina amenințările la adresa securității încă înainte ca acestea să devină riscuri majore pentru pacea regională sau globală, marile puteri îmbină diplomația cu utilizarea rațională a forței. Se ilustrează astfel ca antica expresie şi vis pacem, para bellum este valabilă şi pentru lumea contemporană dar sub altă formă şi un alt conținut.

Astăzi forța militară este utilizată nu atât pentru războaie propriu-zis cât pentru a descuraja apariția lor.

Creşterea procesului de globalizare nu a împiedicat, însă, manifestarea unei alte tendințe care este un fapt o trăsătură a vechii ordini internaționale, fragmentarea politică şi apariția noilor actori clasici pe harta politică a lumii. Acest fapt a fost însoțit de a serie de crize şi conflicte pe care unii analişti politici le-au atribuit, din punct de vedere al tipologiei, în mod eronat, epocii post război rece.

Ca mod de desfăşurare ele pot fi asemănate cu oricare din conflictele războiului rece. Aceste crize s-au manifestat cu intensități şi desfăşurări diferite mai ales în spațiul fostei Iugoslavii şi a fostei U.R.S.S. O caracteristică a acestora este că s-au derulat în interiorul şi rareori între state independente.

Fragmentarea şi procesele care au însoțit-o au încetinit şi au creat dificultăți în a se realiza o nouă arhitectură de securitate atât la nivelul regional cât şi global. în perioada imediat următoare încheierii războiului rece interesul pentru recompunerea ordinii internaționale era dictat de nevoia eliminării amenințărilor şi riscurilor majore la adresa securității. Astăzi, datorită nivelului înalt de integrare şi interdependență interesul a crescut deoarece ordinea internațională a devenit o sursă şi un producător de „bunuri" şi „securitate"[6].

Bibliografie

[1] ***Constituția României**, Bucureşti, 2004.

[2] ***Carta Albă a Securității şi Apărării Naționale,** Bucureşti, 2004.

[3] BECK Ulrich, **Ce este globalizarea?,** Editura Trei, 2003.

[4] BRUCAN Silviu, **România în derivă**, Editura Nemira, 2000.

[5] FRUNZETI Teodor, **Securitatea națională şi războiul modern,** Editura Militară, Bucureşti, 1999.

[6] MĂCIUCĂ Marin, **Strategii pentru asigurarea securității României în condițiile globalizării,** Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2004.

6 Teodor Frunzeti, Paradigme militare în schimbare, Editura Militară, Bucureşti 2005, p. 414.

[7] NEAGU Romulus, **Securitate europeană. Afirmarea unui nou concept,** Editura Politică, 1976.
[8] www.nato.int/
[9] http://europa.eu.int/
[10] http://www.euobserver.com/.

SECURITATEA ECONOMICĂ ŞI INTERESUL NAȚIONAL

Eugen-Andrei CONSTANTIN*

For Romania, the national interest incorporates a set of values centered on the three pillars of state-hood: democracy, security and prosperity. The național interest as finality for the volunteer, con-scious and responsible actions and activities of the state institutions, citizens and civil society is accomplished through the regional integration and globalization.

The main security problems of România are those of economic nature. Meeting the obligations assumed in the process of integration inlo U.E. represents a decisive stage in modernizing the Romanian society and consolidating the trends of economic growth. Over the long term this will generate prosperity and increase Romanian s credibility in its efforîs to consolidate the European security.

Integrarea europeană, ca fenomen complex, de durată şi multidimensional, trebuie să facă față unor provocări diverse, ca natură, intensitate, frecvență şi amplitudine, din partea mediului regional şi global în care există şi se derulează. Pe de altă parte, ia rândul său, integrarea europeană generează o serie de provocări la adresa statelor membre şi a țărilor candidate la aderare.

Aceste provocări, potrivit naturii lor, pot fi: *sociale, economice, politice, culturale, informaționale, militare şi psihosociale. Provocările economice* se referă Ia eliminarea decalajelor de ritm, calitate, nivel, etc. ale activității de producție şi ale serviciilor între statele membre, precum şi între UE şi ceilalți actori economici regionali/globali. La nivelul UE există Pactul de stabilitate şi creştere (PSC), adoptat în primăvara anului 2005. Acesta reprezintă organul esențial al politicii economice şi financiare a UE, prin care se urmăreşte realizarea ambițiosului obiectiv economic fixat prin strategia de la Lisabona, adică economia UE să devină cea mai competitivă din lume.

Se pare că soluția optimă la acest tip de provocări înseamnă, practic, înfăptuirea celor trei obiective principale de la Lisabona, adică: o integrare economică mai mare, o mai bună coordonare a pieței muncii şi a sistemelor de pensie şi o restructurare a cheltuielilor publice.

Unul din principalele obiective ale statului modern îl constituie bunăstarea, ce presupune existența unei economii competitive şi al unui nivel de trai ridicat al populației. Dezvoltarea economică contribuie la asigurarea coerenței politice interne şi la creşterea capacității de acțiune pe plan extern a statelor.

In cadrul integrării economice interstatale (cazul U.E.) se realizează o îmbinare armonioasă a interdepedențelor, specializărilor şi colaborărilor a fiecărei economii naționale. Integrarea se bazează pe o relație de complementaritate a economiilor statelor membre.

Aderarea României la UE a reprezentat un proces încheiat la 1 ianuarie 2007 şi s-a fundamentat pe decizia, luată de întreaga societate românească, de a urma drumul către modelul socio-economic occidental aflat în funcțiune. Integrarea va reprezenta

* **Doctorand economist, Comisia de apărare, ordine publică şi siguranță națională/ Parlamentul României**

urmarea. Dacă distincția între aderare şi integrare este relativ simplă, căci cetățenii români ştiu deja ce înseamnă, un nou efort va trebui făcut pentru a explica că integrarea nu reprezintă un simplu proces de preluare a reglementărilor europene ci participarea la elaborarea acestora . In aceasta constă, de fapt, diferența. De acum, vorbim despre integrare din punct de vedere al unui stat membru, adică din poziția de participant la construcția europeană. Acest lucru mai trebuie explicat inclusiv unora dintre cei aflați în poziții care implică decizia. România trebuie să îşi construiască în cadrul Uniunii Europene o reputație atât de stat capabil de a influența deciziile comunitare, cât şi de stat adaptabil şi flexibil. Trebuie să-şi identifice şi să susțină poziții clare, concrete si pragmatice față de marile teme europene.

La nivelul economiei naționale, integrarea economică presupune dimensionarea corespunzătoare a sectoarelor de activitate, măsuri de specializare şi cooperare, în scopul creşterii eficienței funcționării economiei în ansamblu[2].

In contextul actual al integrării, interesul național reprezintă un sistem valorico-normativ ce are rolul de modelare dar şi de model, de exprimare şi promovare a cerințelor funcționale ale națiunii, ce selectează percepțiile, influențează şi canalizează atitudinile şi modalitățile de participare la viața internă şi internațională exercitând funcția de control în sistemul interacțiunilor politice.

Interesul național – concepte preliminarii

Interesul național reprezintă *„un sistem valoric normativ având rol de modelare şi de model, ce exprimă şi promovează cerințele fundamentale ale națiunii, filtrează percepțiile, determină atitudinile şi influețează modalitățile de participare la viața internă şi internațională, acționând ca funcție de control față de sistemul interacțiunilor politice".*

In aceeaşi viziune, se detaşează patru interese fundamentale, legate de: apărarea cetățenilor, teritoriului, libera alegere a conducerii politice, prosperitatea economică şi ordinea mondială.

Analiştii americani au identificat, la rândul lor, următoarele niveluri ale intereselor naționale:

- *interesele vitale* - acele situații evenimente sau tendințe internaționale care se consideră a amenința supraviețuirea sau securitatea națiunii, pe care este pregătită să le înfrunte prin măsuri forte, inclusiv prin utilizarea forței armate;
- *interesele majore* - aceea situație internațională care amenință interesele de bază ale unei națiuni, dar care oferă perspective ca elementul ce reprezintă amenințarea să poată fi eliminat sau diminuat printr-o soluție de compromis;
- *interesele periferice* - acele probleme care un implică o amenințare la adresa apărării naționale a unei națiuni ca întreg sau nu afectează în mod serios stabilitatea comunității naționale.

Conform strategiei de securitate națională, „ *interesele naționale de securitate ale României sunt acele stări şi procese bazate pe valorile asumate şi promovate de societatea românească, prin care se asigură prosperitatea, protecția şi securitatea membrilor ei, stabilitatea şi continuitatea statului".*

Prin acelaşi document se definea ca prim obiectiv de securile națională *păstrarea independenței, suveranității, unității şi integrității teritoriale ale statului*

român, în condiţiile specifice aderării la NATO şi integrării ţării în Uniunea Europeană.

In consecinţă, acest sistem valorico-normativ a fost una din principalele pârghii ale statului român folosite în acţiunile sale, care au convers către integrarea României în U.E., respectând concordanţa dintre opţiunea politică de integrare ridicată la rang de interes naţional şi exigenţele interdependenţelor internaţionale. Astfel, apare realismul relativ al interesului naţional care provine din interferenţa dintre personalitatea emitentului interesului naţional şi conştiinţa apartenenţei la „noua ordine mondială".

In promovarea interesului naţional trebuie respectată abordarea consensuală, de compromis, existentă la nivel comunitar. Aceasta înseamnă că trebuie să existe disponibilitatea de a se îndeplini, în limita posibilului, cererile fiecărui stat membru, fără a se recurge la vot decât în ultima instanţă. România poate obţine concesii de la celelalte state membre dar, similar, va trebui să facă concesii la rândul său. Exista cutuma că, dacă un stat membru sprijină România într-o chestiune punctuală, România să răspundă în acelaşi fel la o solicitare a statului respectiv, care poate fi în acelaşi domeniu sau în altul.

Interesul naţional - finalitatea esenţială a acţiunii actorilor statali

Interesul naţional reprezintă expresia activă a necesităţilor statului naţional, acea finalitate care îi orientează, în permanenţă, conduita. De fapt, în mod teoretic, orice stat naţional, în tot ceea ce întreprinde, urmăreşte atingerea interesului naţional. Acesta din urmă este un concept multidimensional, referindu-se îa toate domeniile de activitate umană. De aceea, se poate vorbi de interes naţional în plan economic, militar, politic, cultural, diplomatic, social, financiar, informaţional.

Totodată, interesul naţional reprezintă, cel puţin teoretic, factorul determinant al acţiunilor interne şi internaţionale ale statului în toate domeniile de activitate. De pildă, măsura implicării active a României în lupta împotriva terorismului internaţional, inclusiv prin participarea cu trupe la coaliţia internaţională din Irak, se argumentează tot prin apelul la interesul naţional.

De asemenea, interesul naţional este factorul ce stă la baza consensului naţional, a coeziunii sociale şi a obedienţei populaţiei. Aceasta pentru că, atunci când este vorba de interesul naţional, toţi cetăţenii ţării sau marea lor majoritate sunt de acord cu depunerea de eforturi susţinute pentru atingerea unor obiective strategice, să acţioneze uniţi şi solidari în aceeaşi direcţie, să se supună conştient măsurilor adoptate de guvernanţi pentru a asigura dezvoltarea durabilă şi securitatea ţării.

Interesul naţional se pune în evidenţă prin activitatea din interiorul ţării, dar şi în afara acesteia, în toate domeniile. El se traduce prin preocuparea constantă a instituţiilor statului, a cetăţenilor săi, dar şi a societăţii civile de a asigura dezvoltarea economică durabilă a ţării, de a realiza schimburi economice avantajoase cu celelalte state, de a prezerva independenţa, suveranitatea şi integritatea teritorială a ţării, de a garanta securitatea umană a locuitorilor săi, de a stabili şi întreţine relaţii utile şi necesare României cu celelalte ţări şi cu organizaţiile internaţionale, precum şi cu societatea civilă regională şi internaţională, de a promova cultura naţională, de a face demersurile necesare integrării regionale şi internaţionale, şi nu numai.

Conținutul fiecărei dimensiuni a interesului național cunoaşte o evoluție dinamică, în timp, ca urmare a schimbărilor produse în domeniile de activitate umană cu care acesta are tangență.

Securitatea economică şi Integrarea europeană

Dacă puterea economică tinde a avea în ecuația securității naționale cel puțin aceeaşi valoare de securitate.

Politica economică a UE a trasat structurii şi obiectivelor acesteia o coloratură unitară, cu ramificații asupra rolului jucat în plan internațional: o Europă cu o monedă unică şi cu o economie mult mai coezivă şi mai coerentă (cu politici şi instrumente solide de politici macroeconomice) are o voce mult mai puternică în sistemul internațional. Putem aprecia că, în prezent, Uniunea Europeană poate fi privită ca un actor determinant al climatului internațional economic actual.

Europa comunitară a fost fondată pentru a consolida securitatea economică şi politică a fiecărei națiuni europene, în acest fiind ilustrativă intenția ştergerii rivalității franco-germane prin punere în comun a unor ramuri economice strategice. Un scop politic a fost slujit cu un mijloc economic şi toate acestea la nivel înalt, acolo unde se discută despre securitatea națională şi interesul național.

In Strategia de Securitate Națională a României se precizează că *„O economie puternică, performantă şi competitivă, macro-stabilă, dinamică sub raportul ritmului de creştere şi adaptabilă funcțional, reprezintă im pilon important al securității, asigurând condiții pentru securitatea economică şi socială, interesul majorității populației pentru susținerea instituțiilor democratice şi baza necesară pentru promovarea inițiativelor vizând prosperitatea şi securitatea națiunii".*

Securitatea economică este o componentă şi mai mult decât o simplă componentă a securității naționale. Pe plan extern, un stat îşi manifestă intenția de a se integra într-un spațiu economic multidimensional în funcție şi de gradul în care securitatea sa economică este asigurată. Este vorba, desigur, de tendințe normale, conform voinței naționale exprimate democratic şi nu de procese forțate, impuse cel mai des din exterior.

Se considera că, în sens larg, securitatea economică a unei țări este dată de stocul de resurse şi de nivelul de dezvoltare. Am putea spune că aceasta este de fapt o percepție restrânsă. Securitatea economică nu poate fi privită doar în mod static, ea trebuie percepută în strânsă legătură cu securitatea națională şi cu interesul național iar în ecuație intră şi politica economica promovată, interese pe termen mediu si lung, gradul de participare la circuitul economic internațional. Corelația dintre securitatea economică şi gradul de integrare economică este dat de *vulnerabilitatea* unei economii, văzuta ca raport între avantajele şi dezavantajele economiei naționale în raport cu mediul economic internațional, cu mediul social şi politic intern.

In sens restrâns, vulnerabilitatea se referă la dimensiunile sale economice, la incapacitatea de a face față şocurilor interne şi externe. In sens larg, vulnerabilitatea marchează incapacitatea statului de a asigura un nivel de viață corespunzător cetățenilor şi demonstrează existența unor importante conflicte interne, o fragmentare şi o tendință centrifugală a forței sale, care pot fi văzute ca reale amenințări la adresa securității naționale.

Altfel spus, vulnerabilitatea se referă la capacitatea economiei naţionale de a realiza obiectivele naţionale (interesul naţional). Procesul de integrare la Uniunea Europeană va trebui să acţioneze asupra economiei naţionale, prin apropierea structurală a acesteia de economiile statelelor membre.

Beneficiile şi costurile aderării

Trebuie să ţinem seama de efectele integrării europene în ţările care au aderat în 2004 pentru că, dacă nu vor fi luate măsuri, România riscă să devină o simplă piaţă de desfacere. Costurile aderării sunt fireşti pentru că valoarea beneficiilor este mult mai mare. Cuvântul de ordine este competitivitatea pentru că, pe plan global, Europa are probleme în concurenţa cu Statele Unite şi Japonia. De fapt, costurile noastre sunt investiţiile proprii pentru o pregătire mai bună a integrării în Uniunea Europeană. Nu trebuie făcută confuzia între costuri (investiţii) şi pagube. Costurile ne ajută să ne integrăm mai rapid.

Există trei beneficii clare ale integrării: 1) securitatea (economică, strategică, a resurselor); 2) prosperitatea (simplul fapt de a participa în acest cadru select este avantajos); 3) obţinerea unui standard de civilizaţie superior, Nici un stat membru nu a pierdut după integrare, cel mult a beneficiat mai puţin decât alţii.

Avantajele integrării României în U.E. sunt:

- creştere economică;
- creşterea investiţiilor străine directe, crearea unor noi structuri de producţie, care să permită fabricarea de produse finite cu valoare adăugată mai mare şi calitate superioară conform standardelor U.E.;
- creşterea economiilor şi investiţiilor populaţiei, micşorarea fiscalităţii, prin politici de impozitare mai relaxate, extinderea pieţelor de capital;
- dezvoltarea afacerilor şi a sectorului privat, stimularea concurenţei (scăderea preţurilor);
- îmbunatăţirea substanţială a standardului de viaţă al populaţiei;
- oportunitatea economică de a participa la cea mai mare piaţă unică din lume (dezvoltare economică, ocuparea forţei de muncă, etc)**;**
- consolidarea reformelor economice şi politice;
- accesul la fondurile structurale destinate dezvoltării regiunilor mai puţin prospere;

Alături de aceste avantaje vor apărea şi următoarele constrângeri principale:

- presiunile concurenţiale ale pieţei unice ;
- vulnerabilitatea în faţa concurenţei pe piaţa unică;
- competiţia dură dintre firmele romaneşti şi cele din statele membre dezvoltate;
- necesitatea transformărilor tehnologice;
- transferul de suveranitate şi identitate naţională;
- creşterea şomajului pe termen scurt;
- restructurarea întreprinderilor şi a unor sectoare industriale.

Securitatea economică – principala problemă a României

In Strategia de securitate naţională a României se subliniază că *„principalele de securitate ale României sunt cele de natură economică",* menţionându-se aici:

menţinerea problemelor economice, financiare şi sociale generate de tranziţia prelungită şi de întârzierea finalizării reformelor structurale; nivelul crescut de corupţie şi managementul defectuos al resurselor publice care pot duce la adâncirea inegalităţilor sociale şi la proliferarea economiei subterane; răspunsul ineficient al instituţiilor statului la probleme precum criminalitatea economică şi tulburarea ordinii publice şi siguranţei cetăţenilor, ceea ce poate genera scăderea coeziunii şi solidarităţii sociale şi a standardelor de viaţă a cetăţenilor; menţinerea unor surse potenţiale de conflict care pot duce la încetinirea sau stoparea proceselor şi activităţilor economice curente, ca şi starea de spirit a populaţiei."

Fără a fi explicit menţionate în Strategie, la aceste riscuri de natură economică pot fi adăugate: pierderea controlului statului asupra unor sectoare, domenii sau obiective economice strategice, precum şi pierderea unor importante pieţe interne externe de desfacere pentru produsele şi serviciile româneşti; economia subterană susţinută de structurile de crimă organizată; spionajul economic în dauna României, coruptibilitatea unor persoane, care prin statutul şi funcţia deţinută în societate pot avea o influenţă negativă în gestionarea resurselor naţionale, blocarea sau perturbarea a infrastructurii esenţiale pentru economia naţională (sistemul energetic, de transport, telecomunicaţii, etc), falimetarea unor sectoare economice strategice, etc.

Dificultăţile tranziţiei economice prelungite, scăderea calităţii vieţii, inegalităţile sociale, creşterea numărului celor care trăiesc sub pragul sărăciei, toate acestea pot produce intoleranţă, afectează solidaritatea socială, favorizează populismul, pot alimenta manifestările radicale şi extremiste, având efecte dintre cele mai grave asupra instituţiilor şi mecanismelor de funcţionare a statului.

Societatea românească este încă marcată de consecinţele managementului defectuos al procesului tranziţiei economice şi sociale, care a condus la diminuarea autorităţii şi eficienţei instituţiilor statului şi a afectat coeziunea civică şi echilibrul social.

Rezultatele, încă insuficient de concludente, în derularea reformei au determinat diminuarea în timp a resurselor alocate pentru modernizarea societăţii şi reducerea potenţialului de aşteptare al cetăţeanului confruntat cu un proces de pauperizare accelerata.

S-a înregistrat degradarea nivelului de viată al majorităţii populaţiei, inclusiv în ceea ce priveşte starea de sănătate, educaţia şi calitatea mediului. Serviciile publice sunt birocratizate, infrastructura teritorială insuficient dezvoltată, restructurarea şi modernizarea industriei se desfăşoară cu mari dificultăţi, agricultura a cunoscut un regres dramatic, privatizarea şi reaşezarea drepturilor de proprietate cunosc multe inerţii, asistenţa sanitară este precară, reţeaua de transport şi comunicaţii nedezvoltată. In acelaşi timp adaptarea lenta a sistemului ordinii publice şi siguranţei naţionale la noile forme ale criminalităţii din ce în ce mai agresive, precum şi unele deficienţe în administrarea justiţiei au generat scăderea inacceptabilă a nivelului de siguranţă a cetăţeanului.

Pe baza experienţei acumulate sunt necesare identificarea şi lichidarea blocajelor şi adoptarea neîntârziată a soluţiilor care permit o relansare reala. Este nevoie de o abordare coerentă, care să reunească energiile societăţii, să canalizeze resursele acesteia în direcţia construirii unei economii performante, capabilă să elimine starea

de incertitudine şi insecuritate la nivel social. Relansarea economică trebuie consolidată prin crearea unui mediu de afaceri atractiv şi stabil şi prin racordarea adecvată la marile fluxuri economico-financiare, tehnologice şi comerciale.

Accelerarea creşterii economice vizează în primul rând asigurarea prosperităţii cetăţeni lor şi sprijinirea procesului democratic intern. Creşterea încrederii cetăţenilor în instituţiile statului este posibilă numai în condiţiile promovării consecvente a principiilor statului de drept, a drepturilor fundamentale ale cetăţeanului.

Dificultăţile întâmpinate de România sunt şi probleme din unele zone ale Europei, ce fac obiectul unor mai largi preocupări internaţionale. Menţinerea unui climat de instabilitate în plan subregional, cu impact negativ asupra mediului economic, a accentuat incapacitatea României de a angaja decizii în măsură să o apropie de sistemul economico-financiar caracteristic lumii democratice occidentale. In eforturile de promovare a reformei economice s-au concretizat destul de greu şi aleatoriu formule de încadrare şi racordare la structurile economice şi financiare din sistemul economic occidental. Crizele si violenţele care s-au manifestat în vecinătate au dus la pierderea unor legături economice tradiţionale, au provocat României pierderi financiare grele, au împiedicat elaborarea şi promovarea unor strategii de dezvoltare pe termen lung, au constituit o stavilă în încurajarea investitorilor străini, în general i-au accentuat dificultăţile.

Indeplinirea obligaţiilor asumate de România în procesul de integrare în structurile europene şi euroatlantice constituie o etapa decisivă pentru modernizarea societăţii româneşti şi consolidarea tendinţelor de creştere economică. Pe termen, lung acestea vor aduce prosperitate şi vor spori credibilitatea României în eforturile de consolidare a securităţii europene. Prin urmare, nu teama de ameninţări, ci dorinţa de a asigura stabilitatea şi de a construi un viitor mai bun, de a-şi întări vocaţia de pilon al stabilităţii în zona şi de apărător al valorilor democraţiei şi păcii motivează opţiunea României pentru integrare europeană, şi euroatlantică.

Concluzionând, putem spune că aderarea la UE şi primirea în NATO au fost si sunt două componente ale interesului naţional, exprimat foarte convingător de opinia publică şi clasa politică încât nu mai are nevoie de reafirmare, două laturi care se manifestă alternativ.

Esenţial pentru România este urmărirea celor două mari obiective: securitatea naţională, din punct de vederea militar şi prosperitatea economică. Cele doua componente definesc conceptul de interes naţional şi au fost realizate prin integrarea României în NATO si UE.

Prin urmare, securitatea economică este la fel de importantă ca şi securitatea naţională. Provocările sunt mai mult decât schimbări ale pieţelor mondiale şi creşteri economice. Securitatea economică înseamnă atât competiţie, cât şi cooperare. Competiţia trebuie să fie opusă războiului economic.

O economie naţională care are un trend ascendent poate furniza condiţiile favorabile pentru implementarea strategiei de securitate. Stabilitatea democraţiei în România şi nevoia de securitate se bazează pe o economie solidă şi pe fundamentul civil, care, pe de o parte, furnizează resursele unei politici de securitate eficiente, şi, pe de altă parte, creşte recunoaşterea ţării prin lărgirea stabilităţii şi identităţii naţionale.

Instrumentele pentru îndeplinirea acestui obiectiv sunt creşterea competitivităţii economiei, încercarea obţinerii unei stabilităţi financiare şi de preţuri, precum şi descoperirea forţelor de coeziune ale economiei şi societăţii.

Pentru a face faţă concurenţei din cadrul Uniunii Europene şi pentru a avea produse competitive, se impune diversificarea economiei prin orientarea spre bunuri şi servicii cu valoare adăugată, prin creşterea importanţei industriilor de perspectivă, valorificând astfel avantajul industriei dezvoltate. Vor trebui promovate politici de dezvoltare bazate pe inovaţie, vor fi create şi dezvoltate sisteme de inovaţii.

Interesul naţional este factorul fundamental ce mobilizează statele la acţiuni multiple şi pe toate planurile.

In pofida faptului că România este membră a U.E. de la 1 ianuarie 2007, pe lista nerealizărilor în procesul integrării amintim: stabilitate macroeconomică, indisciplina fiscală, implementarea reformei în domeniul asigurării sociale şi al sănătăţii, economia subterană, neasigurarea integrală a dreptului de proprietate, schimbarea frecventă a legislaţiei şi a accesului la sursele de finanţare.

De aici se desprinde concluzia că, pe termen mediu, în condiţiile în care România nu are o economie de piaţă funcţională, va fi dificil a face faţă mediul concurenţial şi presiunilor pieţei unice.

Bibliografie

[1] ******Strategia de Securitate Naţională a României.*

[2] DUŢU, Petre Dr., *Globalizare, integrare regională şi interes naţional în* Revista Impact Strategic, Editura Universităţii de Apărare Carol 1, Bucureşti, 2006.

[3] HENTEA, Cătălin -*Arme care nu ucid,* Editura Nemira, 2004, Bucureşti.

[4] SITEANU Eugen, col.(r) prof.univ.cons.dr.ing., *România în contextul regionalizării şi globalizării*, Buletinul 2/2005.

[5] TOMA, Gheorghe şi colectiv, *De la securitatea individuală la securitatea colectivă,* Editura Bioterra, Bucureşti, 2005.

[6] TOMA, Gheorghe, *Securitatea naţională din perspectiva noilor arhitecturi de securitate ale începutului de secol,* Editura ANI, Bucureşti, 2006, \ZODIAN, V. Mihai, *Coordonate ale politicii externe şi de securitate promovate de România, în Lumea 2005 – Enciclopedie politică şi militară,* Editura Centrului Tehnico-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2005.

RECONFIGURAREA ALIANȚELOR STRATEGICE DIN SPAȚIUL EURASIATIC LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI

Cristian NIȚĂ*

The Shanghai Five, a cooperative forum encompassing China, Russia, and the Central Asian states of Kazakhstan, Kyrgyzstan, and Tajikistan, became the Shanghai Cooperation Organization (SCO) in 2001, with the inclusion of Uzbekistan. India, Pakistan, Iran and Mongolia participated in the meeting as observers leading many to predict soon expansion of the SCO. The interest in the SCO has been clearly growing among the states of the region. Series of events in Kyrgyzstan, Uzbekistan, as well as continuing uncertainty in Afghanistan and Iraq make the SCO a promising alternative to the US-dominated mechanism of international security. However, the future of the SCO is difficult to foretell. Skeptical voices emphasize that the lack of a viable economic program will not allow the SCO members to reach the desired level of cooperation. I argue that two factors are likely to drive the SCO in the years to come: American involvement in the region and the internal transformation of post-Soviet regimes. The combination of these factors provide a volatile political trend in Central Eurasia that can either promote or hinder the SCO advancement in future.

După atentatele de la 11 septembrie 2001, Orientul Mijlociu, Africa de Nord, Caucazul şi Asia Centrală au fost incluse în proiectul american al Marelui Orient (din Maroc în Afganistan); acest proiect, la care s-au asociat şi instituţii financiar internaţionale – şi până la o limită şi UE – vizează: transformarea ansamblului geopolitic - din Africa de Nord în Asia Centrală - într-un spaţiu de stabilitate, democraţie, dezvoltare economică, din care fanatismul de orice fel şi intoleranţa să fie excluse; armonizarea tradiţiilor societăţii musulmane cu modelul civilizaţional industrial şi post-industrial; combaterea sărăciei, malnutriţiei, conflictelor interetnice şi interconfesionale prin dezvoltarea economică, democraţie, garantarea drepturilor omului, cooperarea regională şi internaţională, interzicerea proliferării armelor de nimicire în masă, eradicarea manifestărilor terorismului de orice fel, etc. Ambiţiosul proiect al administraţiei americane presupune, însă, în primul rând, stimularea forţelor democratizării din societăţile locale şi susţinerea lor multiplă economică, organizaţională, politică de securitate etc. Diferiţi comentatori şi politicieni din Federaţia Rusă acuză Washingtonul că prin proiectul *Marelui Orient* ar urmări crearea unei „*sfere de influenţă*" occidentale de dimensiuni impresionante. În opinia lor, instalarea NATO în Afganistan (la intersecţia traseelor dintre Asia de Est, Asia Centrală şi Asia de Sud), coroborată cu operaţiile Coaliţiei internaţionale în Irak (în „*rezervorul de hidrocarburi*" al lumii) şi concentrarea de mari proporţii de forţe aero-navale americane în zona Golfului ar indica obiectivele „*imperiale*" ale Administraţiei Bush.

Pentru contracararea influenţei în creştere a SUA în spaţiul postsovietic, cu precădere în zona Caucazului şi a Asiei Centrale, dar şi în zone geografice mai îndepărtate, Golful Persic, Moscova a reacţionat prin intermediul a două organizaţii regionale - *Organizaţia Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC)* şi *Organizaţia de Cooperare de la Shanghai (OCS)*. În acest sens, în 2007, la summitul de la Duşanbe a

* **Doctorand, Centrul de Cercetări Ştiinţifice al Academiei Naţionale de Informaţii**

fost semnat un protocol privind cooperarea dintre aceste două organizaţii, care pune bazele unui mare bloc politico-militar. Potrivit concepţiei iniţiatorilor apropierii dintre OTSC şi OCS, scopul acestuia urmează să fie crearea unui „*NATO euroasiatic*" din Belarus până în China. Este semnificativ faptul că componenţa acestor două structuri aproape coincide (în afară de Rusia, din OTCS fac parte Armenia, Belarus, Kazahstan, Kîrgîstan, Tadjikistan şi Uzbekistan, în timp ce din OCS nu fac parte, dintre ţările mai sus amintite, Armenia şi Belarus, dar se adaugă China). Astfel, cele două structuri politico-militare, pe care Moscova le consideră ca instrumente de întărire a influenţei sale în spaţiul postsovietic, au stabilit, pentru prima dată, relaţii oficiale între ele.

Importanţa celor două organizaţii pentru Rusia este relevată şi de noua Strategie de politică externă a Rusiei din 2008, care spre deosebire de cea din anul 2000, nu mai pune accentul pe ideea promovării Comunităţii Statelor Independente ca vehicul de menţinere a influenţei în fostele republici sovietice, preferându-se abordarea individuală a unora dintre vecini, în cadrul unor organisme cum ar fi Comunitatea Economică Eurasiatică şi Organizaţia Tratatului de Securitate Colectivă, ceea ce indică şi o deplasare a centrului de interes spre Asia[1].

Rusia tratează CSI ca pe o nişă pentru noile integrări selective ale celor care „*îşi arată dispoziţia pentru relaţii de parteneriat şi alianţă*". În ceea ce priveşte OTCS, strategia se axează pe funcţia de integrare a organizaţiei, şi cel mai important, priorităţile din Eurasia în contextul expansiunii NATO, sarcina de „*transformare a OTCS în principala instituţie de asigurare a securităţii*" în zonă[2].

Replica geopolitică a Rusiei la extinderea influenţei americane în spaţiul eurasiatic a fost sprijinită în mod deosebit de China şi a avut ca rezultat concret apariţia *Grupului Shanghai-Cinci*. De altfel, parteneriatul Rusia-China s-a cristalizat la începutul anilor '90, pe fondul temerilor ambelor părţi vizavi de ascensiunea Occidentului, percepută în continuare, concomitent cu evoluţiile generale, ca fiind ostilă: lărgirea NATO, apoi lărgirea UE, iar cel mai recent programul de dezvoltare a scutului antirachetă al SUA. Cele două state se angajau să creeze *o nouă ordine mondială „multipolară", „care să nu fie bazată pe hegemonia unipolară a SUA"*[3]. Punctul cheie al parteneriatului a fost proiectul, popularizat în 1998 de fostul prim-ministru Evgheni Primakov, referitor la coalizarea puterilor continentale asiatice pentru limitarea acţiunilor SUA.

Grupul celor cinci, cunoscut si sub denumirea de „S*hanghai 5*", a fost înfiinţat la Shanghai, la 26 aprilie 1996 şi a reunit iniţial Kazahstanul, Kîrgîzstan, China, Rusia şi Tadjikistanul în scopul de a contribui la soluţionarea pe cale paşnică a disputelor de frontiera din zonă, la combaterea terorismului internaţional, a traficului ilegal de arme si droguri. Uzbekistanul a devenit membru cu drepturi depline al grupului în iunie 2001. Mongolia, Iranul, Pakistanul şi India au statut de observator.

La 14 iunie 2001, grupul s-a transformat în „*Organizaţia de cooperare de la Shanghai*" şi a pus accent pe cooperarea economică şi pe combaterea terorismului de sorginte islamică. *Organizaţia pentru Cooperare de la Shanghai (OCS)* a fost creată în forma sa actuală în anul 2002.

1 Dana Hădăreanu, Kremlinul şi guvernul rus împart politica externă/ Medvedev continuă „*doctrina Putin*", în cotidianul „*România liberă*", nr.5584, 17.07.2008, p. 11.

2 G. D., Noua strategie externă a Moscovei, în cotidianul „*Ziua*", nr.4318, 23.08.2008, p. 5.

3 Fred Weir, *Russia, China looking to form a "NATO of the East?"*, csmonitor.com, 26.10.2005.

Scopul acestei organizaţii era acela de a facilita *„cooperarea în politică, economie, comerţ, finanţe, pe plan militar, ştiinţifico-tehnic, cultural şi educaţional, ca şi în energie, transporturi, turism şi protecţia mediului”*. Foarte repede, însă, *OCS* a devenit un bloc energetico-financiar în zona centrală a Asiei, fiind considerată cea mai semnificativă „*contrapondere*” la interesele globale americane.

În ultimii ani, a început să se manifeste tot mai des ca o organizaţie politică regională, al cărei principal scop este crearea unei contraponderi pentru influenţa crescândă a Americii în Asia. Aşa se poate explica decizia de a invita să participe la lucrările OCS, ca observatori, trei noi state: Iran[4], India şi Pakistan. Cu toate acestea, la summitul de la Duşanbe din iulie 2008 nu a fost examinată problema extinderii OCS, inclusiv a aderării Iranului la această organizaţie. Mai mult, Iranul nu poate avea statut de membru asociat, întrucât un asemenea statut nu există în cadrul OCS. Era prevăzut ca miniştrii de externe ai OCS să procedeze astăzi la o primă examinare a posibilităţii revizuirii moratoriului asupra aderării la organizaţie a unor noi state. Moratoriul asupra extinderii OCS durează deja de doi ani şi, în prezent, se pune problema revizuirii lui. Sunt posibile două variante: ori sporirea numărului membrilor organizaţiei, ori crearea unui mecanism de dialog de parteneriat la care poate adera orice ţară. Deocamdată, OCS nu are nici măcar criterii de primire a ţărilor în această organizaţie, nu există o clară definiţie a regiunii pe care o cuprinde şi a frontierelor ei.

Rusia şi China încearcă să-şi împartă răspunderea pentru evoluţia situaţiei în Asia Centrală[5]. Grupul de la Shanghai reprezintă primul lor *„parteneriat strategic“*, care are în vedere, mai ales, exploatarea în comun a zăcămintelor de petrol şi gaze naturale

4 Iranul, în prezent cu rol de observator în OCS, solicită primirea în club. Relaţiile Rusia-Iran continuă să irite Washingtonul. Moscova asigură Teheranului asistenţă pentru a-şi dezvolta programul nuclear în scopuri civile. Inginerii ruşi au ajutat la construirea reactorului nuclear de la Bushehr, în valoare de 800 de milioane de dolari, prevăzut a începe să funcţioneze anul acesta. Se poartă tratative pentru formarea unui *OPEC al gazelor* între Iran şi Rusia, care să includă şi alte state care deţin rezerve importante de gaze. La fârşitul lunii octombrie 2008, Qatarul, Rusia şi Iranul au decis să colaboreze în privinţa încheierii contractelor de export în domeniul gazelor. Deocamdată, iniţiativa Rusiei, Iranului şi Qatarului poate fi privită mai curând ca o măsură pregătitoare care, într-adevăr, poate preceda crearea unui cartel al gazelor, după modelul OPEC, consideră expertul Centrului pentru conjuncturi politice, Aleksandr Satilov. Potrivit experţilor din domeniu, dacă în acest cartel nu vor intra noi membri eficienţa nu va fi prea ridicată. Dar poate mai îngrijorător pentru politicienii americani este comerţul cu arme ruseşti spre Iran. Din 1992, Rusia a vândut Iranului sute de sisteme militare. Valoarea totală a acordurilor de transfer de arme dintre Iran şi Rusia a urcat de la 300 de milioane de dolari între 1998 şi 2001, la 1,7 miliarde de dolari între 2002 şi 2005.

5 Rivalii Americii, cotidianul „*Rzeczpospolita”*, 06.07.2005 şi Când ţarul Putin îl primeşte cu mare pompă pe tovarăşul Hu Jintao, cotidianul „*Le Temps”*, 27.03.2007.

din zona Asiei Centrale[6]**.** De fapt, OCS a fost construit ca un grup economic de mare putere care să acționeze pentru limitarea influenței americane în spațiul Asiei Centrale.

Organizația pentru Cooperare de la Shanghai are şi rolul de a contracara influența NATO în regiune, obiectivul declarat fiind asigurarea securității statelor membre şi a spațiului central-asiatic, adeseori asociat cu terorismul, separatismul şi extremismul.

Cel de al 8-lea summit al şefilor de state membre ale Organizației de Cooperare de la Shanghai (OCS), desfăşurat la 28 august 2008, în capitala Tadjikistanului, a reliefat importanța acestei noi structuri regionale. Statele membre au pus accentul pe următoarele direcții de acțiune[7]:

- activitatea Structurii Regionale Antiteroriste în anul 2007.

- realizarea practică a programului de Cooperare în lupta cu terorismul, separatismul şi extremismul în perioada 2007-2009.

- realizarea Acordului între statele-membre OCS privind lupta împotriva drogurilor, substanțelor psihotrope şi precursorii şi deschiderea Sectorul Antidrog din cadrul OCS, în contextul în care producția de opiu în această țară depăşeşte 8.000 tone, iar traficul de droguri reprezintă una dintre principalele surse de finanțare a terorismului.

- activarea Grupei de Contact OCS – Afganistan, în contextul escaladării tensiunilor şi sporirea radicalismului în această țară.

- diversificarea cât mai rapidă a activității Centrului OCS pentru prevenirea *catastrofelor naturale* şi de altă natură.

- introducerea valutei unice în comerțul exterior dintre țările OCS, precum şi crearea unei bănci a OCS cu participarea țărilor-membre şi cu statut de observatori pentru simplificarea comerțului; conform preşedintelui Iranului, în acest mod, o mare parte a resurselor valutare a țărilor membre ale Organizației va fi păstrată şi consolidată.

- crearea de către țările-participante la OCS a unui grup special de experți în vederea extinderii activității organizației, în special cu statele-observaoare: India, Iran,

---

6 Statele central-asiatice fac parte din ceea ce experții numesc „*petro-state*". Acestea se definesc drept economii în care hidrocarburile realizează mai mult de 10% din PIB şi măcar 40% din exporturi. Este cazul Azerbaidjanului (50-90) sau Kazahstanului (30-60). Practic, aceste state postsovietice sunt conduse de mici grupuri care controlează resursele şi îşi fac legile necesare. Prezentul val de scumpire a hidrocarburilor nu a eficientizat consumul intern al acestor economii, dar a dat şi mai multe puteri respectivelor elite pentru a-şi apăra poziția - prin reducerea libertăților presei şi prin intimidarea oponenților politici şi a vocilor critice din societatea civilă. După print şi radio-tv, harta cenzurii accesului la informațiile de pe internet cuprinde toate aceste „*petro-state*". Un recent raport al OECD arată că restricționarea libertății presei este unul dintre factorii care înfloresc corupția în aceste petro-economii.

7 Summitul de la Duşanbe al OCS: În prim-plan - Afganistanul, Osetia de Sud, terorismul, 28.08.2008, www.ferghana.ru. Statele membre au convenit asupra următoarelor documente: Acordul privind structura organizației şi desfăşurarea exercițiilor antiteroriste comune a statelor membre OCS; Acordul privind cooperarea între guvernele statelor-membre ale OCS în lupta cu arme neconvenționale, muniții; Memorandumul privind legăturile de bază de parteneriat între Banca OCS şi Banca de Dezvoltare EurAsia.

Mongolia şi Pakistan; de asemenea, membrii OCS s-au pronunţat pentru aprofundarea legăturilor Organizaţiei cu Comunitatea Statelor Independente, cu Asociaţia Statelor din Asia Sud-Estică, cu Comunitatea Economică Eurasiatică, cu OTSC, cu Organizaţie de Cooperare Economică şi Comisia Economică şi Socială a ONU pentru Asia şi Oceanul

În prezent, se constată o tendinţă de militarizare a organizaţiei, concretizată în *sporirea investiţiilor în forţele armate şi creşterea numărului exerciţiilor militare* întrunite, având drept principală motivaţie lupta împotriva terorismului islamist[8].

De altfel, începând din iunie 2001, OSC a depus eforturi susţinute în lupta împotriva acestui flagel. În acest sens, OSC a adoptat trei documente, care au pus bazele politice, legale şi instituţionale pentru activităţile de combatere a terorismului[9].

Primul document este *Convenţia de la Shanghai împotriva Terorismului, Separatismului şi Extremismului*, care a fost semnată la primul summit al *OCS* în iunie 2001.

Al doilea document adoptat de către *OCS* legat de combaterea terorismului este Acordul privind Structurile Regionale pentru Combaterea Terorismului, care datează din iunie 2002. Acest acord reprezintă baza legală a cooperării în domeniul securităţii între statele membre. Documentul oferă detalii privind obiectivele, statutul şi principiile de lucru ale acestei structuri. Acordul reprezintă implementarea Convenţiei de la Shanghai din 2001 şi, totodată, baza legală pentru înfiinţarea acestei structuri şi a luptei de combatere a terorismului. *Structura regională antiterorism*, înfiinţată în 2004 în Taşkent având ca scop dezvoltarea şi sistematizarea cooperării dintre agenţiile de aplicare a legii şi cele de informaţii, oferă cadrul propice pentru semnalarea unor noi aspecte. Au fost redactate, de asemenea, evaluări ale activităţii acestei structuri pe o perioadă de doi ani din momentul înfiinţării. Structura oficială a raportat faptul că un număr de 263 de acte teroriste şi infracţiuni transfrontaliere au fost prevenite doar în anul 2005 în zona *OSC*. Cu toate acestea, activitatea acestei structuri nu se limitează doar la combaterea terorismului; o bună parte din activitatea sa a fost dedicată schimbului de informaţii, controlului informaţiilor secrete şi studierii unor grupări teroriste, a membrilor acestora, pentru a depista acele aspecte care ţin de extremism şi separatism. În ciuda faptului că a fost înfiinţată recent, această structură s-a implicat activ în combaterea acţiunilor întreprinse de un număr de 45 de asemenea grupări.

Al treilea document reprezintă un plan de lucru privind cooperarea dintre statele membre pentru lupta împotriva unor grupări teroriste, pe care organizaţia l-a adoptat în iulie 2005. Potrivit acestui plan de lucru, statele membre ar trebui să găsească împreună o soluţie pentru a dovedi că există un temei legal pentru lupta şi eradicarea modalităţilor de eludare a legii, pe care le au la dispoziţie grupările

8 http://news.xinhuanet.com/english/2006-04/26.

9 Documentele principale care reglementează lupta comună a statelor membre împotriva terorismului internaţional sunt: *Convenţia de la Shanghai pentru lupta împotriva terorismului, separatismului şi extremismului*, semnată la Shanghai, în iunie 2001 şi *Acordul dintre statele membre cu privire la Structura antiteroristă regională*, semnat în iunie 2002, la Sankt Petersburg. Recent, statele membre au convenit redislocarea structurii antiteroriste regionale din capitala Kîrgîzstanului, Bişkek, în capitala Uzbekistanului, Taşkent.

teroriste, diminuând importanța unor astfel de grupări în zona respectivă. Cooperarea include sporirea capacităților de combatere a terorismului, întocmirea unei liste comune cu grupările teroriste, separatiste şi extremiste, precum şi coordonarea activității de localizare a acestora şi, de asemenea, susținerea altor acțiuni de combatere a terorismului. Statele membre ar trebui să realizeze anchete comune privind acțiunile de combatere a terorismului şi să ofere asistență juridică.

Statele membre OSC şi-au sporit capacitățile de luptă împotriva terorismului prin intermediul exercițiilor militare. Din anul 2002, membrii OCS au derulat patru astfel de exerciții militare bilaterale şi multilaterale de combatere a terorismului. Exercițiile au demonstrat faptul că această cooperare între state împotriva terorismului a intrat într-o nouă etapă.

Aceste exerciții pot fi considerate şi o „*desfăşurare de forțe*", menită a demonstra Statelor Unite ale Americii că nu sunt singura putere militară prezentă în regiune. De altfel, după întâlnirea la nivel înalt ruso-chinez de la Moscova, din iunie 2005, cele două puteri au adresat solicitarea de retragere a forțelor militare americane din bazele din Asia Centrală, autoritățile din Uzbekistan şi Kârgâzstan, declarând că vor „*reconsidera*" prezența bazelor militare americane pe teritoriul statelor lor. Kremlinul încearcă să-şi consolideze poziția prin *împărțirea cu Beijingul a sarcinii de asigurare a securității în cadrul OCS.* Primele exerciții militare ruso-chineze s-au desfăşurat în luna august 2005, urmate, în august 2007, de *primele aplicații militare ale Organizației de Cooperare de la Shanghai.*

Aceste tendințe reflectă trei dinamici diferite, care interacționează: relațiile dintre Rusia şi China, noua prezență americană în regiune şi amenințarea terorismului islamist. Moscova şi Beijingul doresc extinderea şi întărirea organizației pentru a putea controla evoluția politică şi economică a regiunii, în special în contextul creşterii în amploare a violențelor şi terorismului islamist. Totuşi, prezența americană în regiune, în Afganistan, slăbeşte forța de atracție a OCS. După ce acest conflict se va stinge, în cazul în care SUA s-ar retrage, influența ruso-chineză se poate intensifica, mai ales dacă amenințarea islamistă va determina statele central-asiatice să mențină relații strânse cu Rusia şi China. Dacă SUA vor păstra o prezență puternică în regiune şi vor demonstra că o pot proteja în fața amenințării islamiste, atunci este posibil ca sfera de influență a Rusiei şi Chinei să se reducă.[10]

Pe de altă parte, statele membre OCS şi-au exprimat îngrijorarea în legătură cu o eventuală acțiune în forță a SUA pentru o *„schimbare de regim*" din Iran. Beijingul are interese vitale în Iran (în octombrie 2004, China a semnat cu Iranul o înțelegere de 70 miliarde $ pentru 51% din producția celui mai mare puț petrolier al Iranului).

În plus, Rusia şi China au invitat India şi Pakistanul la reuniunea OCS, prilej cu care le-a fost oferită o garanție pe termen lung de acces la resursele de petrol din Asia Centrală. Pe de altă parte, China a participat la construcția unui uriaş oleoduct din Siberia către nord-vestul Chinei. Pe lângă eforturile de întărire a legăturilor economice, China şi Rusia şi-au consolidat şi legăturile militare. Primul exercițiu comun ruso-chinez a avut loc la sfârşitul lunii august 2005 şi a însemnat un moment de referință pentru geopolitica

10 Vasile Popa, Alexandra Sarcinschi, Perspective în evoluția organizațiilor internaționale de securitate, Editura Universității Naționale de Apărare ,,Carol I" Bucureşti, 2007, p. 44.

Asiei Centrale[11].

Ideea unui bloc al marilor puteri estice aliate este susţinută de Moscova: „*Este foarte important ca puterile regionale să demonstreze că pot rezolva problemele Eurasiei fără amestecul SUA*", declara Alexander Dugin, preşedintele Mişcării Internaţionale Eurasiatice, adăugând faptul că „*pas cu pas vom construi o ordine mondială care să nu fie bazată pe hegemonia unipolară a SUA*"[12].

De altfel, puternica tendinţă de militarizare a organizaţiei s-a concretizat în sporirea investiţiilor în forţele armate şi creşterea numărului exerciţiilor militare întrunite, în special de către Federaţia Rusă şi China, având drept principală motivaţie lupta împotriva terorismului islamist. Moscova şi Beijingul urmăresc extinderea şi consolidarea organizaţiei, pentru a putea controla evoluţia politică şi economică a regiunii şi a contrabalansa influenţa americană în regiune.

Alături de fostele republici sovietice din OCS, plus Belarus şi Armenia, Rusia a creat deja un mini-NATO - Organizaţia Tratatului pentru Securitate Colectivă (OTSC).

Din anul 1992 până azi, OTSC a instituit o forţă de reacţie rapidă şi un sistem comun de apărare antiaeriană, care se poate extinde asupra teritoriului întregului spaţiu CSI. În acest sens, OTSC a pus în aplicare un sistem unitar de supraveghere a spaţiului aerian. Este vizată crearea unor centre supra-naţionale unitare pentru conducerea forţelor şi mijloacelor de apărare antiaeriană în regiune şi posibilitatea desfăşurării serviciului mijloacelor de apărare antiaeriană conform aceloraşi reguli.

În viitor, statele membre vor avea o forţă de rezervă gata oricând să asigure asistenţă militară unui membru atacat, în virtutea unei prevederi similare articolului 5 din Tratatul de la Washington din 1949, potrivit căruia atacul împotriva oricărui membru va fi considerat un atac asupra tuturor aliaţilor.

În istoria de 16 ani a Organizaţiei Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC), sunt importante două momente: semnarea în anul 1992 a Tratatului de Securitate Colectivă şi adoptarea în 2002 a deciziei de creare pe baza acestuia a unei organizaţii internaţionale.

Tratatul cuprinde câteva dispoziţii principiale. Prima: părţile nu recurg la forţă armată una împotriva alteia; a doua: în cazul înrăutăţirii relaţiilor părţile introduc mecanismul de consultări; al treilea: în cazul unei ameninţări la adresa suveranităţii unuia dintre state sau al unei agresiuni împotriva acestuia, celelalte state consideră aceasta o agresiune împotriva tuturor, cu toate consecinţele ce decurg de aici.

Unul dintre rezultatele concrete ale acţiunilor OTSC este apărarea graniţei de stat a Tadjikistanului şi oprirea războiului civil din această ţară, neadmiterea tranzitării formaţiunilor înarmate ilegale din Afganistan. La aceste evenimente au participat, în afară de forţele armate şi de organele de ordine tadjice, contingente militare ruse, kazahe şi kîrgîze.

Al doilea exemplu este acordarea de ajutor Kîrgîzstanului, în 1999, când formaţiunile ilegale ale Mişcării Islamice din Uzbekistan au pătruns pe teritoriul

11 Gheorghe Nicolăescu, Unele aspecte de ordin geopolitic din spaţiul ex-sovietic – posibile evoluţii şi mutaţii, în *GeoPolitica - Revistă de geografie, geopolitică şi geostrategie*, nr. 16-17, Bucureşti, 2006, p. 93.

12 Fred Weir, Rusia, China looking to form a "NATO of the East?", csmonitor.com, 26.10. 2005.

acestei țări; au avut loc adevărate lupte şi numai ajutorul - atât politic, cât şi militar - din partea țărilor membre ale OTSC au permis refacerea stabilității.

În prezent, OTSC urmăreşte cu atenție evoluția situației din Transcaucazia şi eventualitatea apariției unor linii de demarcație în regiune, fapt legat de dorința Georgiei de a deveni membră a NATO şi de acțiunile aşa-numitelor „*forțe extraregionale*".

În prima etapă a istoriei OTSC poate fi înregistrată şi acordarea de ajutor statelor nou formate pe spațiul postsovietic, pentru constituirea sistemelor naționale de securitate.

În etapa actuală, Organizația Tratatului de Securitate Colectivă se defineşte ca o organizație internațională multifuncțională, care are drept obiectiv combaterea tuturor amenințărilor şi pericolelor colective existente: terorismul, traficul ilegal de narcotice, migrația ilegală, dar şi constituirea unui spațiu economic comun. De altfel, la summitul informal al CSI de la Sankt Petersburg, din iunie 2008, Uzbekistanul a propus unificarea într-o singură structură a Organizației Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC) şi Comunității Economice Eurasiatice (EvrAzES), care să devină contrapondere la NATO şi Uniunea Europeană. Uzbekistanul şi-a argumentat inițiativa prin colaborarea reuşită dintre OTSC şi Organizația de Cooperare de la Shanghai (OCS), în urma memorandumului de colaborare dintre aceste organizații, semnat în octombrie 2007.

În februarie 2008, țările membre ale Organizației Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC) au decis crearea unui mecanism unic care să permită circulația liberă în acest spațiu a persoanelor, mărfurilor, serviciilor şi capitalurilor. Acest fapt determină o politică unică în domeniul frontierelor, migrației şi vizelor şi accelerează crearea unui spațiu euro-asiatic unic pe teritoriul țărilor membre ale OTSC/OCS, precum şi unificarea coridoarelor de transport din Eurasia. De altfel, în opinia experților ruşi, Organizația Tratatului de Securitate Colectivă, ca organizație euro-asiatică trebuie să-şi extindă zona de răspundere fără a se limita doar la teritoriul țărilor membre. Ea trebuie să cuprindă şi zone învecinate ca Afganistanul. Iranul sau Caucazul de sud.

În prezent, OTSC este structurată pe trei direcții principale de acțiune: *coordonarea politicii externe pentru garantarea securității statelor membre, formarea unei componente militare şi activitatea practică pentru combaterea noilor provocări colective*. Este în curs de formare o a patra direcție de acțiune, cea parlamentară. Prin Adunarea Parlamentară a OTSC se preconizează armonizarea legislației țărilor membre şi operaționalizarea schimbului de informații.

Reacția la agresiune, existența unui cartier general, întărirea pozițiilor militare – transformă OTSC într-o organizație militară care pare capabilă să răspundă la o eventuală ingerință a NATO în spațiul CSI[13]**.** În acest sens, s-a înaintat propunerea de a forma unități pregătite de luptă în orice moment, care vor fi dirijate de un Stat Major unic conform unui plan unic.

De altfel, Federația Rusă a înaintat în Duma de stat spre ratificare acordul privind crearea unui sistem de comandă al forțelor şi mijloacelor OTSC.

13 Medvedev transformă ODKB într-o contrapondere pentru NATO, agenția de ştiri „*Newsru.com*" (Rusia), publicație electronică, 08.09.2008.

În prezent, membrii OTCS organizează cu regularitate întruniri comune ale forţele de poliţie, ale serviciilor de frontieră şi ale serviciilor de informaţii. În cadrul unui summit de două zile organizat în luna august 2006, liderii OTCS au convenit să extindă pregătirea comună pentru personalul din domeniul aplicării legii şi din cadrul serviciilor speciale. În acest sens, potrivit prevederilor acordului, guvernele OTCS vor face schimb de specialişti şi de manuale de pregătire[14].

Mai mult, oficialităţile OTCS din domeniul aplicării legii şi al securităţii interne fac schimb frecvent de informaţii cu privire la ameninţările teroriste regionale. Acestea au semnat, în 2004, un acord de apărare a infrastructurii rutiere, iar în prezent discută rolul organizaţiei în protejarea infrastructurii energetice.

Acordul de la Duşanbe, din octombrie 2007, dintre OTCS şi OCS permite cooperarea guvernelor statelor membre într-o serie de aspecte legate de culegerea de informaţii şi de securitate, inclusiv combaterea terorismului, a traficului cu narcotice şi a altor activităţi criminale transfrontaliere.

Membrii OCS din Asia Centrală (Kazahstan, Kîrgîsztan, Tadjikistan, Turkmenistan şi Uzbekistan) cooperează, deja, intensiv cu forţele chineze de securitate, în special în operaţiuni de monitorizare a activităţilor comunităţii uigure din Asia Centrală. Un număr limitat de membri ai organizaţiei uigure s-au alăturat forţelor grupării al-Qaeda şi altor grupări teroriste regionale care le-au promis ajutor în stabilirea unui stat independent în Regiunea Autonomă Uigură Xinjiang. Serviciile de informaţii din Rusia şi China ar putea spera să-şi extindă cooperarea deja existentă, care are loc, în primul rând direct sau în cadrul OCS, prin intermediul schimburilor directe OTCS-OCS.

În ceea ce priveşte, colaborarea organizaţiei cu NATO, există foarte multe puncte de contact pentru o activitate comună. Astăzi, NATO este prezentă în Caucaz şi în Asia Centrală, iar OTSC acţionează pe problematica Afganistanului, unde NATO are un contingent militar. NATO preferă însă colaborarea bilaterală cu statele membre ale organizaţiei, nu cu OTSC, în general.

În schimb, OTSC colaborează strâns cu Organizaţia de Cooperare de la Shanghai (OCS), prin Centrul Regional Antiterorist al OCS, care se află la Taşkent, pentru combaterea mai eficientă a pericolelor în Asia Centrală. De asemenea, există un plan de acţiuni comune pentru combaterea traficului cu narcotice din Afganistan. La începutul lunii septembrie 2008, la Bişkek, s-a desfăşurat prima şedinţă a Consiliului colectiv pentru situaţii de urgenţă al OTSC, participă şefii şi reprezentanţii departamentelor de profil din Armenia, Belarus, Kîrgîzstan, Kazahstan, Rusia,

14 Moscova îşi menţine influenţa asupra serviciilor de informaţii din CSI, în publicaţia lunară „*Jane's Intelligence Review*”, iunie 2008

Tadjikistan şi Uzbekistan[15]**.** OTSC vizează măsuri urgente pentru apărarea contra proliferării armelor de distrugere în masă şi a componentelor pentru acestea, precum şi continuarea activităţii pentru coordonarea departamentelor naţionale din cadrul OTSC, în colaborare cu Organizaţia de Cooperare de la Shanghai[16].

„Atragerea Chinei către o mai strânsă cooperare militară cu OTSC ar putea transforma OCS într-un bloc autoritar opus democraţiei", consideră o sursă anonimă din Comisia de Afaceri Externe a Camerei Comunelor de la Londra. Oficial, ministerul rus al Apărării a respins ideea transformării OCS într-o alianţă militară, dar atât Moscova, cât şi China îşi sporesc de la an la an bugetele militare. În ultimii ani, Beijingul a alocat forţelor armate măriri bugetare de două cifre (minimum 10 la sută), ceea ce a atras criticile Washingtonului şi îngrijorări la Tokyo[17], unde se renunţă pas cu pas la Constituţia pacifistă a ţării.

Rusia are programate 100 miliarde de dolari pentru sectorul de apărare în următorii opt ani. Totuşi, bugetele cumulate ale tuturor statelor din OCS şi OTSC de-abia se apropie de o cincime din bugetul de 535 miliarde de dolari pe care SUA l-au avut prevăzut pentru Apărare în 2007[18].

Manevrele militare ale organizaţiei demonstrează totuşi puternica dimensiune militară a organizaţiei.

La exerciţiul „*Misiunea Pace 2007*", desfăşurată la Xinjiang, regiune din nord-vestul Chinei unde trăiesc minorităţi musulmane, şi ulterior la Celiabinsk, în Rusia, au participat circa 6.500 de militari şi 80 de avioane. Acesta este cel mai important exerciţiu din domeniul combaterii terorismului desfăşurat de cele şase ţări membre

15 Fahriddin Nizamov, Uzbekistan - OASC: a doua căsătorie cu acordul, în cotidianul „*Nezavisimaia Moldova"*, 9 aprilie 2008. În aprilie 2008, Uzbekistanul a ratificat documentul privind aderarea la Organizaţia Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC) şi a adoptat 7 legi corespunzătoare care prevăd aderarea la OTSC şi îi permit să devină membru cu drepturi depline. O parte dintre experţi au calificat acest lucru drept o restabilire a calităţii de membru al Uzbekistanului, întreruptă în 1999 din cauza unor divergenţe între parteneri. În prezent, Taşkentul oficial a intrat într-o organizaţie cu totul nouă având în vedere că, formal, OTSC a fost fondată la sfârşitul anului 2002. Reintrarea Uzbekistanului în organizaţie va umple golul în sistemul regional de securitate al Asiei Centrale. Problemele de securitate ale regiunii depăşesc cadrul cooperării dintre OTSC şi Organizaţia de cooperare de la Shanghai (OCS).

16 Toktasîm Buzubaev: Este necesară derularea unor aplicaţii contrateroriste complexe la nivelul ODKB, 12.09.2008, www.24.kg

17 Principalul instrument diplomatic al Japoniei în Asia centrală este iniţiativa „*Central Asia plus Japan*", un cadru informal de discuţii anuale interministeriale, cu aspiraţii de „*instituţie deschisă*", la care, adică, să poată participa şi alte state. Spre deosebire de Organizaţia pentru Cooperare de la Shanghai, care este percepută la Tokyo drept o structură închisă, menită să limiteze influenţa Japoniei şi Americii în regiune. De altfel, deşi Tokyo a investit câteva miliarde în împrumuturi pentru dezvoltarea infrastructurii regionale, liderii Asiei centrale preferă asistenţa Beijingului - care nu pune condiţii de genul „*democratizării şi respectării drepturilor omului*". În ultimă instanţă, diplomaţii niponi recunosc chiar o preferinţă locală pentru conducerile autoritare.

18 Bogdan Munteanu, Rivalul NATO' ruso-chinez, la primele manevre militare, în cotidianul „*Gândul*", nr.694, 07.08.2007, p. 5.

OCS[19].

Planificate pe scară largă, manevrele comune ruso-chineze au semănat însă mai mult cu o operaţiune militară decât cu o acţiune antiteroristă[20].

La exerciţiul „*Misiunea de Pace 2005*", ruşii şi chinezii, cu importante forţe aeriene şi maritime, au luat cu asalt o insulă chineză ocupată de presupuşi terorişti. Taiwanul a apreciat manevrele de atunci ca o pregătire a atacului asupra teritoriului său. Ideea folosirii submarinelor şi a bombardierelor strategice în lupta cu teroriştii avea prea puţine în comun cu realitatea. Unii experţi americani au considerat atunci că OCS va deveni un embrion anti-NATO. „*Sunt convins că formarea unui anti-NATO nu este în interesul Rusiei*" - spune directorul Institutului de Analiză Politică şi Militară, Aleksander Saravin. În opinia sa, critica dură a manevrelor precedente din partea Occidentului a făcut ca de data aceasta Moscova să caute să tempereze elanurile militare ale Beijingului. Potrivit presei ruse, care face trimitere la surse din Statul Major General al Rusiei, abia după consultări care au durat o jumătate de an generalii ruşi au reuşit să-şi convingă partenerii chinezi să renunţe la ideea angajării în Misiunea de Pace 2007 a unei divizii de tancuri. Analiştii ruşi afirmă că Beijingul vrea să demonstreze că este liderul OCS. Moscova are ambiţii similare. În timpul consultărilor cu Beijingul, a încercat să forţeze participarea la Misiunea de Pace a unor contingente din Belarus şi Armenia. Observatorii ironizează că, dacă părţile ar fi căzut de acord asupra tuturor postulatelor, atunci manevrele numite eufemistic „*exerciţii antiteroriste*" ar fi semănat cu un război mondial.

Potrivit experţilor militari, exerciţiul „*Misiunii de Pace 2007*" aminteşte de o operaţiune militară şi este una din cele mai mari probleme pentru ţările Organizaţiei pentru Cooperare de la Shanghai, care nu ştiu cum să folosească armatele lor în lupta cu terorismul. Întruniţi într-o organizaţie care nu este pact militar, nu pot anunţa totuşi că exersează scenarii militare. Dacă ar face aşa, ar apărea întrebarea fundamentală - pe cine consideră duşmanul comun? Răspunsul nu ar fi simplu, deoarece scopurile şi interesele Rusiei şi ale Chinei diferă. Conducerea rusă, care are ambiţia de a reda ţării sale strălucirea unei mari puteri mondiale, vrea să demonstreze Occidentului că este capabilă să obţină aliaţi puternici. China, care nu împărtăşeşte aspiraţiile Kremlinului, priveşte lumea mult mai realist, se foloseşte de colaborarea în cadrul OCS pentru a-şi întări influenţa în Asia Centrală.

Analistul miliar Aleksandr Pikaev a estimat că, deşi manevre militare în cadrul OCS nu sunt o noutate, faptul ca ele s-au suprapus, practic, cu summitul politic constituie un semnal. Întâlnirea la nivel inalt a avut loc la Biskek, manevrele - la Celiabinsk. Desigur, „*asta nu înseamnă crearea unui bloc militar. Dar cuplarea exerciţiilor cu summitul poate fi considerat un semnal pentru ceva mai mare pe viitor*", a apreciat Pikaev.

---

19 În Comunitatea Statelor Independente s-a acumulat o experienţă comună utilă luptei împotriva terorismului şi a fost creată baza juridică necesară acestei activităţi. Centrul antiterorist, care are la Bişkek o filială specială pentru regiunea central-asiatică, a stabilit relaţii de colaborare cu structurile corespunzătoare existente de la nivel internaţional, în special cu Organizaţia Tratatului de Securitate Colectivă, precum şi cu Structura antiteroristă regională de la Taşkent a Organizaţiei de Cooperare de la Shanghai.

20 Ruşii şi chinezii fac manevre împreună, în cotidianul „*Rzeczpospolita*", 2 august 2007.

Dr Yiyi Lu, expert în problemele Chinei la *Institutul Regal pentru Probleme Internaţionale Chatham House* din Londra: „*Organizaţia pentru Cooperare de la Shanghai ar putea fi transformată într-un fel de alianţă cum este NATO. Dar cu certitudine Beijingul nu este interesat acum de acest lucru. Conducătorii chinezi ţin să aibă relaţii bune cu Occidentul şi SUA, nu vor să fie acuzaţi că duc o politică de confruntare, aşa cum face în ultimul timp Rusia. Din organizaţia, în cadrul căreia se fac manevrele, fac parte ţări care au probleme sau cu extremismul islamic, sau cu mişcările separatiste. Manevrele pot ajuta la combaterea acestor"*.

Ted Galen Carpenter, analist la *Cato Institute* din SUA: „*Oficial, Organizaţia pentru Cooperare de la Shanghai are rolul de a combate terorismul. Neoficial se spune că scopul principal - al Chinei şi Rusiei - este crearea unei contraponderi politice şi militare la puterea Statelor Unite. Eu aş spune chiar mai mult. Intr-adevăr, Moscova şi Beijingul vor să submineze influenţa americană în Asia. Este interesant că Rusia şi China, pe care le separă multe lucruri în viaţa de zi cu zi, reuşesc să se unească în această chestiune. Deocamdată le va fi greu să transforme OCS într-o alianţă gen NATO, dar nu exclud că, în viitor, acest lucru va fi posibil*".

Componenta economică a OCS este la fel de importantă ca cea militară, dacă privim acest grup de state din perspectiva accesului la resursele energetice.

În acest sens, China încearcă să-şi asigure necesarul de resurse energetice din zona Asiei Centrale prin intermediul *Organizaţiei de Cooperare de la Shanghai (OCS)*[21]. În iunie 2006, la summitul de la Shanghai, venind în întâmpinarea necesităţilor energetice ale Chinei şi celor politico-energetice ale Iranului, Rusia a propus crearea unui „*club energetic*" în cadrul *OCS*[22]. De altfel, la aceeaşi reuniune, membrii *OCS* au adresat o invitaţie oficială Iranului, propunându-i să devină membru cu drepturi depline al organizaţiei[23].

Acest proiect, cunoscut şi ca „*OPEC al gazelor naturale"* beneficiază de sprijinul

21 Fabio Cavalera (corespondent de la Beijing), China-Rusia/ marile manevre care înspăimântă Asia şi America, în cotidianul „*Corriere Della Sera*", 17.08.2005.

22 Rusia a refuzat sa se alature OPEC-ului, alegând în schimb sa-si urmeze propria directie de expansiune. Acum 10 ani, OPEC controla 50% din piata petroliera mondiala. În prezent, aceasta parte s-a redus la circa 40%, mai ales din cauza ca Rusia si-a sporit productia. Exista indicii ca Moscova intentioneaza sa creeze o organizatie similara OPEC-ului, cu statele producatoare de petrol din regiunea caspica.

23 Cătălina Mihai, Shanghai-6, alternativă asiatică pentru NATO?, în cotidianul „*Adevărul*" (Bucureşti), nr.5534 - 30.04.2008, pp. 10, 12 şi 13. Autorităţile iraniene şi-au intensificat în ultimele luni eforturile diplomaţie, dorind un proces rapid de accedere în OCS. Majoritatea analiştilor consideră însă că este puţin probabil ca Iranul să devină membru al OCS în viitorul apropiat. Chiar dacă Moscova şi Beijingul au sprijinit întotdeauna Teheranul la Naţiunile Unite, experţii nu cred că cele două puteri ar risca „*o confruntare deschisă*" a Organizaţiei de Cooperare de la Shanghai cu Washingtonul şi Bruxelles-ul. O eventuală acceptare a Iranului ar crea un precedent pentru Pakistan, sprijinit puternic de China.

substanțial al Iranului[24]**.** Având în vedere că Rusia şi Iran controlează cele mai mari rezerve de gaze din lume, acest proiect energetic ar putea determina schimbarea substanțială a repartizării globale de forțe. Aceasta cu atât mai mult, cu cât Rusia este, de asemenea, al doilea exportator mondial de petrol, iar Iranul unul din membrii fondatori ai OPEC. Incluzând pe orbita sa Turcia şi Iranul, dispunând de uriaşe rezerve de gaze naturale, întinzându-se de la Marea Baltică şi Marea Mediterană până la Oceanul Pacific, *OCS* intră în „*marele joc*" al secolului XXI.

La reuniunea Organizației de Cooperare de la Shanghai, desfăşurată la 19 august 2007, la Biskek, presedintele Rusiei, Vladimir Putin, a propus din nou ca Organizatia de la Shanghai să se transforme intr-un „*club energetic*". De asemenea, Putin i-a chemat pe participantii la cel de-al saptelea summit al OCS, să traseze perspectivele de cooperare reciproca. Liderul rus a formulat o serie de propuneri pe diferite probleme, care vor deveni baza pentru dezvoltare comuna si pentru securitate colectiva pe termen lung[25]:

- țările OCS trebuie sa-si extindă cooperarea în sfera energetică. „*Sunt convins că dialogul energetic început, formarea unui club energetic se vor impune ca priorități ale conlucrării noastre de viitor*". Realizarea proiectelor economice este strâns legată de consolidarea legăturilor intre instituțiile financiare ale organizației. De altfel, OCS îşi propune în următorii ani, realizarea a 127 de proiecte în domeniul infrastructurii şi al exploatării comune a rezervelor de petrol şi gaz din Asia Centrală, precum şi în domeniul construcției de conducte;

- înființarea unei „*organizații a sănătății de la Shanghai*" ;

- orice tentative de a rezolva „*de unul singur*" probleme globale şi regionale nu au perspective. „*În secolul 21, lumea se schimbă vertiginos: rămâne de domeniul trecutului gândirea de bloc, apar noi centre de influență şi de creştere economică*. *Rusia*, *la fel ca şi alte state OSC, se pronunță pentru întărirea sistemului internațional multipolar, care să asigure o securitate şi posibilități egale de dezvoltare pentru toate țările*".

- misiune cheie a OCS este lupta împotriva terorismului, separatismului şi a extremismului. „*Se impune finalizarea procesului de elaborare a acordurilor menite să reglementeze ordinea organizării exercițiilor antiteroriste şi pregătirii cadrelor pentru subunitățile corespunzătoare ale statelor-membre OCS".*

- „*OCS constituie un factor tot mai important de securitate in regiunea central-asiatică".*

- preşedintele rus consideră posibilă completarea „*coridorului de securitate*

24 În acest context, trebuie inclusă şi inițiativa comună ruso-venezueleană care prevede ca până în primăvara anului 2009, Rusia şi Venezuela să creeze un consorțiu de petrol şi gaze care ar putea interveni în țările terțe. Potrivit ministrului rus al energiei, Serghei Shmatko, cinci grupuri (Gazprom, Lukoil, TNK-BP, Sopurgoutnefnegaz şi Rosneft) vor investi miliarde de dolari în Venezuela în scopul creării acestui consorțiu care ar putea primi apoi companii autohtone precum PDVSA (Petroleos de Venezuela). Potrivit preşedintelui director-general al Gazprom, Alexei Miller, proiectul de acord interguvernamental ar putea fi elaborat înaintea reuniunii comisiei interministeriale ruso-venezuelene prevăzută în intervalul 15 - 18 octombrie 2008, la Caracas, într-o primă etapă, consorțiul putându-şi începe activitatea, în Bolivia.

25 Acesta a fost ultimul summit la care Putin participa în calitate de şef de stat. Următoarea întâlnire la nivel înalt va ave loc după alegerile prezidențiale din Rusia.

anti-narcotice" de-a lungul Afganistanului cu „*cordoane de securitate financiara*", prin atragerea serviciului de monitorizare financiara a CSO.

Evoluțiile recente ale OCS demonstrează că organizația s-a transformat încet într-un jucător puternic, într-o regiune bogată în resurse energetice, dar amenințată de terorism şi traficul de droguri. Clubul de la Shanghai îşi revizuieşte misiunea stabilită, pentru a include operațiuni de contraterorism, cooperare între serviciile de informații şi chiar monitorizarea alegerilor. Între timp, orientarea membrilor săi tinde să proiecteze un front mai unit, dacă nu ostil, spun experții, sigur suspicios în privința intereselor militare, economice, geopolitice ale SUA în Asia Centrală. Mai mult, ea tinde să devină o alianță globală dacă Venezuela, Brazilia, Argentina, Bolivia, Peru - conduse de lideri radicali de stânga – i se vor alătura. Organizația Mercosur, grupată în jurul liderului din Venezuela, Hugo Chavez, îşi propune coloborarea cu OCS împotriva hegemoniei americane. Legăturile OCS cu Mercosur sunt atent monitorizate de Departamentul de stat, Pentagon, CIA şi Casa Albă.

OCS şi Mercosur sunt o dovadă a anvergurii luptei contra „*unipolarității*" ordinii mondiale actuale şi a procesului de realiniere globală. Chiar Africa, ce rămâne, deocamdată, fragmentată din punct de vedere politic, dă semne că se îndreaptă către aceeaşi cale. Somalia, Nigeria şi Sudanul sunt doar câteva exemple.

O altă organizație care are încheiate acorduri de cooperare cu OCS este BRIC – grup format din statele cu crestere economica rapida, independente, Brazilia, India si China. Rusia a devenit şi ea parte a BRIC. De asemenea, şi IBSA Trilateral Forum care reuneste Brazilia, India si Africa de Sud a încheiat acorduri de cooperare cu OCS.

O analiză de perspectivă asupra şanselor OCS de a se impune ca actor major pe scena internațională ne permite să tragem câteva concluzii:

1. Membrii OCS sunt state cu regimuri puternic centralizate. De altfel, istoricul Robert Kagan consideră OCS o „*ligă neoficială a dictatorilor*" care s-a născut sub protecția Moscovei şi a Beijingului şi care reprezintă un pericol mult mai serios pentru democrațiile occidentale decât terorismul islamist şi Al-Qaeda.

2. China vede în OCS nu neapărat un instrument politico-militar, ci o modalitate de a-şi extinde influența economică în acest spațiu geopolitic. Beijingul preferă ca prin OCS să se ajungă nu doar la o piață eurasiatică integrată, dar şi la un spațiu energetic asiatic - ale cărui exporturi de hidrocarburi să nu plece către state non-OCS (acceptând şi observatorii: India, Iranul, Pakistanul şi Mongolia). În paralel, China şi-a triplat în ultimul cincinal propriile schimburi cu statele central-asiatice, până la 45 miliarde dolari, şi încearcă să atragă hidrocarburile turkmene sau kazahe cu evitarea tranzitului prin Rusia - ceea ce va crea probleme Gazpromului chiar şi pe piața internă[26]. Nu în cele din urmă, Moscova este îngrijorată de „sinizarea" economică a Extremului Orient rus, în ciuda faptului că centrul moscovit se îmbogățeşte grație resurselor naturale siberiene.

3. Deşi Rusia şi China (state-lider ale OCS) au creat un front comun pentru a se opune sancțiunilor dure pe care SUA ar fi dorit să le impună Coreei de Nord sau

26 Petre Munteanu, Rusia este şi asiatică, în periodicul „*Foreign Policy România*", nr.4, 01-30.06.2008, p.36 şi 37.

Iranului, Coreea de Nord nu face parte din organizație, nici măcar cu statutul de observator, iar Iranul, deşi are calitatea de stat-observator, nu a fost invitat oficial să adere la OCS. O eventuală aderare a Iranului la această organizație o transformă într-un bloc militaro-politic orientat împotriva SUA şi Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO).

4. Există şi divergențe la nivelul organizației. Recentul conflict din Georgia a divizat OCS, membrii săi, cu excepția Rusiei, au refuzat să recunoască independența celor două provincii separatiste. Beijingul şi-ar fi văzut puse în pericol toate eforturile făcute în ultima vreme de a evita ca statele lumii să recunoască independența Taiwanului. Mai mult, guvernul chinez a reprimat sever tendințele separatiste manifestate în rândul populației musulmane din nord-vestul țării. În plus, ceilalți membri ai grupului de la Shanghai au pe teritoriul propriu importante comunități rusofone şi se simt amenințați de politica Rusiei care vizează „*eliberarea*" acestor grupuri.

Concluzii

Importanța crescândă a OCS/OTSC în spațiul eurasiatic este o manifestare a reconfigurării alianțelor strategice la nivel global, a repoziționării Rusiei în raport cu Statele Unite şi Alianța Nord-Atlantică, precum şi a noului statutut economic, politic şi militar al Chinei pe scena relațiilor internaționale.

Aceste noi coaliții formate - sau pe cale de a se forma - sunt indicația celei mai masive reorientări şi realinieri geopolitice, de la sfârşitul războiului rece. Atunci cu greu se putea imagina o alianță de pildă, între Rusia şi China.

Masiva realiniere globală demonstrează tendințele „*multipolare*" ale lumii de mâine. O lume în care rolul SUA ar putea fi mult mai mic – după cum apreciază Brzezinski.

În acest context, este foarte posibil ca geopolitica energetică să joace un rol primordial şi să modifice profund peisajul alianțelor internaționale, anticipând o lume dinamică, fluidă, dominată de o logică rezumată sugestiv de Lordul Palmerston, acum mai bine de 150 de ani: un stat nu are prieteni sau duşmani permanenți, ci doar interese permanente. Toate aceste evoluții anunță o lume a cooperării selective, în care actorii principali vor fi mai puțin alianțele tradiționale şi din ce în ce mai mult coalițiile informale, flexibil construite în jurul unui interes strategic punctual. Inclusiv apariția OCS descrie un model probabil de interacțiune şi structurare a relațiilor dintre state, în geopolitica secolului XXI: alianțe în care energia oferă o platformă strategică de cooperare flexibilă, dar care, în acelaşi timp, pot determina ca state cu interese energetice majore, precum China şi Rusia, să intre în conflict cu interesele de securitate ale comunității euroatlantice.

..

O NOUĂ VIZIUNE A STRATEGIEI SUA PRIVIND COMBATEREA TERORISMULUI. INTENSIFICAREA ROLULUI COMUNITĂȚII DIN *INTELLIGENCE* ÎN RAPORT CU FACTORUL MILITAR

Mariana MARINICĂ*
Roxana TUDORANCEA**

The War on Terror launched by US after 9/11 Attacks engaged a massive military campaign with significant casualties and losses.

*Most of the comprehensive analyzes show up that current U.S. strategy has not been successful**,** and US should rethink War on Terrorism. One of the recent domestic debate points out that: United States cannot continue conducting an effective counter-terrorism campaign against al-Qaeda without understanding how terrorist groups end. Looking at how other terrorist groups have ended up and analyzing 648 terrorist groups that existed between 1968 and 2006, it has been revealed that the second most common way that terrorist groups end – 40%- was **through police and intelligence services**; military force was effective in only 7% of the cases examined.*

*This new perspective has crucial implications for U.S. strategy in dealing with al-Qaeda and other terrorist groups, and it implies strategic policy changes. **United States should adopt a two-front counter-terrorism strategy**: **rely on policing and intelligence work** (the use of local police **and intelligence services** was responsible for the end of 73% of terrorist religious groups since 1968) and involve military force only when insurgences have occurred; even the term, w**ar on terror** should be replaced by the term **counterterrorism,** accordingly. U.S. has the necessary instruments to defeat al-Qaeda, it just needs to shift its strategy and keep in mind that terrorist groups cannot be eradicated overnight.*

De-a lungul timpului s-a desfăşurat o intensă cercetare în legătură cu motivul pentru care anumiți indivizi sau diverse grupuri recurg la terorism; s-a scris o literatură de specialitate, în continuă creştere, asupra modului în care terorismul acționează[1], dar nu se realizase încă o analiză sistematică din partea mediului academic şi a factorilor de decizie politică asupra modului în care s-ar putea pune capăt terorismului. La 7 ani după atacurile de la 11 septembrie 2001, potrivit opiniei specialiştilor, SUA nu pot continua să conducă o campanie eficientă anti-teroristă împotriva Al-Qaeda, fără să înțeleagă cum şi-au încetat activitatea grupurile teroriste.

1. Cum sfârşesc grupurile teroriste

În iulie 2008, Organizația RAND[2] a dată publicității monografia intitulată ***Cum sfârşesc grupurile teroriste: Lecții de luptă împotriva Al-Qaeda, avându-i ca autori pe* Seth G. Jones, Martin C. Libicki.**

* **Academia Națională de Informații**
** **Academia Națională de Informații**

1 Unele dintre lucrările de referință consultate pe acest subiect amplu dezbătut sunt : Bruce Hoffman*, La Mecanique terroriste*, Calmann –Levy, Paris, 1999; Matthew J. Morgan, The Origins of the New Terrorism.

2 Seth G. Jones, Martin C. Libicki, *How Terrorist Groups End: Lessons for Countering al Qa'ida.* http://www.rand.org

NOTĂ: RAND este o organizaţie non-profit care contribuie prin *cercetările şi analizele efectuate* la elaborarea strategiilor şi deciziilor politice în SUA. Organizaţia a fost constituită în anul 1946 de către United States Army Air Forces (Forţa Aeriană a Armatei SUA) sub forma RAND Project (Proiectul RAND), sub contractul Douglas Aircraft Company; în mai 1948, Proiectul RAND a fost separat de Compania Douglas şi a devenit o organizaţie independentă; capitalul necesar separării a venit la început de la Ford Foundation. Numele organizaţiei derivă din termenii ***Research and Development*** *(Cercetare&Dezvoltare)*.

Este prima organizaţie ***de politici globale*** de tipul ***"think-tank"*** apărută, la început, cu scopul furnizării de cercetări şi analize pentru forţele armate SUA. Într-o primă perioada de început, cercetările RAND erau concentrate pe probleme de securitate naţională; ulterior acestea s-au extins către cele mai variate arii precum: afaceri, educaţie, sănătate, drept şi ştiinţe (se apreciază că este singura organizaţie de acest tip, care are o acoperire atât de vastă). **RAND**, pune accentual, în perioada actuală, pe ***arii de cercetare care reflectă natura schimbătoare a securităţii globale;*** potrivit Raportului Anual pe 2005, aproximativ jumătate din cercetările RAND implică probleme de securitate naţională.

RAND şi-a creat o adevărată tradiţie în ***soluţionarea problemelor*****,** organizaţia **conducând *cercetări* şi furnizând *analize* care *caută să ofere o soluţie provocărilor actuale la care sunt supuse SUA şi restul statelor lumii.***

Analiştii şi cercetătorii RAND lucrează în comun cu factorii decizionali atât în sectorul public cât şi în cel privat, în vederea găsirii de soluţii la problemele importante, dificile şi sensibile totodată, din perioada actuală.

Profesionalismul cercetătorilor RAND este evidenţiat prin obţinerea a numeroase premii Nobel. RAND are aproximativ 1600 de angajaţi şi 4 centre principale: Santa Monica, California (sediul central); Washington, D.C. (actualmente stabilit în Arlington, Virginia); Pittsburgh, Pennsylvania (adiacent Carnegie Mellon University şi University of Pittsburgh); şi Cambridge, United Kingdom (RAND Europe). Mai există, de asemenea, 3 birouri RAND în SUA, de mai mică dimensiune precum: RAND Gulf States Policy Institute în Jackson, Mississippi şi New Orleans, Louisiana. În 2003, s-a deschis RAND-Qatar Policy Institute în Doha.

Multe dintre evenimentele în care RAND este implicată, şi joacă un rol important, presupun preluarea unei mari răspunderi şi o muncă cu un înalt grad de clasificare a documentelor pentru Apărare şi Serviciile de Informaţii.

Recent RAND a fost caracterizată drept un "model viabil alternativ" al sectorului privat, care se remarcă prin "grupurile de lucru flexibile şi ierarhiile liniare cu structuri suficient de permisive şi deschise", orientate către cunoaştere, expertiză şi analiză specializată, cu un plus de viteză în decizie şi cu stimularea creativităţii. Toate Rapoartele neclasificate sunt făcute publice de către RAND prin web-siturile oficiale ale organizaţiei.

Analizând 648 de grupuri care au activat între 1968 şi 2006, această

monografie[3] evidenţiază procesul în care grupurile teroriste respective au intrat în declin şi au încetat să mai funcţioneze. Lucrarea îşi propune să informeze factorii responsabili în combaterea terorismului în legătură cu modul în care s-a desfăşurat acest proces în trecut, în vederea unei mai bune gestionări a fenomenului terorist actual, a estimării implicaţiilor acestuia în lupta împotriva al-Qaeda.

„Toate grupurile teroriste îşi încetează până la urmă activitatea"[4] – este concluzia monografiei, dar este important de analizat cum are loc acest fenomen. Răspunsul la întrebarea *"Cum sfârşesc grupurile teroriste?"* are implicaţii enorme asupra strategiei actuale anti-teroriste a SUA.

Sfârşitul activităţii celor mai multe dintre grupuri implică o serie de instrumente şi politici precum negocieri politice şi sancţiuni economice, activităţi ale serviciilor de informaţii şi ale poliţiei, intervenţia militară, etc.

NOTĂ: *RAND* a început să studieze fenomenul terorist din anul 1972. **S-a dedicat investigării *originilor*, *dezvoltării şi implicaţiilor terorismului* în politica oficială şi în sectorul privat. O mare importanţă pentru studiul terorismului o are *RAND Worldwide Terrorism Incident Database* (RWTID - Baza de Date Mondială RAND a Incidentelor Teroriste); *aceasta se compune din două baze de date secundare:* RAND Terrorism Chronology Database *(Cronologia Terorismului RAND) şi* RAND-MIPT Terrorism Incident Database *(Baza de Date RAND a Incidentelor Teroriste).***

Cronologia Terorismului RAND cuprinde incidentele teroriste internaţionale care s-au desfăşurat ***în perioada 1968-1997*,** în vreme ce ***Baza de Date RAND a Incidentelor Teroriste*** conţine ***incidentele teroriste interne şi internaţionale din 1998 până în prezent.*** Ameninţările teroriste se schimbă şi evoluează, în mod constant, luând forme noi, adesea letale destinate să împiedice măsurile guvernamentale anti-teroriste şi să creeze teamă în rândul populaţiilor ţintă. De exemplu, ***bombele sinucigaşe*** au devenit o tactică tot mai răspândită folosită de grupurile teroriste. Dar, în timp ce, mulţi atribuie această tactică numai grupurilor islamice teroriste, de fapt, grupurile teroriste de stânga sau naţionaliste, precum **Liberation Tigers of Tamil Elam,** au început să se angajeze în atacuri sinucigaşe**.** Datorită acestor schimbări**, *colectarea în mod continuu a datelor este crucială în studierea terorismului;*** *e*a permite factorilor care răspund de gestionarea acestei problematici **să se situeze cu un pas înainte f**aţă de tendinţele pe cale să se producă. ***Astfel, prin continua colectare a datelor şi punerea lor la dispoziţie, prin* RWTID, *RAND, lucrează în scopul întăririi luptei împotriva terorismului, bazei de date adăugându-i-se analizele elaborate de RAND şi politicile şi strategiile adoptate ca răspuns.***

RAND Terrorism Incident Database, defineşte şi împarte în categorii atacurile teroriste în scopul de a ajuta analiştii, factorii politici decizionali, specialiştii în

3 Această analiză a fost condusă de *Divizia RAND de Cercetare privind Securitatea Naţională* (NSRD; aceasta conduce cercetarea şi analizele pentru Biroul Secretarului Apărării, Staful Unit, Comanda Unită, agenţiile de apărare, Departamentul de Marină, Comunitatea US de Intelligence, guvernele străine aliate şi alte fundaţii.

4 Seth G. Jones, Martin C. Libicki, Op. Cit , *All terrorist groups eventually end. But how do they end?*

domeniu, să înțeleagă tendințele generale ale acestei amenințări. De asemenea, termenul de ***terorism*** este deschis interpretării: serviciile secrete şi diversele instituții definesc de cele mai multe ori termenul în mod diferit. Pentru obiectivul acestei baze de date, terorismul este definit prin natura actului în sine şi nu prin identitatea celor care îl comit. Terorismul este violența calculată pentru a crea o atmosferă de teamă şi alarmă în vederea impunerii cu forța a unor acțiuni care în condiții normale nu ar trebui să existe sau pentru a împiedica producerea unor acțiuni care ar trebui să se desfăşoare în condiții normale. Actele teroriste sunt direcționate în general către ținte civile. În general, motivația teroriştilor este politică iar acțiunile teroriste sunt direcționate într-un mod care să asigure maximum de publicitate.

Statisticile arată că începând cu 1968 cele mai multe grupuri teroriste şi-au încetat activitatea pentru că s-au alăturat procesului politic prin tranziție non-violentă - 43% dintre grupuri. Cele mai multe grupuri teroriste care şi-au încheiat activitatea aveau scopuri politice limitate. Cu cât scopurile politice ale unei grupări sunt mai limitate, cu atât mai mult ea le poate atinge fără acțiuni violente, guvernul implicat şi grupurile teroriste fiind capabile să ajungă la o decizie paşnică.

Rolul jucat de poliția locală şi serviciile secrete care au arestat şi ucis lideri marcanți ai acestor organizații a dus la eliminarea a - 40% dintre grupurile teroriste. Împotriva grupurilor care nu pot sau nu vor avea o tranziție către non-violență, calea politică este indicată a fi drept cea mai eficientă strategie. Serviciile de poliție şi cele de informații au pregătirea specifică şi dețin informațiile care permit penetrarea şi destrămarea organizațiilor teroriste mai mult decât ar face acest lucru o instituție precum cea militară[5]. De asemenea, poliția locală şi serviciile de informații au, în cele mai multe cazuri, o prezență permanentă în mediul urban şi rural; identifică amenințările teroriste din aceste medii şi dețin un potențial uman ridicat în rândul efectivelor lor.

Intervenția forțelor militare a fost în cazuri rare motivul principal în sfârşitul activității grupurilor teroriste - 10%; numai 7% dintre aceste grupuri au obținut o victorie pe cale armată. În general armata s-a dovedit a fi eficientă în cazurile în care a fost folosită împotriva grupurilor teroriste angajate într-o insurgență, cazuri în care aceste grupuri sunt de mari dimensiuni, sunt înarmate şi dispun de o bună organizare. Grupurile insurgente s-au dovedit a fi printre grupurile teroriste cu gradul cel mai ridicat de letalitate, iar forța militară a fost o componentă necesară în asemenea cazuri. Împotriva celor mai multe grupuri teroriste forța militară este un instrument prea greoi, obtuz.

Acest fapt comportă implicații semnificative în abordarea al-Qaeda şi sugerează în primul rând faptul că Satele Unite trebuie să-şi regândească în mod fundamental strategia antiteroristă adoptată după septembrie 2001.

Deşi instrumentele militare şi tehnica intelligence au înregistrat o sporire a preciziei şi a letalității, acestora alăturându-li-se folosirea tot mai crescută a posibilității monitorizării mişcării teroriste, totuşi în unele cazuri chiar şi armele de cea mai înaltă precizie s-au dovedit a fi de un folos limitat împotriva grupurilor teroriste. Folosirea unei forțe militare substanțiale împotriva acestor grupuri teroriste

5 Seth G. Jones, Martin C. Libicki, Op. cit, pp. 9-45.

implică, de asemenea, un risc semnificativ în a expune populația locală prin uciderea de civili.

Concluziile analizei sunt extreme de relevante în privința grupurilor teroriste religioase, pentru care procesul de eliminare a fost mai îndelungat decât în cazul altor grupuri; aproximativ 62% din toate grupurile teroriste din 1968 până în prezent şi-au încetat activitatea, dar numai un procent de 32% dintre acestea era reprezentat de grupurile teroriste religioase. Această categorie a grupurilor teroriste şi-a atins rar obiectivele; nici un grup terorist religios care şi-a încheiat activitatea nu a obținut victoria[6].

Pentru grupurile teroriste religioase, rezultatele studiului indică faptul că numai 16% au sfârşit datorită forței militare şi 11% dintre grupuri şi-au încheiat activitatea prin tranziție politică. Până acum, cea mai eficientă strategie împotriva grupurilor religioase a fost folosirea serviciilor locale de poliție şi a Intelligence-ului, acestora datorându-li-se sfârşitul 73% dintre grupuri.

Mărimea grupului este în mod semnificativ determinantă pentru doctrina grupului respectiv. Grupurile mari, cu mai mult de 10000 de membri au fost victorioase în mai bine de 25% din cazuri, în timp ce rezultatele au fost mai puțin convingătoare în condițiile în care grupurile au fost mai mici de 1000 de membri.

Nu există o corelare statistică între durata existenței unui grup terorist şi motivația ideologică, condițiile economice, tipul de regim sau amploarea scopurilor grupurilor teroriste. Se pare însă că există o corelare între mărimea unui grup terorist şi funcționarea acestui grup: grupurile mai mari tind să dureze mai mult decât grupurile mai mici.

Atunci când un grup terorist este implicat într-o insurgență nu îşi încetează existența cu uşurință. Aproape în 50% din cazuri, grupurile au sfârşit prin a negocia o înțelegere cu guvernul; în 25% dintre cazuri unele grupuri teroriste au obținut victoria şi în numai 19% dintre cazuri au fost înfrânte de forțele militare.

2. O strategie antiteroristă pe două fronturi

Revenirea în prim plan şi reorganizarea rețelei al-Qaeda ar trebui să declanşeze o regândire fundamentală a strategiei antiteroriste a SUA; bazându-ne pe această analiză cu privire la modul în care grupurile teroriste îşi încetează existența, o soluție politică nu este posibilă în acest caz. Atâta timp cât scopul al-Qaeda rămâne stabilirea unui califat pan-Islamic, este foarte puțin probabil să se realizeze la o înțelegere negociată cu guvernele din Orientul Apropiat. O abordare mult mai eficientă ar fi reprezentată de adoptarea unei strategii care să funcționeze pe două fronturi - *a two front strategy*.

6 Seth G. Jones, *Defeating Terrorist Groups,* CT 314, Testimony presented before the House Armed Services Committee, Subcommittee on Terrorism and Unconventional Threats and Capabilities on September 18, 2008 (Declarație prezentată la Casa Comitetului Serviciilor Armate, Subcomitetul pe probleme de terorism şi amenințări şi capabilități non-convenționale, publicată de RAND, textul integral sub format pdf. la http://www.rand.org/pubs/testimonies/CT 314/ index.html RAND – a prezentat o serie de *Testimony* (Declarații – mărturie) prin intermediul partenerilor săi asociați, comitetelor federale de stat sau celor legislative locale, comisiilor şi Panelurilor guvernamentale şi diferitelor organisme din mediul privat.

■ Mai întâi de toate, politica şi intelligence-ul ar trebui să reprezinte coloana vertebrală – temelia eforturilor Satelor Unite. În Europa, America de Nord, Africa de Nord, Asia, al-Qaeda reprezintă o rețea care trebuie să fie supravegheată permanent şi anihilată. Acest lucru implică o activitate sistematică în afara granițelor, din partea ***Central Intelligence Agency*** (***CIA***) şi ***Federal Bureau of Investigation (FBI***), precum şi cooperarea dintre ele şi agențiile externe de poliție şi servicii secrete[7].

■ În al doilea rând, forța militară reprezentată nu în mod obligatoriu de soldați SUA**,** trebuie să constituie instrumentul necesar atunci când al-Qaeda este implicată într-o insurgență. Forțele militare locale de cele mai multe ori au mai multă legitimitate să opereze decât au forțele SUA, în plus, aceste forțe dispun de o mai bună înțelegere a mediului de operații chiar dacă au nevoie să desfăşoare capabilități militare care să se confrunte cu grupurile insurgente pe o perioadă îndelungată de timp. Acest fapt ar trebui să se concretizeze printr-o amprentă militară uşoară din partea SUA. Armata Statelor Unite poate să joace un rol definitoriu în a construi capabilitățile militare ale indigenilor; prezența efectivă a armatei americane ar determina nemulțumirea maselor şi ar stimula creşterea recrutărilor în rândurile teroriştilor.

Succesele înregistrate în Pakistan şi Irak în lupta antiteroristă s-au datorat faptului că SUA au lucrat prin intermediul poliției locale şi serviciilor secrete şi au conlucrat cu acestea.

De exemplu, în Pakistan – capturarea lui Abu Zubeida, palestinian de origine, a devenit comandant operațional al-Qaeda după moartea lui Muhammad Atef în 2001. După 11 septembrie 2001, acesta s-a stabilit în Pakistan, fiind greu de urmărit. Printr-o colaborare susținută a poliției şi serviciilor secrete, oficialilor din guvernul pakistanez le-au fost aduse la cunoştință acțiunile lui Muhammad Atef; prima etapă a colaborării s-a materializat prin capturarea agenților operativi din plan secund. S-a adăugat asistența CIA cu echipamente speciale (modernizarea telefoanelor celulare din locațiile ascunzătorilor); misiunea a fost una de succes, acesta fiind capturat în martie 2002 împreună cu alți 27 de agenți din gruparea sa.

Serviciile secrete pakistaneze şi oficiali din poliție au avut o contribuție definitorie la capitularea lui Khalid Sheikh Mohammad, unul dintre inițiatorii atacurilor de la 11 septembrie 2001. Lucrând împreună cu serviciile de intelligence din Pakistan, CIA au întins acestuia o cursă folosind o serie de informatori în Pakistan.

Capturarea lui *Abu Faraj al-Libbi* unul dintre liderii al-Qaeda, ilustrează, de asemenea, eficacitatea acestui model: colaborarea CIA – serviciile secrete şi de poliție locale), cele mai eficiente operațiuni în Pakistan începând cu 2001 au fost cele în care serviciile secrete SUA şi Forțele Speciale de Operațiuni au lucrat cu şi prin intermediul poliției locale şi agenților de servicii secrete locale.

---

7 Robert E. Hunter, A New Grand Strategy for the United States , CT-313, Testimony presented before the House Armed Services Committee, Subcommittee on Oversight and Investigations on July 31, 2008 (Declarație prezentată în fața Casei Comitetului de Servicii Militare, Subcomitetul de Supraveghere şi Investigare, text integral disponibil la http://www.rand.org/pubs/testimonies/CT 313/ index.html.

■ Un punct cheie al acestei noi strategii ar trebui să includă şi renunţarea la noţiunea de ***war on terrorism*** şi înlocuirea cu un concept de genul ***counterterrorism,*** concept folosit de o mare parte dintre guvernele care se confruntă cu ameninţări teroriste semnificative, guvernul britanic fiind unul dintre ele. Această frază ridică aşteptări publice – atât în SUA, dar şi oriunde altundeva – aşteptări care s-ar traduce în primul rând prin faptul că ar exista soluţie militară la problema terorismului.

Această noţiune încurajează, de asemenea, alte state să conducă *jihadul – războiul sfânt* împotriva Statelor Unite şi îi ridică pe teroriştii la statutul de *războinici sfinţi şi nu în modul real în care* teroriştii trebuie să fie percepuţi şi descrişi - drept criminali[8].

Această analiză sugerează că factorul militar nu reprezintă o soluţie în rezolvarea problemei terorismului. De obicei utilizarea forţei militare are un efect opus faţă de ceea ce s-a intenţionat prin folosirea ei: este foarte folosită de cele mai multe ori, îndepărtează populaţia locală prin natura sa dură şi furnizează o oarecare oportunitate în recrutarea de grupuri teroriste.

În acest sens, viitoarea strategie ar trebui să includă şi o rebalansare a resurselor şi atenţiei SUA în direcţia acţiunii comunităţii de informaţii. Acest lucru presupune, de asemenea, creşterea bugetelor CIA, Departamentului de Justiţie şi Departamentului de Stat şi o scădere a focusului şi a resurselor Departamentului de Apărare care sunt destinate în prezent luptei antiteroriste. Forţele de operaţiuni americane vor rămâne hotărâtoare atâta timp cât SUA vor desfăşura operaţiuni militare de luptă împotriva grupurilor teroriste implicate în insurgenţe.

Analiza RAND concluzionează că, probabilitatea de succes a al-Qaeda în a înlătura guverne în momentul actual este egală cu zero. Al-Qaeda are virtual obiective de neatins în încercarea de a înlătura o serie de regimuri din Orientul Apropiat. În timp ce Osama-bin-Laden se bucură de un oarecare suport popular în rândul celei mai mari părţi a lumii musulmane, acesta nu se traduce într-un suport de masă, cum ar fi în cazul organizaţiei Hezbollah în Liban. Acest lucru nu este surprinzător de vreme ce există puţine servicii de asistenţă socială al-Qaeda, spitale sau clinici, problemă de care liderii al-Qaeda sunt conştienţi. În plus, al-Qaeda continuă să-şi extindă lista cu inamici, ea incluzând toate guvernele Orientului Mijlociu, musulmanii care nu împărtăşesc aceleaşi puncte de vedere cu al-Qaeda, guvernele Occidentale, guverne asiatice precum Afganistan, India sau Pakistan, ONU şi organizaţiile non – guvernamentale. Astfel, o platformă care să includă o lume de inamici şi obiective de neatins nu se constituie într-o strategie de învingător.

Concluzii

Serviciile de informaţii au fost întotdeauna nevoite să se adapteze în funcţie de schimbările survenite, cu privire la obiectivele, mediile operaţionale şi solicitările referitoare la monitorizarea şi controlul extern. Multe schimbări au fost mai degrabă evolutive – răspunsuri „de jos în sus" date de ofiţeri la noile cerinţe în domeniul informaţiilor – decât rezultatul unui program de reformă deliberat, pornit de la vârf.

8 Ibidem.

Este important în noul climat, să se facă diferența între ***reformă*** şi ***schimbare,*** analizându-se modul în care serviciile de informații pot fi în continuare flexibile şi se pot schimba tot atât de rapid precum provocările cu care se confruntă[9].

Schimbarea presupune ca serviciile de informații să răspundă mai eficient unui număr mare de amenințări, insuficient de clar definite din partea unor rețele incipiente de indivizi şi mici grupuri. Al-Qaeda este deja exemplul clasic de rețea informală care pune la încercare în momentul actual serviciile de informații.

Abordarea unui număr semnificativ de amenințări de mai mică amploare include două elemente conflictuale. Serviciile de informații trebuie să culeagă şi să analizeze o gamă mult mai largă de informații din surse cât mai variate şi de la servicii partenere, fără să se bazeze exclusiv pe câteva surse de informații valoroase. Pentru acest lucru este nevoie de un management mai atent, bugete mai mari şi de o concentrare mai mare pe sisteme, eficiență şi coordonare; un rol important fiind reprezentat de capacitatea serviciilor secrete de a-şi manifesta ***flexibilitatea***.

Există o reală dificultate în abordarea „***necunoscutului cunoscut"*** care priveşte planurile inamicilor deja existenți şi necesită disciplină, analiză şi managementul cunoaşterii şi a ***necunoscutului necunoscut***[10] – cu privire la atacurile surpriză date de noi inamici ce utilizează tehnici noi care solicită din partea serviciilor secrete imaginație, intuiție şi inovație; fără îndoială că există dificultăți în combinarea acestor activități diferite, dificultăți la care mecanismele de management ale serviciilor de informații să fie sensibile; totodată, există posibilitatea ca vechile structuri create să nu mai fie adecvate în aceste condiții.

Din punctul de vedere al unui serviciu de informații abordarea unei rețele incipiente de indivizi şi de grupări este dificilă. Câteva surse bine plasate nu pot asigura o acoperire de amploare, fiind necesară analizarea şi gestionarea unei game mai variate de surse de informații şi informații secrete, site-uri web inclusive; suspiciuni şi avertismente din partea unui număr mare de surse de nivel scăzut, parțial informate; rezervări pentru cazări, bilete de călătorie şi tranzacții financiare ale unor persoane care pot sau nu să ocupe poziții importante în rețea. Serviciile de informații nu pot controla acest volum ridicat de informații şi au nevoie să stabilească şi să coordoneze relațiile cu instituții interne de genul poliției, serviciului vamal, serviciului de imigrări, Garda Financiară, precum şi cu serviciile partenere din alte țări.

S-a ajuns să se recunoască din partea serviciilor de informații că nu se pot obține succese deosebite în combaterea terorismului dacă nu se va reuşi o bună colaborare cu serviciile de informații şi de securitate din principalele țări partenere. Prin urmare, serviciile de informații occidentale au început să se implice în activități complexe de consultanță în management, reformă, instruire şi dezvoltare instituțională destinate serviciilor străine; Practic, managementul reprezintă principala provocare a acestei activități.

Eficiența şi managementul de calitate presupun o nouă structurare a serviciilor de securitate care să răspundă amenințărilor actuale. Exemplul clasic al pierderii din

9 Steve Tsang, Op. Cit., pp. 230-240 (Cap. 9 – Peter Wilson, Pregătiri pentru a face față noilor provocări).

10 Ibidem, apud Donald Rumsfeld, p.231.

vedere a unor ameninţări care nu puteau fi contracarate de structurile existente este reprezentat de cazul 11 septembrie: incapacitatea de a prevedea aceste evenimente datorită unei distincţii artificiale între ameninţările interne şi cele externe - utile în vremea Războiului Rece.

Problema prevenirii unui atac prin surprindere a fost dezbătută în literatura de specialitate încă dinainte de evenimentele din 11 septembrie; nu se punea în mod deosebit problema descoperirii elementelor cheie ci îmbinarea acestor elemente atunci când ele nu se potrivesc cu structurile, prejudecăţile şi preocupările instituţiilor de securitate existente.

Devine problematică adoptarea unor măsuri de securitate eficiente atunci când există doar semnale slabe de pericol; este greu de justificat desfăşurarea forţelor militare, implementarea pe o arie largă a unor măsuri preventive de securitate sau monitorizarea unui număr mai mare de suspecţi.

.

TERORISMUL ISLAMIC ÎN NORDUL AFRICII

Mihai VOICULESCU*

L'islamisme violent n'est pas un bloc monolithique, une armée de l'ombre endoctrinée aux mêmes sources et répondant aveuglement aux ordres d'une seule tête – en l'occurrence Usama bin Lad'n, le Grand Satan des Américains. Les islamiste visent tous, dans un premier temps, á instaurer la charia, la loi islamique, dans leur propre pays. Les mouvements africaines oeuvrent dans la même sens, en dépit du fait qu'ils sont victimes de la part des autorités de leurs pays respectifs – qui se revendiquent souvent eux-mêmes de l'islam.

La 26 ianuarie 2007, *emirul* şi actualul comandant al organizaţiei teroriste algeriene radical-islamiste Grupul Salafist pentru Predică şi Luptă, cunoscut mai degrabă sub acronimul său francez *GSPC*, Abu Musab Abdul Udud, a anunţat redenumirea GSPC în Organizaţia al-Qaida pentru Maghrebul Islamic.

Experţi israelieni în probleme antiteroriste consideră că această redenumire a grupării indică nu doar o orientare semantică a cursului GSPC în direcţia strategiei şi ideologiei al-Qaida, ci şi o transformare a regiunii Maghreb într-un alt front al Jihadului, similar celui din Balcani sau din Asia de Sud-Est. Întrucât Maghrebul include o zonă geopolitică uriaşă, ce cuprinde nord-vestul Africii, Algeria, Mauritania, Maroc, Tunisia şi vestul Saharei.

Redenumirea organizaţiei arată intenţia noului GSPC. Conform întregii strategii a agendei jihadiste globale, cadrele Organizaţiei al-Qaida pentru Maghrebul Islamic şi-au fixat drept obiectiv şi înlăturarea de la putere a altor guverne arabe moderate din această regiune, nu numai secularul guvern algerian, ce a combătut şi înlăturat de la putere organizaţia salafistă.

Sub aspectul unei reformări a fostului GSPC în subordinea al-Qaida s-ar putea extinde nu doar condiţiile operative pentru islamiştii militanţi; aceştia câştigă astfel şi un teren mai amplu de instruire, precum şi condiţii logistice ideale. al-Qaida obţine prin adeziunea GSPC un atu important în plan psihologic, pentru că îşi extinde zona de influenţă şi semnalizează omniprezenţă. Cel mai mare pericol la adresa Europei constă, totuşi, în utilizarea Saharei ca bază logistică.

Întrucât topografia acestei regiuni şi absenţa unui control guvernamental eficient transformă zonele Algeriei, Mauritaniei şi Mali într-un spaţiu ideal de retragere pentru terorişti. Vechiul GSPC a avut în regiunile de deşert tabere mobile de instruire, în care membri ai unor diverse celule nord-africane au fost învăţaţi să folosească arme şi să confecţioneze explozibili. În plus, această zonă este o rută centrală pentru livrările de armament către trupele din regiunile de nord. al-Qaida nu a beneficiat niciodată p|nă acum de o bază teritorială atât de solidă, situată într-o apropiere atât de favorabilă de state occidentale.

Al-Qaida din Maghreb nu este o prelungire a fostului GSPC, ci fuziunea ansamblului mişcărilor clandestine salafiste din Africa de Nord. C|mpul de acţiune

* **Centrul de Cercetări Ştiinţifice al Academiei Naţionale de Informaţii**

jihadist s-a extins ieşind din cadrul frontierelor datorită instituirii unui *comandament unificat superior GSPC algerian şi Grupurilor islamice combatante marocane, tunisiene şi libiene*. Baze în care tranzitează tinerii marocani sunt instalate în Algeria şi în ţările saheliene. al-Qaida evoluează în Sahara, nu pentru a crea tabere de antrenament, ci pentru a dispune de o bază din spatele frontului la care să nu aibă acces regimurile maghrebiene.

Aceasta se află într-o fază în care încearcă să obţină *legitimitate şi credibilitate*. al-Qaida din Maghreb *comite atentate regulate în Algeria, se activează în Tunisia, aşa cum demonstrează înfruntările din decembrie 2006, cu forţele de securitate şi se pregăteşte să lovească în Maroc*. Dar prioritatea sa este Irakul: potrivit ideologiei mişcării, *începând din fosta Mesopotamie colonizată de către americani şi aliaţii lor trebuie să fie construit Califatul*. Această temă este în prezent foarte promiţătoare. al-Qaida găseşte fără dificultate voluntari în Africa de Nord. Tinerii recruţi marocani care urmează filierele de recrutare pentru războiul din Irak sunt înrolaţi într-o luptă care este mai întâi de toate politică şi apoi religioasă. Aderarea nu mai este motivată de motive naţionale, sociale sau chiar identitare. De asemenea, marocanii se alătură al-Qaida, căci organizaţia duce un război de *eliberare* în Irak.

Obiectivele al-Qaida din Magreb

Terorismul îmbrăcat în straie religioase islamice îşi va relua loviturile sângeroase, pentru că rădăcinile sale sunt adânc implântate în solul politic şi social al ţărilor arabe şi islamice, rădăcini care nu doar oferă climatul fertil pentru acţiuni violente şi pentru recrutarea de noi adepţi, dar exprimă şi starea de înapoiere şi rămânere în urma lumii civilizate contemporane.

Operaţiunea de anvergură executată de al-Qaida din Maghrebul Islamic care a aruncat în aer două maşini-capcană în faţa sediului din capitala Alger al misiunii ONU pentru refugiaţi şi în apropiere de clădirea care adăposteşte Consiliul Constituţional, a lăsat în urmă 68 de morţi şi 400 răniţi, dar şi pierderi materiale directe şi indirecte care vor afecta, cu certitudine, afluxul investitorilor şi turiştilor străini spre Algeria, spre a nu mai aminti de pierderile cu încărcătură simbolică: lovirea sediului ONU a fost o lovitură dată relaţiilor dintre această ţară şi restul lumii, în vreme ce vizarea Consiliului Constituţional s-a dorit a fi o lovitură aplicată statului civil şi modern care este Algeria.

Aceasta dovedeşte că *fenomenul terorist nord african este departe de a se fi încheiat*. Dacă se poate totuşi vorbi de o schimbare, aceasta a constat într-o perioadă de relativă acalmie în cursul căreia grupările şi reţelele teroriste şi-au revizuit planurile, alianţele şi potenţialele combative în perspectiva reluării şi mai dinamice a actelor de violenţă extremă. Evenimentele care au avut loc în ultima vreme în Pakistan sunt un indiciu clar că al-Qaida din această ţară şi din Afganistan va continua să beneficieze de un climat foarte propice pentru punerea în practică a ideologiei sale şi că, în ciuda pierderilor şi a loviturilor suferite de-a lungul anilor, aceasta înoată lejer în apele lumii islamice. În Irak, sciziunea confesională, politică şi tribală este, la rândul său, un factor încurajator pentru intensificarea valului de acţiuni terorist-extremiste de gen al-Qaida. Problema nu se rezumă, însă doar la Pakistan şi Irak, ea a cuprins întregul edificiu ideologic şi de gândire al lumii arabo-islamice. Prestigiul şi

locul aparte pe care religia islamică îl deține în rândul comunității musulmane au fost confiscate de grupuscule şi grupări radicale şi extremiste, dornice să demonteze instituția statului şi morfologia societății - şi aşa şubrezite şi amalgamate. De la apariția, în anii '70, a acestor grupări teroriste, nici instituția religioasă oficială nu a fost capabilă să dezvolte un discurs credibil care să convingă tânăra generație de necesitatea de a evita alăturarea la aventură şi violență. Aceste instituții au fost, dimpotrivă, preocupate să îşi apere propriile interese şi legătura de dependență cu regimurile de guvernare, făcându-şi, în acelaşi timp, concurență propagandistică spre a dovedi că sunt mai ostile terorismului fundamentalist dec|t altele. Rezultatul a fost că o asemenea concurență a produs şi o concurență paralelă pentru înregimentarea c|t mai multor combatanți în rândurile celulelor şi rețelelor teroriste nord africane.

Experiența istorică a demonstrat că terorismul se sprijină pe două fundamente ideologice: *refuzul ideii de stat arab contemporan modern şi a regimului aflat în fruntea acestuia* şi *crearea statului islamic după model taliban*, ca premisă pentru reconstituirea califatului musulman mondial. Ori atâta vreme c|t această gândire va continua să domine lumea arabă şi musulmană, se vor găsi, cu siguranță, suficienți oameni dispuşi să îi susțină aplicarea în practică folosind centura cu explozivi şi automobilul-capcană. Un alt aspect care se cuvine subliniat este acela că mentalitatea fundamentalist-extremistă a reuşit să facă din disputele între lumea arabă şi Occident, un conflict deschis între creştinism şi islam, pe de o parte, şi între islam şi iudaism, pe de altă parte. Teoriile occidentale despre ciocnirea civilizațiilor şi extrema dreaptă europeană şi americană au putut, la rândul lor, să ofere grupărilor teroriste - conştient sau nu - noi argumente de a ataca nu doar societățile vestice, ci şi, poate chiar în mai mare măsură, societățile noastre arabo-islamice. Se poate spune, în concluzie, că lupta nu s-a sfârşit, dimpotrivă, ea este în plină desfăşurare. Afirmațiile potrivit cărora grupările extremiste şi-au pierdut mult din soliditatea bazelor lor de sprijin şi acțiune sunt foarte departe de adevăr. Probabil că va trebui să mai treacă o generație p|nă când raportul dintre religie şi stat în lumea arabă şi între arabi şi Occident să fie abordat într-o manieră contemporană care ar arăta anacronismul fenomenului terorist pe care îl generează actualele abordări[1].

Acțiunile al-Qaida din Magreb în Europa

În afara spațiului nord-african, GSPC este activ de mult timp în Europa. Un exemplu pentru legăturile grupării cu rețeaua teroristă internațională l-au constituit activitățile aşa-numitului grup *Meliani*. Numele acestei celule provine de la liderul ei, Mansuri Meliani. În acest caz a fost vorba despre o celulă teroristă formată din patru membri, care a planificat un atentat asupra bazarului de Crăciun de la Strasbourg din decembrie 2000. Operațiunea derulată de unitatea antiteroristă GSG-9, în timpul etapei de pregătire a acelui atentat, împotriva celulei Meliani a reprezentat prima lovitură dată de autoritățile germane de securitate împotriva unui grup islamist militant.

Celula Meliani s-a bazat la nivel ideologic pe principiile GSPC. A întreținut contacte cu islamişti militanți din Franța, Marea Britanie şi Italia. După arestarea unor

1 Cotidianul: Asharq al-Awsat (Anglia), sub titlul *Încă o dată, terorismul revine*, semnat de Abdal Munaim Said, în data de 19.12.2007.

membri ai grupării *Varese*, în Italia, în aprilie 2001, la Frankfurt şi la Munchen au fost reținuți alți doi membri ai acestei grupări. Strânsa cooperare dintre poliția spaniolă şi cea franceză a dus, la 22 iunie 2001, în Spania, şi la arestarea lui Mansuri Meliani însuşi. Capitolul german al grupării Meliani a fost încheiat în martie 2003 în fața instanței superioare din Frankfurt/Main.

O acțiune spectaculoasă a GSPC a constat, în februarie 2003, în răpirea, în Sahara, a 32 de turişti, printre care s-au numărat şi 16 cetățeni germani. Obiectivul răpitorilor, o subgrupare a GSPC, a fost acela de a obține, prin şantaj, o răscumpărare în vederea achiziționării de armament şi a finanțării luptei împotriva guvernului algerian. O parte a ostaticilor a fost eliberată în mai, iar o alta în august 2003. Dacă GSPC a avut p|nă acum, mai mult sau mai puțin, contacte clare cu cercuri de imigranți din Europa, acum, în urma *subordonării* acestei grupări rețelei al-Qaida, acest pericol ar putea escalada.

P|nă acum, luptătorii GSPC, actualmente ai grupării rețelei al-Qaida din Magreb, au fost sprijiniți deseori de simpatizanți din Europa prin activități ilegale precum călăuzie, transfer de materiale şi achiziționarea unor acte false. Astfel, membrilor grupării le-a fost înlesnită deseori deplasarea în state europene. În baza unui permis asigurat de şedere în Europa, ampla majoritate a adepților GSPC s-a integrat în rețele active la nivelul întregii Europe în scopul sprijinirii logistice şi financiare a cadrelor islamiste active în Algeria şi în străinătate. În Germania nu există un nucleu al *actorilor* GSPC, aici lipsesc structuri clar delimitate. Adepții grupării sunt răspândiți, în proporții numerice diferite, în anumite landuri federale.

Având în vedere acutizarea situației de risc, Franța trebuie considerată, din motive istorice, drept țintă principală a teroriştilor. Franța a fost astfel desemnată ca o țintă de al-Qaida din Maghreb încă de la primul său comunicat. Ceea ce nu înseamnă că va fi vizată imediat. Cu atât mai mult cu c|t organizația poate de asemenea încredința misiuni vizând Franța rețelelor sale din Franța sau Europa.

Întrucât în vizorul Organizației al-Qaida pentru Maghrebul Islamic intră, în afară de Algeria, şi state moderate de orientare pro-occidentală, extrem de periclitat este şi Marocul. În ultimul timp, acolo se înmulțesc relatările referitoare la celule teroriste şi intervenții ale autorităților împotriva islamiştilor[2].

Acțiunile al-Qaida din Magreb în nordul Africii

În prezent, cel mai mare pericol îl reprezintă Algeria, unde militanții au fost călițiți în conflictele brutale care au urmat anulării de către armată a victoriei islamiştilor în alegerile din 1991; cel puțin 100.000 de persoane au fost ucise înainte să se stingă războiul civil. *Grupul Salafist pentru Predică şi Luptă*, a fost însă puternic zdruncinat de către forțele algeriene de securitate şi de pierderea luptătorilor, ca urmare a amnistiilor guvernamentale.

Grupul a declarat mult timp că este aliat cu organizația al-Qaida, însă în toamna anului 2006, a anunțat că a realizat o unificare oficială cu aceasta. La aniversarea atacurilor de la 11 septembrie împotriva SUA, adjunctul liderului al-Qaida, Ayman al-Zawahiri, a declarat că uniunea va fi *un ghimpe pentru SUA, cruciații francezi şi aliații acestora*. În

2 Cotidianul: *Die Welt* (Germania), sub titlul *Terorismul din Magreb amenință Europa*, semnat de Rolf Tophoven, în data de 13.04.2007.

ianuarie 2007, GSPC şi-a luat denumirea de Organizaţia al-Qaida din Maghrebul Islamic, reverberând ceea ce Abu Musab al-Zarqawi a denumit grupul său terorist din Irak.

Au existat zvonuri că *Grupul de Luptă Islamic Libanez*, un alt aliat al grupării al-Qaida, urmează să adere la uniune. Serviciile de informaţii occidentale însă susţin că această intenţie provoacă o ruptură între cei care doresc să lupte împotriva regimului lui Muammar Gaddafi şi exilaţii care se ascund în Pakistan şi care doresc să se alăture membrilor al-Qaida. Este aceasta doar o propagandă în scopul reînvierii spiritelor slăbite ale insurgenţilor nord-africani, sau deschiderea unui nou front al Jihadului global? Două atacuri cu bombă împotriva muncitorilor străini din Algeria sugerează că grupul a adoptat strategia organizaţiei al-Qaida de a ucide străinii.

Totuşi, o parte din modul de operare al reţelei al-Qaida este evident: cele 7 bombe aproape simultane împotriva forţelor de securitate din februarie 2007 şi aparenta folosire a atacatorilor cu bombă, în cursul săptămânii 9-15 aprilie 2007, o tactică rară în Algeria. Mulţi nord-africani s-au alăturat insurgenţilor din Irak; veteranii se întorc se pare pentru o susţine jihadul în propria ţară sau în Europa.

Susţinătorii Jihadului din ***Maroc*** par mai puţin pricepuţi dec|t cei din Algeria. În 2006, regele Muhammad a reorganizat o mare parte a aparatului de securitate după ce islamiştii s-au infiltrat în forţele de securitate ale ţării. În luna mai 2006, urma să înceapă procesul a 50 de persoane acuzate de tentativă de răsturnare a monarhiei. Separat, forţele de securitate au descoperit o reţea de militanţi care se presupune că plănuiau atacuri sinucigaşe asupra *vapoarelor străine, asupra unor hoteluri şi a sediilor poliţiei.* Potrivit ministrului de comunicaţii din Maroc, teroriştii nu par să aibă legături externe. *Se pare că este vorba despre un grup de amatori, deoarece explozibilii descoperiţi sunt simpli, fabricaţi cu ajutorul unor obiecte casnice*.

Dimensiunea activităţii al-Qaida din Maghreb este încă nesigură. Şi deşi ideologia sa privind lupta împotriva Occidentului este apreciată de unii, atacurile organizaţiei al-Qaida asupra ţintelor arabe civile - de exemplu, cele din Iordania, din 2005 - au provocat tensiuni locale răspândite. Vor avea acelaşi efect şi în Maghreb?[3]

Atentatul eşuat din 11 martie 2007, face parte dintr-un plan care urma să vizeze obiective turistice, precum şi unele centre comerciale şi administrative din Casablanca. Campania terorii era construită pe modelul atacurilor sinucigaşe din 16 mai 2003. Mai multe celule de ***islamişti salafişti*** urmau să acţioneze, dar o problemă de coordonare a dus la eşuarea proiectului. Această structură teroristă care nu a fost anihilată în întregime răm|ne în prezent o ameninţare pentru Maroc[4].

Contracararea al-Qaida din Magreb

Servicii de informaţii ale câtorva state maghrebiene şi Departamente occidentale de luptă împotriva terorismului întâmpină greutăţi în urmărirea elementelor al-Qaida desfăşurate intens în state ale Maghrebului Arab şi câteva state

3Publicaţia săptămânală: *The Economist*, Anglia, sub titlul *Întinderea organizaţiei al-Qaida*, în data de 13.04.2007.

4 Cotidianul: *Le Figaro* (Franţa), sub titlul *Aderarea tinerilor marocani la Jihad se politizează*, semnat de Thierry Oberle, din data de 23.03.2007. Publicaţia inserează un interviu cu *Mohammed Darif, politolog la Universitatea din Casablanca, unul dintre cei mai buni specialişti ai mişcărilor islamiste armate în Maghreb.*

africane, sub numele de ***al-Qaida Jihadului din Maghrebul Islamic***. Aceasta după ce s-a constatat că aceste elemente *recurg la înființarea de baze şi tabere ambulante pe care le folosesc câteva zile, apoi se deplasează în alte tabere*[5].

Experţi algerieni din cadrul Departamentului de luptă împotriva terorismului consideră că organizaţia al-Qaida şi-a schimbat modul de acţiune şi a constituit unităţi de sinucigaşi ai căror membri au fost recrutaţi din rândul tinerilor săraci din marile oraşe unde continuă să existe islamişti activi. Această schimbare a surprins autorităţile algeriene pentru care este greu să găsească un mijloc eficient de contracarare a acţiunilor acesteia[6].

Recrudescenţa fără precedent a actelor teroriste şi implantarea al-Qaida în Maghreb au precipitat deschiderea unui birou al FBI în regiune.

În acest sens, în aprilie 2008, directorul Biroului Federal de Investigaţii al SUA, Robert Mueller, a precizat că serviciul pe care-l conduce va deschide un oficiu în capitala Algeriei (Alger), pentru a face faţă *noilor ameninţări teroriste venite din Maghreb*.

În decursul ultimilor ani, capacităţile organizaţiei al-Qaida din Maghreb s-au dezvoltat neaşteptat de mult, a precizat Mueller în cadrul Congresului american, cu ocazia unor discuţii adiţionale pe tema bugetului FBI pentru anul 2009.

Suntem deosebit de îngrijoraţi că, în timp ce capacităţile teroriştilor au crescut, posibilitatea indivizilor care deţin două paşapoarte, spre exemplu algerian şi francez, de a se duce în Europa sau de a nu avea nevoie dec|t de un bilet de avion electronic pentru Aeroportul JFK sau pentru un alt aeroport din SUA, ar putea creşte la fel de mult.

Referitor la ţările maghrebiene preconizate a găzdui astfel de birouri regionale ale FBI, directorul Robert Mueller consideră că lucrătorii Biroului au dezvoltat o relaţie de lucru foarte bună cu omologii lor algerieni, dar şi cu cei marocani, lăsând să se înţeleagă că următorul oficiu regional al FBI în Maghreb ar putea fi găzduit de Maroc.

Consolidarea acestor relaţii constituie următoarea etapă pentru a face faţă noului fenomen, noilor ameninţări teroriste provenind din Maghreb[7].

Direcţia Generală de Siguranţă Naţională a revizuit ultimele detalii ale proiectului privind înfiinţarea unei noi instituţii menite să înlocuiască Serviciul Central al Poliţiei Judiciare (care a fost desfiinţat). Înfiinţarea acestei structuri se circumscrie strategiei de combatere a organizaţiei al-Qaida în Algeria, adoptată după valul de atentate teroriste comise în anul 2007. Între altele, s-a precizat că noua structură va fi condusă de cadre de poliţie cu competenţe ridicate în materie de securitate, majoritatea acestora fiind specializate în **lupta antiteroristă în timpul *deceniului negru***. Este de aşteptat ca, într-o primă etapă, noua structură antiteroristă să aibă cel puţin 200 de cadre şi ofiţeri de securitate de diferite grade. Competenţele

5 Publicaţia săptămânală: *al-Watan al-Arabi* (Franţa), în numărul1565, din data de 28.02-06.03.2007, pag.9.

6 Publica`ia săptămânal{: *al-Watan al-Arabi* (Fran`a), sub titlul *al-Qaida îşi strânge rândurile în ţările Magrebului*, în data de 19-25.12.2007, pag.8.

7 Cotidianul: *Liberte* (Algeria), sub titlul *FBI va deschide un oficiu, în capitala Algeriei*, în data de 02.04.2008.

acestei instanţe se extind, de asemenea, la lupta împotriva criminalităţii conexe susţinerii grupărilor teroriste, respectiv traficul de droguri, de armament şi de persoane[8].

Al-Qaida din Magreb în Maroc

Monarhia marocană, încarnată de tânărul Muhammad VI, este ultimul bastion în faţa islamismului radical. În timpul domniei tatălui său, Hassan II, Marocul a fost o ţară stabilă în faţa turbulenţelor care zguduiau ţările vecine din Africa de Nord. Dar de cinci ani, tensiunea este în creştere.

La 16 mai 2003, cinci atentate simultane au avut loc în Casablanca, provocând moartea a 24 de persoane. Cei 12 kamikaze au ales obiective foarte sensibile: sectorul turistic, de care depinde economia marocană, comunitatea evreiască şi Casa Spaniei. Atentatele purtau marca al-Qaida.

Din acel moment, Marocul se află într-o stare permanentă de alertă. Poliţia a anihilat peste 50 de celule islamiste, unele dintre ele având legături cu reţeaua lui Usama bin Lad'n şi a reţinut peste 3.000 de suspecţi.

La sfârşitul lunii martie 2007, 24 de presupuşi islamişti au fost arestaţi sub acuzarea că ar fi pregătit o serie de atentate împotriva industriei turistice.

Cu o rată de analfabetism de 50%, cea mai mare partea populaţiei trăieşte în sărăcie. Islamismul radical găseşte aici teren propice, în suburbiile mizere ale oraşelor marocane. Incompetenţa elitei marocane, corupţia şi frustrarea faţă de conflictul din Orientul Apropiat contribuie la înrolarea multor tineri la Jihad.

Având o bază solidă în Maroc, al-Qaida poate ameninţa mai de aproape Europa. Iar în prima linie se află Spania. Enclavele spaniole Ceuta şi Melilla sunt obiective declarate ale jihadiştilor, care au promis *eliberarea Andaluziei*[9].

În lumina atacurilor sinucigaşe de la 11 martie şi posibilitatea unor atacuri în Maroc, este interesant să privim istoria recentă a terorismului islamist din această ţară.

Cum a ajuns Marocul în această fază?

- 1994 - Primul atac terorist din Maroc la hotelul Asni din Marrakesh.
- 2002 - Arestarea unui grup de terorişti al-Qaida, printre care zeci de marocani şi 3 saudiţi, antrenaţi în tabăra Faruk din Afganistan. Aceştia plănuiau să atace navele britanice şi americane din str|mtoarea Gibraltar, cu explozive Zodiac.
- 16 mai 2003 - 5 atacuri sinucigaşe simultane în Casablanca. Autorii: marocani din zona Sidi Mumen din Casablanca şi probabil unul din Emirate şi un saudit.
- 11 martie 2004 - Atacurile de la Madrid, executate în mare parte de marocani.
- Septembrie 2006 - o grupare misterioasă, Ansar al-Mahdi, suspectată că plănuieşte atacuri la scară largă, a fost distrusă.
- 2006-2007 - distrugerea unor celule care trimiteau combatanţi în Irak şi Afganistan.

8 Publica`ia: *Maghreb Confidentiel* (Fran`a) publica`ie electronic{, sub titlul *Strategia algeriană de securitate pentru înfruntarea al-Qaida aproape gata*, în data de 07-13.04.2008.

9Postul de televiziune: *EuroNews* (Anglia), în emisiunea *Maroc, veriga slab{ a Magrebului }n fa`a al-Qaida*, din data de 13 aprilie 2007, ora: 09:30.

Unul dintre principalele motive ale creşterii Islamului radical: relaţiile str|nse dintre Maroc şi Arabia Saudită.

Consecinţe:

- mulţime de predicatorii saudiţi s-au remarcat în Maroc.
- Zeci de marocani au plecat la studii în Riyad sau Jaddah.

La întoarcere, unii dintre ei au devenit predicatori radicali şi au contribuit la creşterea fundamentalismului în Maroc[10].

Guvernul marocan s-a remarcat prin ajutorul deosebit acordat în războiul împotriva terorii. Regele Muhammad VI i-a condamnat fără echivoc pe cei care susţin sau pun în aplicare acte de terorism şi a făcut eforturi pentru a menţine cu fermitate Rabatul de partea Statelor Unite, împotriva extremiştilor. Marocul este parte la 10 din cele 12 convenţii şi protocoale internaţionale privind combaterea terorismului. Pe plan intern, politica de vigilenţă a Guvernului marocan împotriva activităţilor teroriste şi lipsa de toleranţă faţă de autorii actelor teroriste nu s-a modificat pe parcursul anului 2002. Pentru a lupta mai eficient împotriva terorismului, Guvernul a început să elaboreze acte legislative noi şi mai pragmatice în sectorul financiar şi cel al organelor de poliţie. Mai mult, autorităţile marocane au reţinut în 2002 mai multe persoane suspectate de apartenenţă la o celulă al-Qaida. Autorităţile marocane susţin că respectivele persoane – saudiţi şi marocani – au fost implicare într-un complot care urmărea să submineze interesele maritime occidentale în Strâmtoarea Gibraltar. Guvernul marocan a deschis procese împotriva persoanelor suspectate de terorism.

Al-Qaida din Magreb în Tunisia

Grupările teroriste din Africa de Nord, din Tunisia p|nă în Mauritania, se înarmează. Diferite legături ale acestora duc spre Europa. Majoritatea celor 21 de atentatori condamnaţi pentru tentativa de comitere de atentate teroriste, în urmă cu patru ani, asupra unor trenuri din Madrid, proveneau din Africa de Nord.

În Tunisia au fost condamnaţi aproape simultan cu descoperirea complotului din Maroc peste 30 de islamişti. Aceştia au fost condamnaţi după ce, la sfârşitul anului 2006, în apropiere de Tunis, au avut loc ciocniri între o grupare apropiată al-Qaida şi forţele de securitate. În urma acestor altercaţii şi-au pierdut atunci viaţa conducătorul grupului, un tunisian cu experienţă în Afganistan, precum şi nucleul dur al acesteia, format din şase activişti, printre care s-a numărat şi un cetăţean din Mauritania. Grupul venise în Tunisia din Algeria.

Curtea de apel din Tunis a confirmat acum condamnarea la moarte a unui islamist. Un altul, condamnat iniţial la moarte, precum şi alţi şase acuzaţi au fost condamnaţi al închisoare pe viaţă. Împotriva celorlalţi acuzaţi au fost pronunţate sentinţe de privare de libertate de p|nă la 30 de ani. Preşedintele Tunisiei, Zine al-Abidin bin Ali, se angajase în luna noiembrie să nu mai aprobe nici o condamnare la moarte. Şi autorităţile din Mauritania luptă împotriva terorismului. În prezent se află în faţa instanţei şapte persoane, pentru comiterea unui atentat asupra ambasadei

10 http://counterterrorismblog.org; Olivier Guitta, sub titlul *Terorismul recent din Maroc*.

israeliene[11].

Guvernul tunisian a susţinut Coaliţia internaţională împotriva terorismului şi a răspuns solicitărilor de asistenţă ale Guvernului Statelor Unite pentru blocarea activelor financiare ale extremiştilor şi pentru furnizarea de informaţii despre aceştia. Statele Unite au blocat activele Grupului Combatant Tunisian în baza Hotărârii de Guvern 13224; în acelaşi timp Franţa a propus includerea acestuia pe lista actualizată întocmită în baza Rezoluţiei 1267 a Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite. Preşedintele tunisian Zin al-Abidin bin Ali a condamnat vehement activităţile teroriste şi a reiterat hotărârea ţării sale de a lupta împotriva violenţei şi extremismului. La ora actuală, Tunisia este parte cu drepturi depline la 11 dintre cele 12 convenţii ale Naţiunilor Unite privind combaterea terorismului; mai trebuie să devină parte la Convenţia cu privire la protecţia fizică a materialelor nucleare din octombrie 1979. Atitudinea activă a Guvernului tunisian împotriva terorismului a fost întărită în urma atentatului cu bombă din 2002 împotriva sinagogii al-Ghriba situată pe insula tunisiană Djerba, care a făcut peste 20 de victime. În urma acestui atentat, Guvernul tunisian a continuat să folosească resurse judiciare, organe de poliţie şi efective militare împotriva persoanelor suspectate de terorism. Autorităţile tunisiene au reţinut o persoană în legătură cu acest atentat; procesul încă nu a început. La începutul anului 2002, autorităţile tunisiene au condamnat 34 de persoane – 31 în absenţă – pentru apartenenţă la al-Jamaa ual Sunnah, o organizaţie teroristă ce are legături cu al-Qaida din Magreb. Guvernul susţine că autorii erau implicaţi în recrutarea de tunisieni stabiliţi în Europa pentru a lupta în Cecenia, Bosnia şi Afghanistan.

Guvernul tunisian a continuat de asemenea să joace un rol important în eforturile de contracarare a ameninţărilor din regiune.

După semnarea în 2001 a unei convenţii cu Guvernul algerian pentru întărirea securităţii la graniţă, Tunisia a continuat să contracareze posibilele incursiuni peste graniţă ale militanţilor islamişti din Algeria. Tunisia este parte la 10 din cele 12 convenţii şi protocoale internaţionale privind combaterea terorismului.

al-Qaida din Magreb în Libia

Libienii ocupă multe poziţii importante în cadrul mişcării al-Qaida din Afganistan şi Pakistan, reprezentând astfel cel mai mare număr de luptători străini în Irak.

Deşi guvernul libian este precaut în ceea ce priveşte orice ameninţare din partea libienilor care luptă în Afganistan, o ameninţare mai mare pentru Libia ar putea fi reprezentată de tinerii radicali locali şi de repatriaţii din Irak.

Există indicii conform cărora utilizarea tacticilor teroriste sinucigaşe ar putea fi luată în considerare în Libia şi că mai degrabă ţintele occidentale, dec|t cele din cadrul regimului, ar putea fi de un mare interes pentru noua generaţie de tineri jihadişti.

Moartea lui Abu Laith al-Libi, la data de 20.01.2008, a subliniat încă o dată rolul jihadiştilor libieni, una dintre cele mai dinamice componente naţionale active din cadrul jihadismului pan-islamic. Moartea lui Abu Laith este cea mai recentă dintr-o serie de

11 Cotidianul: *Suddeutsche Zeitung* (Germania), sub titlul *Africa de Nord, filială a terorismului practicat de al-Qaida*, semant de Rudolph Chimelli, în data de 25.02.2008.

incidente care i-au adus în atenţie pe militanţii libieni, în special înregistrarea audio, din luna noiembrie 2007, a grupării al-Qaida, în care se preciza că Grupul Libian pentru Luptă Islamică (Jamaa al-Islamiyya al-Muqatila fi Al-Libya: LIFG) i s-a alăturat. Acest anunţ a apărut ulterior descoperirii unor documente jihadiste care sugerau că libienii furnizează un număr mare de luptători străini în Irak. Între timp, mai multe incidente care au avut loc în Libia, în anul 2007, indică faptul că insurgenţa internă se află în curs de dezvoltare.

Aceste acţiuni arată că există un număr mare de jihadişti libieni, dar şi comandanţi şi ideologi libieni al-Qaida.

Deşi militanţii libieni mai în vârstă sunt fie marginalizaţi, fie înlăturaţi, apariţia unei generaţii mai tinere de jihadişti libieni sugerează că devine tot mai posibilă derularea de atacuri în Libia. În timp ce liderul libian, bine protejat, Muammar Ghadaffi răm|ne în afara riscului unui astfel de atac, ţintele occidentale vulnerabile s-ar putea dovedi ţinte mai uşor de atins şi, prin urmare, ar fi ţinte mai probabile pentru tinerii militanţi.

Originea mişcării militante

Într-o declaraţie a ramurii media a grupării al-Qaida, as-Sahab, din data de 03.11.2007, liderul numărul 2, Ayman al-Zawahiri, a avertizat: *Fraţii intensifică lupta împotriva inamicilor Islamului, Ghadaffi şi stăpânii acestuia, cruciaţii de la Washington*. În înregistrarea de 28 de minute, apare şi Abu Laith al-Libi, un important comandant al-Qaida, care a acţionat anterior în Afganistan şi Pakistan. Prezentat drept *emirul LIFG*, Abu Laith declară: *Ne-am alăturat al-Qaida în calitate de soldaţi loiali*. Acesta a criticat regimul libian, pentru reprimarea islamismului şi politicile sale tot mai pro-occidentale.

Această includere aparentă a LIFG în gruparea al-Qaida contrazice tradiţia de independenţă a islamismului libian şi concentrarea asupra înlăturării lui Ghadaffi, care a luptat împotriva islamiştilor începând cu lovitura de stat din 1969. Deşi Regele Idris înlăturat de la putere îi simpatiza într-un fel pe Fraţii Musulmani, oferindu-le adăpost membrilor acestei grupări în perioada în care erau persecutaţi în statul vecin Egipt, Ghadaffi considera ideologia acestora drept o ameninţare la adresa propriului său *jamahiriya* (stat al maselor revoluţionare). Islamiştii au reacţionat la acţiunile de suprimare în perioada anilor '70, prin lansarea unei campanii de asasinare nereuşită la adresa regimului lui Ghadaffi, în perioada anilor '80[12].

Din cauza presiunilor din 1983 şi 1986, militanţii libieni au început să stabilească legături cu jihadul din Afganistan. În momentul în care liderul islamist libian Auatha al-Zuwawi a fost arestat în Benghazi, în anul 1989, militanţii au început să plece în număr mare către Pakistan şi Afganistan. *Aici s-au format LIFG* şi alte câteva grupări mai mici.

Grupurile libiene şi-au dezvoltat, în această perioadă, un sistem logistic şi de instruire extrem de sofisticat. Libienii au obţinut un rol important într-o serie de tabere de instruire din ***Afganistan***, ca rezultat al sprijinului lor pentru aliaţii afgani. În anul 1992, existau aproximativ 800 de luptători străini în Afganistan, conform fostului membru LIFG din cadrul consiliului shura, Numan bin Uthman (scris şi Noman

12 Publicaţia lunară: *Jane's Intelligence Review* (Anglia), sub titlul *O nouă generaţie de jihadişti libieni*, semnat de Michael Knights, în numărul din aprilie 2008.

Benotman). Libienii erau, de asemenea, prezenți în Bosnia-Herțegovina, iar Marea Britanie şi statele europene serveau drept baze de strângere de fonduri.

Sudanul a devenit următoarea bază operațională ocupându-se de numărul mare de depozite de armament şi celule active din Libia. Un luptător libian numit Abu Abdullah al-Sadiq a condus la dezvoltarea unei rețele de sute de simpatizanți în Libia. Numan bin Uthman a afirmat, în cadrul interviului din anul 2005, că se pregăteau o serie de operațiuni *dramatice şi decisive de securizare a anumitor locații şi instituții în mod simultan*, care vor conduce la *înlăturarea regimului*.

Guvernul libian a început să admită existența indiciilor unei amenințări serioase din partea militanților, în perioada 1993-1995, şi a început să îi captureze pe presupuşii militanți şi clerici. În luna mai 1995, regimul a descoperit informații despre rețeaua LIFG în momentul în care o celulă a derulat o acțiune militară neautorizată pentru a-şi salva unul dintre membri, conform lui Uthman. Fiind descoperită, gruparea şi-a declarat oficial existența în luna octombrie 1995. Dorind să realizeze o revoltă generală, gruparea a avut cel puțin încercări nereuşite de asasinare a lui Ghadaffi.

Veteranii libieni din Afganistan au derulat operațiuni insurgente periodice la adresa forțelor guvernamentale din regiunea Cyrenaica din nord-estul Libiei. În aceste campanii de gherilă, forțele guvernamentale au apelat la atacuri aeriene şi de artilerie asupra zonelor semi-urbane din Benghazi şi Darnah, c|t şi asupra forturilor rurale de pe dealurile Jabal al-Akdar.

Eşecul îndelung plănuitei revolte, combinat cu pierderea în anul 1995 a bazei sudaneze din cauza presiunii libiene asupra oraşului Khartoum şi lipsa unei colaborări cu jihadiştii din Algeria, *i-a lăsat pe militanții libieni fără adăposturi în Maghreb*. Drept consecință, comunitatea militantă libiană *s-a răspândit în* ***Europa, Orientul Mijlociu şi Afganistan***. În anul 2000, conducerea LIFG a adoptat un moratoriu de trei ani în ceea ce priveşte atacurile la adresa regimului lui Ghadaffi şi a încercat să ajungă la un acord cu Tripoli în privința detenției a sute de islamişti libieni.

Generația din ***Irak***

Libia produce o nouă generație de tineri luptători care trec printr-o experiență a jihadului radical diferită de cea a predecesorilor lor. La data de 19 decembrie 2007, *Centrul pentru Combaterea Terorismului de la West Point* a obținut aproximativ 700 de documente ale unor cetățeni străini care au intrat în Irak, în perioada august 2006 - august 2007. Documentele au fost descoperite într-o casă conspirativă din Sinjar, situat în nordul Irakului, în luna septembrie 2007. Documentele descoperite în Sinjar reflectă operațiuni de infiltrare pe o perioadă de un an, prin trei rute principale folosite de jihadişti pentru a pătrunde în Irak. Cei 137 de libieni reprezentau 18,8% din total, un procentaj mai mare de 4% sau mai puțin c|t se atribuie libienilor, şi al doilea număr după arabii saudiți.

Trei caracteristici reies din documentele referitoare la aceşti cetățeni libieni. *Prima*, cei mai mulți din voluntarii libieni provin din regiunea de nord-est, regiunea de coastă Cyrenaica, în special Darnah (60,2%) şi Benghazi (23,9%). Aceste oraşe au o puternică legătură cu mişcarea militantă anti-regim, începând din anii '70. Din punct de vedere statistic, Darnah este oraşul de origine al majorității luptătorilor străini menționați în documentele din Sinjar, mai mult dec|t Riyadh, din Arabia Saudită. Benghazi este al patrulea după Mecca.

Există atât motive religioase, c|t şi tribale pentru a explica mişcarea militantă din regiunea Cyrenaica. Nord-estul Libiei este considerat o regiune preponderent conservatoare şi o bază pentru activitatea Fraţilor Musulmani din Egipt.

O a doua caracteristică semnificativă a exemplului din Sinjar este rata de vârstă a jihadiştilor. Puţin peste 78% din libienii care şi-au menţionat vârsta erau născuţi între 1980 şi 1989 (de la 18 la 28 de ani). Majoritatea jihadiştilor libieni din Irak aveau vârste cuprinse între 23 şi 25 de ani, în principal studenţi din colegii academice sau tehnice, cu ceva pregătire militară dobândită în cadrul serviciului militar obligatoriu. Conform documentelor, recruţii libieni par să fi intrat în legătură cu recrutori din cadrul moscheilor, individual şi nu ca grup, posibil datorită măsurilor drastice de securitate din Libia. Majoritatea voluntarilor (84,2%) au ocolit prin Cairo, după care au mers la Damasc, înainte de a se întâlni cu intermediarii care să îi îndrume către Irak.

Recruţii libieni se remarcă prin resursele lor financiare limitate, majoritatea luptătorilor ajungând în Siria cu aproximativ 100 de dolari (cam jumătate din salariul lunar mediu din Libia) pentru a-şi demonstra capacitatea de autofinanţare faţă de oficialii care se ocupă cu imigraţia şi pentru a-şi finanţa mai departe evoluţia. Mulţi nu aveau nici o resursă financiară şi trebuiau finanţaţi din intermediari.

O ultimă caracteristică importantă a jihadiştilor libieni este dorinţa lor de implicare în operaţiunile sinucigaşe. Documentele din Sinjar arată că 85,2% din recruţi se consideră *istishhadi* (*căutători de martiriu*). Doar marocanii (cu 91,7%) reprezentau un număr mai mare dec|t libienii în ceea ce priveşte dorinţa de a deveni atacatori sinucigaşi.

Indicii ai ameninţării

Libienii sunt, cu siguranţă, foarte activi în cadrul jihadismului internaţional, în special în aşa-numitul *Jihad defensiv împotriva forţelor străine din Irak şi Afganistan*. Cu toate acestea, regimul lui Ghadaffi este mult mai preocupat de faptul că astfel de tendinţe ar putea prevesti un atac la adresa guvernului din Libia. Administraţia şi-a instruit deja oficialii din domeniul securităţii pentru a recomanda companiilor occidentale din Libia să coopereze cu furnizorii locali de securitate şi să admită faptul că un atac terorist este posibil în viitorul apropiat.

Conform surselor apropiate oficialilor libieni din domeniul securităţii care au discutat cu publicaţia *Jane's*, conducerea de la Tripoli a ridicat această ameninţare islamistă p|nă a ajuns din nou la acelaşi nivel cu principala temere a regimului: aceea a unei lovituri de stat.

Unul din motivele acestei evaluări, care se află în contrast puternic cu părerea comună a expatriaţilor occidentali conform căreia este puţin posibil să aibă loc un atac, este reprezentat de o serie de indicii provenite din partea celei de-a doua generaţii de jihadişti libieni din interiorul al-Qaida. Este plauzibil faptul că jihadiştii influenţi ar putea reprezenta un mijloc de furnizare de resurse pentru atacurile din propriile lor state.

Concluzie

În ciuda încercărilor de a amplifica eforturile de combatere a terorismului după 11 septembrie 2001, persistă încă o serie de condiţii care fac ca multe din ţările

africane să fie preferate ca baze de către teroriști. Printre aceste condiții se numără resursele financiare şi tehnice precare, existența unor zone de instabilitate şi violență prelungită, corupția, sisteme de reglementări juridice şi financiare slabe precum şi granițe permeabile şi zone de coastă nereglementate ce facilitează mişcarea persoanelor şi a bunurilor ilicite.

PARADIGMELE SECURITĂȚII EUROPENE. IMPLICAȚII ŞI DETERMINĂRI ÎNTRE SECURITATE GLOBALĂ ŞI SECURITATE REGIONALĂ CA EFECTE ALE GLOBALIZĂRII

Gabriela MORARIU*

The security concept, global, regional or national, a very complex and vexed question, it was often explained based on it's military constituent, the most important security contributor being represented by the armed forces. In a period of which main characteristic is represented by globalization – a multiple-caused process which results in the fact that events taking place in one part of the world have worldwide repercussions upon phenomena and societies – the security environment gets new non-military dimensions, respective: political, economic, social and ecological dimension. In the beginning of the XXI century, the globalization is a major factor in national and regional security ensuring.

Secole la rând *„securitatea"* a reprezentat principala preocupare a entităților politice, fie că vorbim de imperii, regate sau state-națiune. Conceptul de securitate a cunoscut de-a lungul timpului modificări vizibile, conturate mai ales în raport de schimbările care au loc pe plan internațional, dar şi de modalitățile de transpunere a acestuia în cotidian, abordările asupra sa fiind pe cale de a se constitui într-un construct teoretic tot mai bine închegat şi individualizat. Cu alte cuvinte, se naşte şi se dezvoltă parcurgând drumul de la o simplă noțiune, cum a apărut ea spre mijlocul secolului al XX-lea, la o veritabilă teorie, cu o structură tot mai complexă – teoria securității naționale. În ultimii ani, trei factori au transformat substanțial analiza şi practica securității naționale: este vorba de declinul suveranității naționale, creşterea fără precedent a densității de interacțiune la nivel transnațional şi explozia conflictuală a scenei internaționale, susținută de dinamica identitară. Pe de altă parte, agenda de securitate națională se extinde vizibil, incluzând o multitudine de amenințări, de la cele ecologice până la cele de ordin cultural. Interdependența crescândă dintre state şi globalizarea sunt fenomene care influențează atât modul de conceptualizare a securității cât şi politica de securitate, ca ansamblu de măsuri practice pentru realizarea securității.

Problematica securității naționale atinge cele mai diverse aspecte ale dezvoltării sociale sau umane. Într-un mod sau altul, se conectează nu numai cu sfera militară, dar şi cu politica externă, cu domeniul economic, problemele democrației, drepturile omului etc. În analizarea contextului securității apar concepte noi precum: securitate alimentară, securitate energetică, securitate a resurselor. Securitatea națională a unei țări depinde de două grupuri de factori - interni şi externi, al căror echilibru dinamic formează conținutul esențial al oricărei politici de securitate. Pe plan intern, în general, securitatea, respectiv politicile de securitate, sunt determinate de factori cum ar fi puterea națională, procesele politice sau nivelul dezvoltării economice, în timp ce în plan extern, în condițiile globalizării o actualitate majoră capătă problema identificării unor noi soluții de asigurare a securității naționale.

* **Consilier juridic, Direcția legislație şi asistență juridică**

Cu alte cuvinte, procesul de globalizare sporeşte enorm rolul factorilor externi, fapt care determină statele să adere la organizaţii regionale şi internaţionale cu vocaţie în domeniul asigurării securităţii globale şi, implicit, a celei naţionale.

În pofida multiplelor utilizări, conceptul de securitate rămâne totuşi vag, fiind folosit deseori ca şi context sau justificare pentru acţiunile politice sau strategice. Ce înseamnă securitatea naţională? În perioada războiului rece şi de promovare a bipolarismului, securitatea a fost considerată un derivat al problematicii puterii. Conceptualizarea ideii de securitate a cunoscut o profundă transformare, mai ales în perioada de după 1989, când noţiunea „tradiţională" a demonstrat că o concepţie redusă la capabilitate militară nu poate explica multitudinea de factori ce influenţează securitatea. Superputerile au fost înlocuite cu puteri specializate pe domenii stricte, iar prezervarea securităţii naţionale nu se mai realizează strict prin instrumente şi mijloace militare. Drept urmare, se poate constata că însuşi conceptul de securitate parcurge un proces de transformare, fiind orientat din ce în ce mai mult spre aspecte economice, politice şi de mediu.

Etimologic, termenul de „securitate" provine din limba latină, unde *securitas/securitatis* înseamnă „faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere şi de linişte pe care îl dă cuiva absenţa oricărui pericol"[1]. În Oxford English Dictionary, noţiunea de „securitate" este definită ca fiind „condiţia de a fi protejat sau de a nu fi expus unui pericol, sentimentul de siguranţă sau de eliberare în absenţa pericolului". Pe cale de consecinţă, securitatea – privită în mod general - înseamnă a te afla la adăpost de orice pericol, având în acelaşi timp un sentiment de linişte şi de încredere, generat de lipsa oricărui pericol. Astfel, se pot deosebi două tipuri de securitate şi anume: absenţa ipotetică a pericolului pentru individ, stat sau societate şi reala apărare a acestora de pericole, capacitatea de a face faţă eventualelor ameninţări. Într-o accepţiune diferită, potrivit unui studiu ONU, „există securitate atunci când statele estimează că pericolul de a suferi un atac militar, presiuni politice sau constrângeri economice este nul şi că ele pot, prin urmare, să-şi urmeze liber dezvoltarea"[2]. Definirea conceptului de „securitate" este destul de dificilă, nu din cauza interconectării sale la cele mai multe domenii ale vieţii sociale, cât mai ales, din considerentul că acesta este susceptibil de a avea o conotaţie ideologică. În esenţă însă, în rândul specialiştilor există un anumit consens, potrivit căruia „securitatea" se circumscrie asigurării integrităţii teritoriale şi bunăstării materiale, care îmbracă două aspecte: primul se referă la natura fizică a securităţii şi al doilea la supravieţuirea pe termen mediu şi lung a actorului, respectiv capacitatea acestuia de a supravieţui ca atare în sistemul internaţional. În relaţiile internaţionale nu există o singură definiţie a securităţii naţionale. Ea este influenţată în funcţie de timp (când este enunţată), resurse (cu ce vom duce la îndeplinire politica respectivă), doctrină (e o politică bazată pe principiile liberalismului, ale cooperării, pe cele conservatoare ale realismului, sau pe cele ale conflictului între clase, specifice neo-marxismului), context geopolitic etc. În procesul de definire a conceptului de securitate mai există

1 *Dicţionarul Explicativ al Limbii Române*. Academia română. Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan", Bucureşti: Ed. II, „Univers enciclopedic", 1996.

2 *Conceptions de la sécurité*, „Désarmament", nr. 14, Nations Unies, New York, 1986, p. 52.

două aspecte esenţiale, şi anume: *securitate pentru cine şi contra cui?* Securitatea se asociază fie cu un individ, fie cu o colectivitate, definită, la rândul ei, de o serie de caracteristici, printre care cea mai importantă este apartenența la un teritoriu strict delimitat, desemnat de locuință, localitate, regiune, țară, grup de state, membre ale unei uniuni formale sau situate într-o regiune geograficã subcontinentală ori continentală şi, în cele din urmă, pe glob.

Securitatea este unul dintre acele concepte care capătă un conţinut diferit în fiecare epocă istorică. Astfel, în epoca modernă, securitatea era legată nemijlocit de existența statului național, de unde şi expresia „securitate națională“. În mod tradițional, conceptul era redus la preocuparea apărării militare a teritoriului național împotriva unui atac din afară. Treptat, el s-a îmbogățit cu factorii care vizează interesele vitale ale națiunii şi statului, fie ele economice, culturale sau de altă natură.
În perioada războiului rece, în țările din Europa Centrală şi de Est, securitatea a fost percepută într-o manieră diferită de sensul occidental al termenului. Diferența rezulta din alegerea segmentelor societale asupra cărora îşi focalizau atenția politicienii, analiştii, sau cercetătorii. Invocând caracterul imperativ al principiului neamestecului în treburile interne ale statelor, în statele fostului lagărului socialist se promovau dezbateri şi acțiuni în domeniul securității doar dacă acestea aveau ca subiect exclusiv relațiile interstatale ori la nivel suprastatal. Tot ceea ce se referea la securitate internă, mai ales securitatea propriilor cetățeni, constituia un subiect interzis. Astfel, conceptele de securitate şi securitate națională au cunoscut o varietate largă de definiții. Până de curând, conceptul era monopolizat aproape în totalitate de disciplina relațiilor internaționale, specialiştii din domeniu folosind această noțiune într-un sens identic cu cel dat de politicieni, aproape sinonim cu puterea militară. Cu alte cuvinte, puterea militară sporită sau balanța militară favorabilă ar trebui să asigure starea de securitate. Una dintre cele mai complexe definiții, elaborată de Michael N.Loow, spune că securitatea națională cuprinde politica de apărare tradițională a unei națiuni precum şi acțiunile nemilitare ale unui stat, cu scopul de a asigura supraviețuirea întregii sale capacități ca entitate politică în vederea exercitării influenței şi îndeplinirii obiectivelor sale interne şi internaționale. Această definiție a fost mai apoi reluată şi dezvoltată de către Barry Buzan, considerat unul dintre cei mai renumiți specialişti în domeniul studiilor de securitate. Buzan a adus unele lămuriri în plus la această definiție, demonstrând că securitatea națională este în primul rând o problemă de natură politică, strategia de securitate fiind impusă de puterea politică, dar şi că această noțiune se bazează pe cinci componente principale: există o latură politică, una militară, alta economică, una socială şi în cele din urmă, dar nu ultima, componenta mediului ambiant. Odată cu prăbuşirea imperiului sovietic, s-a schimbat radical conținutul ideii de securitate, confruntarea politico-militară Est-Vest şi-a pierdut virulența ideologică, iar pe arena internațională s-a instalat ca tip de conflict dominant în lupta pentru supremație mondială competiția economico-tehnologică. La ordinea zilei nu mai sunt alianțe militare şi „goana“ după baze strategice, ci formarea unor blocuri economice, comunități integrate şi zone regionale ale comerțului liber.Mai mult, aşa cum se arată în toate documentele privind politica de securitate, adoptate de organismele europene şi euro-atlantice după 1990, „*securitatea este mai mult decât simpla prevenire a războiului, deoarece se bazează şi pe aspecte*

economice, ecologice, demografice, tehnologice şi alte aspecte ale interacţiunii sociale şi internaţionale"[3]. În ultima perioadă, s-a acordat o atenţie deosebită şi laturii cultural-religioase a conceptului de securitate. Pornind de la caracterul etnic-religios al războiului din fosta Iugoslavie, Samuel Huntington susţine că războaiele dintre regi au devenit, în secolele XVIII şi XIX, războaie între state, apoi războaie între ideologii, iar acum „*următorul război mondial, dacă va fi unul, va fi un război între civilizaţii*"[4].

O arhitectură mondială bazată pe valorile pluralismului, democraţiei, drepturilor omului şi domnia legii, reprezintă o încercare de a renunţa la un model de acţiune fondat pe dominaţie şi violenţă, înlocuindu-l cu unul ce are la bază toleranţa, cooperarea şi interdependenţa. Tendinţele contemporane ale conceptului de securitate relevă o nouă dimensiune, cea de *securitate democratică*, care să corespundă noii realităţi politice. Conceptul de securitate democratică este unul integrator, care subliniază legăturile existente între nevoia de a crea un *spaţiu european de securitate* în sine şi imperativul de a consolida întregul set de valori democratice pe care se sprijină procesul de integrare europeană: pluralismul politic, statul de drept şi respectarea drepturilor omului.

Din analiza definiţiilor date în decursul timpului securităţii naţionale se poate deduce o diversitate de moduri de înţelegere a acestui concept[5]: „s*ecuritatea, în sens obiectiv, înseamnă lipsa ameninţărilor la adresa valorilor,iar în sens subiectiv absenţa temerii că aceste valori vor fi atacate*" (Arnold Wolfers); „*O naţiune are securitatea asigurată când nu trebuie să-şi sacrifice interesele sale legitime pentru a evita războiul şi este în stare, dacă este provocată, să le apere prin război*" (Walter Lippmann); „*Securitatea, este abilitatea unei naţiuni de a-şi proteja valorile interne de ameninţări externe*" (Enciclopedia internaţională a ştiinţelor sociale); „*Securitatea naţională este acea parte a politicii guvernamentale care are ca obiect crearea de condiţii naţionale şi internaţionale favorabile protejării sau promovării valorilor naţionale vitale împotriva adversarilor existenţi şi potenţiali*" (Traeger şi Simonie); „*Securitatea naţională cuprinde politica de apărare tradiţională a unei naţiuni, precum şi acţiunile nemilitare ale unui stat pentru a asigura supravieţuirea întregii sale capacităţi, ca entitate politică, în vederea exercitării influenţei şi îndeplinirii obiectivelor sale interne şi internaţionale"*(Michael N. Loow).

Toate definiţiile au în comun faptul că securitatea naţională are drept scop apărarea şi promovarea unor interese şi valori, sens în care se impune creearea de condiţii interne şi externe favorabile pentru a putea reduce la minimum riscurile, pericolele şi ameninţările la adresa lor. Dacă ar fi să privim dintr-un punct de vedere diferit se poate afirma că *„securitatea naţională, exprimând un caracter multiplu (de stare a sistemului social naţional, de proces social complex etc.), reprezintă gradul de*

3 Nicole Gnesotto (ed.), *War and Peace: European Conflict Prevention,* Institute for Security Studies of WEU 1993, p. 7.

4 *Huntington, Samuel P., Ciocnirea civilizaţiilor şi refacerea ordinii mondiale,* Editura Antet, 1997, p. 36.

5 *Corelaţia dintre sistemul de securitate naţională şi mediul geopolitic şi geostrategic,* Colecţia *„Studii de Securitate",* Institutul pentru Studii Politice de Apărare şi Istorie Militară, Bucureşti, nr. 10, 30 martie 1998.

satisfacere a intereselor naţionale fundamentale ale unei ţări, precum şi ansamblul de măsuri luate în conformitate cu o concepţie unitară, pentru promovarea intereselor respective şi apărarea lor împotriva agresiunilor, pericolelor, ameninţărilor şi riscurilor de orice natură"[6].

Din termenul securitate au derivat o serie de noţiuni sau categorii cum sunt: *politici, strategii, concepţii, sisteme, structuri, instituţii, doctrine, teorii, planuri etc. „de securitate*". Aceste noţiuni sau categorii vizează, din perspectiva relaţiei internaţional-naţional, două domenii mari: *securitatea internaţională şi securitatea naţională.* Securitatea internaţională nu înseamnă doar însumarea „*securităţilor naţionale*", ci reprezintă un concept în sine, care se referă la asigurarea securităţii sistemului ca atare, în ansamblul său. Securitatea internaţională – *cu componentele sale, mondială, continentală, zonală, regională şi subregională etc.* – reprezintă o relaţie de echilibru şi de asigurare a păcii în cadrul comunităţii internaţionale[7]. De asemenea, tot din termenul de securitate au mai derivat şi alte noţiuni des utilizate în literatura de specialitate, precum cel de „*securitate colectivă*", prin care se înţelege că un atac asupra unui stat este considerat ca un atac asupra tuturor, comun, care pleacă de la premisa că securitatea unei entităţi, depinzând de a altora, trebuie asigurată de aşa manieră încât să nu o diminueze pe a altora. De menţionat că în ultima perioadă se face vorbire des despre securitate „cooperativă" sau „de cooperare", înţeleasă ca un efort comun de prevenire a condiţiilor izbucnirii unui conflict militar.

Amplificarea în ultimii ani a riscurilor şi ameninţărilor non-militare la adresa securităţii naţionale nu face decât să reconfirme importanţa securităţii ca principală preocupare a unui stat. Prosperitatea devine un obiectiv major al statului odată cu consacrarea capitalismului ca fiind modul de producţie cel mai eficient în special datorită diferitelor revoluţii tehnico-ştiinţifice. La nivelul lumii occidentale, mase largi de oameni încep să se bucure de de un standard de viaţă cât mai ridicat. Internaţionalizarea puternică a schimburilor comerciale demarată după cel de-al doilea război mondial şi, ulterior, odată cu sfârşitul Războiului Rece, trecerea la globalizare au făcut ca zone întinse ale planetei să capete şansa unui nivel de prosperitate comparabil cu cel din Occident. Europa Centrală este un foarte bun exemplu în acest sens. Alături de securitate, prosperitatea devine un interes naţional. Cazuri celebre precum prăbuşirea şi destrămarea URSS în definitiv a doua putere nucleară a lumii, demonstrează cum buna guvernare înseamnă astăzi nu numai protecţia unei ţări împotriva pericolelor externe, dar, în egală măsură, asigurarea unui grad de prosperitate suficient de ridicat pentru protejarea cetăţenilor împotriva unor potenţiale pericole din interior: sărăcia, criminalitatea organizată, dezastrele naturale etc.

Discuţiile cu privire la raportul *globalizare – securitate* naţională au demarat încă din anul 2000, într-un cadru mai amplu la Summit-ul Mileniului, şi s-au intensificat în special după evenimentele din septembrie 2001, din SUA, care au demonstrat că lumea nu are pregătit un răspuns adecvat la ameninţările asimetrice globale. O contribuţie valoroasă în domeniul analizei condiţiilor asigurării securităţii

6 *Teodor Repciuc*, Colecţia studii de securitate, nr. 34, Institutul pentru Studii Politice de Apărare şi Istorie Militară, Bucureşti, august 1998, pag. 24

7 *Adrian Năstase,* Comunicare la Sesiunea Ştiinţifică a Institutului Român de Studii Internaţionale (IRSI).

naţionale o prezintă şcoala de la Copenhaga, ai cărei reprezentanţi – Barry Buzan, O. Waever şi J. De Wilde consideră că definirea securităţii trebuie să fie făcută în funcţie de natura ameninţărilor. Acestea se pot manifesta într-o varietate de contexte sau domenii: politic, economic, militar, cultural, demografic, ecologic.

Globalizarea reprezintă în prezent ideea şi fenomenul cel mai controversat la scară mondială în cadrul diverselor domenii ale ştiinţelor sociale. Devenită o noţiune celebră deja la sfârşitul secolului al XX-lea, globalizarea are toate şansele să domine discursul politic, economic şi academic încă mult timp înainte[8]. Cu toate acestea, ca şi în cazul conceptului de securitate, nu există încă o definiţie unanim acceptată şi nici o teorie exhaustivă a globalizării. În pofida concepţiilor contradictorii formulate în cadrul diferitelor ştiinţe, globalizarea a devenit un clişeu la modă, o paradigmă universală prin care se doreşte explicarea celor mai noi şi mai complexe fenomene ale lumii contemporane. Chiar dacă unii autori, precum R. Boyer [9], pun la îndoială importanţa şi, într-un fel, realitatea mondializării, această tendinţă se explică, într-o anumită măsură, prin conturarea noilor realităţi ce marchează ultimele decenii ale secolului: sfârşitul împărţirii tripartite a lumii care funcţionase după ultimul război mondial, globalizarea financiară şi extinderea la nivel planetar a undelor de şoc induse de zguduirile monetare şi bursiere – fenomen care se manifestă momentul actual, care afectează inclusiv România, rarefierea îngrijorătoare a păturii de ozon şi indiciile schimbărilor de climă ca urmare a activităţilor umane, internetul etc. În evaluarea riscurilor şi ameninţărilor asupra securităţii naţionale trebuie să ţinem cont de faptul că ele nu sunt independente, ci intercondiţionate, ele se influenţează reciproc, rezultând o diversitate de scenarii posibile. De exemplu, analizând factorii politici, economici sau geopolitici de risc, se identifică şi pericole în sfera internaţională, cum ar fi de exemplu acţiuni ale altor state, cu caracter economic, politic, cultural, ce pot să submineze consolidarea economică a altor state.

La începutul secolului XXI, caracteristica generală a mediului de securitate european constă în diminuarea riscurilor convenţionale şi, ca urmare, în eliminarea premiselor apariţiei unui conflict armat de amploare continentală sau regională, concomitent cu amplificarea riscurilor şi ameninţărilor neconvenţionale care au dus, printre altele, la revigorarea alarmantă a naţionalismului etnic şi religios şi la adâncirea decalajelor economice şi sociale, cu efecte negative asupra securităţii. Evenimentele teroriste din SUA din 11 septembrie 2001, au marcat trecerea într-o nouă etapă de escaladare a riscurilor şi ameninţărilor, respectiv şi, probabil, a fenomenului militar, în general, creând premise favorabile reconsiderării raporturilor internaţionale.

Deşi, aşa cum afirma cunoscutul specialist american în domeniul securităţii, Jeffrey Simon, că „…sarcina de a defini noi concepte de securitate în Estul Europei este mai complicată acum pentru că percep provocările la adresa securităţii ca fiind de natură internă. Majoritatea percep ca probleme de securitate deschiderea graniţelor

8 *BOYER R.* Les mots et les réalités // Mondialisation: Au-delà des mythes. La Découverte, 1997. – pp. 13-56.

9 HELD D., McGREE A., GOLDBATT D., PERRATON J. - Trasformări globale: politică, economie şi cultură. Trad. de R-E Lupaşcu, A. Ştraub, Iaşi: Ed.Polirom, 2004. – p.576.

care duce foarte des la imigraţie ilegală sau trafic, crima organizată, forţe poliţieneşti ineficiente şi corupţie la nivel guvernamental“[10].

Ca urmare a tuturor proceselor derulate la scară mondială, Europa s-a îmbogăţit cu noi concepte de securitate, mai diferite prin eficienţa lor şi mai exigente, totodată, dar şi cu noi state, cu noi vulnerabilităţi şi conflicte, cu noi riscuri şi ameninţări la adresa existenţei naţiunilor şi a popoarelor europene. Cu timpul, Uniunea Europeană îşi construieşte baza unei securităţi prin cooperare, membrii Uniunii semnând tratate, care consfinţesc trecerea, în mod progresiv, a unor atribute ale suveranităţii naţionale către autorităţile centrale de la Bruxelles. În accepţiunea grupului de la Copenhaga, regiunile de securitate au următoarele caracteristici : au în componenţă două sau mai multe state, aceste state, constituie o grupare geografică coerentă; relaţia între statele respective este marcată de independenţa din punct de vedere al securităţii, în sens pozitiv sau negativ, dar care este oricum în mod semnificativ mai puternică între statele respective decât cea dintre ele şi alte entităţi din afara comunităţii, modelul securităţii independente să fie profund şi durabil.

Organizaţiile internaţionale de securitate, precum ONU sau OSCE au promovat conceptul de securitate în special sub accepţiunea de „securitate colectivă“, care are la bază ideea cooperării dintre state în direcţia coordonării eforturilor de securitate pentru atingerea unui scop comun: securitatea globală. După sfârşitul războiului rece, securitatea colectivă a devenit un concept cheie, inclusiv NATO mutându-şi abordarea strategică dinspre „*apărare colectivă*“ spre „*securitate colectivă*“. În „*securitatea cooperativă*“ ideea de bază este aceea a diversităţii de roluri şi a diviziunii sarcinilor, punându-se accent pe egalitatea tuturor entităţilor participante, astfel încât fiecare dintre acestea să asigure coerenţa şi modelarea întregului sistem la noile împrejurări. Ca urmare, fiecare stat participant îşi poate lărgi participarea pe scena evenimentelor internaţionale comparativ cu riscul de a fi doar influenţată de acestea.În noua eră a globalizării securitatea cooperativă oferă o viziune promiţătoare, accea a naţiunilor ce caută soluţii paşnice la vechile propleme ale războiului şi păcii. Cel mai frecvent, această viziune a fost promovată de către organizaţiile multilaterale cum ar fi ONU sau OSCE, însă, din păcate, cu rezultate sub nivelul aşteptărilor şi target-urilor propuse. Iată care este motivul pentru care astăzi se încearcă o relansare a conceptului de securitate cooperativă, o redefinire a unui sistem de securitate în care toate naţiunile şi toate organizaţiile de securitate – fie ele sub-regionale, regionale, internaţionale sau globale – să-şi coordoneze eforturile şi să coopereze mai strâns pentru atingerea aceloraşi obiective comune: pacea globală înţeleasă nu doar ca lipsă a războiului, dar mai ales ca un mediu de dezvoltare economică şi socială

În condiţiile în care globalizarea se manifestă cu precădere în plan economic, prin fenomene comerciale sau financiare, se poate spune că o altă abordare colectivă, multinaţională în scopul asigurării securităţii globale şi, implicit, naţionale, ar putea fi reprezentată de realizarea de beneficii economice, pe baza reducerii cheltuielilor publice pentru apărare, prin deschiderea accesului la comerţul mondial. O astfel de

10 *Jeffrey Simon,*„Central and East European Security. New National Concepts and Defense Doctrines“, în „Strategic Forum“, no. 151, Decembrie 1998.

strategie mondială de apărare ar avea ca principiu central ideea că apărarea teritoriului național este singurul obiectiv legitim al forțelor militare naționale. Scopul central al securității cooperative ar fi acela de a împiedica statele să acumuleze sau să utilizeze mijloacele pentru o ofensivă împotriva altui stat. Sancțiunile împotriva statelor ce nu se conformează vor include sancțiuni non-militare, în special economice, iar la utilizarea forței se va recurge doar ca ultimă şi unică modalitate de intervenție. De asemenea, cum majoritatea statelor se confruntă cu presiuni de reducere a cheltuielilor pentru securitate, un sistem al securității cooperative ar putea să ducă la reducerea costurilor, simultan cu creşterea eficacității acestuia. Sigur că există şi numeroase critici la adresa unui astfel de sistem al securității cooperative, cum ar fi: dificultatea de antrenare a tuturor armatelor într-un astfel de sistem, în special a armatelor cu potențial ridicat (de exemplu, Rusia); depăşirea decalajelor privind securitatea şi insecuritatea dintre emisfera nordică şi cea sudică a globului; problema menținerii statelor-națiune ca unități viabile ale puterii etc.

În ceea ce priveşte apărarea europeană, apreciez că aceasta avansează cu paşi rapizi şi siguri, mai ales din cauza evenimentelor internaționale care determină satele europene, în principal membrii cu tradiție ai Uniunii Europene să-şi consolideze cooperarea în domeniul politicii externe comune mai întâi, şi, mai apoi, în cel al politicii de apărare comune. Adoptarea noului Tratat Reformator permite realizarea unui nou progres semnificativ în acest domeniu.

În ce priveşte direcția de dezvoltare a Politicii Europene de Securitate şi Apărare, există concepții diferite. În primul rând, la unul din poli, există voci care spun că aceasta reprezintă un pas înainte în proiectul de integrare europeană. Crearea unei forțe europene capabile să acționeze autonom va conferi UE o oarecare putere "hard" care să sprijine Politica Externă de Securitate Comună. Se va ajunge prin PESA la o mai bună dezvoltare a forțelor militare comune, necesitate care a devenit o evidență în urma incapacității Europei de a acționa fără sprijinul SUA în fața valurilor succesive de crize din Balcani în anii 90. Forța nu ar trebui să fie în mod necesar o Armată Europeană, dar trebuie să devină o forță militară capabilă să conducă o serie de operațiuni rară a fi asistată de NATO sau SUA.

Datorită PESA, UE va deveni până la urmă responsabilă pentru apărarea colectivă a Europei. Tratatul Reformator prevede garanții de apărare reciproce, mai exact o "clauză de solidaritate" prin care se stabileşte că, dacă un stat membru este victima unor atacuri teroriste sau a unor dezastre naturale sau provocate de om, UE va mobiliza toate instrumentele aflate la dispoziția sa, inclusiv capacitățile militare, iar în ceea ce priveşte securitatea reciprocă, dacă vreun stat membru este victimă a agresiunii armate, celelalte state membre vor oferi ajutor şi asistență, prin orice mijloace de care dispun, militare sau altele. Important de menționat codificarea conceptului de "*cooperare structurată*" – respectiv forma în care un grup mai restrâns de state membre UE pot merge mai departe în construirea unei apărări comune.

În al doilea rând, la celălalt pol, această concepție a Uniunii ca o instituție ce include o garanție de securitate mutuală este contestată. Din această perspectivă, PESA este un proiect mai limitat şi pragmatic. PESA este un instrument pentru construirea unor capacități mai bune, deoarece, publicul european ar putea fi mai uşor convins că trebuie să spijine dezvoltarea unor capacități militare în cadrul UE, decât

într-un context NATO. Aceleaşi nave, avioane şi trupe vor fi utilizate atât pentru NA TO cât şi pentru misiunile UE. Din această perspectivă, PESA nu este un concept atât de radical, ci degrabă o adaptare la realităţile politice. Este un mijloc de a îmbunătăţi capacitatea UE de a-şi asuma responsabilităţi, în activităţi la care NA TO refuză să participe.

Indiferent de cum va evolua, PESA va juca cu siguranţă un rol important în securitatea europeană şi va afecta relaţiile transatlantice. Este important ca PESA să rămână într-o perspectivă corectă. Politica Europeană de Securitate şi Apărare nu reprezintă un competitor pentru NA TO în ceea ce priveşte misiunile, scopul şi dimensiunea sa. Prin Politica Externă şi de Securitate Comună şi Politica Europeană de Securitate şi Apărare, Uniunea Europeană adaugă o dimensiune politică rolului sau de mare putere economică şi comercială. Mai sunt sunt mulţi paşi de parcurs până când ponderea reală a dimensiunii politice va deveni clară. În ciuda angajării lor ca vor transforma PESC într-o politică de succes, guvernele europene întâmpină uneori dificultăţi în schimbarea politicii lor naţionale faţă de anumite state sau regiuni terţe, în numele solidarităţii europene. Dezbinarea statelor membre, din martie 2003, pornind de la necesitatea contestată de unii, a unei rezoluţii ONU pentru autorizarea intervenţiei americane în Irak, dovedeşte cât de dificil poate fi pentru europeni să se solidarezeze într-o singură voce în politica mondială. Deşi UE a introdus o oarecare flexibilitate în procedurile de vot, permiţând în anumite situaţii guvernelor să se abţină, instituind votul majoritar, şi permiţând unor grupuri de state să acţioneze separat, unanimitatea este încă necesară în deciziile cu implicaţii militare sau asupra apărării.

Analiştii militari consideră că pentru succesul procesului de construire a unei apărări europene, este nevoie de o împărţire a competenţelor şi responsabilităţilor de înzestrare în Europa, urmând ca fiecare ţară, în funcţie de tradiţie şi capacităţi, să producă doar o componentă specializată a sistemului de apărare: de exemplu, germanii - blindate, britanicii - aviaţie şi rachete, francezii şi italienii - telecomunicaţii şi radare, olandezii - echipamente individuale, etc. Dezvoltarea unui sistem de securitate al Uniunii Europene reprezintă cu certitudine una dintre cele mai importante probleme ale organizaţiei europene.

Pe fondul schimbărilor mediului de securitate al îndeputului de secol XXI, dar mai ales al accelerării fenomenelor şi adâncirii proceselor globalizării, se evidenţiază, cu tot mai multă pregnanţă, faptul că securitatea unui stat nu poate fi disociată de cea a vecinilor săi; în acelaşi timp, intrarea oricărui stat în competiţia specifică a economiei mondiale presupune şi stabilitate în plan regional, şi glocal. Nu se poate vorbi de securitate naţională, fără a se face referire la securitatea regională şi globală şi invers, nu se poate asigura securitatea regională şi mai apoi globală fără a porni de la securitatea naţională a fiecărui actor. Nici o instituţie nu va putea, de una singură, să facă faţă tuturor provocărilor ce se nasc în această Europă nouă rezultatul proceselor de fragmentare a unor state vechi, de apariţie a altora noi şi de schimbare a balanţelor economice funcţie de valurile globalizării. Este necesară interacţiunea unui ansamblu de instituţii reunind ţările Europei şi ale Americii de Nord pentru edificarea unei noi arhitecturi europene de securitate în care NATO, OSCE, Uniunea Europeană şi Consililul Europei se vor completa. Vor avea o mare importanţă şi structurile

regionale de cooperare. Problema securității continentului european sau cea regională este amplu dezbătută în medii ştiințifice, politice şi politico-militare şi include nu doar componenta militară, ci şi componente politice, economice, sociale, de apărare, a mediului etc., corelate cu evaluarea noilor riscuri şi amenințări care au drept numitor comun caracterul transfrontalier iar soluțiile rezultate presupun să se acționeze în strânsă cooperare, prin conjugarea eforturilor tuturor organismelor cu activități specifice în domeniul securității. reciproc. Această interacțiune are o mare importanță pentru evitarea instabilității şi divergențelor care ar putea rezulta din multiple cauze ca de exemplu disparitățile economice sau naționalismul exacerbat.

O analiză profundă a influenței globalizării asupra tendințelor şi formelor de asigurare a securității, pe toate palierele acesteia - a individului, a grupurilor, națională, regională sau globală - şi indiferent de modul cum este ea definită, arată că există o intercondiționare reciprocă a acestor două fenomene. Globalizarea, indiferent de domeniul ei manifestare: economic, social, cultural, etc, influențează într-un mod semnificativ tendințele şi modurile de asigurarea a securității. Paralel, toate eforturile statelor, respectiv ale organizațiilor cu vocație în domeniul securității, au o influență semnificativă asupra fenomelelor de globalizare începând din sfera economicului, a politicului şi mergând până la fenomene sociale sau culturale adiacente sferei securității.

MILITARY AND POLITICAL-SOCIETAL THREATS IN THE WESTERN BALKANS

Dr. Richard STOJAR*

Foreword

The Balkan studies make up an integral part of the tranzitologist studies while one of the most important aspects is the analysis of the security threats in this area. The trend of the 1990` s was the conceptualisation of Copenhagen school (Buzan 1991; Buzan & Wæver & de Wilde 1998; Buzan & Wæver & Wiberg 1991; Buzan & Wæver & de Wilde 1995) which was used for the further elaboration of the security concepts of the states and therefore seemed heuristically appropriate for the elaboration of the security threats of the Western Balkans.[1] The aim of the analysis is the analysis of the military, political and societal security threats of the Western Balkan since the disintegration of SFRY up to the present. The relevant security threats will be interpreted on the basis of the historical data with the aim to depict the current threats for south-eastern Europe.

Military threats in the Western Balkans

In all of the conflicts the conventional weapons played the most important role so the regional and local level securitization was preserved. The short NATO air campaign was in this respect an exception. The logic of the regional dynamic was preserved and blossoms under the auspices of the international community under the framework of the Stabilisation process in South Eastern Europe or Stability Pact for South Eastern Europe. The EU approach towards the Western Balkans determines the future regional dynamic. As soon as the Western Balkan states become EU members the dynamic will move on the subsystemic level.

Most of the conflicts were terminated or to be precise were transformed into the latent ones. The demilitarisation of the armed forces (security threat on the regional, state, local and human level) took place; the number of the security threats was minimized while their qualitative level changed as well. Currently we can identify these security threats in the Western Balkans which would destabilize the region and could have impact on the security of other European states:

1. unfinished depolitization of the armed forces;
2. process of the unification of the Army of BiH;
3. existence of the armed gangs linked to the organized crime;
4. Albanian paramilitary formations linked to the organized crime;
5. potential for the Islamic radicalism.

* **Maior Richard Stojar, cercetător ştiinţific la Institute for Strategic Studies, University of Defence, Kounicova 44, Brno 602 00, Czech Republic, e-mail: richard.stojar@unob.cz**

[1] Western Balkan is the official term constructed by the EU for the group of the successor states of SFRY minus Slovenia plus Albania therefore Croatia, Bosnia and Herzegovina (BiH), Serbia, Montenegro, Macedonia (FYROM) and Albania. The authors use the constitutional name of the Republic of Macedonia rather than FYROM.

The unfinished depolitisation of the armed forces and the problematic process of he unification of the Army of BiH are rather latent threats which can be transformed in future in the real threats; the armed gangs relate mainly to the human security rather than to the classical threat for the state. The classical military security threats of the region are only the Albanian paramilitary formations and the potential Islamic radicalism as the new external threat of the modern age.

In Kosovo, western Macedonia, south eastern Serbia and in Albania one could observe several grouping declaring the fight for the Greater Albanian or for Greater Kosovo[2]. These armed groups do not have any support among population. The small gangs call their illegal activities the national/liberation movement and their risk potential is right in their linkage with the organized crime. However, with the current negotiations about the future Kosovo status we can not exclude their radicalisation or remilitarisation.

The last security threat of the military sector is closely connected with the Islamic radicalism. The Bosnian conflict created good environment for the rooting of the Islamic fundamentalism and for the use of the country by the terrorist organisations. Many *mudjahedins* stayed after the war in the region and focus on regional islamization. After the 9/11/2001 the government of the USA started to put pressure on the Bosnian organs to act against the Islamic organisations and the result was the extradition of several people. The post-war Bosnia seems to be ideal for the creation and activity of the Islamic organisations and therefore we can not exclude their further activization in the region. The same applies to Kosovo where the veterans from Croatian and Bosnian war moved to. The post-war environment, high unemployment, the lowering of the number of the international forces, inability to control Kosovo and low control over the developments in western Macedonia could prove to be ideal for the terrorist training and provision of logistic; the potential of this threat shall not be neglected. Last but not least, we have to mention the latest incidents in Sandžak related to the activization of local Wahhabists[3].

Political-societal security in the Western Balkans

The traditional security concepts perceived the political security as the inseparable component of the military-political security. The further elaboration of the security concept led to the separation of the political security while the basic criterion was meant to be the use of military power. According to Buzan, the political security encompasses non-military threats endangering the state sovereignty, or better to say its internal as well as external legitimacy. The main referent object remains (according to the Copenhagen school) state, however, referent object can be presented by the quasi-states, tribes, minorities, clans, transnational movements, some world religions, sects or ideological movements. The most common referent objects in the societal sector are tribes, clans, nations, ethnic minorities, civilisations, religions and races.

[2] These are Albanian national army (AKSh or English acronym ANA), Army for the Kosovo independence (UPK), Army of the Republic of Ilirida.

[3] The Serbian authorities found the training camp of the Wahabists near Novi Pazar in April 2007. One of the most famous incident happened in June 2006 when 10 youngsters attacked the Serbian music group Balkanika.

Nations sometimes overlap with the states and in these cases the state representative can use the argument about the threat to the identity. It is apparent that the themes and the actors of societal and political security overlap in the Western Balkans. Societal security was manifested in the political sector; the threat for the identity grew into political threat for the political system. The states and the nations of these states stood as the main referent objects of the political-societal sector while the pre-state units and quasi-states are not left out from the analysis. The securitizing actors were the state governments, representatives of the international community, mainly UN, EU or USA. The intensification of the speech-act was manifested on all levels – local, regional, subsystemic and global while the securitization on first two levels was stronger in the beginning of the conflict and on the last two levels grew stronger with the conflict escalation.

The national identity in all of the successional states was enhanced before the dissolution of SFRY. Yugoslavian identity never became significant[4]; the main self-identification was the national and religious affiliation.[5] The war in BiH enforced this process and similarly helped to root out the perception of its inhabitants as Bosnians – those became Croats, Serbs and Bosniaks affiliated to the Roman-Catholic Church, Orthodox Church and Islam respectively. The nationality meant the affiliation with the wider community which was manifested in the attempts striving for the creation of the nation states based on the ethnicity – Great Croatia, Great Serbia and Greater Albania. Societal threats foreshadowed the political threats; to some point we could speak about their latency in contrast with their manifestation in the political sector.

In all studied states the political sector overlaps with the societal one. The societal threats were dominant in the Croatian society at the end of the 1980`s and with the creation of independent state they transformed into the political and military threats. The war confrontation, reduction of the Serbian minority, the change of the regime and favourable international situation caused that the secession of the area inhabited by the Serbs in Croatia is no more important. The political threats transformed back to their latent form into the societal sector.

The similar situation occurred in Bosnia and Herzegovina, where the societal threats were dominating at the end of 1980`s and transformed into the political and military ones in the beginning of 1990`s. However, the post-war BiH is the case where only the military threats disappeared; the political and societal threats remain even after the war and mutually overlap. They are manifested in the political parties based on the ethnicity dominating the political party system in Bosnia and Herzegovina. The Political parties promoting the multiculturalism have not become very popular yet. (Stojarová et al. 2007)

[4] Tito was distancing from the idea of common Yugoslav nation already somewhere around 1964. In 1961 there were 1,7 % inhabitants claiming Yugoslav nationality, in 1971 only 1,3 % of the inhabitants. In 1981 the number increased to 5,4 % of the inhabitants; in 1991 Yugoslavian nationality claimed to have 3,4 % of the inhabitants of Serbia and Montenegro. (Ljuboja et al. 2001: 175).

[5] The identification of the nations with church has roots in the state administration of the Ottoman Empire. (See Lory in Gardner 2000: 37-42).

Serbia and Montenegro is almost the identical case. The language as one of the basic components of identity was politicized and securitized by the political representation of Kosovo Albanians demanding the return of autonomy (not only educational and cultural but political as well) for Kosovo. The threat for the identity of the Serbian and the Albanian nation was securitized by the representatives of the political parties. Kosovo is inseparable part of the Serbian identity; its possible lost caused among others by the high natality of the Kosovo Albanians brought about the transformation of the societal sector into the political and military one as manifested in the Serb-Albanian and Serb-NATO conflicts. One could not observe any significant progress in the Kosovo question in the last seven years and the political sector still overlaps with the societal sector. The negotiations in Vienna about the future Kosovo status showed that Kosovo remains part of the "*Serbian national identity and that the potential lost could mean in the long run further conflict. If Kosovo is granted statehood, the Serb myth will be only reinvigorated. The major slogan of Serbian right-wing politics will be " We shall return". As long as the shrines built by medieval Serb kings stand, this return, in the form of apparently peaceful, devout pilgrims or armed soldiers in tanks, must not be ruled out. If the shrines are destroyed, the Serbs will return to rebuild them. Kosovo will remain Serbian Jerusalem."* (Perica 2002: 238) The local Albanians perceive Kosovo similarly as the cradle of the Albanian nationhood and do not want to accept any other solutions then independence, or creation of Greater Kosovo. The overlapping of the societal and political sector was clear in the case of Montenegro as well. The newly forming Montenegrin identity found its support in the Democratic party of Socialists of Montenegro which promulgated the creation of the independent state. The secession of Montenegro from Serbia is the classical example of the manifestation of the threat in the political sector.

Macedonia is case of interlinking of the societal and political sector par excellence. Having the infavourable international and regional constellation the state could have been threatened from many directions at once. The Serbs do not recognize the autocephalous Macedonian Orthodox Church and having in mind the small presence of Serbian minority on the north of Macedonia the Republic of Serbia could have drawn their attention to Macedonia (if not being engaged elsewhere in Croatia, BiH and Kosovo in the beginning of 1990´s). Different and more radical political representation in Bulgaria could have meant relevant threat not only for the affirmation of the Macedonian language but for the whole political system as such. The Greeks, fearing that one of the basic pillars of the national identity − Greek history − is threatened by the appropriation of the newly emerged states (and fearing the emancipation of the suppressed Macedonian minority in the northern parts of the country), started the fight for the non-recognition of the new state under its constitutional name. The Macedonian Albanians demanding the recognition of the Albanian language as the official one, pose the political threat manifested in the aim of secession of western Macedonia. Surprisingly only the last example transformed from the societal threat into the political and military ones. The before mentioned issues remained in the societal sector; the issue of the Greek identity in the societal-political one. The membership of Greece in the EU and other integrational endeavours

of the EU makes it impossible to transform this threat into the military sector in the long term run.

Identity of the Albanian Tosks and Gegs[6] is manifested in the Albanian party system dominated by two political parties. Tosks traditionally vote for *the Socialists* while the Gegs prefer *the Democrats*. The lost of their tribal belonging and creation of one common Albanian identity would bring about the positive effect of creation of the political parties on other than ethnical/tribal platform. On the other hand, this unification could bring about the negative effect in the form of the affirmation of the Albanians and strive for the creation of Greater Albania. The identity of the Greek minority in Albania falls into the societal sector and one can not expect its manifestation in the political sector in the nearest future which is the result of several factors: The Greeks make up only 3 % of the population in Albania and Albania strives for the integration into the EU. The (non)compliance with the human rights and the rights of the national minorities reflects the societal sector.

Religious affiliation is not part of the Albanian identity; we can not really talk about one uniform Albanian identity which is caused by the different historical development on the territories inhabited by the Albanians. This was reflected already by King Zogu I. who enacted laws which equalized all religions and declared three national churches. Secularisation of the Albanian society reached its peak in 1967 when Hoxha declared Albania the first atheistic state in the world. The identity of the Kosovo and Macedonian Albanians remains linked up mainly with the Islam and up to some point with the Tito regime which was diametrically different from the totalitarian regime of Enver Hoxha. This conclusion confirms the *sociological* critique of the Copenhagen school which was stressing that the identity changes with the time and does not remain rigid. The threat of lost or of change of identity does not necessarily have to have negative connotation. The threat itself does not pose real threat in the societal threat and remains in the latent form of the threat in the political sector. As soon as it transforms in the political threat we can regard it as relevant. The result from the above stated is that if the threats in the societal sector remain in their basic latent form, they are not de facto threats and the analysis of the societal sector alone seems irrelevant.

The Kosovo Albanians have different cultural and political identity than the inhabitants of Albania. Peter Skalník from the Charles University assumes that the ethnicity in their mutual relations does not play any significant role and that we could talk about some form of competition which would in the case of Greater Albania (if realized) grew into the fight for political power. The unclear character of ethnicity is easily manipulated by the political and economic powers, internal or external ones. (Skalník in Šimko and Haumann 2001: 101) Kosovo Albanians are aware that if the Greater Albania was established there would be fight for the dominant position between Prishtina and Tirana, which is one of the reasons why the initial demands on the creation of Greater Albania decreased and became limited on the establishment of independent Kosovo. Political elites in Albania were conscious of this fact already in

[6] The Albanians usually refer to themselves as Southerners (Tosks, Labs, Chams) and Northerners (Gegs). Tosks and Gegs are two most numbered groups.

the beginning of the transition and pragmatically traded the romantic dreams about Greater Albania for the foreign investments. Similarly we could see the rivalry between Gegs and Tosks – it does not have ethnic character and historically the cleavage was about the power fight between the tribes in the north and in the south. (Gashi, Steiner 1997: 254) Some political scientists assume that the conflict in Macedonia began with the clashes among different clans of the Albanian mafia and in the beginning did not have ethnic character at all. The threat for the national identity is used by the nationalistic and populist leaders so they would gain or preserve power. This phenomenon is typical mainly in the non-democratic multiethnic societies or the states undergoing transitions. The securitization of the threat for the national identity creates the security threat which could be manifested in all security sectors. One can not exclude further use of this phenomenon by the political leaders and creation of ideal environment for the rise of the new conflicts.

Securitization of the threat for the identity was done not only by the political leaders, but by the church representatives as well. The Serbian analyst Perica assumes that, the religious leaders pose smaller problem than the essence of faith and religion infringed by the ethnic nationalism, ethno clericalism, anti-secularism, fundamentalism and similar –isms, with low level of confessional tolerance in multinational states or with the inability to achieve the significant breach in the ecumenist dialogue. *Serbian Orthodoxy, Croatian Catholicism, Bosnian Islam and Macedonian Orthodoxy may not even be considered faiths but ideologies and nationalistic (i.e. political) organizations…Small wonder that many NGOs and democratic forces view these national churches as the chief obstacles to a more efficient transition to democracy."* (Perica 2002: 242)

The endeavour of the international community to build the multicultural states in the Balkan has not been very successful yet. The memories of the war are still alive and the fear from other nations is deeply rooted in the society. Nowadays, the Albanian question, presented as the security threat for Serbs, Montenegrins, and Macedonians (while the Albanians fear these nations) is perceived as the biggest regional threat. Any minor incident can lead to the escalation of violence which has been evident during the negotiations about the Kosovo status which took place in Vienna.

We can observe several factors which pose relevant political threat and not only for this region. If we come back to the analysed issues we can claim that the political threat is the first or lowest stage of the military threat. If the political actors gain necessary means to build military formations there is a threat of outbreak of another war conflict. The political threat itself foreshadows the disintegration of the political system – this does not have to happen, however, it is facilitated by the use of armed forces. The societal threat itself does not count for threat and it is only the lowest stage of the political threats in the latent form.

Analysing the political-societal sector in the Balkans one could identify several security threats which could have impact not only in the regional context but in the wider European context as well:

1. the issue of Serbian minority in Croatia; the revival of nationalistic tendencies;

2. failure of the project of unified Bosnia and Herzegovina;
3. Kosovo status;
4. issue of Albanian minority in the Republic of Macedonia;
5. Albania as a weak state.

The first democratisation wave in Croatia merged with the escalating nationalism. The military confrontation between Croats and Serbs (or to be precise Serbian exodus from Croatia) brought down the total percentage of the Serbs from 12 % to approximately 5 %, which was the main prerequisite for the ethnic and religious homogenisation of the country. Croatia is being told off for the non-compliance with the standards and laws for the national minorities and the unreadiness to reintegrate the Serbian refugees into the Croatian society. The second wave of democratisation in Croatia is related to the death of Franjo Tudjman and the victory of Social democratic party of Croatia (SDP). The foreign observers were expecting rapid democratisation and consolidation. However, the SDP lost the public support and the next elections were won by Croatian democratic Union (HDZ). The international community was approaching the new government of Ivo Sanader with mistrust and was afraid of return of nationalistic tendencies. Partially reformed HDZ marked out the fast integration of Croatia into Euro-Atlantic structures as the main state interest. The integration endeavour into the EU was disrupted by dilatory cooperation of Croatia with ICTY. The European union used the Gotovina case and in 2005 set his extradition as the main precondition for the beginning of accession negotiations with Croatia[7].

Bosnia and Herzegovina remains − in spite of the endeavour of international community − a weak state. The future of this instable political system is closely connected with the result of the negotiations about the future Kosovo status. The Kosovo independence could evoke domino effect *par excellence*. The representatives of Republic of Srpska could claim the independence or unification with Serbia. This could lead to further division of Federation of BiH into Croatian and Bosniak part. Even though the Bosnian war produced de facto ethnically homogenous regions, the process would not get along without violence. The most probable scenario seems to be the international pressure on all states accompanied with the claim the Kosovo is special case and should not be taken as precedent, therefore the conditional independence and long-term presence of international stabilisation missions in the region.

The antagonistic stances in Kosovo case exclude the compromise; the international community can not stay impartial in order to sort the issue and will have to incline to one of the sides. The conditional independence seems the best from the bad solutions while posing the lowest security threat in the short run. However, the independence is connected with the security concerns in the long run.

Macedonia had to face the irredentism in the last decade of 20th century as well. The current situation still demonstrates the elements of instability; the implementation

[7] Former Croatian general is accused from war crimes during the operation Storm. Even though Gotovina was not extradited Chief ICTY prosecutor Carla del Ponte confirmed that Croatia fully cooperates with ICTY and that the accession negotiations can start. Month later (December 2005) was Gotovina caught by Spanish police on the Canary Islands.

of Ohrid peace agreements is slow and faces the public aversion. The relations of the Macedonian Albanians with the Kosovo Albanians, the family and tribal structure of the Albanian community and its connection to the international criminal net have great impact on the development in Macedonia. Beginning of November 2005, the European Commission recommended to grant candidate country status for Macedonia. According to the former Macedonian Prime Minister Vlado Bučkovski the Macedonia obtained the *one-way ticket* into the EU.

The last state, even though not facing irredentism, could be labelled as the weakest political system from the analysed countries. The Albanian political scene is not consolidated; the mutual accusation from corruption, nepotism and cooperation with organized crime as well as the traditional talks about the change of the electoral system, culminated before the last elections in 2005. The socialistic party lost majority in the parliament, left-centre parties were breaking apart and Berisha discredited himself so that the total fiasco of his party was expected. Both parties were claiming victory in the elections and the electoral commission had to sort several cases of manipulation with counting of ballots. The unexpected victory of Berisha seems as the desire of the Albanian voters for change; the discredited politician did not have any relevant counterpart on the left political spectrum. The usual change on the key posts on all levels of state administration started right after the inauguration of the new government. Albania being disturbed by the corruption affairs and affairs of the politician linked to the organized crime is not even able to control the whole territory. Albania as the country is security threat not only for itself but its collapse would increase the instability of the whole region. (Stýskalíková 2004)

It is obvious that the epicentre of the security threats of the political-societal character of the Western Balkans lies in Kosovo. The situation in this Serbian autonomous province has direct impact on the situation in Macedonia and Albania and indirectly on the developments of Republic of Srpska. The Kosovo independence can cause the radicalisation of the Serbian population, in extreme case the independence of Republic of Srpska and creation of Greater Serbia. Even though such state is merely hypothetical, it would have an impact on the consolidation of Croatia. Kosovo therefore remains the epicentre of the security threats in the political-societal sector.

Conclusion and final remarks

The military threats always belonged to the standard instruments of the security and strategic studies or perhaps were complemented with the threats of the political character. Even though the states in the Balkan do not overlap with the nations, we could claim that the societal threats are the political threats in the latent form. Societal threats were dominant in the society before the setting up of the political subjects which would represent the interest of the single states. The political threats were transformed into the military one before and during the war conflicts. In Croatia, the political threats have been transformed into the latent societal ones since 1995. On the other hand, such process has not happened in Bosnia and Herzegovina. We can not talk about the consolidation of the system at all; even today the political threat (disintegration of the state) is present. Societal threats are interwoven with the

political ones manifested in the political parties based on the ethnicity – the dominant actors on the Bosnian political scene. The identity threat has been dominant in the case of Serbian and Albanian political parties as well. The transformation of the political threats into the societal ones did not happen even in this case − Kosovo remains the significant security threat for the whole region. The affirmation of the Montenegrin identity adumbrated the secession of Montenegro and the case proved the linking between the societal and the political threats.

Macedonia is an exemplary case of interconnection of societal and political sector. The threat for the identity of the Macedonian nation, either from the Serbian side (does not recognize the autocephaly of the Macedonian orthodox church), Bulgarian side (does not recognize the Macedonian language) or Greek (appropriation of the Greek history), remained in its latent form and was not considerably projected in the political sector (the only problem was presented by the bad relations with the neighbouring countries). In contrast with the Macedonian identity, the Albanian identity got projected into the political and military threats in Macedonia. Even though there has been almost 6 years from the end of the armed confrontation, the reverse modification of the real threats into the latent one has not happened yet.

The threat of the identity of the Albanian Tosks and Gegs has its securitizing actors neither in the society nor on the political scene. The only manifestation is the formation of two political subjects – Democratic Party of Albania and the Socialist party of Albania, whose electorate is determined by the affiliation towards the Tosks or Gegs. In this case we can not talk about any threat either in the latent or in the manifested form. The threat of the identity of the Greek minority in Albania is the main issue for the Party for the unity and human rights; due to the low number of the Greek minority does not have any significant position in the parliament. In this case we could rule out the modification of the societal threats into the political ones even for the future. The high emigration of the Albanian citizens and its impact on the Albanian identity seems in the light of the problems of the Albanian state irrelevant. We can expect even the positive impact in the form of return of Albanian emigrants educated on the European universities and bringing the know-how of the western European firms.

The difference of the identity of the Kosovo Albanians, Macedonian Albanians and the Albanians from Albania is based on different historical development given by the geographic division of the Albanian ethnic space (division into 4 administrative units so called vilajets in the Ottoman Empire and into couple of Balkan states in the 20th century. Enver Hoxha continued with the policy Ahmet Zogu had started (elimination of the Islam, equality for all religions). Hoxha was leading aggressive antireligious campaign and in 1967 he claimed Albania as the first atheist state in the world. Secularized Albanians coming from the Albania differ from the Albanians from the neighbouring countries having different historical experience under the Hoxha totalitarian regime (significantly different from the Yugoslavia under Tito). The creation of the independent Macedonian state means even the strengthening of different identity of Albanians from Macedonia. This conclusion confirms the critique of the Copenhagen school performed by McSweeny, who claimed that the identity is changeable. The lost of the identity or change of the identity does not have negative

connotation and does not have to imply for relevant threat. The threat for the identity itself is not a real threat and it is only latent form of the political threats. As soon as it transforms into the politial threats, it becomes relevant. The threats of the societal sector are not de facto threats, their analysis alone is irrelevant and they only gain importance in the context of the political threats.

The analysis of the military sector showed, that the only armed groups in the region are the Albanian ones. It is the Albanian national army, Army of the Republic of Ilirida or Army for the independent Kosovo. The main risk potential of the above stated formations is in their linkage with the organized crime; the support for the fight for the Greater Albania gradually decreases in the region while the main topic is the independence for Kosovo. In short and even in long term we can not rule out the rise of the potential of these groups, their radicalisation and the concentration on the creation of Greater Kosovo. The last military threat remains the regional potential of the Islamic radicalism. Currently the available materials do not present the sufficient picture about the presence of this phenomenon on the Balkans and it is very hard to asses the risks coming from this threat. However, it should not be underrated.

The Kosovo status is dominant in the political-societal sector. The Serbs as well as the Albanian political leaders are not willing to come to a compromise. The Albanians demand the complete independence for Kosovo, while the Serbs do not want to give the cradle of Serbian statehood up. The proclamation of Kosovo independence can have impact on the Republic of Srpska and its stance towards the political integration under the framework of Bosnia and Herzegovina, as well as on the political development on the neighbouring Macedonia. One can not rule out spill-over; Kosovo status is the main security threat affecting the development in the whole region. However, we can not underestimate the weakness of the political system of Albania as well. The collapse of the state in the past affected the development in the region and speeded up the process of the radicalisation of Kosovo and Macedonian Albanians.

References:

[1] AYOOB, Mohammed. Regional Security and the Thirld World. In: AYOOB, Mohammed (ed.). *Regional Security in the Third World. Case Studies from Southeast Asia and the Middle East*. London: Croom Helm, 1986, s. 3-33, ISBN 0-7099-0579-3.

[2] AYOOB, Mohammed. From Regional System to Regional Society: Exploring Key Variables in the Construction of Regional Order. In: *Australian Journal of International Affairs,* 1999, roč. 53, č. 3, s. 247-260. ISSN 1035-7718.

[3] AYOOB, Mohammed. Security in the Third World: the worm about to turn? In: *International Affairs,* 1983/1984, roč. 60, č. 1, s. 41-51. ISSN 0020-5850.

[4] BALDWIN, David, A. The concept of security. In: *Review of International Studies,* 1997, 23, s. 5-26.

[5] BUZAN, Barry. *People, States and Fear. An agenda for international security studies in the post-cold war era.* Boulder, Colorado: Lyenne Rienner Publishers, 1991, 383 s. ISBN 1-55587-282-4.

[6] BUZAN, Barry – WÆVER,Ole – de WILDE, Jaap. *Security. A New Framework for Analysis.* Boulder, Colorado: Lyenne Rienner Publishers,1998, 237 s. ISBN 1-55587-603-X.

[7] BUZAN, Barry – WÆVER, Ole – WIBERG, Håkan. *Four Papers on Norden in a Changing Europe*. Working Paper č. 7. Copenhagen: Centre for Peace and Conflict Research, 1991, 57 s. ISSN 0901-8433.

[8] BUZAN, Barry – WÆVER, Ole – de WILDE, Japp. *Environmental, Economic and Societal Security*. Paper for pan-European conference in Paris 13-16 September 1995. Copenhagen: Centre for Peace and Conflict Research, 1995. ISSN 0907-6530.

[9] CHIPMAN, John. The Future of Strategic Studies: Beyond Grand Strategy. In: *Survival,*1992, roč. 34, č. 1, s. 109-131. ISSN 0039-6338

[10] CLUNIES-ROSS, Anthony- SUDAR, Petar. *Albania´s Economy in Transition and Turmoil 1990-97.* Aldershot:Ashgate, 1998, 258 s., ISBN 1-84014-563-3.

[11] FREEMAN, Christopher. The European Security Complex- Fait Accompli? A critique of the Copenhagen School. In: *Peacekeeping and International Relations,* October December 2001, s. 7-9.

[12] GARDNER, Hall (ed.) *Central and Southeastern Europe in Transition. Perspectives on Success and Failure since 1989*. Westport: Praeger Publishers, 2000, s. 31-42, ISBN 0-275-96460-4.

[13] GYARMATI, Istvan. Security Sector Reform as a Contribution to Crime Prevention in South Eastern Europe. In: *Connections. The Quarterly Journal*, Vol. II, č. 2, June 2003, s. 55-60, ISSN neuvedeno.

[14] HATSCHIKJAN, Magarditsch-TROEBST, Stefan. *Südosteuropa. Gesellschaft, Politik, Wirtschaft, Kultur. Ein Handbuch*. München: Verlag C.H.Beck, 1999, 570 s. ISBN 3-406-45344-9

[15] HOUGH, Peter. Understanding Global Security. London: Routledge, 2004, 266s. ISBN 0-415-29665-x.

[16] INTERNATIONAL BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT. *The Road to Stability and Prosperity in South Eastern Europe. A Regional strategy paper.* Washington: IBRD, 2000, 156 s., ISBN 0-8213-4725-X.

[17] LEMMEL, Holger. *Kosovo-Albaner in Deutschland. Eine Bedrohung für die innere Sicherheit?* Lübeck: Schmidt-Römhild, 1997, 177s., ISBN 3-7950-3805-7.

[18] LINDSTROM, Nicole. Regional Sex Trafficking in the Balkans. Transnational Networks in an Enlarged Europe. In: *Problems of Post-communism.* 2004, roč. 51, č. 3, s. 45-52. ISSN 1075-8216.

[19] LJUBOJA, Svetlana – MARKOVIĆ, Predrag- SEKELJ, Laslo- VAVOVIĆ, Mirjana- *Identitet: Srbi i/ili Jugosloveni*. Beograd: Institut za evropske studije, 2001, 214 s., ISBN 86-82057-23-9.

[20] LOPUŠINA, Marko. *Balkanska smrt. Šiptarska narkomafija*. Čačak: LEGENDA, 2000, 180 s.

[21] MAPPES-NIEDEK, N. *Balkan – Mafia. Staaten in der Hand des Verbrechens – Eine Gefahr für Europa.* Berlin: Ch. Links Verlag, 2003.

[22] McSWEENEY, Bill. Durkheim and the Copenhagen school: a response to Buzan and Wæver. In: *Review of International Studies*, 1998, roč. 24, s. 137-140.

[23] O´ROURKE. *Europe: Council Of Europe Report Says Organized Crime Poses Threat To Democracy.* Available on: http://www.rferl.org/featuresarticle/2005/01/f7753263-8c4f-4f41-9bfa-d3b2ff06cdfe.html

[24] PERICA, Vjekoslav. *Balkan idols. Religion and Nationalism in Yugoslav States*. Oxford: Oxford university press, 2002, 368 s. ISBN 0-19-517429-1.

[25] PROKOPIJEVIĆ, Miroslav – TEOKAREVIĆ, Jovan. *Ekonomske sankcije UN. Uporedna analiza i slučaj Jugoslavije.* Beograd: Institut za evropske studije, 1998, 215 s., ISBN 86-82057-16-6.

[26] ŠIMKO, Dušan; HAUMANN, Heiko (eds.). *Peace Perspectives for Southeast Europe*. Praha: Academia, 2001. 237 s. ISBN 80-200-0892-6.

[27] RAKIPI, Albert (ed.) *Stability pact just around the corner* Tirana: ALBANIAN INSTITUTE FOR INTERNATIONAL STUDIES. (AIIS) 2000. 137 p. ISBN 99927-659-2-5.

[28] RIEGLER, Henriette. Contextualizing Criminality and Security in South Eastern Europe. In: *Connections. The Quarterly Journal*, Vol. II, č. 2, June 2003, s. 51-53, ISSN neuvedeno.

[29] STOJAROVÁ, Věra, ŠEDO Jakub, KOPEČEK, Lubomír, CHYTILEK, Roman. *Political parties in Central and Easterm Europe. In Search of Consolidation. Central and Eastern Europe Regional Report based on Research and Dialogue with Political Parties.* IDEA 2007 Stockholm. ISBN 978-91-85724-01-7.

[30] STÝSKALÍKOVÁ, Věra. Zahraniční a bezpečnostní politika Albánie. In. STÝSKALÍKOVÁ, Věra – SMEKAL, Hubert (eds.) *Zahraniční a bezpečnostní politika vybraných zemí Balkánu*. Brno: Mezinárodní politologický ústav. 2004. s. 91-137. ISBN 80-210-3572-2.

[31] RODIER, Alain. Les „zones grises“ dans le monde.1re partie: La zone albanophone (Albanie, Kosovo, Macédoine). In: *RAIDS*. 10, 219, 2004, s. 42-45. ISSN 0769-4814.

[32] WALT, M. Stephen. The Renaissance of Security Studies. In: *International Studies Quarterly*, 1991, roč.35, č.2, s.211-239.

[33] WILLIAMS, C. Michael. Modernity, identity and security: a comment on the „ Copenhagen controversy“. In: *Review of International Studies,* 1998, 24, s. 435-439.

PRINCIPALELE DOCTRINE MILITARE ÎN DINAMICA UNEI EVOLUȚII COMPARATIVE CU PRIVIRE LA SOLUȚIONAREA CONFLICTELOR

Lucian ISPAS*

The fundamental changes that affected the present-day geopolitical structure generates the taking up of new visions on military operations, be they specific to combat or to stability and support operations, assuming that future conflicts, prevailingly asymmetrical, will include atypical forces. Under the circumstances, revising and adjusting doctrines in order to solve the conflicts emerging in the present-day security environment, has grown into a priority for the states involved in their solving.

A scientific analysis based on comparing evolutions of the main political-military doctrines can result in the lining out of all the risks and threats that are to be found in present-day conflicts, as well as the means to have them solved.

1. Fundamentări conceptuale ale doctrinei militare.

Constituirea şi elaborarea conceptului de doctrină militară a urmat în decursul timpului întregile etape ale evoluției gândirii şi practicii militare universale, şi apare pe o anumită treaptă a evoluției societății omeneşti.

În comparație cu celelalte tipuri de doctrină, doctrina militară este adoptată de un stat ca doctrina oficială, unică şi obligatorie, ca fundament al întregului cadru normativ referitor la domeniul apărării statului respectiv, al politicii sale în domeniul militar şi al întregii activități desfăşurate de către organismul militar al statului[1].

O altă definiție mai cuprinzătoare aflăm din Lexiconul militar care, prezintă *doctrina militară* ca fiind o *concepție unitară adoptată de stat cu privire la război, armată şi apărarea țării, ansamblul principiilor, metodelor şi procedeelor preconizate şi aplicate în pregătirea forțelor armate, a populației şi în ducerea războiului, în raport cu condițiile, interesele şi posibilitățile specifice ale statului*[2].

Corespunzător acestei definiții *doctrina militară* se prezintă, pe de o parte, ca *o concepție unitară*, adoptată de un anumit stat în problemele fundamentale ale războiului şi armatei, iar pe de altă parte ca un *ansamblu de principii* traduse în reguli, înscrise în doctrinele de luptă, care descriu tipurile de acțiuni militare, în baza cărora forțele armate se pregătesc pentru desfăşurarea operațiilor în raport cu scopul stabilit de către autoritatea națională de comandă.

Prin conținutul său, doctrina militară stă la baza construirii şi adoptării strategiei militare. De fapt, doctrina militară reprezintă modalitatea prin care obiectivul politico-militar stabilit (apărarea armată) se realizează într-o situație dată, materializat în acțiunea militară, domeniul strategiei militare. Aceasta exprimă, în

* **Maior, lector univ. doctorand, Academia Forțelor Terestre "Nicolae Bălcescu", Sibiu**

1 Cosma, M, Rațiu, A, *Sisteme şi doctrine politico – militare*, Editura Academiei Forțelor Terestre, Sibiu, 2007.

2 *Lexicon Militar*, Chişinău, Editura Saka.

consecință, *relația dintre politica militară, doctrina militară şi strategia militară*[3].

Extinzând sensurile doctrinei militare, după unii teoreticieni militari, aceasta s-ar diviza la un moment dat în părți constitutive, în raport de nivelul de implicare a statului în problemele generale ale războiului şi luptei armate. Se vehiculează, spre exemplu, două componente şi anume:

- *doctrina politico-militară* (doctrina apărării naționale - *de război*), asociată unui sistem închegat de cunoştințe politico-militare privind opțiunile statului în problemele de ansamblu ale pregătirii şi ducerii războiului;

- *doctrina strategică* (doctrina apărării armate), concretizată în opțiunile conducerii politico-militare a statului ce privesc ducerea operațiilor (luptei armate) pentru atingerea scopului şi obiectivelor strategice (războiului).

În acest fel, *doctrina de luptă* restrânge aria de cuprindere de la nivel stat, în special privind sfera politică şi cea politico-militară şi amplifică sfera de cuprindere a problematicii specializate, specific militare, particularizând-o. Această particularizare poate fi evidențiată atât în direcția contribuției specializate a factorului militar la realizarea obiectivelor şi scopurilor războiului, vizând toate problemele specifice pregătirii şi ducerii acțiunilor militare (operațiilor, bătăliilor), cât şi privind conducerea şi coordonarea categoriilor de forțe sub toate aspectele ce implică participarea la acțiunile militare[4].

Este necesar, credem noi , să evidențiem rolul important pe care îl are doctrina forțelor terestre în ansamblul celorlalte doctrine ale categoriilor de forțe. Referitor la statutul forțelor terestre, „... acestea sunt unice deoarece numai forțele terestre au capacitatea de a pune piciorul în prag într-o măsură eficientă şi să interacționeze cu populația în mod direct şi continuu. Forțele Terestre realizează interacțiunea cu factorul uman – baza doctrinei noastre de luptă, a principiilor noastre de gestionare a situațiilor de criză şi a strategiei noastre de angajare”[5].

Adaptarea strategiilor politico-militare şi implicit a doctrinelor militare care trebuie să le pună în aplicare pe cele dintâi a devenit o necesitate având în vedere numărul mare de conflicte în care a fost implicată omenirea, precum şi numărul mare de victime (majoritatea fiind civili şi nu militari) pe care acestea le-au produs.

Pentru a rezolva însă un conflict este necesar mai întâi să-l înțelegem. La ce bun atâtea suferințe umane, când există numeroase alte căi de rezolvare a diferendelor ce stau la baza acestor conflicte violente? Tocmai de aceea o analiză a principalelor doctrine militare poate fi utilă pentru a vedea în ce măsură acestea au identificat cauzele conflictelor, dinamica acestora şi modalitățile posibile de soluționare.

---

3 [Onişor, C., *Teoria strategiei militare*, Bucureşti, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1999.

4 Cosma, M, Rațiu, A, *Op. Cit.*

5 Gl. Eric K. Shinseki, Cuvânt înainte la FM-1 The Army, Headquarters Department of the Army, Washington, DC; 2001.

2. Principalele doctrine militare, abordări şi atitudini în soluționarea conflictelor.

Schimbarea caracterului şi modului de ducere a războiului modern, apariția zonelor şi focarelor de conflict incipient care s-au transformat de foarte multe ori în crize şi mai apoi în conflicte puternice, declarate a indus la necesitatea restudierii fenomenului politico-militar şi la elaborarea sau cel puțin adecvarea doctrinelor militare în raport cu evoluția acestuia.

Traversăm astăzi peroioada în care doctrina militară este în schimbare în mai toate statele lumii, întrucât războiul viitorului are deja o altă înfățişare, aşa cum este foarte relevant descris de autorii lucrării „Război şi anti-război", pornind de la modul în care s-a desfăşurat primul război din Golf astfel:"Distruge instalațiile de comandă ale inamicului. Retează-i comunicațiile pentru a împiedica informația să urce sau să coboare pe lanțul de comandă. Ia inițiativa. Loveşte în adâncime. Împiedică eşaloanele de sprijin inamic să intre vreodată în acțiune. Integrează operațiile aeriene, navale şi terestre. Sincronizează operațiile combinate. Evită atacul frontal împotriva punctelor tari ale inamicului. Şi mai presus de orice, află ce face inamicul şi împiedică-l să afle ce faci tu"[6].

În circumstanțele actualului context internațional, transformările de natură diferită (politice, economice etc.) la scară continentală şi mondială, au determinat profunde mutații în politicile de apărare națională ale statelor, atrăgând după sine noi elemente definitorii în conținutul strategiilor şi doctrinelor militare ale acestora.

Principalele particularități ale strategiilor şi doctrinelor militare ale statelor, în special ale marilor puteri – S.U.A., Federația Rusă şi China – sunt puse în evidență de multitudinea şi complexitatea factorilor de influență, în principal cei afectează interesele fundamentale ale acestora şi de conjunctura internațională în care sunt transpuse la un moment dat.

Această analiză îşi propune să scoată în evidență câteva particularități ale doctrinelor militare promovate de câteva țări, reprezentative pentru spectrul sistemelor politico-militare naționale ale lumii (SUA, Federația Rusă, China), precum şi unele aspecte ale doctrinei militare a NATO referitoare la soluționarea conflictelor.

2.1. Doctrina militară a SUA

Strategia de Securitate a Statelor Unite ale Americii a fost fundamentată pe o concepție internațională, specific americană, ce reflectă unitatea dintre valorile şi interesele naționale.

Scopul strategiei din 2002 este de a ajuta lumea să devină nu numi mai sigură ci şi mai bună, iar noua strategie de securitate a SUA, din martie 2006, ca primă revizuire a acestui document de la invadarea Irakului în 2003, sintetizează politica pe care administrația americană a anunțat-o, în ultimii ani, prin avertismentele diplomaților sau prin discursurile despre Starea Națiunii, ale preşedintelui George W. Bush.

Premisa *doctrinei militare* americane rămâne constatarea, din chiar prima

6 Alvin şi Heidi Toffler, Război şi anti-război. Supraviețuirea în zorii secolului XXI, Editura Antet, Bucureşti, 1996.

propoziție a introducerii strategiei de securitate, potrivit căreia „SUA se află în război". De aici decurge dreptul pe care şi-l rezervă America, de a se apăra preventiv şi în caz de necesitate, afirmându-se că nu exclude folosirea forței nici dacă momentul şi locul atacului inamic nu au fost încă stabilite cu precizie. În anul 2003 SUA a cunoscut episodul militar al atacării preventive a Irakului, ce s-a constituit într-una din primele materializări ale conceptului *atacului preventiv*.

Se vorbeşte tot mai mult de *operațiile bazate pe efecte*, care de fapt, nu reprezintă o noutate. Noile tipuri de operații bazate pe efecte vizează tehnologia înaltă, dominanța informațională şi inițiativa strategică, permit centrarea operațiilor nu doar pe manevre (care să ducă la crearea unor situații tactice favorabile), ci centrarea lor, de la început, adică încă din etapa planificării, pe efecte complexe, iradiante şi în lanț. Efectele care se au în vedere sunt cele care-l pun pe inamic în situația de a nu putea nici să riposteze, nici să-şi protejeze forțele şi mijloacele, nici să-şi poată regenera în timp util forța[7].

Pentru a obține aceste efecte, americanii aplică noile doctrine precum *Joint Vision (JV) 2010* care se sprijină pe patru concepte operaționale: *manevra dominantă; angajarea de precizie; protecția multidimensională; logistica în rețea*.

Alte două conținuturi specifice doctrinei militare americane au menirea de a întregii principalele caracteristici ale acesteia în ceea ce priveşte atitudinea manifestată şi anume: *descurajarea şi apărarea strategică şi prezența avansată*

Descurajarea şi apărarea strategică, prin reorientarea (nu abandonarea) programului „Inițiativa de apărare strategică", către un altul, respectiv „Programul național de apărare antirachetă" – NMD permite apărarea teritoriului SUA împotriva rachetelor balistice nucleare, a forțelor militare avansate aflate pe teritoriul altor state şi a aliaților asigurând descurajarea oricărei inițiative de atac la adresa SUA;

Prezența avansată, care are un scop: sublinierea interesului SUA, în aceste regiuni; creşterea stabilității regionale; intervenția rapidă în situații de criză şi *soluționarea eficientă a conflictelor*; exerciții comune; asistență umanitară şi de securitate; reprezentarea forțelor armate, ale SUA, prin vizite, contracte, acorduri, înțelegeri etc.

Conceptele doctrinare ale SUA reliefează încă o dată disponibilitatea sistemului politico-militar american de a contribui în mod decisiv la realizarea securității sale naționale concomitent cu cea internațională pentru prevenirea crizelor şi soluționarea conflictelor cât mai departe de granițele sale printr-o prezență militară semnificativă care să acționeze decisiv şi preventiv.

2.2. Doctrina militară a Chinei

În prezent China este un stat multinațional, o țară aflată în plină expansiune economică şi capabilă să devină, într-un viitor nu prea îndepărtat, o superputere, chiar dacă efectele unei eventuale crize mondiale cu care este „scuturată" planeta în această perioadă ar putea oarecum să încetinească acest ritm de dezvoltare .

Deşi a trecut la măsuri economice importante încă din anii '80, China a devenit o reală forță economică abia după 2001. Datorită sporirii rapide a exporturilor şi

7 Cosma, M, Rațiu, A, *Op. Cit.*

cererii interne, economia a atins, în 2004, o cotă de creştere de 9 la sută (pentru 2005 creşterea estimată a fost de circa 7,5 la sută).

Dacă anterior China se afla izolată, în prezent joacă un rol cheie în geopolitica Asiei şi aspiră, fără îndoială, să facă la fel şi în alte regiuni iar rolul acesteia în soluționarea conflictelor din aria ei de influență, şi nu numai, trebuie luat foarte în serios. Doctrina care stă la baza Strategiei de Apărare şi Securitate a Chinei este foarte concisă şi extrem de interesantă prin profunzimea şi tradiționalismul ei.

După dispariția URSS şi afirmarea în Asia a unor noi centre de putere precum Japonia şi Coreea de Sud, este vizibilă creşterea instabilității şi a incertitudinii strategice, ceea ce a determinat R.P.Chineză să-şi adapteze politica sa militară adoptând astfel din anul 1990, o nouă doctrină militară, cunoscută sub genericul de „Războiul popular în condiții moderne*"*.

Potrivit declarațiilor oficiale ale conducătorilor chinezi, noua doctrină militară îşi păstrează *caracterul pur defensiv*, China nedorind implicare într-un eventual conflict militar în Asia şi Pacific şi nici nu urmăreşte să devină un adversar în regiune, ci un partener de încredere pentru soluționarea crizelor , conflictelor sau altor situații tensionate.

Noua doctrină militară face trecerea de la conceptul doctrinar al unui *război popular de apărare de lungă durată* la un concept modern, adaptat noilor condiții acesta constând în *desfăşurarea unei apărări active, în cadrul căreia operațiile militare de ripostă şi prin surprindere se duc cu folosirea mijloacelor de luptă moderne, asupra punctelor vulnerabile ale unui eventual agresor*[8].

În ultimii ani prioritățile Chinei în ceea ce priveşte conceptul de securitate şi apărare, s-au concentrat asupra înaltei tehnologii şi tehnologiei informației. Scopul ultimelor două decenii a fost informatizarea, crearea unui sistem informațional specific operațiilor militare şi utilizării tehnologiei IT pentru modernizarea sistemelor de armament, dezvoltarea capabilităților de proiecție a forței, îndeosebi pe mare, a celor logistice şi a celor nucleare.

Preocuparea sistemului politico-militar chinez pentru modernizarea factorilor care să asigure securitatea şi apărare Chinei reliefează nevoia acesteia de a juca un rol important în rezolvarea conflictelor într-o lume, în care şi aceasta să aibă un cuvânt greu şi hotărâtor mai ales în zona Asiei.

2.3. Doctrina militară Federației Ruse

Teritoriul Rusiei de azi reprezintă 76% din cel al U.R.S.S., în timp ce populația şi economia, aproximativ 60%. Acum, Rusia se învecinează spre vest şi sud cu foste republici sovietice, care se confruntă cu un grad ridicat de instabilitate economică, socială şi politică.

Pe de altă parte Federația Rusă a depăşit astăzi starea de criză profundă, al cărei sfârşit părea încă foarte departe şi greu de întrevăzut. Datorită recesiunii economice care caracterizează economia SUA şi resurselor naturale aproape nelimitate de care dispune Rusia rămâne o mare putere. Bază industrială dezvoltată, capacitatea militară şi moştenirea istorică de deținătoare a statutului de mare putere, conform viziunii

8 Cosma, M, Rațiu, A, *Op. Cit.*

ruseşti ar trebui îi conferă un loc important în ierarhia mondială.

Menţinerea unei hegemonii petroliere în Asia Centrală este pentru Moscova la fel de importantă ca şi păstrarea controlului asupra conductelor din Caucazul de Nord unde Washingtonul se prezintă, ca un partener – concurent al Federaţiei Ruse, în jocul petrolier din Asia Centrală[9].

Strategia de modernizare militară se bazează pe câteva documente conceptuale şi de planificare, precum: Conceptul securităţii naţionale a Federaţiei Ruse; Doctrina militară a Federaţiei Ruse; Conceptul edificării forţelor armate ale Federaţiei Ruse pentru perioada de după 2005; Planul edificării şi dezvoltării forţelor armate ale Federaţiei Ruse în perioada 2001-2005.

Începând cu anul 2000 au fost aduse noi modificări *doctrinei militare* a Federaţiei Ruse, ca urmare a schimbării caracterului ameninţărilor la adresa securităţii apărării naţionale.

Doctrina militară a Federaţiei Ruse reprezintă un document al perioadei de tranziţie la un stat democratic şi la o economie de piaţă, de reformă a organizării militare, de transformare dinamică a sistemului de relaţii internaţionale şi se doreşte a fi o îmbinare organică, a ataşamentului consecvent pentru pace, cu decizia fermă de a apăra interesele naţionale, de a garanta securitatea militară a Federaţiei Ruse şi aliaţilor ei.

Cu toate că, pentru prevenirea războaielor şi *soluţionarea conflictelor* se va acorda prioritate mijloacelor politice, diplomatice şi economice, interesele naţionale ale Rusiei impun existenţa unei forţe militare capabile să asigure securitatea militară a federaţiei printr-o capacitate de reacţie adecvată la ameninţările probabile în secolul al XXI-lea. În acest sens, este necesară existenţa unei forţe nucleare care va fi utilizată pentru respingerea oricărui stat agresor sau coaliţii de state, în orice împrejurare.

Noua doctrină, care reduce constrângerile referitoare la folosirea armelor nucleare, stipulează că folosirea acestora este necesară când au fost epuizate toate mijloacele de soluţionare a unui conflict. Aceasta a fost adoptată printre altele şi pentru că Rusia deţine, încă, un arsenal nuclear important, pe când forţele sale convenţionale nu sunt la cel mai înalt grad de operativitate şi capacitate de luptă.

Doctrina militară a Federaţiei Ruse (Doctrina Ivanov), elaborată în anul 2003, reprezintă un document mult mai focalizat pe problema referitoare la ce fel de armată are nevoie Rusia pentru războaiele moderne, inclusiv pe modul cum îşi va proiecta puterea, şi include lecţiile învăţate din teatrul de luptă din Cecenia şi experienţele atentatelor teroriste cu care s-a confruntat.

La nivel strategic, transformarea este concentrată pe atingerea a trei obiective-cheie: realizarea capabilităţii Rusiei de a combate terorismul; refacerea abilităţii Rusiei de a-şi proiecta puterea la nivel global; consolidarea influenţei Rusiei în teritoriile fostei Uniuni Sovietice. De asemenea, Rusia s-a raliat principiilor strategiei preventive, rezervându-şi dreptul de a iniţia atacuri preventive şi de a acţiona militar împotriva grupărilor teroriste, în orice parte a globului.

Orientarea doctrinară pe care Rusia o promovează̆are în atenţie următoarele

9 Băhnăreanu, C., *Federaţia Rusă. Tendinţe strategice*, în Gândirea Militară Românească, nr.2/2005.

obiective:

- asigurarea suveranității şi integrității teritoriale a Federației Ruse;
- eliminarea dependenței tehnico-ştiințifice şi tehnologice de sursele externe;
- creşterea şi menținerea potențialului militar al statului la un nivel suficient de ridicat;
- asigurarea prezenței militare a Federației Ruse în zone de importanță strategică din lume, cu respectarea normelor de drept internațional;
- întărirea regimului de neproliferare a armamentelor de distrugere în masă şi a mijloacelor de transport a acestora la țintă;
- combaterea procesului de secesiune a Federației Ruse sub forma terorismului internațional şi a crimei organizate.

Rusia continuă să-şi bazeze starea de aşteptare şi doctrina pe o *politică de descurajare nucleară*, paralel cu consolidarea relației cu cei trei piloni strategici de valoare mondială: Statele Unite ale Americii, China şi Uniunea Europeană şi cu cei trei piloni ai spațiului asiatic: China, India şi Japonia, la care se adaugă, din ce în ce mai mult, şi cel de al patrulea: Turcia.

Modul în care a „soluționat" recenta criză din Georgia pentru sprijinirea celor două regiuni separatiste denotă faptul că Rusia rămâne totuşi un actor important pe scena politico-militară a lumii, chiar dacă trece la rezolvarea conflictelor din zone care îi afectează interesele prin intervenție armată care urmează repere doctrinare din perioada războiului rece, iar tancuril sunt aruncate în luptă înainte ca posibilele soluții diplomatice să se fi epuizat.

În concluzie, chiar dacă am analizat numai trei mari actori internaționali, putem spune că dezvoltarea propriilor sisteme politico-militare, a direcțiilor, modalităților şi mijloacelor specifice în domeniile securității şi apărării ne arată prezența unor aprecieri comune, dar şi o complexă şi diversitate a celor total diferite.

Prezența punctelor comune, dată de evaluarea obiectivă a unor fenomene şi procese internaționale, de anumite interese comune şi chiar de o anumită responsabilitate față de destinele propriilor națiuni şi ale umanității în general poate constitui un punct de plecare în soluționarea la nivel global şi regional a conflictelor active sau latente care pun în pericol pacea şi securitatea internațională prin spectru larg al amenințărilor din societatea contemporană.

POLITICILE ŞI STRATEGIILE MEDIA CA ELEMENTE ALE MANAGEMENTULUI CONFLICTELOR LA SFÂRŞIT ŞI ÎNCEPUT DE MILENIU (FOSTA IUGOSLAVIE, IRAK, AFGANISTAN)

Adrian FULEA*

This paper work want to present some communications aspects finishing with solution for media crisis situation. It comes with crisis and conflict situation elements and with management of communication in this situations.

Based on deep documentation, this paper work describes also theoretical and practical methods to solve some crisis situation from the communications point of view, especially from the military communications perspective.

There are also solutions for solving media crisis situations, communications strategies, public relations in military institutions, establishing a cooperation relation with media and public opinion formation.

Conflictul este o formă de comunicare, întrucât relaţiile dintre părţile aflate în conflict necesită o formă de comunicare, iar un conflict mediatizat ca şi orice altă acţiune mediatizată, constituie o realitate socială. Iar conflictul armat/războiul în care armele clasice nu îşi mai justifică rolul, are nevoie de presă.

Campaniile de informare strategică duse în fosta Iugoslavie, în Irak şi în Afganistan reprezintă efortul coordonat al tuturor resurselor de informare ale structurilor de relaţii publice şi operaţionale în teatrele de operaţii militare amintite. Campania de informare strategică are două componente principale: operaţia mass-media şi operaţia informaţională. Cele două operaţii sunt planificate şi coordonate de conducerea politico-militară şi strategică, dar la nivelul operativ ele sunt distincte. De executarea operaţiei mass-media se ocupă structurile de relaţii publice, iar executarea operaţiei informaţionale cade în sarcina structurilor de operaţii psihologice, de înşelare militară, de CIMIC, de război electronic şi a unor capacităţi de lovire. Menţinerea distincţiei şi separării între cele două componente ale campaniei de informare strategică este comandată de necesitatea câştigării şi menţinerii credibilităţii în faţa news-media şi a opiniei publice. Altfel spus, singurii care operează la vedere cu informaţii destinate a fi transmise opiniei publice sunt ofiţerii de relaţii publice. Mesajele şi informaţiile pe care aceştia le transmit sunt coordonate şi armonizate la nivel strategic, astfel încât să fie corelate cu informaţiile puse în circulaţie de către cei care realizează operaţia informaţională. Necesitatea acestei coordonări este dată de faptul că, în ambele tipuri de operaţii, militarii sunt puşi în situaţia de a folosi mijloace pe care nu le pot controla în mod direct: presa. De aici, întreaga dificultate, pentru că acţiunea de documentare şi strângere de informaţii desfăşurată de jurnalişti poate, de multe ori, să pună sub semnul întrebării veridicitatea unor informaţii şi consistenţa lor, afectând în acest fel credibilitatea forţelor militare, fapt ce poate conduce la scăderea sprijinului public faţă de acţiunile militare sau faţă de decizia politico-militară.

Pe timpul operaţiilor, cea mai intensă şi mai vizibilă modalitate de a asigura

* **Colonel, Serviciul de Telecomunicaţii Speciale**

dreptul la informare este informarea reprezentanților presei. Prin informarea media se asigură informarea tuturor categoriilor de public interesate de aceste evenimente. Asigurarea accesului la informațiile publice reprezintă unul dintre principiile doctrinare de ducere a operațiilor, fiind specificat în documentele doctrinare operative.

Pentru a asigura accesul categoriilor de public la informații, organizațiile militare înființează şi asigură funcționarea unor structuri de informare şi relații publice pe lângă comandamentele aliate sau multinaționale, pe lângă comandamentele de grupări de forțe şi la nivelul unor eşaloane. Furnizarea de informații se face la cerere, prin intermediul tehnicilor de relații publice, dar şi prin asigurarea prezenței jurnaliştilor în teatrele de operații militare pentru a se documenta nemijlocit de la surse şi de la locul acțiunii. Pentru a realiza informarea internă, structurile de relații publice asigură funcționarea canalelor şi a mijloacelor mediatice proprii sau pune în practică tehnicile specifice comunicării interne.[1]

Strategiile media utilizate în timpul conflictelor recente (Bosnia-Herțegovina, Kosovo, Afganistan, Irak) au devenit elemente ale planurilor şi operațiilor militare.

Încă din primele faze ale planificării operațiilor forței multinaționale în Bosnia s-a luat în considerare rolul pe care informarea publică îl va juca. Strategia media adoptată s-a bazat pe trei principii: o politică de informare proactivă, deschiderea în asigurarea accesului jurnaliştilor, furnizarea de informații complete, exacte şi oportune. Scopul urmărit a fost asigurarea vizibilității mesajelor IFOR şi modelarea relatărilor presei despre operațiile desfăşurate[2].

NATO a folosit interesul renăscut al jurnaliştilor pentru ştirile din Bosnia pentru a transmite şi facțiunilor rivale mesajul că trupele sale din teren sunt bine conduse, bine echipate şi antrenate, gata să răspundă oricăror provocări, chiar şi prin utilizarea forței la nevoie.

În procesul de planificare a campaniei NATO din Kosovo a existat încă de la început o strategie media[3]. Având în vedere că acest conflict avea să stârnească un mare interes din partea media, oficialii NATO erau hotărâți să genereze atât de multe ştiri încât să devină agenda media. La cartierul general NATO au fost organizate zilnic, briefing-uri de presă care erau transmise în direct, în toată lumea, pentru prezentarea succeselor Alianței. Un alt element al politicii media NATO a fost reducerea la tăcere, la propriu, a mijloacelor de informare ale opoziției. Studiourile de televiziune şi emițătoarele sârbe au fost bombardate. În absența reporterilor pe teren în Kosovo, relatările de presă se rezumau la repetarea declarațiilor şi a mesajelor oficiale.

Preşedintele sârb, Slobodan Milosevici, deşi neagreat în cercurile occidentale, a luat parte la tratativele pentru acordul de pace de la Dayton, prezentat adesea ca fiind unul dintre principalele cauze ale conflictelor şi instabilității din Balcani, Milosevici a

1 Loredana Tifiniuc, *Mass-media în teatrele de operații – între realitate şi risc în" Spațiul sud-est european în contextul globalizării*", Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2007, p.151.

2 Mircea Dan, *Politici şi strategii media în timpul conflictelor recente în Spațiul sud-est european în contextul globalizării – Strategii XXI, secțiunea 8*, Editura U.N.Ap., 2007, pp. 97 – 98.

3 Sam Shapiro, *The media as the new battle ground: The Kosovo war and NATO Media Strategy*, 2000, http://jtic.james.com).

devenit „inamic oficial" după declanşarea campaniei din Kosovo în 1999[4].

În ceea ce priveşte războiul din Irak din 2003, strategia media s-a bazat pe o reprezentare numeroasă a presei în zonele de operaţii (peste 1400 de corespondenţe recunoscute oficial). A fost modernizat sistemul „Media Pool", jurnaliştii fiind încadraţi în efectivele unităţilor din prima linie, care au participat la toate fazele confruntării, prezentând evenimentele din prisma participării lor directe, atât a lor, cât şi a audienţelor pe care le informau.

Aplicarea noii strategii a generat o serie de efecte benefice cum ar fi accesul nelimitat al corespondenţilor la trupe, prezentarea diferitelor locuri de conflict într-un mod personalizat pentru publicul de pretutindeni sau difuzarea a numeroase reportaje de interes umanitar, foarte eficiente în influenţarea opiniei publice.

În principal, coordonatele acestei strategii au vizat blocarea preluării informaţiilor venite dinspre partea adversă, suprasaturarea mass-media cu informaţii, care să-i depăşească capacităţile de procesare de selecţie, cooptarea unor categorii de jurnalişti, incomodarea sau blocarea activităţii jurnaliştilor independenţi, scoaterea din joc a corespondenţilor care transmiteau de la Bagdad şi care puteau fi manipulaţi de regimul Sadam.

Pe de altă parte, dacă postul de televiziune CNN a avut aproape în totalitate monopolul imaginilor în Războiul din Golf, strategia media aplicată în Războiul din Irak a marcat apariţia a ceea ce a fost numit epoca „războiului pe trei ecrane"/CNN, EuroNews şi Al Jazeera, fapt ce a determinat o perpetuitate a ciclului mediatic în plan temporal şi o diversificare a comunicării în plan geografic.

În faza iniţială a conflictului din Afganistan, administraţia americană a dorit să repete strategia aplicată în războiul din golf, concentrându-se pe lovituri aeriene de mare precizie şi pe ţinerea presei la distanţă de eventualele efecte nedorite ale acestor lovituri. Pe măsură ce raza loviturilor aeriene s-a extins, administraţia a început să cocheteze tot mai mult cu ideea unei strategii media restrictive. Numai foarte puţini reporteri au avut acces la forţele speciale americane din teren, conferinţele de presă ale Pentagonului nu au avut impactul celor de la NATO în conflictul de la Kosovo, limitându-se la clişee sau poveşti de succes izolate dar furnizând foarte puţine informaţii din teren[5].

Crearea acestei „perdele de fum" asupra operaţiilor din teren a fost posibilă şi datorită atitudinii de înţelegere din partea media naţionale şi internaţionale, după atacurile din 11 septembrie 2001.

Din perspectiva strategiei media adoptată, două elemente ies în evidenţă şi anume, demonizarea lui Ben Laden şi concentrarea pe situaţia de neacceptat a femeilor din Afganistan. Prin aceste politici media s-a urmărit atât demonstrarea superiorităţii morale, legale sau revigorare a unei părţi implicate în conflict dar şi legitimitatea acţiunilor întreprinse prin demonizarea inamicului.

Inamicul actual, în special din perspectiva americană este fără îndoială Osama Ben Laden. O altă componentă importantă a strategiei media americane a fost

4 Sam Shapiro, *The media as the new battle ground: The Kosovo war and NATO Media Strategy*, 2000, http://jtic.james.com).

5 Paul Taylor, *Perception management and the war against terrorism, Journal of Information warfare*, Editura Krone, Los Angeles, 2002, p.75.

concentrarea pe aducerea în atenția publică a situației femeilor în Afganistan. Regimul taliban impusese o serie de restricții degradante pentru femeile din Afganistan, nepermițându-le să muncească sau refuzându-le accesul la educație. Administrația americană a folosit această temă în politica sa media în fazele de început ale operației militare din Afganistan.

Atitudinea față de media şi politicile media în timpul conflictelor sunt determinate de percepțiile factorilor de decizii politice şi militare în legătură cu rolul şi locul media în conflicte dar şi de experiențele anterioare ale acestora în această materie. Probabil că, primul impuls al unor lideri, din acest punct de vedere, va fi în marea majoritate a cazurilor, aplicarea unor forme coercitive de cenzură clasice, dar în prezent, progresele tehnologice în domeniul comunicării de masă, fac acest lucru aproape imposibil. Fluxul digital de informații, prin intermediul Internetului, telefoniei celulare sau prin satelit, permit presei să transmită informații independent, constant şi cvasiinstantaneu.

Având în vedere acest fapt, mulți factori de decizie se reorientează către proiectarea unor campanii militare care "să dea bine" în presă. Pentru acestea este necesar să se țină seama şi de transformările şi tendințele care se manifestă în peisajul mediatic global. Apariția şi dezvoltarea unor actori noi în procesul de comunicare şi comercializare a ştirilor, sunt două dintre tendințele care marchează evoluția media.

Elemente, cum ar fi, termenele limită de închidere a edițiilor, cerințele tehnice, oportunitățile de filmare, standardele de transmise sau cerințele de ordin legal, trebuie să fie luate în considerare la elaborarea unor asemenea strategii. Neglijarea acestui aspect al managementului conflictelor moderne, nu va afecta dimensiunile relatărilor din presă dar va limita abilitatea de a insera în aceste relatări propriile mesaje, va spori riscul de influențare, în sens negativ, a percepției publice, privind legitimitatea sau eficiența acțiunilor militare[6].

Conflictele armate violente sunt numeroase, surprinzătoare şi au urmări foarte grave. De regulă, ele se produc fie în interiorul unui stat, între diferitele grupări politice, etnice şi sociale, fie la granița dintre două state. În ultimii ani, au proliferat însă şi alte tipuri de conflicte armate, greu de gestionat, de controlat şi de combătut, cum sunt cele produse de terorism. Situația este foarte complexă, practic, fiecare continent cunoscând numeroase şi diversificate tipuri de conflicte armate extrem de violente. Recrudescența violenței face dificilă rezolvarea conflictelor şi mai ales lichidarea urmărilor acestora[7].Conflictele armate nu rezolvă problemele pentru care s-au declanşat, ci dimpotrivă, accentuează şi mai mult tensiunile, vulnerabilitățile sociale, economice şi psihologice,produc pierderi de vieți omeneşti şi distrugeri materiale imense, greu de recuperat în decurs de o generație. De aceea, paralel cu politicile şi strategiile preventive, este necesar să se continue dezvoltarea şi punerea în operă a unor strategii de comunicare post conflict care să aibă în vedere atât pregătirea forțelor şi mijloacelor necesare pentru soluționarea problemelor extrem de complexe care se creează după o confruntare armată, cât şi modalitățile concrete de acțiune.

6 Mircea Dan, *Politici şi strategii media în timpul conflictelor recente în Spațiul sud-est european în contextul globalizării – Strategii XXI, secțiunea 8*, Editura U.N.Ap., 2007 p.107.

7 Dr. Grigore Alexandrescu, Dr. Gheorghe Văduva, *Acțiuni militare post conflict, în studii de securitate şi apărare*, Editrua U.N.Ap., Bucureşti, 2005, p 161.

Bibliografie

[1] ALEXANDRESCU, Grigore dr., VĂDUVA, Gheorghe dr., *Acţiuni militare postconflict,* în **Studii de securitate şi apărare**, Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2005.

[2] CHICIUDEAN, Ion, **Gestionarea imaginii în procesul comunicării**, Bucureşti, Editura Licorna, 2000.

[3] COMAN, Cristina, **Relaţiile publice. Principii şi strategii**, Editura Polirom, Iaşi, 2001.

[4] CUCU, Irina, *Media şi războiul din Irak* în **„Impact strategic",** Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2004.

[5] DAN, Mircea, *Politici şi strategii media în timpul conflictelor recente* în **Spaţiul sud-est european în contextul globalizării – Strategii XXI, secţiunea 8**, Editura U.N.Ap., 2007.

[6] DULGHERU, Nicuşor, *Consonanţe şi efecte media ale Războiului din Golf* în **Spaţiul sud-est european în contextul globalizării – Strategii XXI,** secţiunea 2, vol. 2, Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2007.

[7] ILIEŞ, Ciprian lt. ing., *Rolul media în desfăşurarea conflictului din Irak* în **Confruntarea psihologică în operaţiile moderne,** Editura U.N.Ap., 2004.

[8] PÂLŞOIU, Ion, gl. bg. dr., BĂCILĂ, Sorin lt. col., *Comunicarea în situaţii de criză* în **Spaţiul sud-est european în contextul globalizării, Strategii XXI, secţiunea 8**, Bucureşti, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, 2007.

[9] SESERMAN, Dumitru gl. bg. dr., *Operaţii militare multinaţionale în teatrul de operaţii din Afganistan,* în **Războiul în societatea larg informatizată**, Editura U.N.Ap, Bucureşti, 2004.

[10] SHAPIRO, Sam, *The media as the new battle ground: The Kosovo war and NATO Media Strategy*, 2000, http://jtic.james.com

[11] TAYLOR, Paul, **Perception management and the war against terrorism, Journal of Information warfare**, Editura Krone, Los Angeles, 2002.

[12] TIFINIUC, Loredana, *Mass-media în teatrele de operaţii – între ralitate şi risc* în **Spaţiul sud-est european în contextul globalizării**, Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2007.

[13] ***Doctrina pentru sprijinul cu informaţii al operaţiilor întrunite**, Bucureşti, 2003

[14] ***Doctrina Relaţiilor Publice în operaţiile întrunite al Armatei SUA - Join Pub 3-61,** Washington, 1997.

[15] ***F-M 2-01.3(34-130)Pregătirea informaţiilor pe câmpul de luptă,** Bucureşti, 1994.

[16] ***F-M 2-0(34-1) Informaţiile şi operaţiile războiului electronic,** Bucureşti 1994.

[17] ***Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informaţiile de interes public.**

[18] ***Legea nr 182/2002 privind protecţia informaţiilor clasificate.**

[19] ***RP1 – Instrucţiuni privind activitatea de Informare şi Relaţii**

Publice în Ministerul Apărării.

[20] ***RP1-1 – Dispozițiile Secretarului de Stat pentru Relația cu Parlamentul privind activitatea de Informare şi Relații Publice.**

[21] ***SMG/PF-3.2 – Doctrina pentru operații speciale,** Bucureşti, 2003.

MANAGEMENTUL MINISTERULUI APĂRĂRII DIN ROMÂNIA ÎN DOMENIUL INFORMĂRII ŞI COMUNICĂRII ÎN TEATRELE DE OPERAŢII DIN IUGOSLAVIA, IRAK, AFGANISTAN

Adrian FULEA*

This paper work want to present some aspects concerning to the experience of the Romanian Defence Ministery begininig with the management in Public Relations and finishing with the military journalists presence in Yugoslavia, Irak and Afganistan..

Based on deep documentation, this paper work describes also theoretical and practical methods to solve some public relations problems from the communications point of view, especially from the military communications perspective.

There are also ideas for solving media aspects in diferrent situations, communications strategies, public relations in military institutions, establishing a cooperation relation with media and public opinion formation.

Managementul Ministerului Apărării din România în domeniul informării şi relaţiilor publice în teatrele de operaţii din fosta Iugoslavie, Irak şi Afganistan

Ministerul Apărării din România are o bază comunicaţională funcţională, consolidată. Adaptarea întregului sistem de apărare românesc la cerinţele noului context nu se poate face peste noapte, dar există o strategie care ghidează aceste eforturi.

Legislaţia care reglementează activitatea de informare şi relaţii publice în Ministerul Apărării are la bază Legea nr. 544 din 2001 privind liberul acces la informaţiile de interes public, Legea nr. 182 privind protecţia informaţiilor clasificate, Instrucţiunile privind activitatea de informare şi relaţii publice RP 1 şi Dispoziţiile Secretarului de stat privind activitatea de relaţii publice în situaţii de criză,

O categorie aparte a managementului comunicării în perimetrul Ministerului Apărării o constituie comunicarea în teatrele de operaţii.

În general, transmiterea informaţiilor de presă către redacţii este responsabilitatea corespondenţilor şi se face prin mijloace puse la dispoziţie de Centrele de Informare şi Presă din teatre sau prin mijloace proprii.

În fosta Iugoslavie, armata română şi ofiţerii de relaţii publice au învăţat "din mers" din experienţa armatelor aliate. In schimb, în Irak şi Afganistan s-au făcut progrese remarcabile în ceea ce priveşte sistemul de informare şi relaţii publice. Informaţiile circulă mult mai repede iar reflectarea în presă este şi rodul mucii ofiţerilor de relaţii publice din Ministrul Apărării. Fiecare unitate şi subunitate are cel puţin câte un ofiţer de relaţii publice iar ministerul organizează sistematic deplasări ale jurnaliştilor români în teatrele de operaţii pentru a vedea, la faţa locului cum trăiesc şi cum acţionează trupele româneşti. Sistemul de relaţii publice este, acum, mult mai bine manageriat atât din punct de vedere al informării şi relaţiilor publice cât şi al protecţiei informaţiilor clasificate.

* **Colonel, Serviciul de Telecomunicaţii Speciale**

În timpul briefing-urilor de presă organizate pe timpul operațiilor, Ministerul Apărării poate oferi informații din următoarele categorii:

atribuibilă - informația este publicabilă şi sursa poate fi citată în totalitate, când purtătorul de cuvânt poate fi nominalizat (atribuibilă direct) sau când persoana care a furnizat informația, nu poate fi identificată după nume „o oficialitate din Ministerul Apărării, nu purtător de cuvânt al Ministerului Apărării (atribuibilă indirect)";

neatribuibilă - informația poate fi utilizată dar nu poate fi atribuită niciunei persoane (surse informate, surse de încredere, surse din Ministerul Apărării);

background – informația este furnizată în scopul unei înțelegeri corecte a situației şi nu este atribuibilă în nici un fel.

Pot exista situații în care, când nu există alte posibilități, Ministerul Apărării furnizează anumite informații către presă legate de desfăşurarea unor operații, dar informațiile sunt supuse embargoului (adică nu pot fi publicate până la un anumit termen), ceea ce permite prevenirea publicării unor informații care să aibă valoare pentru inamic, dar oferă posibilitatea informării din timp a jurnaliştilor dându-le acestora timp să-şi pregătească materialele sau să-şi facă planificarea pentru eveniment. Ministerul Apărării nu poate întreprinde nici o măsură de instituire a embargoului informațional dacă acesta nu este necesar din motive operative. Ori de câte ori este posibil, motivele pentru impunerea embargoului trebuie explicate odată cu instituirea acestuia, iar embargoul va fi în vigoare cel puțin pentru o perioadă minimă de timp pentru care a fost instituit şi se ridică de îndată ce situația a trecut.

Atunci când corespondenții de război se află în zona de operații, informația aflată sub embargo, nu poate fi comunicată nici chiar editorilor până când nu expiră termenul impus de embargo. Furnizarea informațiilor aflate sub embargo, se bazează pe încredere. Tentativele de încălcare a acestuia vor avea ca efect, întotdeauna, pierderea acreditării şi retragerea tuturor facilităților acordate de Ministerul Apărării.

Ministerul Apărării poate furniza doar informații generale în legătură cu circumstanțele individuale în care s-au produs pierderi pe timpul operațiilor. În situația în care se impune întârzierea publicării pierderilor din motive de securitate, anunțarea acestora se face cât mai curând posibil, după confirmarea lor.

Pentru reducerea anxietății la care pot fi supuse familiile militarilor participanți la operație sau pentru contracararea propagandei inamice, informațiile privind un grup, o unitate sau un vas care a fost pierdut şi detalii privind numărul pierderilor şi al supraviețuitorilor, pot fi publicate înainte de anunțarea familiilor celor implicați.

Numărul morților, răniților şi dispăruților nu se publică sau confirmă decât după ce au fost anunțate familiile celor implicați. La cerea rudelor cele mai apropiate, din motive familiale, publicarea numelor celor uciși poate fi întârziată cu până la 24 de ore[1].

Ministerul Apărării sprijină jurnaliştii în mediatizarea/sosirii răniților şi, cu acordul acestora şi al personalului medical, facilitează în unele cazuri, acordarea de interviuri la punctele de recepție şi în spitale.

1 Loredana Tifiniuc, *Mass-media în teatrele de operații – între realitate şi risc în" Spațiul sud-est european în contextul globalizării*", Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2007, p.160.

În ceea ce priveşte personalul „dispărut” este foarte posibil ca Ministerul Apărării să reţină de la publicare numele acestora, având în vedere posibilitatea organizării unei operaţii de salvare sau evitarea capturării acestora. Editorii trebuie să înţeleagă faptul că simpla publicare a numelui unui militar dispărut în misiune poate avea valoare pentru inamic dacă acesta nu ştia că există militari care au evitat capturarea. Numele militarilor dispăruţi într-o operaţie, care ar putea fi capturaţi de inamic nu se publică fără consultarea iniţială a Ministerului Apărării. Detaliile privind familiile militarilor, adresele localităţilor de origine sau bazele militare de la care provin, inclusiv fotografii care ar putea ajuta la interogatorii sau ar fi exploatate de propaganda inamică, sunt protejate în aceeaşi manieră.

Numele personalului militar şi civil căzut în prizonierat, sau ale celor morţi în luptă şi ale căror trupuri sunt deţinute de inamic, se fac publice de îndată ce Ministerul Apărării primeşte confirmarea oficială de la Crucea Roşie Internaţională. Până atunci numele acestora fie nu sunt publicate, fie se includ pe listele cu dispăruţi.

Analiza necesităţilor de informare prin mass-media a opiniei publice privind participarea militarilor români în teatrele de operaţii a condus la ideea deplasării ziariştilor odată cu trupele în zonele de responsabilitate, pentru a da posibilitatea acestora să cunoască realităţile şi să relateze de la faţa locului aspecte de maxim interes pentru publicul larg.

Pentru asigurarea participării jurnaliştilor români în teatrele de operaţii, împreună cu detaşamentele româneşti, Direcţia Relaţii Publice a Ministerului Apărării Naţionale a desfăşurat următoarele activităţi :

- a selecţionat jurnaliştii acreditaţi la M.Ap.N. care au însoţit trupele;
- a întreprins demersurile necesare pentru acceptarea prezenţei acestora în zonele de acţiune a contingentelor internaţionale;
- a instruit jurnaliştii asupra comportamentului şi asupra măsurilor de siguranţă care se impun în zonele de operaţii;
- a asigurat, împreună cu autorităţile competente, transportul ziariştilor cu mijloacele cu care s-au deplasat în zona militarii români;
- a stabilit însoţirea ziariştilor de către cei mai competenţi ofiţeri de relaţii publice;
- a stabilit, împreună cu Statul Major al Forţelor Terestre şi cu Statul Major al Forţelor Aeriene, modalităţile de realizare a transportului ziariştilor în ţară.

Mass-media au reflectat pe larg prezenţa militară românească în afara graniţelor naţionale. Principalele teme abordate:

- condiţiile în care miliari români îşi desfăşoară activitatea în teatrele de operaţii;
- fermitatea şi profesionalismul cu care îşi îndeplinesc misiunile;
- rolul de forţe de stabilitate pe care detaşamentele militare româneşti le joacă în zonele de responsabilitate;
- vocaţia de constructori a genieştilor romani;
- relaţiile militarilor romani cu localnicii;
- implicarea militarilor români în rezolvarea problemelor cu care se confrunta populaţia din zonele lor de responsabilitate;
- nivelul de protecţie al echipamentului în raport cu condiţiile de mediu;

- motivaţia participării militarilor români în acţiunile forţei antiteroriste;

- caracterul periculos al situaţiei create în zonele de conflict, mai ales în Iraq, Afganistan şi Kosovo;

- starea morală a militarilor;

- percepţia celorlalte forţe din zona prezenţei militare româneşti în teatrele de operaţii;

- prezenţa în zonă a personalităţilor militare şi civile din Ministerul Apărării Naţionale;

- prezenţa în zonă a parlamentarilor şi artiştilor;

- fiabilitatea mijloacelor militare de transport;

- starea de operativitate a detaşamentelor româneşti;

- profesionalismul militarilor români şi capacitatea lor de a participa la acţiunile coaliţiei antiteroriste;

- modalităţile de cooperare a militarilor români cu militarii armatelor dislocate în zonă;

- condiţiile de viţăa din taberele de dislocare;

- comunicarea militarilor cu familiile lor[2].

Profilul de imagine realizat în urma monitorizării şi analizei cu rol de sistem de referinţă în analiza noastră, este conturat pe următorii indicatori:

- capacitatea operaţională ridicată;

- gradul de ineroperabilitate cu armatele performante;

- profesionalismul corpului de ofiţeri şi subofiţeri, precum şi al militarilor angajaţi pe bază de contract;

- capacitatea ofiţerilor, subofiţerilor şi militarilor angajaţi pe bază de contract de a participa la misiuni de menţinere a păcii şi de a face parte dintr-o structură militară multinaţională;

- capacitatea armatei de a transporta trupe la distanţe mari;

- starea morală a detaşamentelor româneşti;

- condiţiile de viaţă din taberele de dislocare;

- nivelul dotării cu tehnica de luptă performantă;

- nivelul dotarii cu tehnica de luptă auxiliară;

Imaginea instituţiei militare rezultată în urma analizei profilului de imagine este preponderent pozitivă. Se poate aprecia ca principalul beneficiu al asigurării prezenţei jurnaliştilor în teatrele de acţiuni a fost *consacrarea profesionalismului militarilor români*, a capacităţii lor de a face parte din coaliţii militare internaţionale ca elemente dominante ale profilului de imagine. Trebuie spus că, aproape în totalitatea lor, jurnaliştii au reflectat atât prezenţa echipelor de conducere a Ministerului Apărării Naţionale în zonele de operaţii, cât şi contribuţia acestora la ameliorarea condiţiilor de viaţă a detaşamentelor româneşti.

Un alt aspect care trebuie avut în vedere este cel al selecţionării instituţiilor mass-media care au trimis corespondenţi în zonă. Astfel, vizibilitatea a fost asigurată, de jurnaliştii de televiziune, de radio şi ai presei scrise. Includerea în grupul de

2 Gl. bg. (r) Ioan Chiciudean - *Imaginea participării militarilor români în teatrele de operaţii în afara graniţelor naţionale reflectată în presa centrală*, http://www.presamil.ro.

jurnalişti a reprezentanţilor unor ziare cu cotă mică de piaţă a fost de natură să reducă vizibilitatea pe segmentul de public general. Este oportun, desigur, ca pe viitor să fie trimişi în zona jurnaliştii instituţiilor mediatice cu cota de piaţă ridicată şi, implicit, cu coeficient de ponderare specifică mare. Totuşi, M.Ap.N, prin Direcţia Relaţii Publice, este fidel principiului satisfacerii tuturor cererilor jurnaliştilor de deplasare în teatrele de operaţii, pentru a evita impactul negativ al aplicării unor criterii discriminatorii de selecţie a reprezentanţilor presei. Direcţia Relaţii Publice organizează şi desfăşoară cursuri pentru pregătirea tuturor jurnaliştilor pentru zonele de conflict.

Abordarea Ministerului Apărării Naţionale în relaţiile cu mass-media a dobândit următoarele caracteristici:

- a fost proactivă şi s-a desfăşurat pe baza unui program;
- a dobândit o mare viteză de răspuns la toate solicitările opiniei publice şi mass-media;
- a beneficiat de organizarea în detaliu a activităţilor de informare şi a evenimentelor mediatice;
- s-a derulat ca o informare axată pe o temă centrală şi pe mesaje simple;
- a impus mesaje unice, coordonate la toate nivelurile;
- a utilizat purtători de cuvânt în exclusivitate profesionişti;
- a impus statutul comandantului ca sursă autorizată şi legitimă de informare (comandanţii de la toate nivelurile ierarhice au intrat în ecuaţia de informare, în interiorul şi în afara organizaţiei militare, jucând rolul de experţi în transmiterea informaţiilor profesionale).

Câteva concluzii privind managementul Ministerului Apărării se impun:

- Adoptarea unei atitudini proactive este foarte importantă în toate strategiile de comunicare ale M.Ap.N. Acest lucru înseamnă disponibilitate accentuată, fără ezitări, încredere şi profesionalism.
- Organizarea şi întreţinerea unor linii directe cu presa, cu militarii din zonele de conflict, cu familiile acestora şi cu structurile de relaţii publice.
- Coordonarea unitară, din perspectiva informării publice, a tuturor instituţiilor cu atribuţii în zonele de conflict.
- Folosirea purtătorilor de cuvânt profesionişti care să îndeplinească rolul de consilieri pentru presă ai comandanţilor.
- Pregătirea comandanţilor pentru a îndeplini roluri importante în strategia de comunicare publică.
- Pregatirea presei pentru zonele de conflict, protejarea şi sprijinirea acesteia în teatrele de operaţii.
- Dezvoltarea unei imagini pozitive stabile, printr-o percepţie în timp şi prin participarea directă în teatrele de operaţii de către mass-media, în legătură cu activitatea desfăşurată de militarii români în zonele de conflict.
- Gândirea unui proces de informare publică continuă, pe termen lung.

Prezenţa jurnaliştilor militari în teatrele de operaţii

În zorii noului mileniu, mai mult decât oricând, mass-media trebuie să răspundă unei nevoi globale de informare a omului. Pe o piaţă mediatică autohtonă considerată

de mulți suprasaturată, presa militară a reuşit în ultimii ani să înlăture barierele scepticismului contribuind din plin la promovarea unei imagini reale a armatei române atât pe plan intern cât şi extern, oferind totodată opiniei publice informații oportune şi precise de larg interes.

Înrolarea segmentului mediatic militar în slujba reflectării cu acurateţe şi concizie a transformărilor radicale petrecute la nivel mondial, în campania împotriva terorismului internațional, sprijinirea eforturilor României şi implicit a armatei pentru integrarea în structurile euro-atlantice, i-a conturat în ultimul timp un rol bine definit în peisajul presei româneşti. Strategia Ministerului Apărării se bazează într-o mare măsură şi pe presa militară: presa scrisă, emisiuni de radio şi de televiziune. Jurnaliştii militari au făcut primii deplasări în teatrele de operații sau au primit informații de acolo şi au reflectat această activitate în toate organele de presă militară. De asemenea, ei îi ajută şi îi îndrumă pe jurnaliştii civili prin furnizarea de informații utile.

Jurnalistul militar ştie că trebuie să răspundă noilor provocări din domeniu, să lupte cu arma cuvântului pe fronturile care, pentru contribuabil, pentru consumatorul de informații, încă sunt aride. Între aceste fronturi se află şi zonele de conflict sau teatrele de operații unde acționează militari români.

Desigur, mulți se vor întreba: „*Se justifică oare desfăşurarea presei militare în aceste focare? Nu avem destui jurnalişti civili care ar putea asigura un flux continuu de informații opiniei publice?"* Viața a dat şi continuă să dea răspunsuri la aceste întrebări, să demonstreze că, da, este nevoie de jurnalistul militar oriunde sunt implicate structuri ale armatei.

O incursiune retrospectivă asupra misiunilor îndeplinite de militarii noştri, după 1990, vine în sprijinul acestei afirmații.

Primele misiuni în teatrele de operații de la început de mileniu (fosta Iugoslavie, Irak şi Afganistan) au marcat pentru M.Ap.N o reconsiderare a importanței componentei mediatice. În consecință, au fost organizate deplasări ale jurnaliştilor civili şi militari în zonele unde efectivele româneşti îşi desfăşurau misiunile, cu precădere cu ocazia instalării şi rotirii contingentelor. Astfel, indirect, s-a creat terenul propice unei confruntări constructive a produselor media civile şi militare. Dacă în mare parte presa civilă era în căutare de senzațional, „uitând" să puncteze problemele şi riscurile misiunilor, presa militară a oferit unele dintre cele mai pertinente comentarii legate de neajunsurile, greutățile, dar şi de profesionalismul peace-keepers-ilor, despre factorii de risc şi semnificația misiunilor.

Prima misiune internațională post decembristă, una de peace-keeping, s-a derulat în perioada 9 februarie - 22 martie 1991. Un spital de campanie, deservit de 363 de cadre medicale voluntare, a fost integrat operațiunii „Granby" efectuate de contingentul britanic în timpul „Furtunii în Deşert", din Războiul din Golf. Nici un jurnalist militar sau civil n-a însoțit eşalonul românesc. Rezultatul: minimizarea importanței evenimentului în fața opiniei publice, deşi, pentru prima dată, armata noastră coopera în condiții de campanie cu o structură militară a unei țări membre

NATO[3].

De o nefirească şi nedreaptă atenţie din partea mass-media româneşti au avut parte şi observatorii militari care, din aprilie 1991, au fost angrenaţi în cea mai lungă misiune internaţională a O.N.U. de menţinere a păcii, în cadrul UNIKOM, în zona demilitarizată dintre Irak şi Kuweit. Exemplul cel mai elocvent în acest sens îl reprezintă cazul căpitanului (pe atunci) Dănuţ Iovanov, împuşcat la frontiera irakiano-kuweitiană, la 29 decembrie 1994, în timpul unei misiuni de patrulare. Incidentul, exploatat de mass-media kuweitienă şi internaţională, n-a depăşit graniţa unei ştiri în presa autohtonă. Ba mai mult, televiziunea a fost sursa primară de la care soţia ofiţerului a aflat de împuşcarea soţului sau, deşi normele internaţionale impun că un astfel de caz să fie adus la cunoştinţa familiei, mai întâi, de superiorii militarului[4].

Conflictele recente din Afganistan si Irak au demonstrat o dată în plus viabilitatea presei militare. „Ştirbiţi" de lipsa unei prezenţe permanente în teatrele de operaţii, jurnaliştii în uniformă au profitat de scurtele incursiuni în zonele „fierbinţi" alături de cei civili, realizând materiale publicistice de excepţie. Ei au reuşit să facă o disecare complexă a fenomenului terorist, să asigure o transparenţă a activităţilor şi comportamentului trupelor noastre, a compatibilităţii/incompatibilităţii nivelului de profesionalizare şi susţinere logistică al militarilor în raport cu exigenţa condiţiilor şi misiunilor. În acest mod s-au constituit într-o adevărata forţă de reacţie rapidă care a stat la baza realizării unui feed-back permanent cu factorii decizionali în armată, concretizat, printre altele, în îmbunătăţirea condiţiilor de cazare şi hrănire, a dotării materiale şi tehnice a batalioanelor dislocate în teatre.

Interesul crescut al opiniei publice pentru informaţiile „calde" din Irak şi Afganistan a scos la iveală orientările mai puţin „ortodoxe" ale presei civile. Informaţiile „spectacol" sau „senzaţionale" au stins, nu de puţine ori, setea de evenimente negative a consumatorului produselor media. În replică, presa militară, fără a fi supusă unei presiuni a audienţei, neinteresată să înfricoşeze sau să difuzeze senzaţie, a mizat pe veridicitate şi obiectivitate, emiţând mesaje care să contracareze zvonurile şi dezinformarea, să formeze sentimente şi opinii pozitive faţă de trupe şi misiunile lor.

Din păcate, seria de corespondenţe aproape continue din teatrele de operaţii, asigurată pentru media militară de ofiţerii de relaţii publice care însoţesc contingentele româneşti, are darul să suplinească doar în mică măsură o prezenţă permanentă a jurnaliştilor militari acolo. O prezenţă care devine stringentă în ultimul timp, când ofiţerii de relaţii publice trebuie să răspundă cerinţelor statutului pentru care se află alături de militarii romani, iar limitările lor jurnalistice devin tot mai evidente, când editorii autohtoni, acţionând sub deviza „o ştire rea este o ştire bună", se înghesuie să preia de pe diferite canale mediatice informaţii negative despre prezenţa românească în zonele de conflict, să le garnisească cu „ingrediente" apetisante pentru a le face cât mai vandabile.[5]

Indubitabil, toate experienţele armatei române de până acum în zonele de

3 Mr. Gheorghe Vişan - Presa din linia întâi - necesitatea prezenţei jurnalistului militar în teatrele de operaţii, www.presamil. ro

4 Mr. Gheorghe Vişan – op.cit.

5 Mr. Gheorghe Vişan – op.cit.

conflict sau teatrele de operații, privite prin prisma raporturilor cu mass-media, pun în evidență necesitatea prezenței componentei mediatice militare alături de cea civilă în întregul areal acțional al trupelor proprii. Pe de o parte, jurnalistul militar care reprezintă pentru cititor, radioascultător sau telespectator girul specialistului în înțelegerea modului de concepere şi desfăşurare a operațiilor militare integrate, iar pe de altă parte, jurnalistul civil care amplifică vizibilitatea informațiilor pe segmentul de public general. De altfel, o simbioză între informația transmisă de militarul şi civilul aflați în acelaşi „dispozitiv de luptă mediatic" devine aproape obligatorie din moment ce primul cunoaşte cel mai bine instituția din care face parte şi este unul dintre cei mai buni analişti ai acesteia. Faptul că, prin natura serviciului său, deține cunoştințele adecvate despre apărarea națională, despre tactica, strategia şi arta militară, armamentul şi tehnica aflate în dotarea armatei, cunoaşte legile şi regulamentele militare, îi conferă jurnalistului departamental tot atâtea atuuri în fața celui civil. Chiar şi privit din alt unghi, cel al capitalului de încredere acordat de populație armatei, putem spune că media militară, în comparație cu media civilă, dețin întâietatea care-i impune o desfăşurare de forțe pe fronturile unde acționează soldații români.

O alăturare permanentă a jurnalistului militar camarazilor săi din zonele de conflict sau teatrele de operații devine şi mai evidentă dacă apelăm la unul din rolurile presei militare, acela de „vector de imagine" al instituției pe care o reprezintă. Ce altă componentă media, decât cea militară, ar avea interes să transmită în exteriorul armatei o paletă diversificată şi totodată densă de informații despre militarii români angajați în misiuni internaționale? [6]

Care redacție de publicație, post de radio sau televiziune şi-ar permite luxul de a finanța deplasarea unor trimişi speciali în „zonele fierbinți" pentru a marşa în principal pe profesionalismul trupelor proprii?

Presupunând ca cele două condiții ar fi îndeplinite, atunci, în balanța emiterii celui mai bun mesaj în direcția opiniei publice ar sta gradul pregătirii, competenței profesionale a jurnaliştilor. Capitol la care jurnaliştii militari pot să prezinte un C.V. îmbogățit în cadrul aplicațiilor multinaționale, acolo unde şi-au făcut meseria în condiții similare situațiilor de criză şi câmpului de luptă, acționând după procedurile si standardele NATO.

Nici rolul pe care presa militară îl joacă în interiorul organismului militar nu poate fi disociat de prezența ei în teatrele de operații. Ca apropiat de zi cu zi al militarului, jurnalistul militar ştie cât de important este factorul „moral" pentru acesta, pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor. O receptare pozitivă de către compatrioți a angajării şi desfăşurării contingentelor noastre în diferite puncte de pe glob va crea întotdeauna un suport motivațional benefic, precumpănitor în jocul perfid dintre viață şi moarte[7].

Reprezentantul media militare este în măsura să alimenteze cererea de informație a civilului dar şi curiozitățile specifice militarilor, la cel mai înalt nivel. Jurnalistul militar ştie cât de importantă este perpetuarea sistemului de valori proprii instituției militare. De aceea, mesajele sale nu vor omite aspecte legate de onoarea,

6 Mr. Gheorghe Vişan – op.cit.
7 Mr. Gheorghe Vişan – op.cit

demnitatea şi disciplina militară, spiritul de sacrificiu, curajul şi camaraderia soldaţilor. El va face întotdeauna cea mai generoasă ofertă de spaţii publicistice şi timpi de emisie liderilor militari şi subordonaţilor lor, menită să influenţeze stările de spirit, opiniile oamenilor şi grupurilor, să întărească statutul şi prestigiul armatei.

Necesitatea prezenţei media militare în teatrele de operaţii devine şi mai elocventă dacă o raportăm la noutăţile mediatice aduse de conflictul din Irak.

Am putea spune că experienţa mediatică a conflictului din Irak a trasat o linie de demarcaţie între jurnalistul civil şi cel militar, primul neavând o pregătire specifică şi apropiata grupurilor în care se găseşte, lipsindu-i competentele necesare pentru a interacţiona cu membrii grupului.

Totodată nu trebuie uitat că suntem în NATO, iar o compatibilitate structurală şi acţională cerută de cea mai puternică alianţă de securitate mondială înglobează şi segmentul media militare. Or, armatele tarilor din Alianţă nu precupeţesc nici un efort de a-şi trimite permanent propriii reporteri lângă forţele pe care le desfaşoară oriunde în lume, cel mai recent şi concret exemplu fiind prezenţa acestora în Irak şi Afganistan.

Nu în ultimul rând, un cuvânt greu de spus pro prezenţei media militare în „linia întâi“ a armatei îl are istoria. O istorie care cu siguranţă ar fi fost mai săracă fără aportul reporterilor în uniforma. Cei care, mai cu seama în vremuri de război, şi-au prezentat creaţiile publicistice in toata presa din România. Cei care au consemnat printre gloanţe faptele de arme ale ostaşilor, au cultivat spiritul patriotic si au menţinut aprinsa flacăra speranţei in cauza a poporului.

Obligat de istorie, dator posterităţii, jurnalistul militar trebuie lăsat şi susţinut sa lupte cu arma cuvântului pe toate fronturile unde ostaşul este prezent. Oriunde pulsul armatei tinde să scape de sub control. Oricine va dezavua o prezenţă permanentă a lui în zonele de conflict sau teatrele de operaţii unde acţionează militarii romani va fi judecat de trecut şi condamnat de viitor[8].

Desigur, în viitor, strategia de comunicare a M.Ap.N. pentru teatrele de operaţii se va baza, în mai mare măsură, pe presa militară în realizarea şi distribuirea de informaţii, imagini şi sunet presei civile despre activitatea militarilor români în afara graniţelor naţionale.

Bibliografie:

[1] CHICIUDEAN, Ion, **Gestionarea imaginii în procesul comunicării**, Bucureşti, Editura Licorna, 2000.

[2] CHICIUDEAN, Ioan Gl. bg. (r), *Imaginea participării militarilor români în teatrele de operaţii în afara graniţelor naţionale reflectată în presa centrală*, http://www.presamil.ro.

[3] COMAN Cristina, **Relaţiile publice. Principii şi strategii**, Editura Polirom, Iaşi, 2001.

[4] DEAC, Ioan, **Informare şi relaţii publice pe timpul operaţiilor**, Editura U.N.Ap, Bucureşti, 2005.

[5] DEAC, Ioan Lt. col. conf. univ. dr., *Aspecte ale campaniei de informare*

8 Mr. Gheorghe Vişan – op.cit.

strategică în conflictul din Irak, în Buletinul lunar, nr.4, Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2004.

[6] HENTEA, Călin, ***Propaganda fără frontiere***, Editura Nemira, 2002.

[7] ILIEŞ, Ciprian Lt. ing., *Rolul media în desfăşurarea conflictului din Irak* în **Confruntarea psihologică în operaţiile moderne,** Editura U.N.Ap., 2004.

[8] NEWSOM, Doug, TURK, vanSlyke, KRUCKEBERG, Dean, **Totul despre relaţii publice**, Editura Polirom, 2003.

[9] NEWSOM Doug, CARRELL, Bob, **Redactarea materialelor de relaţii publice**, Editura Politom, 2004.

[10] RIZESCU Adrian, BĂLĂŞOIU Remus, **Teoria comunicării şi relaţii publice. Prolegomene**, Editura Alma Mater, Sibiu, 2006.

[11] STAVRE Ion, **Reconstrucţia societăţii româneşti prin audiovizual**, Bucureşti, Editura Nemira, 2004.

[12] ŞUTEU Mircea Lt. col. drd., *Practici ale comunicării în relaţiile publice în situaţii conflictuale – cazul Kosovo,* în **Armata României la început de secol – posibile opţiuni şi evoluţii**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2001.

[13] TIFINIUC Loredana, *Mass-media în teatrele de operaţii – între realitate şi risc* în **Spaţiul sud-est european în contextul globalizării**, Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2007.

[14] TRAN Vasile, **Curs de comunicare, relaţii publice, comunicare, criză şi conflict**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2000.

[15] VIŞAN Gheorghe Mr., *Presa din linia întâi - necesitatea prezenţei jurnalistului militar în teatrele de operaţii,* www.presamil. ro-.

[16] WOODWARD Ben, **Comandanţii**, Editura Naval War College Revue, San Francisco, 1992.

[17] ***Doctrina pentru sprijinul cu informaţii al operaţiilor întrunite**, Bucureşti, 2003.

[18] ***Doctrina Relaţiilor Publice în operaţiile întrunite al Armatei SUA - Join Pub 3-61,** Washington, 1997.

[19] ***F-M 2-01.3(34-130)Pregătirea informaţiilor pe cîmpul de luptă,** Bucureşti, 1994.

[20] ***Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informaţiile de interes public.**

[21] ***Legea nr 182/2002 privind protecţia informaţiilor clasificate** .

[22] ***RP1 – Instrucţiuni privind activitatea de Informare şi Relaţii Publice în Ministerul Apărării.**

[23] ***RP1-1 – Dispoziţiile Secretarului de Stat pentru Relaţia cu Parlamentul privind activitatea de Informare şi Relaţii Publice.**

CONSIDERAȚII PRIVIND NECESITATEA UNEI POLITICI DE ÎMBUNĂTĂȚIRE A PROCESULUI DE AUTORIZARE A ACCESULUI LA INFORMAȚII CLASIFICATE

Petre PORADICI*

Efforts to reform personnel security clearance processes should consider, among other things, the following four key factors: (1) a strong requirements-determination process, (2) quality in all clearance processes, (3) metrics to provide a fuller picture of clearance processes, and (4) long-term funding requirements of security clearance reform.

I. Introducere

Este recunoscut faptul că, disfuncționalitățile procesului de autorizare a accesului la informații clasificate pot afecta negativ securitatea națională. Spre exemplu, întârzierile în revalidarea accesului la informații clasificate, efectuate la expirarea termenelor de valabilitate a documentelor de securitate, conduc la riscul diseminării necorespunzătoare a unor informații clasificate. Totodată, întârzierile la autorizarea accesului la informații clasificate la prima verificare, care se produc mai ales pentru verificările personalului implicat în contracte clasificate care se subscriu domeniului securității industriale, generează consecințe negative, precum costuri suplimentare şi întârzieri în încheierea unor contracte clasificate, pierderea unor oportunități, dar şi probleme legate de retenția personalului înalt calificat.

În aceste condiții, instituțiile cu atribuții în domeniul securității naționale trebuie să-şi concentreze eforturile în scopul îmbunătățirii procesului de autorizare a accesului la informații clasificate.

Un alt aspect deosebit de important este cel referitor la concordanța dintre nivelul de acces solicitat şi nivelul de acces real necesar îndeplinirii atribuțiilor funcției (aşa-numita listă a funcțiilor ce necesită acces la informații clasificate). Este notabil faptul că, această cerință are un impact major, atât în cazul solicitării unui document de securitate care nu este strict necesar, cât şi în cazul solicitării unui nivel de acces superior celui real necesar, ambele situații generând costuri şi volum de muncă (pentru investigațiile de securitate şi evaluarea factorilor de risc) nejustificate.

Un studiu efectuat de U.S. Government Accountability Office – "Key Factors for Reforming the Security Clearance Process" -, publicat în Raportul GAO-08-776T/22.05.2008, pune în evidență faptul că, *costurile asociate obținerii şi menținerii unui document de securitate nivel TOP SECRET pentru o perioadă de 10 ani, sunt de circa 30 de ori mai mari decât cele pentru obținerea şi menținerea unui document de securitate necesar accesului la informații de nivel SECRET pentru aceeaşi perioadă de timp.* Totodată, *ridicarea nivelului de acces la informații clasificate, de la SECRET la TOP SECRET, necesită un volum de muncă de investigare de circa 20 de ori mai mare.*

Aceste diferențe semnificative se datorează faptului că nivelurile de secretizare

* **Comandor (r.), Direcția Generală de Informații a Apărării, poradici@yahoo.com**

sunt corelate strict cu nivelurile de protecţie necesare, rezultate din prejudiciile aduse securităţii naţionale în cazul diseminării neautorizate sau compromiterii informaţiilor clasificate. Astfel, în conformitate cu Legea nr. 182 din 2002, privind protecţia informaţiilor clasificate, nivelul "Strict secret de importanţă deosebită" (echivalent cu COSMIC TOP SECRET) este atribuit informaţiilor a căror divulgare neautorizată este de natură să producă daune de o gravitate excepţională securităţii naţionale; „strict secret" (echivalent NATO SECRET) informaţiilor a căror divulgare neautorizată este de natură să producă daune grave securităţii naţionale; „secret" (echivalent NATO CONFIDENTIAL) informaţiilor a căror divulgare neautorizată este de natură să producă daune securităţii naţionale, iar „secret de serviciu'' (echivalent NATO RESTRICTED), informaţiilor a căror divulgare este de natură să aducă prejudicii unei persoane juridice de drept public sau privat.

II. Elemente determinante

Având în vedere aspectele prezentate, s-au pus în evidenţă patru elemente determinante care trebuie luate în consideraţie în scopul îmbunătăţirii procesului de autorizare a accesului la informaţii clasificate. Acestea sunt:

1. Stabilirea obiectivă a nivelului de acces necesar.
2. Implementarea unui sistem de asigurare a calităţii în toate fazele procesului.
3. Dezvoltarea unor indicatori măsurabili de natură să descrie în totalitate procesul.
4. Stabilirea cerinţelor de finanţare pe termen lung pentru îmbunătăţirea procesului.

II.1 Stabilirea obiectivă a nivelului de acces necesar

Stabilirea obiectivă a nivelului de acces necesar este de un real folos decidenţilor pentru evaluarea costurilor şi volumului de muncă asociate procesului de autorizare a accesului la informaţii clasificate.

Prima etapă constă în stabilirea funcţiilor ce necesită acces la informaţii clasificate şi a nivelului de acces necesar, din cadrul unei entităţi. Exemplul anterior a pus în evidenţă diferenţele semnificative dintre costurile şi volumul de muncă asociate autorizării accesului la informaţii clasificate cu niveluri de secretizare diferite. Totodată sunt notabile şi costurile şi volumul de muncă asociate ridicării nivelului de acces în situaţia schimbării funcţiei cu una care necesită nivel superior de secretizare şi care se datorează investigaţiilor suplimentare şi reevaluării factorilor de risc privind accesul la informaţii clasificate.

II.2 Implementarea unui sistem de asigurare a calităţii în toate fazele procesului

Necesitatea implementării unui sistem de asigurare a calităţii în cele două faze distincte ale procesului de autorizare a accesului la informaţii clasificate rezidă atât din importanţa, sensibilitatea şi consecinţele unor acţiuni sau decizii eronate în oricare dintre faze, cât şi din dezideratul de optimizare a procesului în ansamblul său.

În prima fază, aceea a investigaţiilor de securitate, sistemul de asigurare a

calităţii presupune la nivelul Autorităţilor Desemnate de Securitate, existenţa unor proceduri de asigurare a calităţii de natură să confirme următoarele elemente:

- Investigaţiile de securitate se desfăşoară în conformitate cu legislaţia în vigoare şi în concordanţă cu nivelul de acces solicitat
- Rapoartele de verificare transmise structurilor specializate în evaluarea şi fundamentarea factorilor de risc conţin toate elementele necesare unei evaluări pertinente a statutului de securitate a persoanei verificate, inclusiv acele probe valabile în justiţie în cazul identificării unor elemente de incompatibilitate privind accesul la informaţii clasificate
- Personalul care efectuează investigaţii de securitate a fost pregătit şi autorizat conform unor standarde profesionale unice la nivel naţional

Ca metode de asigurare a calităţii ale căror rezultate s-au dovedit viabile în serviciile de securitate care le-au implementat, sunt recomandate următoarele:

1. Crearea unei structuri de asigurare a calităţii care, prin sondaj, să reia investigaţiile de securitate şi să verifice toate elementele investigaţiilor efectuate pentru persoanele care fac parte din eşantioanele respective
2. Însoţirea neanunţată a investigatorilor şi urmărirea modului în care desfăşoară interviurile de securitate de către persoane cu experienţă practică şi putere de decizie
3. Contactarea, prin sondaj, a persoanelor care au dat relaţii despre persoanele investigate şi verificarea modului de acoperire a tuturor zonelor de interes din punct de vedere al securităţii, precum şi a modului în care au fost tratate informaţiile adverse în rapoartele de verificare.

Implementarea sistemului de asigurare a calităţii în cea de a doua fază a procesului de autorizare a accesului la informaţii clasificate (evaluarea şi fundamentarea riscurilor de securitate), presupune instituirea unor proceduri de audit de proces, începând de la baza legală existentă (factorii de risc prevăzuţi de lege, ghiduri de evaluare a factorilor de risc etc.), până la modul de evaluare a riscurilor de securitate.

II.3 Dezvoltarea unor indicatori măsurabili de natură să descrie în totalitate procesul de autorizare a accesului la informaţii clasificate

Prin indicatori măsurabili capabili să descrie procesul de autorizare a accesului la informaţii clasificate trebuie stabilit cât mai clar, pentru fiecare fază - investigaţia de securitate şi evaluarea/fundamentarea factorilor de risc -, care sunt elementele definitorii şi obligatorii, în corelare cu legislaţia existentă.

Acest lucru presupune spre exemplu, pentru investigaţia de securitate, existenţa unui ghid de executare a acestora, diferenţiat pe niveluri de acces, care să cuprindă atât interviurile de securitate obligatorii pentru verificarea datelor completate în formularele de securitate, cât şi solicitările de verificare în bazele de date ale instituţiilor cu atribuţii în domeniul securităţii.

Pentru cea de a doua fază, a evaluării şi fundamentării factorilor de risc, este necesară existenţa unui ghid de evaluare care să cuprindă toate elementele de incompatibilitate privind accesul la informaţii clasificate, precum şi modalităţile de cuantificare a elementelor de atenuare sau amplificare a riscurilor de securitate

rezultate din investigațiile de securitate.

II.4 Stabilirea cerințelor de finanțare pe termen lung pentru îmbunătățirea procesului de autorizare a accesului la informații clasificate

Procesul de autorizare a accesului la informații clasificate este supus inevitabil unei dinamici care necesită o adaptare continuă bazată pe feed-back-urile fiecăreia dintre fazele acestuia. În acelaşi timp, implementarea unui sistem de asigurare a calității necesită alocarea unor resurse umane şi financiare suplimentare, de natură însă să creeze condițiile de eficientizare şi îmbunătățire a procesului.

Nu în ultimul rând, instruirea inițială şi recurentă a personalului implicat în efectuarea investigațiilor de securitate şi evaluarea/fundamentarea factorilor de risc constituie o cerință obligatorie care, la rândul ei este consumatoare de resurse. În acest sens, trebuie subliniat faptul că procesul de instruire se finalizează prin certificare, ca atestare a capabilității individului de a îndeplini criteriile stabilite prin standardele de certificare.

III. Concluzii

Este evident că îmbunătățirea procesului de autorizare a accesului la informații clasificate nu se poate realiza decât prin consens la nivelul tuturor instituțiilor cu atribuții în domeniul securității naționale.

Toate aspectele de ordin tehnic trebuie implementate prin standarde specifice şi aplicate de toate Autoritățile Desemnate de Securitate.

În concluzie, consider deosebit de util ca, sub coordonarea Oficiului Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat, să se declanşeze consultări pe această temă cu toate Autoritățile Desemnate de Securitate, care să se materializeze în acțiuni concrete specifice, respectiv:

- Elaborarea şi implementarea politicilor de asigurare a calității în domeniul securității
- Implementarea politicilor de educație de securitate în toate entitățile în care se vehiculează/gestionează informații clasificate
- Elaborarea unei politici unitare de formare a personalului cu atribuții nemijlocite în domeniul securității
- Elaborarea şi implementarea unor ghiduri de evaluare a riscurilor de securitate.

Bibliografie

[1] GAO, DOD Personnel Clearances: "DOD Faces Multiple Challengies in Its Efforts to Improve Clearance Processes for Industry Personnel", GAO-08-470T, Washington, D.C., Feb. 13, 2008.

[2] DOD, "Key Factors for Reforming the Security Clearance Process" -, GAO-08-776T/22.05.2008.

[3] DOD, Annual Report to Congress on Personnel Security Investigations for Industry and the National Industrial Security Program, Feb.2008.

PROGRAMELE DE ASISTENȚĂ DE SECURITATE A PERSONALULUI – POLITICI EFICIENTE DE REDUCERE A RISCURILOR DE SECURITATE

Petre PORADICI*

The purpose of this study is to present basic background information and a series of recommendation concerning a problem of growing importance: how does the decidents encourage people to deal with their personal problems while at the same time maintaining personnel security requirements for people who have access to classified information?

1. Introducere

Sistemul de protecţie a informaţiilor clasificate acoperă toate domeniile securităţii, respectiv: securitatea personalului, securitatea fizică, protecţia documentelor, INFOSEC şi securitatea industrială.

Dinamica mediului de securitate impune din partea României o adaptare continuă a măsurilor de protecţie a informaţiilor clasificate, la riscurile şi ameninţările de securitate din ce în ce mai diversificate, la adresa României, NATO şi UE.

Pentru realizarea obiectivului de asigurare a unui mediu de securitate stabil, responsabilii din domeniul protecţiei informaţiilor clasificate trebuie să-şi orienteze acţiunile în direcţiile prioritare rezultate atât din analiza ameninţărilor, riscurilor şi vulnerabilităţilor locale, regionale şi globale, cât şi din concluziile rezultate din feed-back-urile permanente bazate pe monitorizarea tuturor elementelor care compun mediul de securitate.

Acţiunile presupun deopotrivă, atitudine proactivă, adaptare legislativă şi procedurală, în concordanţă cu dinamica mediului de securitate.

În acest context, în statele membre NATO, politicile de securitatea personalului au cunoscut transformări de fond, care s-au concretizat prin apariţia unui concept preventiv, cunoscut sub denumirea de AFTER CARE.

Cercetările din acest domeniu au avut drept scop proiectarea unui sistem instituţional care să asigure încrederea în persoana verificată şi menţinerea factorilor de risc în limite acceptabile în raport cu nivelul de acces şi ulterior autorizării accesului la informaţii clasificate, pe toată durata de valabilitate a documentelor de securitate.

Mijloacele de atingere a dezideratului AFTER CARE ţin de optimizarea celor trei funcţii cheie post vetting: monitorizare/evaluare continuă, educaţie de securitate şi programe de asistenţă de securitate a personalului cu probleme de securitate.

Programele de asistenţă de securitate a personalului cu probleme de securitate au drept scop asigurarea unui suport adecvat pentru angajaţii care, ulterior autorizării accesului la informaţii clasificate, din diferite motive, sunt expuşi unor riscuri.

* **Comandor (r.), Direcţia Generală de Informaţii a Apărării, poradici@yahoo.com**

2. Programele de asistență de securitate a personalului

Studiile bazate pe cazurile de spionaj sau trădare au pus în evidență faptul că, persoanele implicate au avut o varietate complexă şi interconectată de motive care au condus la asemenea acte, multe dintre acestea ținând de probleme personale nerezolvate. Suportul specializat, prin programe şi servicii oferite de structurile cu atribuții în domeniul securității naționale, este de natură să prevină acutizarea problemelor personale care ar putea conduce la gesturi disperate. Mulți dintre autorii unor asemenea acte au recunoscut ulterior faptul că, dacă ar fi fost preveniți şi ajutați, acestea nu s-ar fi petrecut.

Pornind de la această idee, în multe din statele membre NATO s-au elaborat programe de asistență de securitate a personalului care, la un moment dat ar putea avea probleme de securitate, considerându-se că, prin cunoaşterea acestora şi solicitarea consilierii de specialitate se pot preveni situațiile în care factorii de risc depăşesc nivelul acceptabil.

Cu toate acestea, s-a constatat că, apelarea la aceste programe este redusă, datorită unor „bariere" care trebuiau identificate şi înlăturate.

Această problemă a făcut obiectul unui studiu derulat în cadrul PERSEREC în anul 2002. Inițial, studiul a pornit de la analiza corelațiilor dintre politicile de securitatea personalului şi personalul mandatat pentru punerea în aplicare a acestor programe de asistență, în scopul identificării oricăror bariere care determină persoanele în cauză să nu apeleze la aceste programe.

Obiectivul studiului constă în formularea unor recomandări care să conducă la încurajarea şi determinarea personalului autorizat să acceseze informații clasificate, să apeleze la aceste programe de asistență atunci când problemele personale pot degenera în riscuri de securitate, pentru menținerea riscurilor în limitele de acceptabilitate.

Studiul se adresează experților din domeniul politicilor de securitate şi răspunde la trei categorii de întrebări:

- Care sunt problemele?
- De ce aceste probleme trebuie să fie adresate imediat celor care răspund de programele de asistență?
- Cum pot rezolva aceştia problemele?

2.1 Identificarea problemelor

Motivul general pentru care persoanele nu apelează la programele de asistență de securitate este teama de periclitare a statutului de securitate. Din acest motiv, atunci când conştientizează apariția unor probleme de securitate legate de propria persoană, fie consultă persoane din mediul de relații, fie nu caută niciun ajutor. Interviurile desfăşurate pe această temă cu experții din domeniul securității, responsabilii cu programele de asistență şi personalul care ar trebui să beneficieze de aceste programe, au evidențiat faptul că, în ciuda politicilor de consiliere prin programe de asistență de securitate, oamenii ezită să apeleze la aceste programe din teama ca documentele de securitate pe care le dețin să nu fie retrase.

Temele principale care definesc problemele identificate se pot clasifica în următoarele categorii distincte:

- **Contradicţii inerente între politicile de securitate şi contrainformaţii**

Decidenţii din diferitele domenii ale securităţii au recunoscut conflictul dintre obligaţia de a asigura securitatea naţională şi intenţia de a ajuta personalul care poate avea probleme de securitate în depăşirea acestora cu menţinerea documentelor de securitate. Cu toate acestea, este acceptat faptul că acest aspect ţine de managementul riscurilor, în sensul în care este preferabil să se acţioneze prin programe de asistenţă care să încurajeze persoanele care au probleme de securitate, să raporteze şi să apeleze la aceste programe, decât să fie eliminaţi din sistem şi exploataţi informativ ulterior, de serviciile de spionaj interesate.

- **Neîncrederea persoanelor în structurile cu atribuţii în domeniu**

Din punctul de vedere al responsabililor de securitate, este de dorit ca personalul autorizat pentru acces la informaţii clasificate să recunoască şi să evite comportamente personale care ar fi incompatibile cu menţinerea acestora în poziţii de încredere. Pe de altă parte, persoanele implicate nu sunt sigure că prin apelarea la programele de asistenţă de securitate, în urma investigaţiilor de securitate, îşi vor menţine poziţia pe care sunt încadrate. Există chiar convingerea că statutul documentului de securitate deţinut va fi pus sub semnul întrebării. Astfel, aceştia fie apelează la alt gen de consiliere, fie nu, oricum se scurtcircuitează sistemul real constructiv, pus la dispoziţie prin programele de asistenţă.

- **Contradicţii între cerinţele de securitate şi dreptul fundamental la viaţă privată**

Această problemă se manifestă îndeosebi la personalul civil care consideră că dreptul la viaţa privată este fundamental. Acest lucru îşi găseşte o explicaţie şi din neconştientizarea corelaţiilor dintre anumite tipuri de comportamente şi riscurile de securitate. Un alt aspect este cel legat de lipsa convingerii că aspectele care ar putea fi raportate îşi pierd caracterul de confidenţialitate.

- **Conştientizarea faptului că raportarea unei probleme care ar putea degenera în riscuri de securitate are drept consecinţă o investigaţie aprofundată de reevaluare a individului sub toate aspectele**

Dilema acestei probleme constă în temerile legate de faptul că o investigaţie de securitate declanşată pe baza raportării din proprie iniţiativă a unor aspecte, ar putea pune în evidenţă şi alte riscuri de securitate, neanticipate de cel în cauză. Din acest motiv, mulţi preferă să ascundă aceste aspecte, cu riscul amplificării riscurilor de securitate.

- **Echivocul mesajului transmis de responsabilii de securitate**

În general, nu se pot oferi apriori garanţii legate de modul de finalizare a acţiunilor declanşate în baza apelării la aceste programe de asistenţă de securitate. Dacă legislaţia ar putea permite o exprimare de genul *"apelarea la programele de asistenţă de securitate nu va influenţa locul de muncă sau cariera"*, numărul celor care ar raporta situaţiile în discuţie ar creşte considerabil.

Cert este faptul că, *a nu avea grijă de probleme poate avea consecinţe negative.*

Problemele scapă de sub control. Îngrijorarea faţă de statutul de securitate îi determină pe mulţi din cei în cauză să întârzie rezolvarea acestor probleme, până când

situația devine copleşitoare. Dacă totuşi, solicită ajutorul, atunci când problemele sunt deosebit de grave, consecințele negative asupra securității sunt mai mult decât probabile.

Costurile generate de existența în poziții sensibile a unor indivizi cu probleme sunt mari. În general, aceşti indivizi nu au intenția de a comite acte de spionaj, necesitând mai degrabă suport pentru rezolvarea unor probleme temporare. Programele de asistență de securitate sunt proiectate pentru ajutorul celor nefericiți, deranjați, răvăşiți, tulburați, care au nevoie să depăşească aceste probleme înainte ca acestea să scape de sub control. Angajații care lucrează într-un mediu care nu este perturbat de probleme ale unora de genul alcool, droguri probleme financiare, emoționale sau de familie, sunt mult mai predispuşi spre apărarea intereselor de securitate. Ca atare, oamenii trebuie încurajați să apeleze la aceste programe de asistență pentru rezolvarea problemelor înainte de a se ajunge la riscuri majore de securitate, ale căror costuri pot fi foarte mari pentru țară.

Creşterea riscurilor de securitate. Lipsa suportului specializat pentru rezolvarea unor probleme de securitate în stadiu incipient, poate conduce la amplificarea riscurilor de securitate prin compromiterea informațiilor clasificate, afectarea capacităților de apărare, spionaj, sau alte acte disperate pe care cei în cauză le-ar putea comite. Totodată, este preferabil să controlezi o asemenea situație din interior, cu menținerea drepturilor de acces la informații clasificate, decât să elimini persoana care este în posesia unor informații sensibile, cu pierderea controlului asupra situației.

2.2 Problemele trebuie să fie adresate imediat celor care răspund de programele de asistență

Pe măsură ce mediul social, economic şi legislativ se schimbă, este necesară şi reexaminarea aspectelor referitoare la securitatea personalului.

Din punct de vedere economic, cu cât costurile legate de recrutarea, verificarea şi pregătirea noilor angajați sunt mai crescute, cu atât pierderile generate de eliminarea din sistem a celor care devin incompatibili din rațiuni de securitate, sunt mai mari. Prin urmare, este logic că sub aspect economic, este preferabil să se investească în programe de asistență de securitate şi oamenii să fie ajutați să depăşească problemele, decât să se solicite înlocuirea acestora. În particular, pentru sistemul militar, este mult mai profitabil să se asigure retenția personalului, în condițiile în care, costurile legate de recrutare, verificare şi instruire sunt mult mai accentuate datorită evoluției tehnologice.

Dinamica transformărilor din societate îşi pune amprenta şi asupra personalului care ocupă funcții ce necesită acces la informații clasificate, în sensul amplificării probabilității de apariție a unor probleme ce pot degenera în riscuri de securitate. Printre acestea se pot enumera reducerile de personal, unele afecțiuni provocate de stress, inclusiv creşterea ratei de suicid. Din aceste considerente, preocupările decidenților sunt orientate spre creşterea calității vieții personalului, astfel încât să existe atractivitate, iar în corelație, dezvoltarea unor programe de asistență de securitate care să permită rezolvarea problemelor apărute, cu posibilitatea retenției personalului calificat şi instruit.

3. Modul de rezolvare a problemelor de către decidenţii din domeniul securităţii

Căile de acţiune vizează trei domenii: politicile şi practicile de securitate, un studiu pilot şi educaţia de securitate.

3.1 Politici şi practici de securitate

3.1.1 Elaborarea unor reglementări care să înlăture barierele ce determină personalul să nu apeleze la programele de asistenţă de securitate

Motivul principal pentru care personalul cu probleme ezită să apeleze la programele de asistenţă este teama periclitării statutului de securitate. Problema este mai degrabă una de percepţie. Modalitatea cea mai eficientă de schimbare a percepţiei este de a specifica prin noi reglementări, faptul că, apelarea la aceste programe din proprie iniţiativă, se constituie în dovadă de încredere şi bună credinţă. Mai mult decât atât, se poate lua în consideraţie pe viitor ca *apelarea la aceste programe să reprezinte o imunitate condiţionată faţă de procesul de evaluare şi fundamentare a factorilor de risc,* dacă se pot întreprinde acţiuni corective eficiente.

3.1.2 Reglementarea unui sistem de cuantificare a factorilor de risc în procesul de evaluare şi fundamentare

Sistemul de cuantificare a factorilor de risc presupune stabilirea prin reglementări specifice, pentru fiecare dintre elementele de incompatibilitate privind accesul la informaţii clasificate, atât a condiţiilor de natură să amplifice riscurile de securitate, cât şi a celor care le diminuează.

Soluţia este includerea în aceste reglementări a unei prevederi care să statueze faptul că, *participarea la programele de asistenţă de securitate este un important factor de atenuare a riscurilor de securitate, iar în lipsa altor informaţii adverse relevante, nu se pune problema retragerii sau suspendării documentelor de securitate.*

3.1.3 Stabilirea unei singure structuri responsabile cu politicile de asistare de securitate

Pe lângă rolul de elaborare a politicilor, structura ar trebui să coordoneze şi implementarea acestor politici şi să fie punct unic de contact cu structurile care evaluează şi fundamentează factorii de risc.

3.2 Studiul pilot

Implementarea acestui nou concept, care presupune o abordare mult diferită a problematicii de securitatea personalului, necesită evaluarea fezabilităţii efectelor benefice. Acest lucru este realizabil prin testarea în cadrul unei entităţi cu număr mare de persoane, în care să fie prezente acele probleme de securitate care să necesite apelarea la programele de asistenţă de securitate. Totodată, trebuie clar specificate şi unele condiţii de neeligibilitate pentru participarea la aceste programe. O altă condiţie este ca participarea să fie solicitată de persoanele cu probleme de securitate din proprie iniţiativă sau pe baza agreării unei recomandări venite pe linie de comandă. Menţinerea confidenţialităţii trebuie condiţionată şi de conformarea faţă de cerinţele programului de asistenţă, acceptarea monitorizării chiar şi în afara programului de

lucru şi informarea celor în drept cu privire la toate problemele care au legătură cu starea de securitate.

Un asemenea studiu necesită o strânsă coordonare între coordonatorii programului de asistență de securitate, managementul entității supuse studiului şi structura de evaluare şi fundamentare a riscurilor de securitatea personalului.

Criticii implementării acestui nou concept consideră că menținerea dreptului de accesare a informațiilor clasificate pe fondul existenței unor probleme de securitate, constituie un risc inacceptabil. Totuşi, în esență, problema se poate reduce la una de management al riscurilor, punând în balans consecințele problemelor de securitate, cu cele rezultate prin eliminarea din sistem a celor cu probleme de securitate.

Cert este însă, faptul că instituirea unui asemenea program de protecție, presupune:

1. Persoanele cu probleme de securitate sunt identificate
2. Persoanele sunt ajutate
3. Persoanele sunt monitorizate
4. Există o bună şansă de eliminare a riscurilor şi menținere pentru personalul valoros.

3.3 Educația de securitate

Focalizarea educației de securitate şi a instruirii personalului autorizat şi managerilor, asupra acelor probleme care fac obiectul analizei factorilor de risc privind accesul la informații clasificate, este de natură să conducă la înlăturarea barierelor care determină persoanele ce au probleme de securitate să nu apeleze la programele de asistență de securitate. Lipsa de claritate în sistemul de securitate a personalului, îndeosebi definirea problemelor relevante, determină un asemenea comportament. De aceea, este necesar ca toți cei implicați să cunoască modul în care sunt concepute programele de asistență, cu accent asupra procesului decizional referitor la statutul documentelor de securitate şi a accesului la informații clasificate.

3.3.1 Elaborarea unui material de educație pe această temă

O broşură în care să se explice cu claritate beneficiile, atât din punct de vedere al securității, cât şi din punct de vedere al statutului de securitate al persoanei, poate constitui un instrument eficient în determinarea personalului să solicite ajutor prin programele de asistență de securitate. Acest material ar trebui să facă obiectul instruirii inițiale, la primirea documentelor de securitate, dar şi ulterior, la briefing-urile de securitate periodice.

3.3.2 Instruirea tuturor responsabililor de securitate implicați în derularea acestor programe de asistență de securitate

Este esențial ca filozofia programelor de asistență de securitate să fie corect însuşită în primul rând de manageri, indiferent de nivel, dar şi de cei care coordonează aceste programe şi de cei care evaluează şi fundamentează factorii de risc privind accesul la informații clasificate. Numai în acest mod se poate asigura aplicarea unitară a programelor de asistență, ceea ce va permite creşterea eficienței acestora şi menținerea stării de securitate într-o marjă de risc acceptabilă.

În concluzie, strategia de implementare a acestui nou mod de abordare a riscurilor de securitate trebuie să aducă la un loc, un grup de experți în domeniu, care

să analizeze, în cadrul unui workshop, toate implicaţiile posibile şi să elaboreze propuneri concrete în vederea atingerii dezideratului de securitate propus.

Bibliografie

[1] BICKERTON, R.L., *„Employee assistance: A history in progress”*, EAP Digest, 11.1, 1990.

[2] SMITS, S.J., & PACE. L.A. (1992), *„The investment approach to employee assistance programs”*, Wetport, CT: Quorum Books.

[3] WOOD Suzanne, FISCHER Lynn F., *„Cleared DoD Employees At Risk-Report 1 Policy Options for Removing Barriers to Seeking Help”*, PERSEREC Management Report 01-2, 2002.

POLITICA DE SECURITATE CA DOMENIU AL POLITICILOR PUBLICE

Dorin Marinel EPARU*

In whatever discussions takes place in Romania, be it on government, political decisions or public policies, one can not help from realizing that concepts like "national security policy", "defense policy" or "security", despite being frequently used only rarely happen to be understood in the same way by the users. Let the doctrinal orientation of the governors aside, the security policy discussions in the democratic regimes can no longer be considered the property of a small society of experts. This study aims at clarifying the security environment, as well as the way in which the domain of the public policies significantly shapes the practice of managing crises and conflicts.

One of the reasons resides with the fact that the security threats have become more complex and differentiated, as opposed to those in the previous century, the ethno-political conflicts being the top catalyst of the new international context. In such tensed and complex a context, the security of each country alongside with that of the international community as a whole is based not only on reaction and adaptation capacity, but also on anticipation and pre-emption capacity.

In an increasingly complex, dynamic and conflict-inclined world, profoundly understanding the major tendencies in the evolution of the international security and profoundly understanding the way each country has the chance of becoming an active actor in this process constitutes an essential condition for progress and prosperity.

On the other hand, explaining the concepts of "national security strategy" and "public policies" the study furthers clarifications on the way the aforementioned articulate and relate to each other.

A public policy represents a set of political decisions aimed at developing social programs. The final goal of a public policy is to produce "public goods", with the national security and defense being one of them. On the other hand, defining the national security policy as the assembly of the decisions taken with the purpose of developing a specific vision on the national security and the national interests brings it inside the family of the public policies.

Analyzing all these concepts and various case studies, the paper draws to the clausewitzian conclusion of the subordination of the strategies and tactics by policies, this making the job of the politicians establishing clear strategic objectives and allotting the resources for their realization.

În România se vorbeşte adesea despre guvernare, decizii politice sau politici publice. Se folosesc frecvent sintagme precum „politica de securitate națională", „politică de apărare" sau pur şi simplu „securitate", însă rar se întâmplă ca prin aceste expresii participanții la acest dialog să înțeleagă acelaşi lucru. Indiferent de orientarea doctrinară a guvernanților, politica de securitate în regimurile democratice nu mai poate fi privită ca apanaj exclusiv unui cerc restrâns de experți. Acest studiu, se doreşte să explice mediul de securitate şi cum domeniul politicilor publice participă la o transformare semnificativă în practica gestionării crizelor şi conflictelor.

Unul dintre motive este faptul că amenințările de securitate au devenit din

* **Locotenent colonel doctorand**

ce în ce mai complexe şi mult diferite de cele din secolul precedent, conflictele etnopolitice fiind unul dintre elementele dominante ale noului context internațional. Într-un astfel de context tensionat şi complex, securitatea fiecărei țări, ca şi securitatea comunității internaționale în ansamblu, se bazează nu numai pe capacitatea de reacție şi adaptare, ci şi, mai ales, pe capacitatea de anticipare şi de acțiune pro-activă.

Într-o lume complexă, dinamică şi conflictuală, înțelegerea profundă a tendințelor majore de evoluție a securității internaționale şi a modului în care fiecare țară are şansa să devină parte activă a acestui proces constituie o condiție esențială a progresului şi prosperității.

Cunoaşterea, înțelegerea şi evaluarea corectă a proceselor interne, a gradului de coeziune socială, a capacității de mobilizare publică reprezintă o necesitate la fel de importantă pentru realizarea proiectelor naționale, aşa cum este stipulat în Strategia de Securitate Națională a României-2007. În special la nivelul Uniunii Europene, dar şi al statelor sale membre, există o preocupare tot mai vizibilă pentru această problemă.

Teoretic vorbind, este important să înțelegem că politica de securitate ca politică publică are nevoie de explicarea unor noțiuni ce provin din zone academice conexe, precum relațiile internaționale sau studiile strategice.

În ceea ce priveşte practica securității, majoritatea contribuțiilor au pus în evidență faptul că societatea civilă are un rol din ce în ce mai important. În procesul de formulare a strategiilor, deşi relațiile civile şi militare pot fi deseori tensionate, ele reprezintă o condiție normală a politicii în orice stat democratic în care funcționează un mecanism de control democratic asupra militarilor şi birocraților din sistemul de securitate națională. Din acest punct de vedere, liderii politici trebuie să fie conştienți că rolul lor este de a stabili obiective strategice clare şi de a aloca resurse pentru realizarea lor.

1. Despre politica de securitate şi politici publice:

Politica de securitate este formată dintr-un set de măsuri, acceptate de către o conducere, de orice tip, care prevede reguli clare, dar flexibile pentru a determina operațiile şi tehnologiile standard necesare asigurării securității .O politică de securitate reprezintă un document care punctează cerințele principale sau regulile care trebuie cunoscute şi aplicate pentru asigurarea securității.

Conform Strategiei de Securitate Națională a României, sistemul securității naționale se defineşte prin ansamblul mijloacelor, reglementărilor şi instituțiilor statului român, care au rolul de a realiza, a proteja şi a afirma interesele fundamentale ale României.

Esența planificării securității este asigurarea coeziunii şi logicii interne a unor astfel de transformări în cadrul unui sistem care să permită continuitatea politicilor macro şi adaptarea la nivel micro la cerințele interne şi internaționale. Carta Albă a Securității şi Apărării Naționale asigură coordonarea între politică şi politici, obiective şi planuri, strategii şi resurse şi creează o viziune de ansamblu asupra reformei interne cu realizările şi nerealizările sale.

Această viziune este destinată dezvoltării capacității României de a-şi

consolida regimul politic democratic şi mecanismele economiei de piaţă în plan intern intern, precum şi de a acţiona pe plan regional şi global pentru promovarea intereselor proprii şi a celor ale aliaţilor săi.

La modul general, *o **politică publică*** reprezintă un set de decizii politice pentru punerea în practică a unor proiecte şi programe sociale. Scopul final al unei politici publice este de a produce „bunuri publice"[1], iar apărarea naţională şi securitatea sunt considerate bunuri publice reprezentative. Într-o democraţie, sfera privată e cea a libertăţii de acţiune individuală, în timp ce sfera publică e aceea a acţiunii guvernării. De aceea, rolul primordial al statului este de a crea condiţii pentru manifestarea liberă a fiecărui individ, dar şi de a furniza bunuri publice.

Statul, ca organizator al coeziunii naţionale şi sociale, trebuie să devină o instituţie suplă şi eficientă, debirocratizată, aflată în slujba cetăţeanului. Întregul sistem politic se va perfecţiona pentru a se deschide către cetăţean şi pentru a completa democraţia reprezentativă cu virtuţile democraţiei participative; prin urmare, exercitarea puterii politice va asigura participarea şi controlul cetăţeanului asupra instituţiilor şi procesului de luare a deciziilor, prin respectarea normelor şi regulilor democratice, în concordanţă cu prevederile Constituţiei.

Prin intermediul politicilor, statul poate crea cadrul instituţional pentru producerea de bunuri publice. Bunurile publice sunt indivizibile şi ne-exclusive şi pot fi asigurate numai prin decizii colective. Problema alocării bunurilor publice este un caz particular al problemei acţiunii colective, explicată, în literatura de specialitate, de către Mancur Olson (1965).

Atunci când un bun este alocat prin acţiunea comună a membrilor unui grup, fiecare membru al grupului poate beneficia de el, dacă acel bun este produs. Dar, pe de altă parte, fiecare membru al grupului ştie că, dacă el nu acţionează în vederea producerii acelui bun, însă toţi ceilalţi procedează astfel, atunci el îşi măreşte beneficiile. Aceasta este problema fundamentală a bunurilor publice, numită *şi problema „blatistului" (free rider)*. În cazul bunurilor publice, această situaţie face ca respectivul bun să se producă într-o cantitate mai mică decât cea necesară şi devine o problemă a guvernării.

Prin politicile neoliberale promovate începând cu anii '70-'80 în ţările occidentale sau, după 1990, în fostele state comuniste, asistăm la o „retragere a statului" (prin privatizare) şi la reducerea numărului de bunuri publice pe care statul le produce. Cu toate acestea, deşi statul s-a retras din foarte multe domenii publice ori au apărut actori nestatali sau transnaţionali implicaţi în producerea de bunuri, altădată considerate publice, *securitatea naţională* rămâne, în continuare, unul dintre bunurile publice asigurate de stat, printr-o serie de decizii, strategii şi procese, grupate sub eticheta de „politica de securitate naţională". Chiar dacă şi în acest domeniu se vorbeşte de „privatizarea securităţii", securitatea naţională rămâne un bun ne-exclusiv şi ne-rival, de care beneficiază toţi cetăţenii. Astfel, politica de securitate naţională poate fi considerată o politică publică.

În limba română, la fel ca şi în alte limbi europene (cu excepţia limbii

1 Pentru o prezentare detaliată asupra bunurilor publice şi politicilor publice, vezi Miroiu *eî al.* (2002), Cochran şi Malone (1995) şi Dunn (1986).

engleze), există o oarecare reținere în a utiliza expresia „politici publice", şi aceasta pentru că termenul „politică" ne trimite imediat la activitatea instituţiilor politice şi a oamenilor politici. în limba engleză însă, există două cuvinte ce desemnează lucruri pentru care în Europa continentală avem doar unul: *policy şi politics.* Se vorbeşte despre *political science* şi despre *policy science.* Ştiinţele politicilor *(policy sciences)* sunt disciplinele care studiază metodele utilizate în formularea şi aplicarea politicilor publice, precum şi rezultatele lor. însă termenul de „ştiinţă" nu are conotaţia clasică acordată ştiinţelor exacte, ci este vorba de ştiinţă ca abordare interdisciplinară. Analiza politicilor publice ca *policy science* este atât o ştiinţă, cât şi o artă.

Din aceste motive, este dificil de dat o definiţie unanim acceptată politicilor publice. Sintagma „politici publice" este folosită cu mai multe înţelesuri: etichete ale unor domenii de activitate, decizii ale guvernului, programe, teorii, modele sau procese publice. De reţinut că politicile publice implică procese care se întind pe o perioadă mai lungă de timp.

O politică publică poate fi concepută ca o reţea de decizii şi strategii, legate între ele, privind alegerea obiectivelor, a mijloacelor şi a resurselor alocate pentru atingerea acelor obiective, în situaţii specifice (Miroiu et al., 2002, p. 13). În acest punct, trebuie făcută distincţia între politici publice (ca set de decizii şi acţiuni) şi teoria politicilor publice, ca set de principii şi reguli ce ghidează procesul politicilor publice. Într-o lume ideală, politicile publice ar trebui să se bazeze pe teorii, dar, în lumea reală, politica publică este modificată de realitatea politică (Cochran şi Malone, 1995, p. 36). Procesul de formulare a politicilor publice este complex şi implică dimensiuni, procese, mecanisme şi actori, într-o reţea de inter-relaţii.

Ciclul unei politici reprezintă un şir de etape ale procesului de înfăptuire a politicii respective. Ideea că putem realiza această decupare a procesului oricărei politici provine din primele lucrări dedicate analizei politicilor publice, din anii '60, mai degrabă sub influenţa unor abordări pozitiviste şi inginereşti, ea nu mai este astăzi acceptată; dar nu de puţine ori se apelează la ea pentru a face prezentarea procesului politic mai intuitivă şi mai uşor de înţeles. Este cu atât mai utilă această abordare într-o carte care îşi propune să pună bazele înţelegerii politicii de securitate naţională ca politică publică, folosind metoda interdisciplinară a analizei politicilor publice, atât pentru explicarea fenomenelor complexe din domeniul securităţii naţionale, cât şi pentru a recomanda modul ideal de formulare a unei politici de securitate.

Pentru a face prezentarea problematicii abordate cât mai clară, vă prezint o analiză a politicilor publice apelând la un studiu din volumul coordonat de Marian ZULEAN în lucrarea „Politica de Securitate Naţională", ediţie 2007, unde se foloseşte un model al unei politici ce cuprinde etape precum stabilirea agendei, formularea politicii, luarea deciziei, implementarea politicii, evaluarea.

În acest model, *stabilirea agendei* priveşte procesul prin care problemele ajung în atenţia publicului şi a instituţiilor guvernamentale; *formularea* politicilor priveşte procesul prin care sunt definite, evaluate, acceptate sau respinse politici alternative de soluţionare a unei probleme aflate pe agendă; *luarea deciziilor* este procesul prin care instituţiile guvernamentale adoptă o anumită alternativă pentru

soluționarea unei probleme; *implementarea* este procesul prin care instituțiile guvernamentale aplică politica, fac trecerea de la decizie la practică; iar *evaluarea* este procesul prin care rezultatele politicilor sunt monitorizate şi evaluate, rezultatele sale putând consta în reconceptualizarea problemei şi a soluțiilor propuse.

Politicile publice, susține autorul, reprezintă un alt mod de abordare a procesului de înfăptuire a politicilor. Ea se poate realiza fie ca analiză *a politicilor* (cercetare academică care vizează studierea şi înțelegerea teoretică a procesului), fie ca analiză *pentru politici* (activitate practică, ce vizează soluționarea unei probleme concrete).

Analiza politicilor publice, potrivit lui Dunn, este o disciplină care foloseşte multiple metode de cercetare si de argumentare pentru a produce şi a transforma informația relevantă pentru politici, care poate fi utilizată în contexte politice pentru a rezolva probleme publice (Dunn, 1986, p. 60). Nu există definiție unică a analizei politicilor publice, dar Dunn surprinde cel mai bine caracterul său multidisciplinar şi dualist, de artă şi de disciplină ştiințifică, cu scopul de a rezolva problemele cu care se confruntă guvernarea.

Dunn propune un model complex de înțelegere a procesului de formulare a politicilor publice, ce include atât etapele politicilor, cât şi metodele specifice analizei politicilor publice (fig 1.1.).

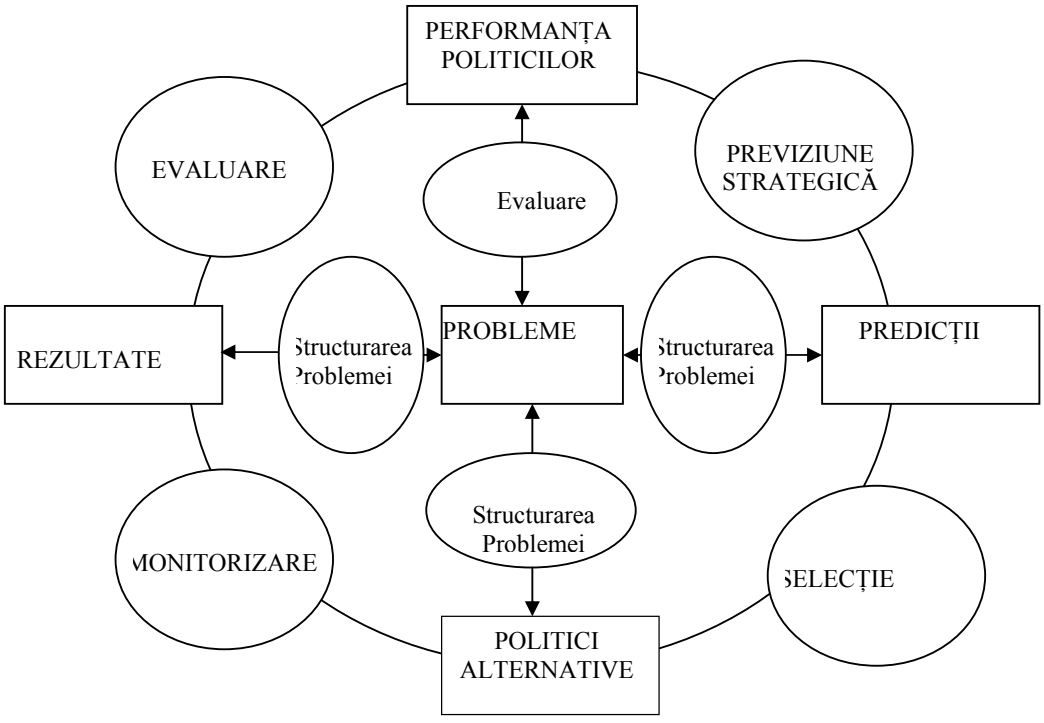

Figura. 1.1. *Analiza politicilor publice* (adaptare după Dunn, 2003)

Considerând politica de securitate națională ca politică publică, problema fundamentală pentru înțelegerea şi formularea acestei politici depinde de definirea securității naționale ca problemă de politici publice.

2. Securitatea națională ca problemă de politici publice

Conceptul de securitate este unul foarte complex. Cu toată contribuția științifică a unor domenii precum Relațiile Internaționale, Studiile de Securitate sau Geopolitica, cunoşterea academică nu a dus la o definiție unanim acceptată a conceptului de securitate. În România, situația este şi mai confuză.

Cu toată confuzia, un lucru pare destul de clar: securitate nu înseamnă doar protecția fizică a subiectului de referință, ci implică şi protecția economică, politică sau culturală a valorilor şi intereselor unei națiuni.

Formularea unei politici de securitate realiste trebuie să înceapă prin stabilirea unei definiții operaționale a securității şi a unui set clar de criterii pentru evaluarea acelei politici.

Problema lipsei unei definiții unanim acceptate a conceptului de securitate şi propunerea ca politica de securitate națională să pornească de la o definire operațională a conceptului de securitate nu este nouă. În SUA, Richard Smoke considera că:

...nici o definiție a securității naționale nu a fost general acceptată; nici nu poate fi posibilă. [Securitatea națională] cuprinde, în general, studiul problemelor de securitate ale unei națiuni, politicile şi programele de rezolvare a acestor probleme şi, de asemenea, procesul guvernamental prin care aceste procese şi programe sunt formulate şi realizate (Smoke, 1987, p. 301).

Securitatea națională are înțelesul general de încredere a poporului că statul are capacitatea de a preveni folosirea forței de către adversarii săi sau încrederea că îi poate apăra în cazul unei agresiuni.

Se poate deduce că există două dimensiuni ale conceptului de securitate națională: una obiectivă, de existență fizică a unor amenințări, iar cealaltă, subiectivă, referitoare la atitudinea şi percepția majorității cetățenilor.

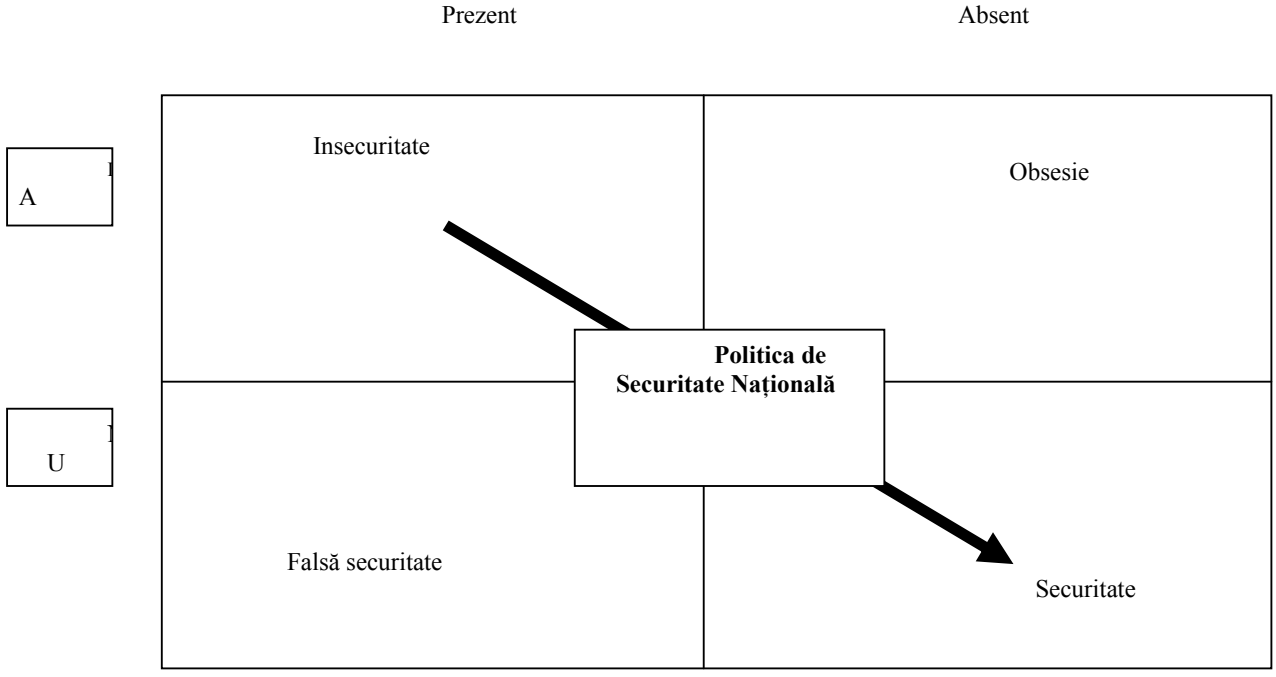

Figura 2.1. *Politica de securitate națională* (adaptare după Zulean, 2003, pp. 118-121)

Pornind de la observaţiile de mai sus şi, sub influenţa Şcolii de la Copenhaga, propunem modelul explicativ al conceptului de securitate, prezentat în figura 2.1. Prezumţia de bază de la care pornim este că securitatea are o dimensiune obiectivă (pericolele există în mod real) şi una subiectivă (percepţia actorilor asupra ameninţărilor).

Intersectând cele două dimensiuni, putem explica politica de securitate ca pe un proces dinamic ce stabileşte obiective strategice şi alocă resurse in scopul realizării securităţii majorităţii cetăţenilor. În acest model teoretic, în funcţie de percepţia ameninţărilor, vom avea de-a face cu patru stări, respectiv insecuritate, obsesie, falsă securitate şi securitate.

De aceea, rolul decidenţilor politici, aleşi în mod democratic, este să asigure o politică de securitate care va aloca resursele pentru realizarea acelei stări de securitate, prin evitarea celor două capcane, ale *falsei securităţi* şi ale *obsesiei.* Se pot găsi momente din istoria României ce pot exemplifica aceste două tipuri de capcane.

Astfel, în perioada interbelică, sub influenţa paradigmei wilsoniene, imediat după împlinirea idealului naţional al Marii Uniri, decidenţii politici au considerat că, prin realizarea acelui „cordon sanitar" între URSS şi Marile Puteri occidentale, prin mici alianţe şi înţelegeri regionale, sub egida generoasă a Ligii Naţiunilor, se poate realiza securitatea naţională. Pactul Ribbentrop-Molotov şi perioada ce a urmat au arătat că România căzuse în capcana falsei securităţi.

Pe de altă parte, în perioada deceniilor şase-opt ale secolului XX, Ceauşescu a realizat că ideologia comunistă este un liant fragil şi a început să promoveze naţionalismul ca ideologie complementară. Opoziţia sa la invazia sovietică asupra Cehoslovaciei i-a conferit legitimitate şi a început să se prezinte ca pe un continuator firesc al marilor domnitori din Evul Mediu. Prin intermediul unui important aparat propagandistic, a început să promoveze teza conspiraţiei universale asupra poporului român, mitul „patriei primejduite" şi cel al „cetăţii asediate", ceea ce a creat o obsesie a ameninţărilor externe (Comisia Prezidenţială de Analiză a Dictaturii Comuniste, *Raport final,* 2006, pp. 502-508).

Acesta obsesie a generat o sensibilitate faţă de ameninţările externe, chiar şi după 1989. Barometrul de opinie publică, produs de Societatea „Paul Lazarsfeld" din Viena, în 1992 şi 1996, descoperea o obsesie a românilor faţă de ameninţările externe (Haerpfer *et al.,* 1997). Astfel, în 1992, publicul român era obsedat de : un pericol rusesc (60% din populaţie), un război cu o ţară vecină (67%) şi pericolul minorităţilor ca cetăţeni infideli (60%). Asemenea obsesii au fost alimentate de realităţile şi dezbaterile publice despre implicarea Rusiei în revoluţia română, conflictul din Transnistria, precum şi de luptele de stradă dintre români şi etnicii maghiari, din Târgu-Mureş. Percepţia pericolelor externe a scăzut dramatic până în 1996, cu o excepţie notabilă, cea a pericolului rusesc (55% în anul 1996), (Zulean, 1999/2000, p. 15). Pericolul era exagerat, fie şi comparând opinia românilor cu cea a celorlalţi est-europeni, numai polonezii şi slovacii apropiindu-se de percepţia românilor, dar la nivelul unei medii de 39% (faţă de 60% în cazul românilor).

Percepția obsesivă a populației devine o problemă serioasă în definirea unei politici de securitate realiste, mai ales când este coroborată cu neînțelegerea mediului geostrategic de către decidenți.

Aşadar, securitatea națională este un concept mult mai complex decât apărarea granițelor prin mijloace militare, dar este necesar un cadru conceptual şi o metodologie rațională de evaluare a mediului de securitate şi de identificare a amenințărilor reale şi a intereselor naționale în acel context. Politica de securitate națională îşi propune să protejeze diferite entități: indivizi, stat, regiuni sau sistemul internațional. Provocarea fundamentală, însă, este legată de alocarea resurselor necesare pentru a contracara acele amenințări sau a disipa temerile subiective ale populației. Prin urmare, decidentul politic trebuie să facă alegeri pe baza unor analize de risc pertinente şi să elaboreze strategii realiste şi fezabile. În concordanță cu cele discutate mai sus, se poate afirma că securitatea națională poate fi definită simplu ca libertate a poporului de a-şi alege modul de viață. Cea mai recentă strategie de securitate națională a României (2007), defineşte securitatea națională în acest sens:

...o condiție fundamentală a existenței națiunii şi a statului român; ea are ca domeniu de referință valorile, interesele şi obiectivele naționale. Securitatea națională este un drept imprescriptibil care derivă din suveranitatea deplină a poporului, se fundamentează pe ordinea constituțională şi se înfăptuieşte în contextul securității regionale, euroatlantice şi globale (Preşedinția României, 2006, p. 2).

Din punctul de vedere al analizei politicilor publice, securitatea națională poate fi concepută ca o problemă-cheie a politicii de securitate națională, ca un scop principal al guvernării şi un deziderat al națiunii.

În concluzie, politica de securitate națională poate fi definită ca un ansamblu de decizii ce privesc structurarea unei viziuni despre securitatea națională şi interesele naționale, determinarea unor obiective strategice şi elaborarea unor strategii naționale, dar şi implementarea şi evaluarea acelor strategii. Aceasta este o definire cuprinzătoare a politicii de securitate națională, ca politică publică.

Unele instituții folosesc o definire şi mai simplă. Astfel, *think-tank*-ul elvețian Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) consideră că politica de securitate națională este *un cadru prin care o țară produce securitate pentru stat şi pentru cetățenii săi* (DCAF, 2005, p. 1).

Conform DCAF, statele au nevoie de politici de securitate pentru următoarele motive:

- să se asigure că se iau în considerare toate amenințările, într-o manieră cuprinzătoare;
- să crească eficacitatea sistemului de securitate prin optimizarea contribuțiilor fiecărui actor;
- să se ghideze implementarea politicii de securitate națională;
- să construiască un consens național;
- să crească încrederea şi să îmbunătățească cooperarea regională şi internațională (DCAF, 2005, p. 1).

Deseori însă se face confuzie între concepte, precum „politica de securitate

națională", „politica de apărare" şi „strategia de securitate națională". Figura 2.2. încearcă să clarifice, grafic, distincția dintre aceste concepte. Distincția principală are la bază concepția lui Clausewitz, care vede un continuum politici - strategii - tactici *(apud* Jablonsky, 2006, pp. 116-120).

Clausewitz considera că victoriile pe câmpul de luptă (tactice şi operaționale) nu au nici un sens dacă nu răspund unor comandamente politice (ale statului). Prin urmare, strategia ar fi veriga dintre tactică şi politici. De aceea, distincția între politici - strategii - tactici este de natură ierarhică, a nivelurilor strategice, politica de securitate reprezentând nivelul cel mai înalt şi cuprinzător, tacticile fiind doar planuri operaționale concrete.

Distincția fundamentală între conceptul de „politică de securitate" şi cel de „strategie de securitate" constă în faptul că politica de securitate se referă la procesul de *stabilire a obiectivelor* majore ale unui stat, în timp ce strategiile se referă la *modalitățile de realizare* a acelor obiective. În plus, politica de securitate cuprinde, ca marcă distinctivă, o componentă politică: nivelul instituțional de decizie politico-militară.

Confuzia a devenit posibilă şi datorită faptului că termenul de strategie a evoluat, în secolul XX, de la înțelesul de artă a generalilor la cel de strategie națională. Conceptul „strategie națională", uneori numit şi „marea strategie" *(grand strategy),* a căpătat conotația de coordonare a puterii şi resurselor naționale pentru a îndeplini obiective naționale[2].

Relația dintre politica de securitate națională şi politicile sectoriale, cum ar fi politica de apărare, politica externă sau politica privind informațiile strategice, sunt la fel de puțin înțelese.

Distincția dintre *politica de securitate* şi *politica de apărare* are în vedere, în primul rând, scopul final al politicilor (securitatea națiunii, pentru prima, ori apărarea împotriva unui inamic extern, pentru a doua), iar în al doilea rând, mijloacele folosite pentru acel scop; în timp ce apărarea națională se bazează pe mijloacele militare, securitatea națională angajează toate resursele naționale. Confuzia provine din perioada Războiului Rece, când securitatea națională era echivalentă cu apărarea națională.

Distincția dintre *politica de securitate* şi *politica externă* este legată de două aspecte:

1) în timp ce scopul politicii de securitate este mai îngust, de garantare directă a securității cetățenilor, scopul politicii externe este multidimensional, incluzând menținerea relațiilor dintre state pentru a păstra condiții favorabile promovării intereselor naționale;

2) în timp ce politica de securitate este preocupată de adversari, cu accent pe puterea lor militară, politica externă este preocupată de alianțe şi de instrumente diplomatice. Distincția fundamentală ar fi că politica externă reprezintă „stimulentul pozitiv" al unui stat („zăhărelul"), iar politica de securitate ar reprezenta „stimulentul

2 În acest studiu, noțiunea „mare strategie" are înțelesul de strategie națională cuprinzătoare, documentul strategic primar al unui stat. Unii consideră „marea strategie" ca un document global, diferit de strategia națională.

negativ" („bățul"). însă, în contextul globalizării, granițele dintre cele două politici au devenit permeabile; se vorbeşte chiar de diplomație militară, iar politica externă se ocupă, în subsidiar, de securitatea națională.

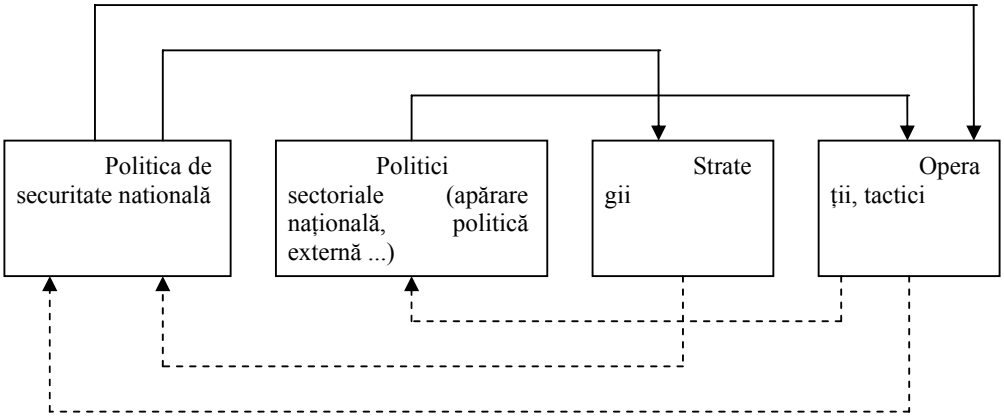

Figura 2.2. Distincția politici - strategii - operațiuni - tactici

Strategia de securitate națională, prin caracterul său comprehensiv național, şi prin angajarea tuturor componentelor puterii naționale, reprezintă o „micro-politică" de securitate. Însă strategia de securitate se distinge de politică prin caracterul limitat în timp, aspectul operațional, obiective mai concrete şi clare şi prin sarcinile precise stabilite pentru instituțiile de securitate națională.

După definirea securității naționale ca problemă de politici publice, decizia strategică privind cursurile de acțiune posibile şi alegerea alternativei optime reprezintă o altă problemă-cheie a politicii de securitate. Dilema principală este legată de faptul că viitorul este imprevizibil, dar o strategie are nevoie de aproximări ale mediului pentru a recomanda cursuri de acțiune şi a aloca resurse.

Procesul de formulare a unei politici de securitate națională urmează modelul standard al lui Dunn (1986), al analizei politicilor publice (vezi figura 2.1.). În mod normal, politica de securitate este formată dintr-o serie de decizii şi strategii.

Scenariile reprezintă instrumentul euristic şi propedeutic de evaluare a mediului de securitate şi ajută la luarea deciziilor strategice, pentru construirea unor strategii realiste şi fezabile. În acest context, este nevoie de folosirea scenariilor ca instrument pentru a anticipa viitoarele evenimente, numai că aceasta necesită abilități considerabile şi gândire sofisticată, care se formează în timp.

Într-o lume ideală, scenariile şi gândirea strategică ar trebui să urmeze un algoritm ideal. Deşi simplificator, un algoritm precum cel recomandat de Institute for Alternative Futures (IAF) este foarte util, ca mijloc euristic şi propedeutic. Modelul IAF cuprinde următoarele etape:

- ✓monitorizarea tendințelor (scanare, identificarea factorilor determinanți etc.);
- ✓dezvoltarea de scenarii (alternative narative despre viitor);
- ✓elaborarea unei viziuni (decizia privind alternativa preferată);
- ✓definirea misiunilor (structurarea rolului organizației pentru a realiza

viziunea);

✓stabilirea obiectivelor strategice (repere pentru evaluarea succesului misiunii);

✓elaborarea de strategii (set coordonat de acțiuni pentru a realiza viziunea, prin alocarea resurselor necesare).

Tendințele, scenariile, viziunea şi strategiile sunt parte a procesului de decizie în politicile publice. Dintre acestea, elaborarea strategiei de securitate națională este cel mai important, cel mai vizibil şi cel mai utilizat instrument în politica de securitate națională mai ales într-o comunitate euroatlantică.

Bibliografie

[1] **Politici publice**, volum coordonat de Luciana Alexandra GHICA & Marian ZULEAN, *Politica de Securitate Națională,* Editura Polirom 2007;

[2] BARTHOLOMEES, Boone J. Jr. (ed.) (2006), *Guide To National Security Policy And Strategy,* ed. a Ii-a, US Army War College, Carlisle (PA).

[3] DUNN, William N. (1986), *Public Policy Analysis: An Introduction,* Prentice Hali;

[4] BALTIMORE. Miroiu, Adrian; RĂDOI, Mireille; ZULEAN, Marian (2002), *Politici publice*, Politeia;

[5] SNSPA, Bucureşti. Zulean, Marian (2003), *Armata şi Societatea în Tranziție,* Editura Tritonic, Bucureşti;

[6] *American National Security,* ed. a V-a, The Johns Hopkins University Press.

CONCEPTUL PRIVIND GENERAREA ŞI REGENERAREA FORŢELOR PENTRU APĂRARE ÎN ARMATA ROMÂNIEI

Aurică ŞERBAN∗
Alexandru ADOMNICĂI∗∗

The forces' generative & regenerative concept is a quite new topic in the military literature and just few authors have tried to tackle it by now. They have designed the conceptual framework using the terminology in effect at different moments of time, but none of them have managed to produce an accurate definition for the generative & regenerative system so it can be generally used in all situations requesting force generation or regeneration.

This is a great opportunity for us to express our point of view on this topic as well as to identify principles, requirements and directions which must be followed in order to achieve the force generative & regenerative system's modernisation and optimal functioning.

1. Introducere

Evoluţia revoluţiei tehnologico-informaţionale în plan militar din ultimele decenii a adus şi continuă să aducă schimbări profunde în ceea ce priveşte planificarea şi desfăşurarea operaţiilor militare. Efectul distructiv şi nimicitor al noilor generaţii de tehnică de luptă de lovire a crescut exponenţial, astfel încât estimarea şi înlocuirea pierderilor umane şi materiale într-un conflict armat trebuie să constituie elemente esenţiale şi obligatorii de planificare a operaţiilor la toate nivelurile.

Modificarea radicală a Conceptului Strategic al Alianţei după terminarea Războiului Rece şi implicarea acesteia în noi tipuri de operaţii (de răspuns în situaţii de criză, de menţinere a păcii etc.), implementarea şi dezvoltarea unor noi concepte care să susţină noua strategie (NRF, CJTF, Battlegroup etc.) obligă România, în calitatea sa de stat membru, să-şi adapteze şi să-şi modernizeze cadrul doctrinar şi conceptual, inclusiv în ceea ce priveşte generarea şi regenerarea resurselor umane şi materiale, prin extinderea acestei problematici şi pentru situaţia participării cu forţe la misiuni internaţionale, indiferent de momentul în care aceasta se produce (pe timp de pace, pe durata instituirii stării de urgenţă sau de asediu, la declararea mobilizării sau a stării de război).

Totodată, apariţia şi dezvoltarea unor conflicte asimetrice afectează predictibilitatea pierderilor (atât cele umane, cât şi cele materiale), acest fapt justificând, în opinia noastră, necesitatea creşterii nivelului cerinţelor de funcţionare a sistemului de generare şi regenerare. Astfel, în plan doctrinar, cerinţe precum flexibilitatea, operativitatea, eficienţa, consistenţa ş.a., trebuie să întărească conceptul actual de generare şi regenerare, iar în plan practic, factorii de decizie militară trebuie să găsească modalităţi concrete de îndeplinire a acestora.

Marea majoritate a statelor membre NATO şi-au creat şi dezvoltat la nivel naţional sisteme de generare şi regenerare a forţelor armate eficient structurate, viabile

∗ Colonel doctorand, Şef birou Statul Major General
∗∗ Colonel, ofiţer 2 Statul Major General

şi funcţionale, bazate pe forţe de rezervă, care satisfac oportun şi ritmic cerinţele de asigurare cu resurse umane şi materiale, astfel încât forţele proprii, indiferent de misiunea executată, să aibă asigurată în permanenţă capacitatea operaţională completă.

În literatura militară de specialitate românească, problematica generării şi regenerării este abordată preponderent prin prisma necesităţii completării şi/sau înfiinţării structurilor militare la mobilizare ori pe timp de război. Deşi acestea trebuie considerate în continuare ca fiind elemente esenţiale ale procesului de generare şi regenerare, totuşi ele nu mai acoperă întreaga gamă de situaţii care impun generarea şi regenerarea forţelor armate.

Plecând de la aceste considerente, ne propunem să identificăm acele situaţii în privinţa cărora cadrul conceptual actual este insuficient dezvoltat, precum şi posibilele soluţii de îmbunătăţire a acestuia. Totodată, având în vedere obiectivul primordial al activităţii structurilor din cadrul forţelor de generare şi regenerare (FGR) de a asigura capacitatea operaţională completă a structurilor din cadrul forţelor dislocabile (FD), ne propunem să investigăm posibilele modalităţi de implementare a soluţiilor identificate.

2. Cadrul conceptual

Generarea şi regenerarea implică, pe de o parte, evaluarea activităţilor din domenii conexe (personal şi logistică), iar pe de altă parte, armonizarea acestora într-un sistem integrat, funcţional. Conceptele de generare şi regenerare trebuie analizate din două perspective: cea a resurselor (umane şi materiale) şi cea a structurilor militare. Plecând de la aceste considerente, pentru a avea o imagine cât mai clară a fenomenului, acesta trebuie abordat în ansamblul său, ca sistem şi, în acelaşi timp, detaliat pe fiecare componentă în parte, atât din punct de vedere al necesităţii definirii conceptelor, cât şi din cel al identificării principiilor şi cerinţelor care să le susţină.

În ultimii ani, în literatura militară de specialitate diverşi autori au făcut unele încercări de a defini fenomenul generării şi regenerării în ansamblul său, pornind de la noţiunile şi conceptele consacrate la momentul respectiv. Astfel, sistemul de generare şi regenerare a forţei a fost definit ca fiind procesul prin care forţele nedislocabile de pe teritoriul naţional, cu nivel de încadrare cu personal, la pace, de 40-70%, completează cu resurse forţele de generare şi regenerare până la nivelul statului de organizare de război. Acelaşi tip de curs de acţiune l-am urmat şi noi, considerând, în una dintre lucrările anterioare, că sistemul de generare şi regenerare a forţelor de apărare reprezintă ansamblul structurilor administrative şi al relaţiilor funcţionale stabilite între acestea, având ca obiectiv esenţial completarea permanentă cu resurse umane şi materiale a structurilor, cel puţin până la nivelul minim ca suficient pentru îndeplinirea misiunilor.

La o analiză sumară a definiţiilor enunţate, pe lângă faptul că o parte dintre noţiunile şi conceptele folosite nu mai sunt de actualitate (ex.: „forţe nedislocabile”), se observă o concentrare a conţinutului acestora pe completarea cu resurse a forţelor armate, pe structurile cu responsabilităţi pe această linie şi relaţiile dintre acestea, fapt care poate duce, în anumite circumstanţe, la o confundare cu problematica mobilizării şi chiar la o disoluţie în aceasta. Concomitent cu adaptarea cadrului normativ ce

reglementează problematica apărării şi securităţii naţionale la realităţile îndeplinirii serviciului militar pe bază de voluntariat şi ale implicaţiilor care decurg din statutul de ţară membră NATO a României, se constată o evoluţie în timp a noţiunilor şi conceptelor, în sensul modernizării şi adaptării acestora la terminologia specifică Alianţei. În această ordine de idei, dacă la primele încercări de definire a sistemului de generare şi regenerare, se pleca de la premisa că activarea completării cu resurse a unităţilor se realizează numai la mobilizare sau la război, definiţiile mai recente încearcă să extindă aplicabilitatea conceptului pentru o gamă mai largă de situaţii (ex.: participarea forţelor armate la misiuni în teatrele de operaţii, sprijinul autorităţilor locale în situaţii de urgenţă etc.), cu luarea în considerare a caracterului voluntar al îndeplinirii serviciului militar pe timp de pace şi pe timpul stării de urgentă.

În opinia noastră, până în prezent, niciun autor nu a reuşit o definiţie acoperitoare a sistemului de generare şi regenerare. Astfel, a fost creat cadrul juridic care permite României să pună la dispoziţia NATO forţele sale armate, însă nu a fost suficient investigată modalitatea în care va fi generată şi regenerată o structură dislocabilă adaptată la specificul misiunii, care va desfăşura acţiuni militare în cadrul unei forţe întrunite multinaţionale (CJTF), şi nici rolul unităţilor din cadrul FD în generarea şi regenerarea unor astfel de structuri. Avem în vedere aici faptul că, aceeaşi structură (de nivel batalion, spre exemplu) desemnată să îndeplinească o misiune de un anumit tip (ex.: de apărare colectivă), consecutiv îndeplinirii unei misiuni de alt tip (ex.: de menţinere a păcii), va avea nevoie de un stat de organizare, diferit de cel necesar îndeplinirii misiunii anterioare (ambele diferite de statul de organizare la pace al structurii de bază).

Mai mult, acelaşi cadru juridic permite utilizarea rezerviştilor voluntari în misiuni în afara teritoriului naţional, însă nu a fost încă desenat cu precizie traseul acestora de la calitatea de civil până la calitatea de combatant într-un teatru de operaţii şi nici nu au fost desemnate autorităţile de decizie competente să activeze o asemenea opţiune de completare.

Iată, deci, că există situaţii specifice generării şi regenerării rămase neclarificate din punct de vedere al delimitării conceptuale. Totodată, desemnarea FGR ca infrastructură a sistemului de generare şi regenerare nu mai poate fi considerată acoperitoare, întrucât trebuie avute în vedere, ca elemente ale acestui sistem, relaţiile tip „structură FGR - structură FD”, pe de o parte, precum şi cele tip „structură FD - structură FD”, pe de altă parte.

Ca o concluzie a celor enunţate până acum, considerăm că o definiţie a sistemului de generare şi regenerare nu poate fi exhaustivă, decât dacă reuşeşte să fie aplicabilă în orice situaţie de genul celor enunţate mai sus. Considerăm că definitivarea şi stabilizarea cadrului normativ în domeniul apărării şi securităţii naţionale este de natură să faciliteze cristalizarea cadrului conceptual în domeniul generării şi regenerării.

Încercând o sintetizare a tuturor acestor probleme într-o nouă definiţie a sistemului de generare şi regenerare, apreciem că acesta poate fi descris ca fiind ansamblul structurilor militare care au atribuţii pe linia evidenţei, recrutării, selecţiei, formării, pregătirii sau activării resurselor, precum şi ansamblul relaţiilor funcţionale

stabilite între acestea în scopul realizării şi menţinerii capacităţii operaţionale complete a structurilor care desfăşoară acţiuni militare.

Desigur, gradul de aplicabilitate al definiţiei poate fi pus în discuţie şi, de aceea, nu vom susţine că aceasta este unica sau cea mai bună soluţie. Considerăm totuşi că textul acesteia înglobează suficiente elemente catalizatoare, care permit trecerea la analiza pe componente a fenomenului generării şi regenerării forţelor.

Generarea resurselor umane reprezintă activitatea desfăşurată de structurile militare administrative în scopul selecţionării, instruirii şi perfecţionării pregătirii personalului necesar pentru asigurarea structurilor militare care se completează sau care au înregistrat pierderi pe timpul mobilizării sau operaţiilor militare.

Generarea resurselor materiale reprezintă activitatea desfăşurată de structurile militare administrative în scopul identificării surselor, selecţionării, achiziţionării (rechiziţionării) şi operaţionalizării tehnicii, echipamentelor şi materialelor necesare pentru asigurarea structurilor militare care se completează sau care au înregistrat pierderi pe timpul mobilizării sau operaţiilor militare. Înzestrarea cu tehnică, echipamente şi materiale a structurilor militare care se generează, se realizează prin redistribuiri din existent, achiziţii şi rechiziţii.

Generarea structurilor militare reprezintă procesul gradual prin care acestea se completează cu resurse umane şi materiale, potrivit prevederilor statelor de organizare, se constituie şi se operaţionalizează până la capacitatea operaţională proiectată.

Regenerarea forţelor este procesul gradual prin care acestea completează pierderile umane şi materiale în scopul menţinerii capacităţii operaţionale, precum şi înlocuirea sau recuperarea fizică şi psihică a militarilor care au participat la misiuni/operaţii militare, cărora le-a fost afectată temporar capacitatea de luptă, respectiv completarea, înlocuirea sau repararea tehnicii de luptă şi a materialelor.

Regenerarea resurselor materiale reprezintă activitatea desfăşurată de structurile militare administrative în scopul refacerii performanţelor tehnice şi de luptă ale tehnicii şi echipamentelor, precum şi pentru refacerea standardelor de calitate ale materialelor.

Regenerarea structurilor militare constituie procesul gradual prin care acestea sunt completate şi operaţionalizate până la capacitatea operaţională proiectată sau cel puţin până la capacitatea operaţională ridicată. Înzestrarea cu tehnică, echipamente şi materiale a structurilor militare care se regenerează se realizează prin înlocuiri, reparaţii, achiziţii şi rechiziţii.

Funcţionarea sistemului de generare şi regenerare al forţelor are la bază următoarele principii generale şi cerinţe specifice.

Principiile generale ale generării şi regenerării forţei sunt: a) principiul continuităţii potrivit căruia generarea şi regenerarea reprezintă un proces complex, planificat şi desfăşurat permanent, într-o concepţie unitară; b) principiul oportunităţii presupune cunoaşterea, în permenenţă, la nivelul tuturor structurilor implicate, a situaţiei detaliate cu resursele umane şi materiale existente şi cele la dispoziţie; c) principiul competenţei presupune ca şefii structurilor administrative să asigure la locul şi timpul stabilite resursa umană şi materială necesară procesului de generare şi regenerare a forţei; d) principiul eficacităţii presupune adoptarea celor mai eficiente

măsuri şi planificarea riguroasă a activităţilor din domeniul resurselor umane şi cel logistic, în vederea generării şi regenerării forţei; e) principiul funcţionalităţii presupune ca structurile supuse procesului de generare şi regenerare să fie capabile să-şi îndeplinească rolul şi misiunile de luptă pentru care au fost create.

Cerinţele specifice ale generării şi regenerării forţei sunt: a) să revizuiască şi să adopte cadrul de mobilizare în raport cu angajamentele României faţă de Alianţă, nevoile apărării ţării, posibilităţile financiare ale statului român şi legislaţia existentă în vigoare; b) să se asigure completarea forţelor dislocabile cu personal activ din forţele de generare şi regenerare, cu nivel redus de încadrare, până la nivelul de 100% şi nu cu personal din rezerva operaţională; c) să se realizeze protecţia şi asigurarea multilaterală a activităţilor; d) să se creeze cadrul legal al pregătirii şi folosirii eficiente a resurselor umane; e) să se actualizeze permanent evidenţa pierderilor suferite, a nivelului de încadrare cu personal şi de dotare cu bunuri materiale a structurilor, precum şi a rezervelor disponibile.

3. Structura şi conţinutul sistemului de generare şi regenerare a resurselor umane

Sistemul de generare şi regenerare a resurselor umane, parte componentă a sistemului de mobilizare al armatei, este alcătuit din subsistemele de evidenţă, recrutare şi selecţie, formare, instruire şi perfecţionare a pregătirii pentru luptă a structurilor dislocabile şi beneficiare ale resurselor asigurate la mobilizare şi război, precum şi eşaloanele de conducere a procesului în dinamica sa.

În evidenţă sunt luaţi toţi tinerii care au îndeplinit serviciul militar activ sau în rezervă. Aceştia sunt menţinuţi în evidenţă în funcţie de criterii diferite. Gradaţii şi soldaţii în rezervă sunt menţinuţi până la împlinirea vârstei de 45 ani, indiferent de modul de utilizare şi nivelul de pregătire, iar cadrele militare până la împlinirea limitei de vârstă pentru clasa III – a de evidenţă, având limitele respective stabilite în funcţie de grad şi variază de la 50 ani până la 64 ani.

În prezent, în evidenţa centrelor militare se află un număr de aproximativ 2.550.000 rezervişti (cadre militare şi gradaţi soldaţi în rezervă) aparţinând tuturor instituţiilor cu atribuţii în domeniul apărării şi securităţii naţionale, repartizate astfel: 1.700.000 – ministerul apărării, 850.000 Ministerul Internelor şi Reformei Administrative, 18.000 – Serviciul Român de informaţii, 2.000 – Serviciul de Telecomunicaţii Speciale şi 1000 – Serviciul de Protecţie şi Pază.

În urma suspendării serviciului militar pe timp de pace, în următorii 5 – 6 ani se va înregistra o descreştere a numărului total de rezervişti din evidenţa centrelor militare cu o rată de aproximativ 100.000 rezervişti/an (reprezentând numărul de gradaţi soldaţi în rezervă scoşi din evidenţă ca urmare a împlinirii vârstei de 45 ani şi al numărului de gradaţi şi soldaţi trecuţi în rezervă).

Sistemele de evidenţă a forţelor de rezervă în armatele statelor membre NATO şi UE sunt diferite. Marea majoritate a acestora nu au structuri militare similare centrelor militare din ţara noastră, însă toate au organizate sisteme de evidenţă proprii a rezerviştilor la nivelul categoriilor de forţe ale armatei şi ale unităţilor subordonate.

La nivelul Statului Major General sunt opinii potrivit cărora este necesară suspendarea pe timp de pace a activităţilor de luare în evidenţă a tinerilor la împlinirea

vârstei de 18 ani. Din punctul nostru de vedere, dincolo de necesitatea modificării legislației actuale, acest demers presupune următoarele implicații: este eliminată principala sursă de informații pentru ținerea evidenței militare a cetățenilor încorporabili; instituția militară nu mai deține date cu privire la resursa umană care are obligația să îndeplinească serviciul militar în termen pe timpul stării de asediu, al mobilizării şi pe timp de război, realizându-se astfel o creştere a dependenței față de Ministerul Internelor şi Reformei Administrative în ceea ce priveşte asigurarea activităților de recrutare-încorporare; se elimină una din formele de promovare a profesiei militare în societatea civilă; activitățile de recrutare-încorporare în condițiile instituirii serviciului militar obligatoriu va fi prelungită în timp ca urmare a chemării unui număr mare de tineri care nu îndeplinesc criteriile medico-militare şi psihologice, sunt plecați în străinătate sau mutați cu domiciliul în alte județe; operatorii economici şi instituțiile publice nu-şi mai pot îndeplini obligațiile asigurării forței de muncă necesară îndeplinirii sarcinilor stabilite prin planul de mobilizare a economiei naționale pentru apărare prin mobilizarea la locul de muncă a cetățenilor români şi altele.

În ultimii doi ani unele sincope semnificative în desfăşurarea normală a procesului de recrutare-selecție au condus la diminuarea numărului de candidați pentru profesia militară. Astfel, între momentul contactării tânărului şi până la întocmirea dosarului se consumă un timp destul de mare care determină candidatul să renunțe. La acest lucru se adaugă alte considerente referitoare la pregătirea slabă a recrutorilor în promovarea eficientă a profesiei militare, preocuparea redusă pentru folosirea timpului în teren, implicarea insuficientă a factorilor de conducere față de dirijarea activităților specifice, numărul redus de persoane încadrate la nivelul centrelor militare şi altele.

Procesul de selecție este afectat negativ de unii factori obiectivi şi subiectivi. Dintre factorii obiectivi îl evidențiem numai pe cel referitor la calitatea redusă a materiei umane din punct de vedere intelectual, iar din cadrul factorilor subiectivi pe cel care vizează instrumentele relativ vechi cu care se testează subiecții din punct de vedere psihologic.

Ca urmare, considerăm necesar ca procesul de recrutare şi selecție să fie modernizat prin introducerea unor forme şi metode care să funcționeze în plan teritorial la nivelul standardelor europene.

Subsistemul de formare, instruire şi perfecționare a pregătirii pentru luptă a personalului militar funcționează în cadrul şcolilor de aplicație şi a centrelor/batalioanelor de pregătire/instrucție ale armelor, precum şi la nivelul marilor unități şi unități independente ale armatei.

Procesul de formare a ofițerilor asigură cunoştințe, deprinderi şi competențe necesare executării profesiei de luptător, specialist militar în armă, lider militar, conducător de microstructuri militare, educator şi cetățean. Aceasta se realizează pe două filiere complementare: filiera directă şi filiera indirectă.

Filiera directă asigură parcurgerea în instituțiile militare de învățământ pentru formarea ofițerilor în activitate, a structurilor universitare pentru obținerea licenței în ştiințe militare, inginereşti şi medicale de către tineri, cu sau fără pregătire militară anterioară, cu vârsta de până la 24 de ani, respectiv 22 de ani pentru piloți, care

optează pentru cariera militară, îndeplinesc criteriile de recrutare, sunt declarați „admis” În procesul de selecție şi la concursul de admitere organizat în acest scop.

Filiera indirectă asigură parcurgerea unor etape sau module de formare profesională de către absolvenți ai studiilor universitare de licență sau ai studiilor universitare de masterat, în domeniul de interes pentru Ministerul Apărării, în profilul specializării militare pentru care optează sau pentru care este compatibil, cu vârsta de până la 30 de ani, cu sau fără pregătire militară anterioară. Filiera indirectă este destinată şi pentru maiştrii militari şi subofițeri, absolvenți cu diplomă ai studiilor universitare de licență cu vârsta de până la 30 de ani, care îndeplinesc criteriile pentru trecerea în rândul ofițerilor.

Procesul de formare a maiştrilor militari şi subofițerilor este similar, diferite fiind doar cerințele privind nivelul studiilor (profesional, tehnic, postliceal, pentru maiştri militari, respectiv liceal pentru subofițeri).

Soldații şi gradații voluntari, deşi nu fac parte din personalul militar profesionalizat, ocupă funcțiile de la baza ierarhiei militare şi sunt formați prin cursuri cu durata de 4 luni, pe arme şi specialități militare.

Rezerviştii voluntari încadrează funcțiile prevăzute pentru război. Cei care nu au îndeplinit serviciul militar activ urmează un curs de 4 luni în centre de instrucție, depun jurământul militar şi încheie contracte cu unitățile militare pentru o durată de 5 ani.

Ofițerii, maiştrii militari şi subofițerii în activitate îşi perfecționează pregătirea profesională prin studiu individual, activități de stat major potrivit ordinului şefului Statului Major General emis odată la 4 ani.

Toți rezerviştii voluntari participă lunar la o pregătire de două zile, în timpul liber şi 5 zile calendaristice consecutive, anual. Aceştia sunt obligați să participe la exercițiile şi antrenamentele de mobilizare organizate la nivelul unităților la care sunt încadrați pe funcții.

În prezent, necesarul de funcții pentru rezerva operațională a armatei, care pot fi încadrați cu rezervişti voluntari, este de aproximativ 30.000. Având în vedere faptul că marile unități şi unitățile din forțele de generare şi regenerare sunt încadrate în proporție de 70% față de necesarul de război şi că aproximativ 10% din personalul acestora se distribuie forțelor dislocabile rezultă că 40% din numărul acestora îl reprezintă forțele de rezervă, pentru care se calculează o rezervă suplimentară de 15%, inclusă în rezerva operațională.

În perspectiva anilor 2010-2015, în opinia noastră, structura de forțe a Armatei României trebuie redimensionată la război, astfel încât efectivele să crească cu 20.000 – 30.000 de oameni.

Acest lucru este argumentat de următoarele:

- realizarea în condiții corespunzătoare a dispozitivului de acoperire strategică în limitele spațiului geografic de est, sud-est, precum şi la granița de sud-vest a României;
- realizarea capabilităților necesare Armatei României pentru ducerea acțiunilor militare întrunite în zonele de conflict, până la sosirea forțelor aliate concomitent cu gestionarea unei situații de urgență civilă;
- asigurarea condițiilor necesare pentru desfăşurarea cu eficiență a procesului

de generare şi regenerare a forţelor;

- sporirea eficienţei apărării spaţiului aerian al României, în condiţiile participării la efortul aliat de apărare integrată;

- consolidarea apărării comunicaţiilor din Delta Dunării, zonele fluviale şi de combatere a terorismului;

- dezvoltarea sistemului de comunicaţii şi informatică pentru eficientizarea conducerii militare a forţelor navale.

Forţele de generare şi regenerare asigură sprijinul forţelor dislocabile prin două modalităţi: sprijin direct şi sprijin indirect.

În cazul sprijinului direct, forţele/structurile sunt nominalizate pentru asigurarea completării cu personal a unor structuri dislocabile, în scopul trecerii acestora de la capacitatea operaţională iniţială la capacitatea de luptă completă (procesul de generare). Aceleaşi unităţi asigură şi completarea eventualelor pierderi înregistrate de structurile dislocabile în teatrele de operaţii sau pe timpul îndeplinirii misiunii pe teritoriul naţional (procesul de regenerare). Structurile respective, trebuie să fie în măsură să participe la toate misiunile ce se desfăşoară pe teritoriul naţional, conform planului de ridicare a capacităţii operaţionale, chiar dacă au asigurat procesul de generare şi regenerare. Transferul de personal militar activ şi în rezervă între o brigadă de generare şi regenerare şi o brigadă dislocabilă este evidenţiat în figura de mai jos.

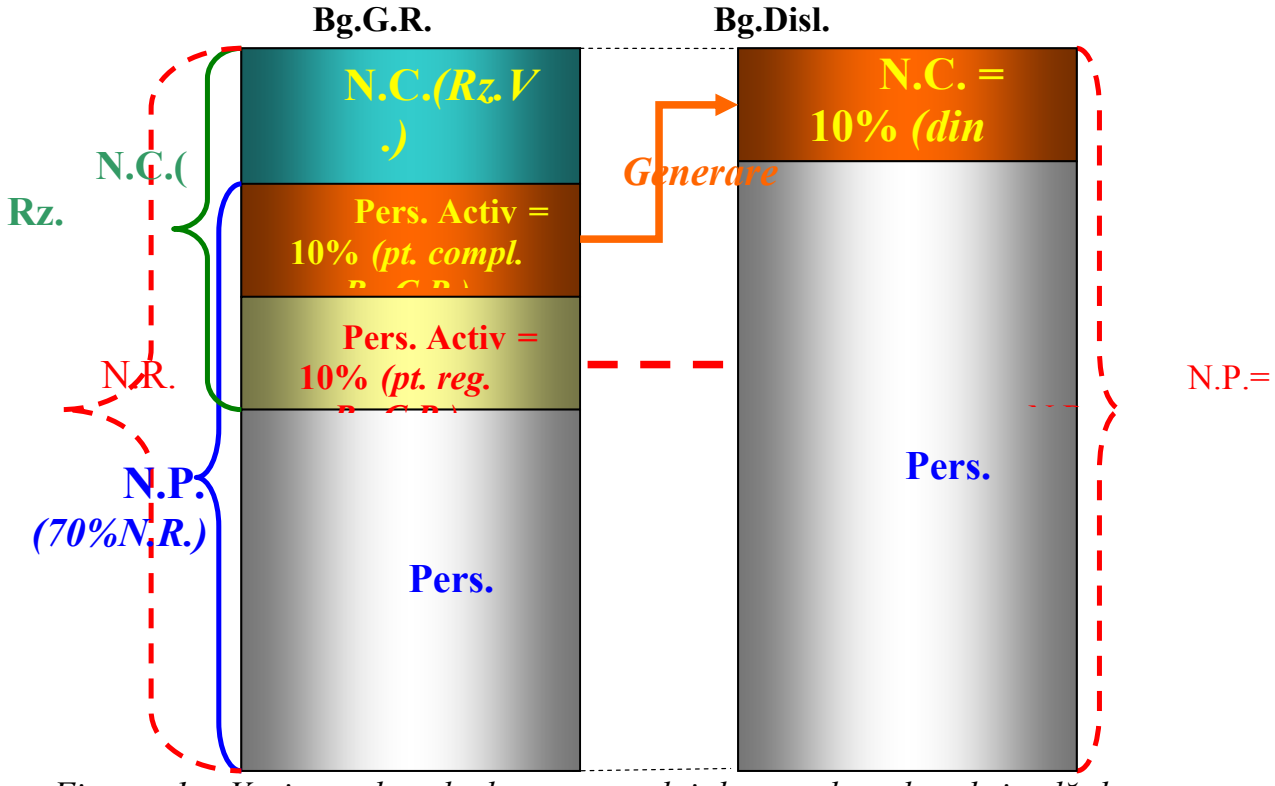

Fig. nr. 1 – Varianta de calcul a necesarului de completat la o brigadă de generare care completează cu resurse umane o brigadă dislocabilă cu capacitate de luptă ridicată (High Readiness Forces – HRF)

În cadrul sprijinului indirect, forţele asigură comanda şi controlul la nivel

strategic, operativ şi tactic al Armatei României, învăţământul militar, procesul de instrucţie, sprijinul logistic, procesul de recrutare şi selecţie a militarilor voluntari, activi şi rezervişti, procesul de planificare şi desfăşurare a mobilizării etc.

Structurile de conducere a procesului de generare şi regenerare a forţelor sunt: Statul Major General, statele majore ale categoriilor de forţe ale armatei. Comandamentul Logistic Întrunit, Comandamentul Comunicaţiilor şi Informaticii, structurile din compunerea forţelor terestre, aeriene şi navale, centrele militare zonale, judeţene şi ale sectoarelor municipiului Bucureşti şi centrele zonale de selecţie şi orientare.

Ele asigură conducerea activităţilor pentru completarea şi operaţionalizarea structurilor subordonate, pregătirea acestora în unităţile de instrucţie şi predarea forţei nominalizate, prin transfer de autoritate, comandamentelor operaţionale de componentă şi Comandamentului Operaţional Întrunit.

4. Concluzii

În prezent este necesară adoptarea, modificarea sau completarea cadrului legislativ şi normativ care reglementează mobilizarea armatei prin definitivarea şi înaintarea la aprobare a proiectelor Legii regimului stării de mobilizare parţială sau totală a forţelor armate şi a stării de război, Legii statutului rezerviştilor voluntari şi a intrării în vigoare a unui nou regulament al mobilizării Armatei României.

În privinţa cadrelor militare active şi în rezervă, se impune îmbunătăţirea prevederilor ghidului carierei militare, definitivarea structurii piramidale pe grade, generalizarea sistemului carierei militare de lungă, medie şi scurtă durată, creşterea eficienţei procesului de reconversie a personalului disponibilizat (nu ar fi lipsit de interes corelarea acestui proces la nivel guvernamental între toate componentele sistemului de apărare).

Stabilirea de către structurile abilitate ale Ministerului Apărării a numărului de funcţii, în plan teritorial, a unor structuri capabile să genereze forţele necesare pentru înlocuirea pierderilor umane în operaţiile militare de respingere a agresorului până când Alianţa va fi în măsură să reacţioneze în acest scop. La această dată resursa financiară este direcţionată cu precădere către unităţile operaţionalizate, afirmate şi certificate sau în curs de operaţionalizare, iar unităţile de generare şi regenerare îşi canalizează eforturile pentru asigurarea conservării tehnicii, armamentului, materialelor şi menţinerea deprinderilor personalului în paralel cu asigurarea serviciului de permanenţă.

Redimensionarea obiectivelor şi activităţilor cuprinse în Planul cu principalele activităţi al unităţilor trebuie făcută obligatoriu după aprobarea bugetului pentru anul în curs.

Eficienţa generării şi regenerării forţei într-o armată profesionalizată depinde în mod hotărâtor de capacitatea sistemului de a se adapta cerinţelor mediului de securitate, în concordanţă cu noile concepţii de planificare şi desfăşurare a operaţiilor militare. Mutaţiile necesare vor fi gestionate corespunzător prin funcţionarea la parametri optimi a procesului de planificare, bugetare şi evaluare.

Se impune crearea unui sistem de comunicaţii şi informatică pentru colectarea oportună a datelor şi informaţiilor din teatrele de operaţii, întrucât la această dată prin

verigile existente Comandamentul Operațional Întrunit – statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, informația este diseminată cu mare decalaj de timp sau după ce nu mai este de actualitate.

Întreținerea şi dezvoltarea sistemului informatic al mobilizării şi al procesului de generare şi regenerare printr-o bună colaborare între toate forțele cu atribuții în domeniul apărării.

De asemenea, considerăm că pentru redimensionarea armatei la război este necesar să fie reanalizată Directiva de Planificare a Apărării, modificarea statelor de organizare şi acoperirea deficitelor la unele specialități militare compatibile cu cele din viața civilă.

În concluzie, problematica modernizării managementului sistemului de generare şi regenerare a forțelor pentru apărare este un subiect de actualitate care trebuie studiat cu atenție deoarece reprezintă condiția de bază a completării de forțe a armatei la război.

Lista abrevierilor

CJTF – comandament întrunit multinațional;
Bg. G.R. – brigada de generare şi regenerare
Bg. Disl. – brigadă dislocabilă;
FD – forțe dislocabile;
FGR – forțe de generare şi regenerare;
FOC – capacitate operațională finală;
IOC – capacitate operațională inițială;
NC – necesar de completat;
NP – necesar de pace;
NR – necesar de război;
Rz. V. – rezervişti voluntari;
SOP – procedură standard de operare;
CMZ – centrul militar zonal;
CMJ – centrul militar județean;
CZSO – centrul zonal de selecție şi orientare.

Bibliografie

[1] ***Constituția României,** București, 2003.

[2] ***Legea privind organizarea şi funcționarea Ministerului Apărării, nr. 346/2006,** Monitorul Oficial nr. 654/28.07.2006.

[3] ***Legea privind statutul soldaților şi gradaților voluntari, nr. 384/2006,** Monitorul Oficial nr. 868/24.10.2006.

[4] ***Legea privind pregătirea populației pentru apărare, nr. 446/2006,** Monitorul Oficial nr. 990/12.12.2006.

[5] ***Legea privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român, nr. 42/2004,** Monitorul Oficial nr. 242/2004.

[6] ***Legea pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 1/1999 privind regimul stării de asediu şi regimul stării de urgență, nr. 453/2004,** Monitorul Oficial nr. 1052/2004.

[7] ***Strategia de Transformare a Armatei României, Bucureşti, 2007.

[8] ***Concepția privind mobilizarea Armatei României, Bucureşti, 2007.

[9] ***O.M.-1, Regulamentul mobilizării Forțelor Armatei României, Bucureşti, 2004.

[10] ***O.M.-2, Instrucțiuni privind generarea şi regenerarea forțelor/ structurilor militare în situații de criză şi război, Bucureşti, 2003.

[11] ***O.M.-3, Manualul mobilizării comandamentelor, marilor unități şi unităților, Bucureşti, 2004.

[12] ***Doctrina pentru sprijinul cu personal în operațiile întrunite, Bucureşti, 2003.

[13] BĂEȚELU Vasile, Generarea şi regenerarea structurilor cu resurse umane în situații de criză şi la război, Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2002.

COORDONATELE SECURITĂȚII REGIONALE

Dan IONICĂ*

The phenomenon of regionalism in a contradiction to globalization, show a growing tendency for countries to enter into regional arrangements as a response to the pressures of operating in a global marketplace.

But regionalism is also emerging as a phenomenon in its own right, serving distinct purposes and taking different forms in different areas - patterns impact on regional security.

It is presented: theoretical approaches to regionalism; issues of regional cooperation - such as culture, human rights and democratic society.

Atingerea unui echilibru între „flexibilitate" şi „consistență" într-un viitor „mecanism de securitate regional-global" poate fi realizată dacă forțele fundamentale care formează securitatea globală în prezent sunt înțelese şi exploatate în sensul creării acestuia.[1]

Globalizarea este principalul fenomen care influențează mediul de securitate contemporan, creând atât oportunități, cât şi noi riscuri şi amenințări. În acest mediu, nici un stat nu se poate izola sau rămâne neutru, nici un stat nu este la adăpost şi nici unul nu trebuie să rămână în afara proceselor globale. Securitatea internațională tinde tot mai mult să-şi manifeste caracterul indivizibil, iar comunitatea internațională este tot mai conştientă de răspunderile ce îi revin. Principial, globalizarea profilează o şansă reală de dezvoltare economică pozitivă, aptă să creeze prosperitate, dar înscrierea pe aceasta tendință nu este o certitudine garantată pentru fiecare țară; ea depinde de capacitatea statelor de a exploata astfel de oportunități, pentru că, în caz contrar, cel mai mare risc pentru o țară este acela de a rămâne în afara proceselor globalizante pozitive.

În contextul acestei configurații complexe a scenei globale, regiuni întregi sunt afectate de stări de instabilitate şi conflict, de sărăcie şi frustrare care generează sau favorizează proliferarea noilor riscuri şi amenințări. Dintre acestea, unele pot avea un impact major asupra securității europene. La nivel regional, în Europa centrală, de est şi de sud-est, persistă sau sporesc în intensitate stări de tensiune determinate de vechi dispute de natură etnică sau religioasă, teritoriale sau separatiste ori de contestare a frontierelor existente, precum şi de criminalitatea transfrontalieră.

Terorismul a devenit o problemă transfrontalieră publică de gravitate extremă. Dimensiunea internațională a luptei împotriva terorismului a căpătat o importanță capitală, atât în ce priveşte eforturile de cooperare şi susținere politică, dar mai ales în armonizarea şi conjugarea eforturilor tuturor elementelor responsabile de combaterea

* **Doctorand, Institutul de Studii al Academiei Române**

[1] "…rolul agențiilor regionale şi activitățile lor cu privire la ONU au făcut un considerabil salt înainte…Declarația Mileniului a reamintit în mod relevant că natura multidimensională a provocărilor cărora le face față Organizația atrage după sine o abordare multidisciplinară care implică multiplii actori, atât în faza de diagnostic cât şi în cea de tratament a unei crize." Algeria, Consiliul de Securitate, iulie 2004.

sa. Accentul se va deplasa, tot mai mult în viitor, de pe riscurile de natură militară pe cele nemilitare, între care terorismul asociat cu crima organizată constituie riscurile majore, iar vulnerabilitățile interne precum şi evenimentele neprevăzute, vor dobândi o pondere tot mai mare în probabilitatea evoluției riscurilor spre amenințări.

Trei dimensiuni fundamentale caracterizează securitatea regională care factor esențial al arhitecturii de securitatea globală: culturală, politică şi legală.

La bază se află dimensiunea culturală: nevoia de a înțelege factorii culturali care conduc percepțiile politice şi luarea deciziilor de la o țară la alta şi, de la o regiune la alta.

Dimensiunea politică a securității regionale, suprapusă culturilor societale este - , comportamentul marilor puteri atât în cadrul structurii de securitate globală (Consiliul de Securitate al ONU) cât şi în cadrul unei organizații regionale. Pentru a putea ajunge la înțelegere politică la nivel regional este necesar, a fi îndeplinite anumite condiții: apropierea geografică; creşterea economică constantă; existența unui sistem politic similar; o opinie publică şi lideri politici favorabili ideii de integrare; omogenitate culturală; stabilitate internă; experiență istorică şi dezvoltare socială apropiată; forme de guvemare şi sisteme economice compatibile; nivel de pregătire militară şi logistica sistemului militar similare ori compatibile; o percepție comună, unitară asupra amenințărilor şi riscurilor la adresa securității; compatibilitate în procedurile administrative şi o colaborare anterioară fructuoasă în anumite domenii.

Dimensiunea legală impune comportamentului politic să se raporteze la chestiunile legale, indiferent de vectorul acestuia - în o mare putere, o organizație regională sau chiar Consiliul de Securitate însuşi.

Astfel, o înțelegere solidă a dimensiunilor culturală, politică şi legală a securității regionale este esențială oricărei arhitecturi de securitate regional-global.

Dimensiunea culturală

Pacea nu înseamnă doar absența conflictului. Pacea necesită „un proces participativ pozitiv, dinamic, unde dialogul este încurajat şi conflictele sunt rezolvate în spiritul unei înțelegeri şi cooperări mutuale." Dezvoltarea completă a unei culturi de pace este relaționată integral cu, *inter alia*, avansarea în „înțelegere, toleranță şi solidaritate între toate civilizațiile, popoarele şi culturile".[2]

Cultura este 'în miezul' dezbaterilor contemporane despre identitate şi coeziune socială. Respectul pentru diversitatea culturilor, dialog şi cooperare, într-un climat de încredere şi înțelegere mutuală, sunt printre garanțiile cele mai bune ale păcii şi securității internaționale.[3]

Diversitatea culturală a tuturor popoarelor din jurul lumii oferă o viziune pozitivă a umanității, şi în acelaşi timp, ridică o provocare majoră. Principiul de bază ar fi „sprijinirea respectului pentru toate culturile ale căror valori sunt tolerante față de

[2] „Declarația asupra unei Culturi a Păcii" a Adunării Generale a ONU, A/RES/53/242,6 octombrie 1999, al 4-lea paragraf preambular şi paragraful 3 operativ.

[3] "Din vreme ce războaiele iau naştere în mințile oamenilor", afirmă constituția UNESCO, "tot în mințile oamenilor trebuie construite şi apărările pentru pace." În „De la diversitate la pluralism: Declarația UNESCO asupra diversității culturale", 2 noiembrie 2001. http://www.unesco.org/culture/pluralism/

altele".[4] Viziunea este astfel a unei societăţi globale pluraliste, trăind armonios şi adresându-se problemelor globale care se ivesc într-o manieră raţională, constructivă.[5] Provocarea este aceea de a depăşi instinctul, moştenit din Antichitate, de a se agăţa de viziunea cuiva asupra lumii, rămânând fideli percepţiilor securităţii care nutresc politici ostile şi exclusiviste. Viziunile mondiale culturale şi regionale concurează şi se ciocnesc. Faptul că, aşa cum a observat Secretarul-General, 'părem să nu mai cădem de acord asupra principalelor ameninţări, sau asupra cum să le tratăm', derivă din viziunile diferite asupra lumii deţinute de către societăţile noastre variate ce reflectă diferenţe în cultură şi percepţii. Nordul percepe lumea - cum să atingi prosperitatea şi libertatea şi cum să o aperi de diversele tipuri de ameninţări - diferit faţă de modul în care Sudul o percepe. Diversele tradiţii religioase expun viziuni diferite asupra lumii.

Pericolul că regionalismul ar putea dilua coeziunea globală a fost în centrul dezbaterilor de securitate; această teamă a întărit opţiunea de „descurajare" a regionalizării în negocierile Tratatului ONU. Interpretarea modernă a acestei probleme, totuşi, este mai optimistă. "Există acţiuni în plină desfăşurare pentru formarea unor uniuni regionale trans-naţionale dar mai puţin globale: Uniunea Europeană, Pactul Zonei de Liber Schimb Nord American, şi multe alte înţelegeri monetare şi de schimb limitat între grupuri de ţări cu aceleaşi concepţii. Deşi, acestea ar putea în principiu să constituie paşi spre o lume mai fragmentată cu blocuri independente, mai puternice (cum a fost cazul de după cel de-al doilea Război Mondial), pare mai posibil ca acestea să fie mişcări spre o ordine mondială cu o mai liberă circulaţie a bunurilor, serviciilor, capitalului, banilor, oamenilor şi ideilor dincolo de limitele regiunilor."[6]

Importanţa asigurării că o cultură sau o regiune nu domină ordinea globală a fost elocvent exprimată de către un foarte respectat fost şef de stat african şi actual preşedinte al Comisiei Uniunii Africane: "Atâta vreme cât orice civilizaţie aplică o coerciţie politică, intelectuală şi morală asupra altora pe baza înzestrărilor pe care natura şi istoria i le-au lăsat moştenire, nu poate exista speranţa că va fi pace pentru umanitate; negarea specificurilor culturale ale oricărui popor este echivalentă cu negocierea demnităţii sale."[7]

Dimensiunea culturală a securităţii este cel mai radical portretizată în tendinţa societăţilor de a se lupta agresiv, sau defensiv, pentru tipul de societate pe care vor să-l reprezinte, sau pe care cred că ar trebui să îl reprezinte alţii. Aceasta, de la primele imperii, a determinat societăţile mai dominante să recreeze altele după propria lor imagine.

Drepturile omului

Dezbaterea asupra drepturilor omului este strâns legată de problema culturii. Precum o viziune autoritară a expus-o: "Declaraţia Universală a Drepturilor Omului" - DUDO, în ciuda tinereţii sale, a obţinut o majoră importanţă în societăţile naţionale şi

[4] Comisia Mondială pentru Cultură şi Dezvoltare - CMCD.
[5] „De la a predica diversitatea la construirea pluralismului" http://portal.unesco.org/en
[6] Alpha Oumar Konare, în „Diversitatea noastră creativă", p.48.
[7] Alpha Oumar Konare, *Ibid.,* p.53.

în relaţiile internaţionale. Impactul se extinde în sferele morală, politică şi legală. DUDO şi forţele de moderaţie, toleranţă şi înţelegere pe care le reprezintă textul o să fie probabil în viitorul scrierilor (documentelor) istorice văzută ca unul dintre cei mai mari paşi înainte în istoria civilizaţiei mondiale… DUDO constituie atât o platformă morală… cât şi un proiect orientat spre viitor, necesitând eforturi continue la toate nivelurile pentru a face drepturile omului universal agreate în realitate… Este adesea discutat faptul că DUDO este predominant 'vestică' (sau 'nordică') în abordare. Există un adevăr în aceasta, dar este frecvent exagerat… participanţii au venit din toate părţile lumii. Cu menţiunea că a fost doar un singur participant de pe continentul African (Egipt). Popoarele indigene şi minorităţile nu au avut reprezentare în timpul etapelor de schiţare şi adoptare. În timp ce acest fapt poate fi adevărat, astăzi, larga exprimare a Declaraţiei şi a principiilor sale generale împreună cu fixarea ulterioară de standarde şi implementarea activităţilor reduce valoarea acestei afirmaţii la istorie…, aceste remarci nu înseamnă că există un consens universal asupra drepturilor omului. Încă există dezacorduri şi conflicte pe diverse aspecte şi multe instrumente…, există indicaţii că anterioarele tensiuni dintre Est şi Vest sunt înlocuite de indiferenţa în creştere dintre Nord şi Sud."[8]

În viziunea superputerii americane, este datoria sa să promoveze valorile libertăţii. "Aceste valori ale libertăţii sunt drepte şi adevărate pentru fiecare persoană, în fiecare societate - iar datoria de a proteja aceste valori împotriva inamicilor este chemarea comună a oamenilor care iubesc libertatea din întreaga lume şi din toate erele. Astăzi, Statele Unite se bucură de o poziţie de neegalată putere militară şi de mare putere economică şi influenţă politică. Conform cu moştenirea şi principiile noastre, nu folosim puterea noastră să facem presiuni spre un avantaj unilateral. Căutăm în schimb să creăm un echilibru de putere care favorizează libertatea umană: condiţii în care toate naţiile şi toate societăţile pot să aleagă pentru ele însele răsplăţile şi provocările libertăţii politice şi economice. Statele Unite vor folosi acest moment oportun pentru a extinde beneficiile libertăţii în jurul întregii lumi. Vom lucra activ pentru a aduce speranţa democraţiei, dezvoltarea, pieţe libere şi comerţ liber în fiecare colţ al lumii… Libertatea este ne-negociabilă, o cerere a demnităţii umane; dreptul din naştere al fiecărei persoane - în fiecare civilizaţie. De-a lungul istoriei, libertatea a fost ameninţată de către război şi teroare; a fost provocată de către ciocnirea dorinţelor statelor puternice şi proiectele malefice ale tiranilor; şi a fost testată de către larg răspândita sărăcie şi boală. Astăzi, umanitatea ţine în mâinile sale oportunitatea unui viitor triumf al libertăţii asupra tuturor acestor duşmani. Statele Unite urează "Bun venit!" responsabilităţii de a conduce în această măreaţă misiune."[9]

Echilibrul dintre universalitate şi particularitate a fost explicit explicat pentru prima dată în „Declaraţia de la Viena", care acordă o recunoaştere specială contextului societal al drepturilor omului. Rezoluţii succesive ale Adunării Generale vorbesc despre dreptul suveran al fiecărui stat, liber să îşi aleagă şi dezvolte sistemele politic, economic şi cultural, „chiar dacă se conformează sau nu cu preferinţele altor

[8] Eide, A. & Alfredsson, G. Eds. „Declaraţia Universală a Drepturilor Omului: un comentariu", Scandinavian University Press., Oxford, 1992, pp.5-12.
[9] George W. Bush, Casa Albă, 17 Septembrie, 2002." *Strategia naţională de securitate a SUA.*

state." „Nici un sistem politic sau metodă electorală, spune Adunarea Generală, nu este egal potrivit pentru toate naţiile şi popoarele lor."

Este semnificativ faptul că „Declaraţia de la Viena", în formularea sa prezintă 'particularul' subordonat 'universalului'. "Toate drepturile umane", spunea Declaraţia, "sunt universale, indivizibile şi interdependente şi interrelaţionate. Comunitatea internaţională trebuie să trateze drepturile umane la nivel mondial într-o manieră cinstită şi egală, pe picior de egalitate, şi cu acelaşi atenţie. În timp ce semnificaţia particularităţilor naţionale şi regionale şi diversele contexte istorice, culturale şi religioase trebuie să fie avută în vedere de către toate statele, indiferent de sistemele lor politice, economice şi culturale să promoveze şi să protejeze toate drepturile umane şi libertăţile fundamentale."[10]

Multe regiuni îşi produc de fapt propriile documente de drepturi ale omului (lumea arabă, Africa, America şi Europa). Conţinutul documentelor reflectă o comunitate de valori, reafirmând universalitatea drepturilor omului. Dar diferenţe semnificative există în termenii sursei istorice a acelor drepturi şi de asemenea în anumite aspecte de substanţă. Astfel:

Documentul arab [11] evidenţiază relaţia umană în faţa lui Dumnezeu şi convingerea naţiunii arabe că Dumnezeu a onorat-o 'făcând lumea arabă leagănul religiilor şi locul de naştere al civilizaţiilor'. El vorbeşte despre mândria din lunga istorie a naţiunii arabe şi rolul său major în răspândirea 'centrelor de studiu dintre Est şi Vest'. Documentul susţine principiile eterne ale frăţiei şi egalităţii între toate fiinţele umane care au fost 'cu fermitate stabilite de către Shari'a Islamică şi de către celelalte religii revelate de divinitate'. Este conştient de faptul că întreaga lume arabă a muncit întotdeauna împreuna pentru a-şi păstra credinţa. Cetăţenii au dreptul de a trăi într-un mediu intelectual şi cultural în care naţionalismul arab este o sursă de mândrie. Patru fenomene în particular - rasismul, Sionismul, ocupaţia şi dominaţia străină - ridică o provocare la adresa demnităţii umane şi constituie un obstacol fundamental în realizarea drepturilor de bază ale popoarelor. Există o necesitate de a condamna şi de a se strădui să elimine toate practicile de acest gen[12]. Documentul nu a fost niciodată ratificat, iar în martie 2004, statele semnatare întreprins un exerciţiu de reschiţare a acestui document.

Documentul african al drepturilor umane şi ale popoarelor[13] de asemenea vorbeşte despre virtuţile 'tradiţiei istorice şi valorile civilizaţiei africane' care ar trebui să inspire şi să caracterizeze reflecţia africană asupra conceptului de drepturi umane şi ale popoarelor. Spre deosebire de documentele american şi european, acesta evidenţiază dreptul la dezvoltare, şi datoria statelor, individual sau colectiv, de a asigura exerciţiul dreptului la dezvoltare. Familia este custodele 'principiilor şi al valorilor tradiţionale recunoscute de către comunitate, dar este datoria statului să ajute familia. Şi toate popoarele ar trebui să aibă dreptul la ajutor din partea statului în lupta lor de eliberare naţională de sub dominare străină, fie că e politică, economică sau

[10] Conferinţa mondială asupra Drepturilor Omului, Declaraţia şi Programul de acţiune de la Viena, iunie 1993.
[11] adoptat în 1994.
[12] Documentul arab al Drepturilor Omului, adoptat la 5 august 1990, preambul, articolele 1, 4 şi 35.
[13] Adoptat în 1981.

culturală. Iar statele ar trebui, de asemenea, să încerce să elimine toate formele de exploatare economică străină, în special cea practicată de către monopolurile internaţionale. Această prevedere, de asemenea, nu se regăseşte în documentele european şi american.

În Convenţia europeană pentru protejarea drepturilor omului şi a libertăţilor individuale[14], Consiliul Europei – COE reaminteşte de „Declaraţia Universală" şi îşi reafirmă 'credinţa profundă' că libertăţile fundamentale care sunt baza justiţiei şi a păcii în lume sunt cel mai bine menţinute 'pe de o parte de către o democraţie politică efectivă şi, pe de altă parte, de către o înţelegere şi respectare comună a drepturilor omului'. COE este catalizatorul european care plecând de faptul 'că guvernele ţărilor europene sunt asemănătoare în gândire şi au o moştenire comună a tradiţiilor politice, a idealurilor, libertăţii şi a domniei legii' trebuie ‚să facă primii paşi pentru promulgarea colectivă a anumitor drepturi afirmate în Declaraţia Universală."[15] În mod similar, Documentul UE al drepturilor fundamentale este conştient de 'moştenirea spirituală şi morală a Europei' în timp ce recunoaşte că aceasta este bazată pe 'valorile indivizibile, universale' ale demnităţii umane, libertăţii, egalităţii şi solidarităţii. UE este fondată pe principiile democraţiei şi pe domnia legii. Ea plasează individul în mijlocul activităţilor sale.

Declaraţia Americană a Drepturilor şi Îndatoririlor Umane precede „Declaraţia Universală" cu şase luni. Declaraţia afirmă că toţi oamenii sunt născuţi liberi şi egali în demnitate şi drepturi. Fiind înzestraţi de natură cu raţiune şi conştiinţă, ei ar trebui să se comporte ca fraţii unul cu celălalt. O condiţie esenţială a acestor drepturi sunt câteva datorii 'interrelaţionate în fiecare activitate socială şi politică a omului'. Îndatoririle de natură juridică presupun altele de o natură morală care le susţin în principiu şi constituie baza lor. Întrucât dezvoltarea spirituală este 'scopul suprem al existenţei umane' şi 'cea mai înaltă expresie a existenţei', este de datoria omului să servească acest scop cu toate puterile şi resursele sale. De vreme ce cultura este cea mai înaltă expresie socială şi istorică a acelei dezvoltări spirituale, este datoria omului să păstreze, să practice şi să hrănească cultura cu orice mijloc care ţine de puterile sale. Şi, de vreme ce conduita morală 'constituie cea mai nobilă înflorire a culturii', este datoria fiecărui om să o respecte.[16]

Convenţia Americană a Drepturilor Omului[17] reflectă îndeaproape Declaraţia Universală, dar de asemenea impune anumite restricţii în ceea ce priveşte pedeapsa capitală (ne-reinstaurarea odată abolită; limitată la cele mai serioase crime; interzisă pentru ofense politice).

Structura regională a drepturilor umane reflectă o universalitate comună dar, de asemenea, unele diferenţieri istorice şi unele diferenţe în subliniere, ocazional de o natură fundamentală. Şi anume:

- Documentul arab asigură non-discriminarea bazată pe sex dar nu există nici o menţiune a 'egalităţii între bărbaţi şi femei' sau a măsurilor 'care oferă avantaje

[14] Adoptată în 1963.
[15] http://www.pfc.org.uk/legal/echrtext.htm
[16] Declaraţia Americană a Drepturilor şi Îndatoririlor Umane, paragrafele preambul. http://www.cidh.org/Basicos/basic2.htm
[17] Adoptată în 1969.

specifice în favoarea sexului subreprezentat' cum face documentul european;

- Documentul african impune datorii ambelor sexe şi afirmaţii care sunt străine de textele documentelor american şi european;

- Documentele arab cât şi african se concentrează asupra eradicării exploatării economice străine, incluzând cea corporală, care nu este întâlnită în documentele occidentale; şi,

- documentul arab reclamă eliminarea Sionismului ca şi incompatibilă cu drepturile umane - care a devenit blestemul societăţilor occidentale.[18]

Asia nu a adoptat un document al drepturilor omului, reflectând probabil întinderea sa vastă şi eterogenitatea culturală. O rivalitate culturală cu Occidentul este prezentă, totuşi, prin intermediul promovării unei identităţi distincte pe baza unui sistem de valori diferit (evocând dezbaterea privind 'valorile asiatice' din 1990).

În mod similar, Pacificul vede stilul său cultural ("Calea Pacifică") ca semnificativ diferită de cea a altor regiuni. Fundamental, diferenţierea culturală în drepturi umane priveşte cu deosebire prioritatea dată „comunalismului" de societăţile tradiţionaliste în Africa, în lumea arabă, Asia şi Pacific, şi individualismul îmbrăţişat de către Europa şi America prin experienţa revoluţionară modernă. Acest aspect a luat sfârşit odată cu stingerea rivalităţii specifice Războiului Rece dintre drepturile civile şi cele politice, pe de o parte, şi economice, culturale şi sociale, pe de altă parte.

Tocmai faptul că fiecare dintre aceste patru regiuni a simţit necesitatea dezvoltării propriului document de drepturi ale omului, pe lângă „Declaraţia Universală", indică diferenţierea culturală care caracterizează modelele lor regionale de credinţă.

Societatea democratică

Provocarea democratizării este un aspect politic sensibil pentru ONU. Termenul 'democraţie' nu este găsit în documentul ONU[19], care vorbeşte mai puţin despre drepturile omului şi libertăţile fundamentale. Astfel, comunitatea internaţională a recunoscut democraţia ca pe un concept subiectiv politic, nu unul juridic.

Declaraţia Universală a Drepturilor Omului - DUDO[20] vorbeşte despre o 'societate democratică', fără să definească expresia.[21]

Declaraţia de la Viena[22] identifică democraţia ca pe un obiectiv al comunităţii

[18] Acest lucru face imposibil, de exemplu, pentru Israel să fie parte a unei „Regiuni arabe de securitate". Problematica "Sionismul este rasism" a otrăvit relaţia israeliano-arabă timp de decenii şi, de asemenea, relaţia SUA-ONU de la rezoluţia Adunării Generale din 1975 (revocată în 1995).

[19] Adoptat în 1945.

[20] Adoptată în 1948.

[21] Declaraţia se referă la „cererile juste de moralitate, ordine publică şi bunăstare generală într-o societate democratică". Acesta apare în articolul 29 asupra „îndatoririlor şi limitărilor" drepturilor individuale; şi ironic, a fost (ante-comunistă) China care a propus ca acesta să devină penultimul articol şi nu al doilea al Declaraţiei pe motiv că nu este ilogică prevederea limitărilor înaintea identificării lor. Vezi Eide, A. ş.a., „Declaraţia Universală a Drepturilor Omului; un comentariu", Oslo, Scandinavian University Press; 1992, pp. 449-465.

[22] Adoptată în 1993.

internaţionale,de asemenea fără să definească acest concept[23]. Aşadar, în timp ce democraţia a fost stabilită ca un scop global, termenul a fost lăsat atât de închis pentru a invita la continuarea luptei, şi adesea a conflictului, în cadrul şi între societăţi asupra înţelesului şi realizării sale.

Deşi, democraţia nu este explicit identificată, Documentul identifică respectul pentru drepturile omului şi libertăţile fundamentale ca pe unul dintre cele patru scopuri ale ONU. Atât Declaraţia Universală cât şi drepturile politice asociate laolaltă susţin că 'oricine are dreptul să ia parte la conducerea ţării sale, direct sau prin reprezentanţi aleşi în mod liber.'[24] Autoritatea guvernării va fi bazată pe 'dorinţele oamenilor cum sunt exprimate în alegeri periodice şi deschise'. Aceste alegeri vor fi susţinute de sufragiu universal şi egal, şi de vot secret sau proceduri de vot echivalente, garantând libera exprimare a voinţei electorilor.[25]

Democraţia a fost întotdeauna subiectul a diferite interpretări în întreaga lume. Epoca modernă a fost martora tensiunii asupra a ceea ce poate fi numit 'trialectica democraţiei' - o dispută asupra a trei contexte aflate în competiţie: politic şi economic, laic şi teocratic, şi modern şi tradiţional. O asemenea dezbatere este subiectivă, totuşi, din moment ce există dezacord chiar şi asupra cadrului de referinţă în interiorul căruia trebuie urmată. Unii adoptă o formă a democraţiei (liberală, laică, a pieţei libere) ca pe singurul model original de democraţie, percepând alte modele ca pe ameninţări la adresa democraţiei însăşi. Alţii văd acea formă ca pe un simplu model de democraţie, reflectând un context cultural, şi cred că diferite modele pot fi realizate. Totuşi, alţii resping simplu democraţia însăşi ca pe un concept dacă trebuie definită în termeni pur liberali. Această regresie în definire blochează dezbaterea autentică asupra democraţiei şi a democratizării la nivelul internaţional.

Un anume progres a fost făcut în cadrul ONU în ultimii ani, în dezvoltarea unei clarităţi sporite şi spre realizarea consens asupra a ceea ce este un concept cu o uriaşă încărcătură politică. În februarie 2003, Adunarea Generală a reafirmat că toată lumea are dreptul la 'o ordine internaţională democratică şi egală'. Democraţia a este nu numai un concept politic dar, de asemenea, are şi dimensiuni economice şi sociale. Este obligatoriu să se asigure faptul că globalizarea devine o forţă pozitivă 'pentru toate popoarele lumii'. Intoleranţa este agravată de distribuţia inegală a bunăstării, de marginalizare şi de excluderea socială. Doar prin eforturi ample şi susţinute, bazate pe 'umanitatea comună în toată diversitatea ei', se poate vorbi de o globalizarea făcută în totalitate generală şi echitabilă.[26]

Dezvoltări recente subliniază, de asemenea, dimensiunea regională a democraţiei. Cinci conferinţe internaţionale asupra democraţiilor noi şi restaurate au fost ţinute cu un respect conştient pentru regionalitate.[27] Niciuna totuşi, nu a fost încă

[23] Conferinţa Mondială asupra Drepturilor Omului, Declaraţia şi Programul de acţiune de la Viena, iunie 1993.

[24] Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, articolul 21.1 (aici după DUDO); Acordul asupra Drepturilor Politice şi Civile Internaţionale, articolul 25.1 (mai târziu ICPRC).

[25] DUDO, articolul 21.3; ICCPR, articolul 25.2.

[26] Rezoluţia UNGA A/RES/57/213, 25 februarie 2003 şi 56/151 & 55&107).

[27] Convocate prima data în Asia în 1988 (Manila), apoi în America Latină în 1994 (Managua), Europa în 1997 (Bucureşti), Africa în 2000 (Cotonou), şi din nou în Asia în 2003 (Ulaanbaator).

ținută în lumea Arabă.

Planul de Acțiune general solicită statelor membre să întocmească planuri regionale de acțiune prin 'organizații interguvernamentale regionale' cu colaborarea guvernelor şi a societății civile. Regiunile trebuie să adopte declarații sau documente regionale 'care să se ocupe mai mult cu condițiile din regiuni' şi care să se concentrează asupra colaborării regionale pentru promovarea şi susținerea democrației.[28]

În 2003, la conferința asupra democrației participă 118 state plus UE au participat, criteriul pentru implicare fiind doar statutul de membru ONU, statele occidentale neopunându-se participării acelor state „cu probleme". [29] Principiul universalității cere participarea lor, în timp ce principiul regionalității cere anumite reliefarea particularităților regionale, a aspectelor politice sensibile cum ar fi modelele multiple ale democrației.[30]

Diferențele asupra conturării drepturilor omului şi democrației regiune cu regiune necesită o analiză atentă şi sensibilă. În aprilie 2004, Comisia ONU pentru Drepturile Omului a reuşit să intensifice rolul organizațiilor regionale, sub-regionale şi al altor acorduri în promovarea şi consolidarea democrației. Comisia invită organizațiile regionale, sub-regionale şi alte acorduri să identifice cea mai buna practică şi experiență 'la nivel regional, sub-regional şi interregional' în democrație. Sunt încurajate 'organizațiile şi acordurile regionale şi interregionale' să inițieze parteneriate pentru a participa la răspândirea învățămintelor asupra rolului instituțiilor şi mecanismelor democratice 'în lupta cu provocările politice, economice, sociale şi culturale în societățile respective.'[31]

Comisia nu specifică ce ar putea însemna acestea şi nici nu afirmă explicit că diferitele modele de democrație sunt dependente de contextul cultural al unei

[28] Se vor organiza evenimente regionale regulat 'în cadrul organizațiilor sau forurilor regionale' pentru a evalua progresul şi pentru a se crea rețele regionale ale realizatorilor de politici şi ale societății civile, şi pentru a se promova 'dialogul regional' asupra drepturilor omului şi libertăților fundamentale. Planul de Acțiune Ulaanbator; Democrație, Buna guvernare şi Societatea civilă, 12 septembrie 2003, 4.1-4.13. Vezi şi Declarația Ulaanbator.

[29] Este vorba de 10 state arabe (incluzând Egipt, Siria şi Arabia Saudită), Republica Populară Chineză, Belarus (exclusă din COE din motive de nerespectare a drepturilor omului), Cuba (care este suspendată din agenția sa regională - OSA pe motive similare).

[30] Acest lucru a fost evidențiat de către Secretarul General al ONU în cuvântarea sa la conferința de la Ulaanbaator. Democrația, a observat el, nu poate fi impusă "din afară" chiar dacă poate fi încurajată şi asistată prin eforturi internaționale. 'Din moment ce viitorul guvernării democratice nu poate fi separat de contextul global în care fiecare societate trebuie să funcționeze, un dialog global este esențial'. 'Aceasta înseamnă nu numai faptul că democrațiile noi şi restaurate ar putea învăța una de la alta, dar şi că democrațiile vechi şi stabilite ar putea, şi ar trebui să învețe de la cele mai noi. Aşadar îngăduiți-ne să nu ne privim efortul ca pe exportul unei forme de guvernare dintr-o parte a lumii în alta. Mai degrabă, îngăduiți-ne să ne concentrăm asupra provocărilor comune ale guvernării în secolul al XXI-lea, şi să ne asigurăm că democrația este în centrul soluțiilor noastre.' Ulaanbator, Mongolia, 10 septembrie 2003, Mesajul Secretarului General la cea de-a cincea Conferință Internațională a Democrațiilor Noi şi Restaurate (creat de Danilo Turk, asistent al Secretarului General pentru Probleme Politice).http://www.un.org/apps/sg/sgstats.asp?nid=490.

[31] Comisia ONU pentru Drepturile Omului, a 55-a Întrunire, Rezoluția 2004/30, 19 aprilie 2004.

societăţi. Dar, de fapt, acest lucru a fost declarat înainte - diversitatea instituţională a democraţiei a fost afirmată de către Secretarul General al ONU. În timp ce atenţionează că rezistenţa la procesul de democratizare în unele cazuri poate 'ascunde autoritarismul în termeni de diferenţe culturale', el subliniază faptul de netăgăduit că nu există nici un model de democratizare sau democraţie potrivit tuturor societăţilor. Realitatea este, sugerează el, că societăţile individuale decid dacă şi când să înceapă democratizarea, şi că, prin intermediul unui asemenea proces, fiecare societate decide natura şi ritmul democratizării. Punctul de start de la care o societate începe democratizarea are o foarte mare legătură cu aceste decizii.[32]

Ce are de-a face aceasta cu Consiliul de Securitate în salvgardarea păcii şi securităţii internaţionale? Următoarea chestiune are legătură cu modul în care societăţile îşi aleg sistemul social şi politic. Există o legătura foarte importantă între diversitatea culturală şi diferenţierea de putere: "Sunt mai multe în joc decât atitudini. Este, de asemenea, o chestiune de putere. Dominaţia sau hegemonia culturală este adesea bazată pe excluderea grupurilor subordonate. Distincţia dintre 'noi' şi 'ei' şi semnificaţia ataşată unor asemenea distincţii este determinată social iar distincţiile sunt frecvent desenate pe linii pseudo-ştiinţifice astfel încât un grup poate exersa puterea asupra altuia şi să-şi justifice exerciţiul acelei puteri."[33]

Conflictele sunt adesea argumentate, aparent în cele din urmă, pe promovarea sau repudierea unei anume ideologii sau unui anumit sistem social şi politic. Sarcina construirii păcii pleacă de la natura societăţii democratice pe care Naţiunile Unite[34] sunt menite să o promoveze. Totuşi, nu poate fi ignorată o anumită manieră tendenţioasă în care aceste documente călăuzitoare sunt interpretate.[35] Problema este măsura în care Consiliul de Securitate aspiră la atingerea obiectivităţii în deciziile şi acţiunile sale de promovare a valorilor democraţiei.

La început de mileniu, se înregistrează o dezbatere aprinsă asupra relaţiei universalitate şi relativism în drepturile omului. Statele dominante cultural şi politic subliniază natura lor universală în timp ce statele mai slabe subliniază natura relativă a dimensiunii culturale care sprijină acea universalitate. Într-o oarecare măsură, totuşi, aceasta este o dihotomie falsă. Ideea unei 'culturi a păcii' înaintată de UNESCO caută să împace aceste tendinţe dihotomice într-un singur concept.

Astfel, particularităţile regionale ale drepturilor omului necesită să fie purtate în minte înlăuntrul obligaţiei universale de a le promova. Urmează ca şi Consiliul de Securitate, în procesul de determinare dacă un anume stat membru dintr-o anumită regiune eşuează în aplicarea drepturilor omului sau a obligaţiilor democratice, necesită să ia în considerare 'particularităţile regionale'.

---

[32] Supliment, paragraf 4.

[33] Vezi „Diversitatea noastră creativă: Raport al Comisiei Mondiale asupra Culturii şi Dezvoltării", UNESCO, Publicaţii/Oxford & IBH Publicaţii, 1995, p.25.

[34] potrivit de documentele sale DUDO, pacte asociate, Declaraţia de la Viena şi rezoluţiile UNGA.

[35] Avertizarea lui Huntington cum că ordinea mondială viitoare trebuie să ia în considerare 'ciocnirea civilizaţiilor' a avut o primire rece în Occident, dar s-a dovedit a conţine cel puţin nişte adevăruri parţiale. Huntington Samuel, "Ciocnirea civilizaţiilor", *Foreign Affairs*, Vara 1993, vol.72, nr.3; "Ciocnirea civilizaţiilor şi refacerea ordinii mondiale", Simon and Schuster, New York; 1996, şi „Ciocnirea civilizaţiilor? Dezbaterea", *Foreign Affairs,* 1996.

În criza din Irak, ţări din componenţa coaliţiei au împiedicat Consiliul de Securitate, pe motiv că, ele acţionează în baza autorităţii conferite de Consiliului de Securitate în ceea ce priveşte non-proliferarea armelor de distrugere în masă. Adoptarea, ca şi argumentare post-invazie, a scopului promovării democraţiei în lumea arabă riscă să treacă cu vederea peste 'particularităţile regionale' ale zonei în care se implică. Aceasta a inclus necesitatea consultării agenţiei regionale (Liga Arabă) al cărei consilier a fost împotriva invaziei pe baza primei argumentări şi împotriva unei democraţii concepută exogen, impusă cu forţa cu privire la a doua. Alăturarea "ascuţită" la înălţimea crizei din Irak din 2003 a declaraţiei formale a politicii anglo-americane în Irak şi răspunsul Ligii Arabe dovedeşte felul în care societăţile ne-occidentale judecă legitimitatea Consiliului de Securitate sau, *mutatis mutandis*, o coaliţie *ultra vires*.

Dimensiunea culturală care stă la baza unui 'mecanism de securitate regional-global' se va dovedi critică la felul în care se va dezvolta acesta în viitoarele decenii. S-a exprimat îngrijorarea că, în ciuda unui oarecare progres în 'dialogul dintre civilizaţii', a rămas discriminarea între popoare şi culturi, şi a rămas o nevoie pentru o mai mare înţelegere culturală şi religioasă.

Simţul corectitudinii morale este o marcă a fiecărei culturi. Cu puterile occidentale jucând un rol proeminent în menţinerea păcii şi securităţii internaţionale de-a lungul ultimei jumătăţi de secol, problema 'superiorităţii morale' percepută de partea unora ajunge de o importanţă şi sensibilitate specială[36]. Autoritatea morală a puterilor occidentale conducătoare a fost adusă în discuţie recent ca un rezultat al naturii controversate a invaziei şi ocupaţiei din Irak - în particular schimbarea în analiza raţională de la non-proliferare la drepturile omului, şi următoarele abuzuri la adresa drepturilor omului comise împotriva prizonierilor irakieni. Noţiuni bazate pe cultură despre o superioritate morală sunt îndeaproape corelate cu prezumţii ale unei autorităţi morale care sprijină conducerea politică la nivel global, care este bazată, pe rând, pe angajarea de forţă militară superioară în ocaziile în care este necesară pentru a menţine hegemonia globală.

Dacă acele percepţii culturale sunt serios subminate, atunci de-a lungul

[36] În septembrie 2001, prim-ministrul Italiei a remarcat că „Trebuie să fim conştienţi de superioritatea civilizaţiei noastre, un sistem care a garantat bunăstarea, respectul pentru drepturile omului şi - în contrast cu ţările islamice - respectul pentru drepturile religioase şi politice... Occidentul va continua să cucerească oameni chiar dacă aceasta înseamnă o confruntare cu altă civilizaţie, Islamul, ferm înrădăcinată unde a fost cu 1400 de ani în urmă." *The Guardian*, 28 iunie 2003. Liga Arabă a solicitat scuze. În mai 2004, senatorul american Evan Bayh şi-a exprimat opinia că „Tragedia (a scandalului prizonierilor din Irak) este aceasta, merge direct în centrul modalităţii prin care vrem să câştigăm războiul împotriva terorii şi a ceea ce sperăm să realizăm în Irak. Şi aceasta este că suntem superiori din punct de vedere moral adversarilor noştri." Citat în IHT, 10 mai 2004.

timpului, baza politică pentru o asemenea hegemonie se va prăbuşi.[37] În secolul al XXI-lea, securitatea globală poate fi construită pe fundațiile unui respect reciproc autentic pentru toate culturile în toate regiunile, de către toate culturile, şi de o participare egală a acelor culturi la politica de luare a deciziilor în cadrul Consiliului de Securitate al ONU.

Consiliul de Securitate rămâne fidel unei mai bune informări, la frontiera unde cultura aduce politica, de către o mai uniformă implicare a agențiilor regionale. Eşecul în a recunoaşte şi a-şi însuşi acest fapt, şi să acționeze pe baza cunoştințelor acumulate, promite o mai mare dificultate şi un conflict viitor. Aici se intersectează cultura, securitatea umană şi terorismul.

[37] Această preocupare este în particular acută între aliații SUA în Europa. ”În Munchen, Suddeutsche într-un editorial a sugerat... ”Prețul este mare: America nu doar că pierde autoritate şi credibilitate, dar de asemenea pierde şi valori.” IHT, 7 mai 2004. Şi ”Un oficial NATO, pus să dezvăluie ce crede despre efectele scandalului de abuz asupra prizonierilor armatei americane, a sărit - cu disperare - de la subiect. ”Este cea mai mare lovitură la adresa credibilității americane în 25 de ani”, a spus el. ”Oamenii din Europa”, a adăugat el, le spun americanilor că şi-au pierdut autoritatea morală. Este imposibil să subestimăm această problemă.”. IHT, 12 mai 2004.

HEGEMONIA ŞI REPUTAȚIA GLOBALĂ ŞI REGIONALĂ

Dan IONICĂ*

The paper present how peace and security might best be attained in the 21st century. Its central message is the importance of realising UN Secretary-General Kofi Annan's vision of a "regional-global security mechanism" within the next decade.

The relatione between universalism and regionalism as the cornerstone of international security over the past century, culminating in the 'new regionalism' that has characterised international relations in recent decades.

The complexities of contemporary regional, sub-regional and other organizations, blessed and burdened with overlapping membership, evolving mandates, and even shifting 'focal areas' are analysed. The 'multidimensional phenomenon' of regional security is explored – cultural, political and legal – with a view to understanding how regional organizations work today.

Mărimea global-hegemonică: „Hard Power". Problema hegemoniei regionale se confruntă cu cea a legitimității globale. Într-o lume a „regionalismului perfect" fiecare Stat Membru al Națiunilor Unite va aparține unei regiuni specifice. Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite ar putea delega responsabilitatea pentru un conflict unei anumite agenții regionale sau sub-regionale, lăsând agenției mână liberă de a acționa şi de a raporta corpului global despre îndeplinirea mandatului încredințat. Realitatea, în orice caz, este diferită, cu interese naționale bine țesute, concurente, atât ale statelor din regiune şi exogene. În mod particular, poziția şi rolul unei superputeri, Statele Unite, complică orice „regionalism perfect" pentru menținerea păcii şi securității internaționale.[1] Statele Unite, cu doar o mică fracțiune din populația globală, au fără îndoială o superioritate economică şi militară incontestabilă.[2] De la sfârşitul Războiului Rece, Statele Unite, cu interesele lor globale şi prin potența de a acționa oriunde, sunt singurul stat - națiune care poate perceapă întreaga lume ca pe o regiunea sa. Acest fapt conține provocări viitoare pentru dezvoltarea unui mecanism de securitate regional-global. Nu este posibil să se mențină o delimitare clară între Consiliul de Securitate, pe de o parte, şi o agenție regională sau sub–regională, pe de altă parte, în gestionarea unui conflict dintr-o zonă specifică, cu o separare clară de interese între cele două corpuri. În realitate, fiecare situație de conflict delegată unei agenții de către Consiliul de Securitate, depinde interesul Statelor Unite, alături de

* **Doctorand, Institutul de Studii al Academiei Române**

[1] „Am onoarea să vă informez... că Forțele armate ale Marii Britanii – în asociație cu cele ale Statelor Unite ale Americii şi ale Australiei - s-au angajat în acțiunile militare din Irak din 20 martie 2003... Obiectivul acțiunii este acela de a asigura respectarea acordului încheiat de către Irak cu privire la obligațiile de dezarmare stabilite de Consiliu. Toată acțiunea militară va fi limitată la un minimum de măsuri necesare asigurării acestui obiectiv." Nota Regatului Unit către Consiliul de Securitate, 21 martie 2003, Notă Preşedintelui Consiliului de Securitate, S/2003/350.

[2] Cu aproximativ 6 % din populație, Statele Unite justifică 32% din GDP-ul global. Cheltuielile sale militare , alcătuite din aproape 40% din nivelul global, este de 6 ori mai mare decât a doua mare putere militară,şi mai mare decât următoarele 25 de țări combinate. În prezent desfăşoară cam 360.000 de trupe în jurul lumii în 100 de țări Roger Cohen, INT, 9 iunie 2004, p-2.

cele ale hegemonului regional şi ale altor state regionale.[3] Problema legitimităţii hegemonice globale şi regionale nu se limitează numai la Statele Unite. Anumite foste puteri coloniale tind să îşi asume „responsabilitatea" de a interveni dacă, un conflict afectează ceea ce ele percep a fi "interesul lor naţional vital".[4]

Reputaţia global-hegemonică: "Soft Power". Reputaţia unei puteri hegemonice - puterea sa „soft"[5] - este dependentă de capacitatea sa de a exercita influenţa politică şi militară (puterea sa „hard") în sfera sa de influenţă. Aceasta se aplică în mod egal Statelor Unite ca putere globală şi tuturor hegemonilor regionali.[6]

Mărimea hegemonică regională: „Hard Power". Natura hegemoniei regionale variază în funcţie de mărimea şi puterea relativă a hegemonilor regionali şi sub-regionali în cadrul contextului local. Analizele urmăresc relativa superioritate a unuia sau mai multor hegemoni în fiecare „zonă de securitate" prin comparaţie cu „al doilea stat", având în vedere factori de populaţie, putere economică şi putere militară. Se pot distinge două tipuri de hegemoni în scopul analizelor politice: Regiuni care au ceea ce poate fi numit un hegemon stat regional cu supremaţie covârşitoare în termeni de populaţie, GDP şi cheltuieli militare; Regiuni care nu au o putere superioară ci un număr de state conducătoare de mărime şi putere militară comparabilă.

Potrivit acestor criterii pot fi descoperite: Cinci „regiuni de securitate" cu un singur hegemon: Rusia în Asia Centrală-Caucaz; India în Asia de Sud; China în Asia de Est; Australia în Pacific şi Statele Unite în America; patru „regiuni de securitate cu mai mulţi hegemon: Africa Subsahariană (cu Africa de Sud, Angola, Congo şi Arabia Saudită), Europa (cu Germania, Marea Britanie şi Franţa) şi Asia de Sud-Est (cu Indonezia şi Filipine).

O analiză similară este posibilă la un nivel sub-regional. Astfel, pot fi conturate puteri hegemonice sub-regionale în trei sub-regiuni ale Africii Sub-Sahariene (Africa

[3] Cele mai clare 2 astfel de exemple recente se referă la crizele din Liberia şi Irak. În primul caz, Nigeria ca hegemonul regional, acţionând prin ECOWAS ca agenţia sub-regională, a negociat un acord de pace în care preşedintele potrivnic va fi exilat în Nigeria. Statele Unite, totuşi, ţinând în frâu Nigeria şi ECOWAS timp de 10 ani în legătură cu managementul conflictului în Liberia, dezvoltă ulterior o politică de a-l readuce pe liderul exilat în faţa curţii penale, ofensând astfel Nigeria. În al doilea caz, Statele Unite, încercând să urmărească în justiţie o invazie în Irak, independent de Carta Naţiunilor Unite, a marginalizat pur şi simplu Liga Arabă în negocieri, în configurarea operaţiei militare şi a ocupaţiei post-conflict.

[4] Exemple sunt Regatul Unit în Sierra Leone, Franţa în Burundi şi Belgia în Ruanda. În fiecare caz interesele naţionale şi interesele de securitate regională sunt strâns relaţionate.

[5] "A fi pro-american a devenit atât de toxic din punct de vedere politic în politicile domestice din multe ţări încât liderii acestora au trebuit să-şi limiteze cooperarea cu noi. Scepticii la adresa puterii "soft" susţin că anti-americanismul e inevitabil datorită rolului nostru ca singura superputere militară a lumii. Ei privesc popularitatea ca efemeră şi ne sfătuiesc să ignorăm polii. Ca cel mai mare de aşa fel din bloc, suntem meniţi să provocăm invidie şi resentimente, la fel de bine ca şi admiraţie. Dar raportul ură-dragoste depinde de faptul dacă suntem văzuţi drept un tiran sau un prieten… Îşi pot recâştiga Statele Unite puterea "soft"? Noi am făcut-o înainte". Joseph Nye, "America Must Regain It.s Soft Power", în INT, 19 mai 2004.

[6] Nye defineşte puterea „soft" ca „abilitatea de a obţine ceea ce vrem atrăgându-i pe ceilalţi mai degrabă decât ameninţându-i sau plătindu-i". Puterea „soft", sugerează el, este bazată pe „cultura noastră, idealurile noastre politice şi politicile noastre". Statele Unite, declara el, „a irosit-o" deşi el crede că poate fi recâştigată.

de Vest, Africa de Est şi Africa de Sud) şi o regiune din America (America de Sud). În aceste sub-regiuni, statele conducătoare apar cu un rol clar definit în interiorul acestora.[7]

Astfel, problema „avantajului comparativ" a Consiliului de Securitate, sprijinul pentru un anumit stat să gestioneze o situaţie de conflict, este diferit în funcţie de configuraţiile agenţiilor regionale sau sub-regionale. Iniţiativele sunt mai degrabă specifice unei puteri hegemonice, regionale sau sub-regionale, iar Consiliul preferă să se bazeze pe astfel de iniţiative. Aceasta are implicaţii pentru procesul de luarea-deciziilor al Consiliului din mai multe zone-constituţională, politică şi operaţională.

Reputaţia hegemonică regională : "Soft Power". Există totuşi constrângeri în cazul unei puteri hegemonice, ce derivă din consideraţii politice în cele mai multe cazuri. Statele Unite, de exemplu, au un statut superior indiscutabil în interiorul continentului american, şi vor interveni din când în când într-o situaţie de securitate când interesele lor vitale sunt în joc, mai ales din „vecinătatea apropiată", zona Caraibiană şi America Centrală. Totuşi manifestă de obicei exerciţii de auto-restrângere în disputele intra-regionale din America Latină, având în atenţie consideraţii de diferenţiere culturală între America de Nord şi de Sud, între mândria latină şi procedura juridică de gestionare a diferendelor derivată din tradiţia iberică[8]. India este constrânsă, chiar în interiorul asimetriei politice din Asia de Sud, de intensa rivalitate cu Pakistanul. Africa de Sud este ezitantă din motive istorice, Nigeria nu arată astfel de constrângeri în politicile Vest Africane.

Asociate cu astfel de constrângeri politice sunt cele de legitimitate regională, imparţialitatea regională. „Factorul de nevinovăţie" al conducerii regionale depinde mai mult de calitatea politică decât de puterea militară. Reputaţia unei ţări este un factor central în tendinţa sa de a lua iniţiative de conducere şi dispoziţia vecinilor regionali de a le accepta, indiferent de mărimea relativă a iniţiatorului. Aceasta poate aparţine insinuărilor statutului de paria[9], ipocriziei observate[10], sau pretenţiile de „instabilitate culturală"[11]. Astfel de caracterizări sunt, de obicei, calificate de puterea hegemonică drept subiective, incorecte sau nedrepte.

Aceste consideraţii privind hegemonia relativă, afectează modul în care o regiune sau o sub-regiune se comportă în probleme de pace şi de securitate; de asemenea influenţează şi potenţialul rol al Statele Unite în respectiva regiune. Nu întâmplător regiunile în care „regionalismul pozitiv" poate fi distins, şi unde Consiliul de Securitate a contat pe iniţiativa regională, sunt chiar regiunile sau sub-regiunile cu o singură putere hegemonică.[12]

---

[7] Nigeria este putere hegemonică în Africa de Vest, Africa de Sud în partea de Sud a Africii şi Brazilia în America de Sud. În Africa de Est totuşi, Kenia, Etiopia şi Sudan sunt aproape echivalente în ceea ce priveşte mărimea, bunăstarea şi puterea militară.

[8] În astfel de cazuri totuşi, intervenţia armată poate oferi adăpost răsturnării unui regim. Chile 1974.

[9] Criticile ocazionale ale Zimbabwe asupra Africii de Sud când doreşte să o inhibe pe aceasta din urmă.

[10] Nigeria, sub dorinţa Generalului Abacha de a restaura „democraţia" în Sierra Leone.

[11] Strategia politică crescândă a Australiei în vecinătatea sa Melanesiano-Polineziană.

[12] Africa de Vest, în America şi în Pacific.

Poate fi dezvoltată o tipologie a relaţiilor Consiliului de Securitate-regiune. Corelaţia sa cu „mărimea hegemonică" este mare. Corelaţia cu „reputaţia" este mai complexă, luând în considerare legăturile cu consideraţiile politico-culturale dintre puterea hegemonică globală şi puterea hegemonică regională mai mult decât reputaţia locală din interiorul regiunii.

Dimensiunea politică a securităţii globale şi regionale evocă inevitabil problema reprezentării permanente în Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite. În dezvoltarea „mecanismului de securitate regional-global", puterea diferenţiată dintre statele membre ale Consiliului de Securitate (şi cele 5 permanente şi cele 10 alese), şi dintre ele şi puterile hegemonice regionale, este un factor crucial. Unul din principiile esenţiale ale sistemului multilateral contemporan este „întâietatea constituţională" a Consiliului de Securitate în menţinerea păcii şi securităţii internaţionale.[13] Dar cu câtă exactitate reflectă acest decret constituţional realităţile puterii „hard" şi „soft" la începutul secolului al XXI-lea?

„Întâietatea politică" a Consiliului de Securitate, poate fi determinată de 4 factori centrali - cheltuielile militare, putere economică, contribuţiile la bugetul regulat al Naţiunilor Unite şi populaţie.

În 2004, Consiliul de Securitate reflectă de fapt o „întâietate globală" clară, în termenii cheltuielilor militare şi ai puterii economice, ai contribuţiei financiare şi ai populaţiei globale.[14]

„Legitimitatea globală", concept care ar ilustra mai bine realităţile secolului al XXI-lea este susţinut de câteva argumente. Reprezentarea la nivel global, scade progresiv în cazul puterea „hard" crescând reprezentarea puterii „soft".[15] Acest trend se constituie spre reformarea Naţiunilor Unite la începutul secolului al XXI-lea.

Cei 5 membrii permanenţi sunt printre principalii actori în ceea ce priveşte cheltuielile militare şi contribuţiile financiare pentru menţinerea păcii. Dar la capitolul contribuţii armate în favoarea Naţiunilor Unite pentru menţinerea păcii, contribuţia lor este destul de modestă. Această realitate ridică problema dezvoltării „mecanismului de securitate regional-global" în direcţia promovării „regionalismului de securitate".

Acesta este evidenţiat dramatic, de exemplu, cu privire la regionalismul din Europa. UE se clasează foarte sus în clasamentele globale - pe locul 3 privitor la populaţie, a doua în cheltuieli militare şi prima în contribuţiile financiare la bugetul Naţiunilor Unite pentru bugetul regular şi menţinerea păcii şi de asemenea prima în contribuţii cu trupe militare.[16]

Indiferent de ceea ce rezervă viitorul în acest sens, cu siguranţă creşterea "regionalismului de securitate" este destinată să aibă un efect puternic asupra structurii şi funcţionării Consiliului de Securitate în secolul al XXI-lea. Dimensiunea politică a securităţii regional-globale este obligată să ia în considerare factorii vagi de putere "hard" şi "soft". Acesta nu ar fi un „loc naţional" care este posibil numai

[13] Stabilită în articolul 2.4 al Cartei şi în principiul 9 stabilit cu privire la întâlnirile de nivel-înalt ale Naţiunilor Unite.

[14] Peste două treimi din cheltuielile militare globale, mult peste jumătate din economia globală, peste jumătate din contribuţiile financiare şi două cincimi din populaţia globală.

[15] militar, economic, finanţele şi populaţie.

[16] Rezoluţia Parlamentului European, adoptă în 29 ianuarie 2004/ Ris. 2003/ 2049 (INI).

Statelor Membre Națiunilor Unite, ci mai degrabă în virtutea principiului „reprezentării sub-regionale”.[17]

Dimensiunea juridică

Relația dintre politică şi lege este una deosebit de subtilă la nivel internațional. Măsura în care statele cenzurează legea internațională este ea însăşi un punct de dezbatere. Pe de o parte, ele vor încerca pe cât posibil să-şi ascundă acțiunile politice şi militare sub haina flexibilă a perceptelor legale. Pe de altă parte, guvernele, şi chiar savanții, înclină să discute faptul că legea trebuie să se adapteze realităților politice schimbătoare, în mod special în cazul schimbărilor de profunzime şi/sau frecvente, cum au fost în ultimele decenii.

În explorarea dimensiunii legale a „regionalismului de securitate”, distincția esențială care trebuie făcută este aceea dintre securitatea „soft” şi „hard”.

Capitolul al VIII-lea al Cartei încurajează agențiile regionale să ia inițiative în securitatea „soft”, dar impune constrângeri serioase asupra lor în cazul securității „hard”.

De la principiul şi norma imperativă de drept internațional a interzicerii folosirii forței şi a amenințării cu forța, potrivit Cartei ONU, se poate deroga în anumite situații, limitativ prevăzute, respectiv se poate recurge în mod legal la folosirea acțiunilor militare: în caz de legitimă apărare; aplicarea de sancțiuni unui agresor cu folosirea forței militare; situația excepțională privind statele care în timpul celui de-al doilea război mondial au fost inamici ai vreunuia dintre semnatarii Cartei; dreptul popoarelor de a folosi forța armată în exercitarea dreptului lor de a dispune de ele însele.

Un caz particular şi deosebit de disputat este folosirea forței armate în operațiunile de menținere a păcii. Națiunile Unite şi-au afirmat în dese rânduri reținerea în ceea ce priveşte folosirea forței de către unitățile militare aflate în subordinea organizației[18]. Această reținere se mai poate explica şi prin reflecțiile asupra concepției tradiționale privitoare la natura operațiunilor de menținere a păcii care sunt privite ca intervenții imparțiale, întreprinse cu, consimțământul tuturor părților, în cadrul cărora forța este folosită doar în scopuri autodefensive.[19]

Operațiilor de menținere a păcii le-a fost oferită o autorizație mai robustă, în ceea ce priveşte utilizarea forței, prin legitimarea acesteia cu ajutorul Capitolului VII din Carta ONU. Această nouă optică a Consiliului de Securitate, a fost determinată de o serie de circumstanțe. În primă instanță, Capitolul VII a fost invocat dintr-o aparentă

[17] Nu trebuie confundată cu „regiunea securității” şi agenția regională asociată pentru capitolul al VIII-lea. UE are mai slaba pretenție de a fi „agenție regională” raportată în Consiliu conform capitolului al VIII-lea spre deosebire de COE, mai ales în ceea ce priveşte numărul de membrii (45 de state în comparație cu 27).

[18] Precedente precum cele din Congo (1960), Somalia (1993), sau Bosnia-Herțegovina (1994-1995), în care trupele ONU s-au angajat în confruntări armate pe scară largă, au însemnat tot atâtea experiențe traumatizante pentru organizație.

[19] Cu alte cuvinte, principiile care au guvernat încă de la început operațiunile de menținere a păcii, au fost: consimțământul, imparțialitatea şi reducerea uzului de forță la minimul necesar. Vezi, Simon Chesterman, *The Use of Force in UN Peace Operations*, New York, DPKO, 2001, p.6.

dorință de a accentua dreptul trupelor de menținere a păcii de a folosi forța în scopuri de autoapărare. Mai apoi, atunci când misiunile de menținere a păcii au întâmpinat dificultăți, mandatele formulate inițial au fost corectate şi completate prin includerea unor autorizații bazate pe Capitolul VII. Şi de această dată, soluția în cauză venea teoretic, să accentueze dreptul la legitima apărare. În al treilea rând, operațiunile de menținere a păcii au primit mandate bazate pe Capitolul VII, în situațiile în care s-au considerat necesare acțiuni de impunere a păcii.[20]

Rațiunile care au dus la această soluție au plecat de la conştientizarea faptului că susținerile politice ale concepțiilor tradiționale referitoare la operațiunile de menținere a păcii sunt mai degrabă artificiale, în condițiile în care trupele ONU sunt nevoite să facă față unui număr crescând de conflicte armate interne din ce în ce mai complexe. Problemele cărora acestea au fost nevoite să le facă față au fost exacerbate mai ales când şi-au asumat guvernarea anumitor teritorii[21].

Prima operațiune de menținere a păcii în care a fost folosit personal militar înarmat, a fost UNEF. Inițiată în 1956, în scopul supravegherii procesului de încetare a ostilităților din Orientul Mijlociu, această misiune a ONU a constituit prilejul apariției primelor contradicții cu privire la folosirea forței şi în alte împrejurări decât cele în care se punea problema autoapărării. Mai târziu, în timpul operațiunilor de menținere a păcii din Congo, contradicțiile dintre principiile politice ale misiunilor ONU şi imperativele militare cu care acestea aveau să se confrunte, s-au accentuat din ce în ce mai mult. Împrejurările concrete în care misiunea ONUC s-a desfăşurat, au făcut ca operațiunile militare de natură auto-defensivă să fie similare cu o campanie militară standard. Mandatul acestei misiuni a fost extins pentru a permite forțelor de menținere a păcii să apere viețile civililor, dar şi să prevină flagrantele încălcări ale drepturilor omului. ONUC a fost în cele din urmă autorizată să utilizeze forța pentru a preveni izbucnirea războiului şi pentru a expulza mercenarii care creau dezordine.

În loc să fie privită ca un nou tip de operațiune, ONUC a fost percepută drept o eroare care nu mai putea fi repetată. Controversele suscitate de mandatul ce fusese acordat acestei misiuni, au avut ca urmare interzicerea folosirii forței în cadrul operațiunilor ONU de menținere a păcii pentru o perioadă destul de lungă de timp.

Noi directive în ceea ce priveşte utilizarea forței în cadrul operațiunilor de menținere a păcii, au fost trasate cu prilejul organizării misiunii UNEF II, după conflictul dintre Egipt şi Israel din 1973. Această operațiune avea ca scop supravegherea procesului de încetare a focului şi de retragere a forțelor militare

[20] Findlay, *Use of Force*, New York, 1999, pag.9.

[21] Spre exemplu, în condițiile vacuumului de securitate rămas după retragerea trupelor indoneziene din Timorul de Est în 1999, forțele de menținere a păcii instalate în regiune, au devenit în esență armata Timorului de Est pe perioada în care teritoriul s-a aflat sub controlul ONU. Roluri similare au fost jucate de către IFOR şi SFOR în Bosnia (1995) şi de către KFOR în Kosovo. Chiar şi în situațiile în care ONU nu a exercitat controlul complet asupra teritoriului, contingentele militare multinaționale au jucat un rol extrem de important, asigurând ordinea internă. Exemple în acest sens pot fi misiunile din Sierra Leone, Afganistan şi Irak. În pofida cazurilor sus-amintite, Națiunile Unite s-au declarat refractare față de perspectiva transformării acestor exemple în standarde potrivit cărora ar trebui să se desfăşoare toate operațiunile de menținere a păcii.

israeliene de pe înălțimile Sinai.[22] Noua delimitare conceptuală a noțiunii de autoapărare nu a fost însă urmată şi de măsuri concrete menite să consolideze dreptul trupelor de menținere a păcii de a utiliza forța. Mai mult, aceasta a fost contestată în cadrul Principiilor Generale ale Operațiunilor de Menținere a Păcii elaborate în 1995.[23]

Misiunile din Somalia (1993) şi Bosnia (1994–1995) au confirmat o teorie care începuse să se afirme cu tot mai multă acuitate şi anume aceea că forțele militare sub comanda Națiunilor Unite nu erau potrivite unor campanii militare.[24] În condițiile vidului de putere existent la acea dată în Somalia, nu se mai putea vorbi de consimțământul guvernului local cu privire la misiunea ONU. Totuşi, încălcarea celorlalte două principii ale desfăşurării misiunilor de menținere a păcii, în speță imparțialitatea şi utilizarea minimă a forței, a suscitat critici virulente din parte opiniei publice şi a organismelor internaționale. Astfel Operațiunea UNSOM II a fost catalogată drept o regretabilă eroare.[25]

În acest timp, în Bosnia, forțelor ONU, extrem de slab înarmate, le-a fost conferit un rol imparțial de menținere a păcii în condițiile în care acestea se aflau în mijlocul unui conflict deschis extrem de acutizat. În timp ce situația se deteriora, Consiliul de Securitate al ONU a decis organizarea unor zone de siguranță în jurul a şase oraşe bosniace, printre care şi capitala Sarajevo. Misiunea UNPROFOR a primit un mandat extrem de ambiguu, prin care i se cerea să apere aceste zone de siguranță în limitele unor acțiuni pur auto-defensive. În acest timp, Consiliul de Securitate oferea forțelor NATO autorizația de a folosi bombardamentele aeriene în scopul de a susține eforturile de autoapărare ale misiunii UNPROFOR. Această măsură a avut darul de a tempera atacurile sârbilor bosniaci doar pentru o scurtă perioadă de timp, pentru că deznodământul final a însemnat un nou dezastru pentru misiunile ONU de menținere a păcii.[26]

Opinia generală privitoare la căderea zonelor de siguranță din jurul oraşelor bosniace, a fost aceea că Națiunile Unite nu au învățat nimic din lecțiile oferite de eşecul usturător al misiunilor din Somalia şi anume că imparțialitatea este cheia

[22] Cu această ocazie Secretarul General al ONU Kurt Waldheim, a formulat o definiție extensivă a noțiunii de autoapărare. Astfel, aceasta „*cuprindea şi cazurile în care forțele ONU ar fi trebuit să contracareze orice tentativă de împiedicare a misiunii în eforturile sale de a îndeplini mandatul formulat de către Consiliul de Securitate*". Vezi, *Raportul Secretarului General cu privire la Implementarea Rezoluției Consiliului de Securitate al ONU nr. 340 (1973)*.

[23] Interpretarea extensivă a noțiunii de autoapărare era criticată tocmai datorită faptului că ar fi putut fi interpretată ca o îndrituire acordată personalului ONU, de a deschide focul într-o largă varietate de situații. Vezi, *General Guidelines for Peacekeeping Operations*, UN Doc UN/210/TC/GG95, October1995, http//www.un.org/Depts/dpko/training.

[24] Incapacitatea Operațiunii ONU din Somalia (UNSOM) de a asigura livrarea şi distribuția ajutoarelor umanitare, a determinat crearea UNITAF, o operațiune aflată sub conducerea Statelor Unite care a susținut consistent eforturile de menținere a păcii în zonă. Operațiunea de menținere a păcii ce a urmat UNITAF, s-a remarcat prin faptul că a fost prima misiune organizată şi coordonată de către Națiunile Unite, de după ONUC (Congo), care a fost în mod explicit mandatată de către Consiliul de Securitate să folosească forța. Vezi, W.J. Durch, *Introduction to Anarchy: Humanitarian Intervention and State-building in Somalia*, New York, DPKO, 1996, p.34.

[25] Simon Chesterman, *op. cit.,* p.9.

[26] Jan Willem Honig, *Srebrenica:Record of a War Crime*, Londra, 1996.

operațiunilor de menținere a păcii şi că ONU nu poate oferi o structură funcțională pentru desfăşurarea acțiunilor de impunere a păcii. Succesul loviturilor aeriene ale NATO, care au determinat părțile să înceapă tratativele la Dayton, Ohio, nu au făcut decât să întărească această din urmă teorie.

ONU a trebuit să reconsidere principiile de acțiune care vor sta la baza operațiunilor de menținere a păcii. Această nouă atitudine s-a soldat cu trei schimbări majore în strategia organizării misiunilor desfăşurate sub egida Națiunilor Unite. Prima impunea o dihotomie strictă între misiunile de menținere a păcii şi acțiunile de impunere a păcii. Cea de-a doua stabilea o regulă potrivit căreia operațiunile de impunere a păcii să fie desfăşurate doar sub comandă națională, cu obligația forțelor respective de a informa Consiliul de Securitate în legătură cu acțiunile întreprinse în numele său. În fine, plecând la exemplul operațiunilor de impunere a păcii din Bosnia, s-a decis ca pe viitor, să se acorde prioritate acțiunilor aeriene prin care părțile beligerante ar putea fi determinate mai uşor să negocieze încheierea ostilităților.

Acolo unde instituțiile statului au încetat să mai fie funcționale, trupele ONU ar trebui să fie pregătite să acționeze pe cale armată pentru a asigura un mediu de securitate şi a răspunde provocărilor factorilor perturbatori. Misiunile din Bosnia şi Kosovo, au avut de suferit tocmai din cauza incapacității forțelor ONU de a-şi impune autoritatea politică şi militară încă din primele etape ale operațiunilor.[27]

Pentru evitarea repetării unor astfel de situații, soluția evidentă ar fi elaborarea unor reguli de angajament, proceduri operative şi formule de mandate, toate standardizate. Deşi necesitatea acestei măsuri este vădită, o serie de state membre ale ONU, încă se opun unei astfel de dezvoltări a doctrinei operațiunilor de menținere a păcii. [28]

Atitudinea refractară a unei anumite părți a statelor membre ONU, este susținută de către cei care nu admit decât o extrem de strictă diferențiere între acțiunile de menținere şi cele de impunere a păcii. Subsecretarul General al ONU Shashi Tharoor a fost destul de tranşant când a afirmat că este extrem de dificil să se facă război şi apoi să se înfăptuiască pace, de către aceeaşi oameni, pe acelaşi teritoriu şi în acelaşi timp.[29]

S-a susținut că în numeroase cazuri misiunile de menținere a păcii au folosit forța în mod disproporționat: fie prea puțin, fie prea mult, față de cum ar fi cerut situația concretă. Pentru a se evita astfel de situații, s-a sugerat necesitatea unei

[27] Richard Chaplan, *A New Trusteeship? The International Administration of War-Torn Teritories*, Oxford, 2002, p. 31.

[28] Potrivit declarației generalului Anthony Zini, aflat la conducerea Operațiunii UNITAF în Somalia, contingentele din cadrul UNISOM II au venit pe câmpul de luptă fiecare respectând reguli diferite în ceea ce priveşte gradul de angajare în conflictele armate. Această stare de fapt a prilejuit situații dramatice în momentul când schimbul de focuri a început. Vezi, Anthony Zini, *It's Not Nice and Neat,* New York, 1995.

[29] Această poziție a fost reflectată şi în „Principiile Generale ale Operațiunilor de Menținere a Păcii", care statuau: "*menținerea păcii şi utilizarea forței (în alte cazuri decât legitima apărare), trebuie văzute ca tehnici alternative şi în nici un caz, adiacente. Nu se poate face o tranziție uşoară de la una la alta*." Vezi, *General Guidelines for Peacekeeping Operations*, UN Doc UN/210/TC/GG95/(October1995),
http//www.un.org/Depts/dpko/training.

delimitări mai clare între misiunile mandatate în baza Capitolului al VI-lea şi cele mandatate în virtutea Capitolului al VII-lea, ultimele vizând operaţiunile în care este implicat personal militar ce va desfăşura acţiuni de impunere a forţei.[30]

Dezbaterile asupra folosirii forţei în cadrul operaţiunilor desfăşurate sub egida Naţiunilor Unite, au servit în mod frecvent escamotării altor probleme. De pildă, reticenţa în folosirea forţei în cadrul conflictului din Bosnia, s-a datorat neînţelegerilor dintre marile puteri cu privire la obiectivele fiecăreia dintre ele, precum şi lipsei unei politici coerente în privinţa conflictului în sine.[31] Drept urmare, posibilitatea utilizării forţei de către trupele de menţinere a păcii a fost marcată de controverse politice, lipsa unei stabilităţi doctrinare, confuzie conceptuală şi cel mai grav, de eşecuri în practică.[32] Spectrul reeditării unor astfel de eşecuri este încă ameninţător, în condiţiile în care forţele de menţinere a păcii se confruntă în zonele postconflictuale cu situaţii dintre cele mai delicate şi neprevăzute[33].

Legitima apărare. Conceptul de legitimă apărare. Legitima apărare, individuală sau colectivă este consacrată de articolul 51 din Carta ONU: "Nici o dispoziţie din prezenta Cartă nu va aduce atingere dreptului inerent de autoapărare, individuală sau colectivă, în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui Membru al Naţiunilor Unite, până când Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menţinerea păcii şi securităţii internaţionale. Măsurile luate de Membri în exercitarea acestui drept de autoapărare vor fi aduse imediat la cunoştinţa Consiliului de Securitate şi nu vor afecta în nici un fel puterea şi îndatorirea Consiliului de Securitate, în temeiul prezentei Carte, de a întreprinde oricând acţiunile pe care le va socoti necesare pentru menţinerea sau restabilirea păcii şi securităţii internaţionale".

Dreptul la legitima apărare desemnează rezistenţa armată faţă de acţiunile unui stat care, recurgând la forţă în mod ilicit, încalcă normele şi principiile dreptului internaţional. Norma prevăzută în Carta ONU prevede atât măsurile adoptate de statul victimă al agresiunii, cât şi acţiunile desfăşurate de ONU şi de organizaţiile regionale în cazul unei ameninţări contra păcii, al unei violări sau al unui act de agresiune.

Prevederile acestei norme scot în afara legalităţii practicile existente în viaţa internaţională bazate pe folosirea discreţionară a forţei armate. În opinia noastră, practici care contravin acestei norme sunt:

a. Autoprotecţia - considerată ca un "drept natural" al statelor, în baza căruia pot recurge la forţă atunci când apreciază că interesele lor ar fi în pericol;

b. Represaliile - înţelese ca o extensie a autoprotecţiei;

c. Dreptul de intervenţie - inclusiv intervenţiile bazate pe considerente umanitare, fie cele pe baza caracterului cutumiar, dedus prin interpretarea articolului 51;

---

[30] Findlay, *op. cit.,* p. 271.

[31] Susan L. Woodward, *Balkan Tragedy: Chaos and Disolution After the Cold War*, Washington DC, 1995, p.378.

[32] Findlay, *op. cit.,* p. 351.

[33] Vezi, Lucian-Marian Ciuche, „Folosirea forţei în cadrul operaţiunilor de menţinere a păcii", în Paul Duţă, Lupu Graţian, *Perspectiva umanitară a operaţiunilor multinaţionale*, Sibiu: Alma Mater, 2006, p.87-93.

d. Autoapărarea preventivă - prin care un stat ar avea dreptul de a da "prima lovitură", invocând iminența unei agresiuni.

Din analiza articolului 51 se trage concluzia că autoapărarea are un dublu sens: autoapărarea individuală - acțiunea militară a statului victimă al agresiunii îndreptată împotriva agresorului, şi autoapărarea colectivă - riposta dată statului agresor de state terțe, membre ale unei organizații sau alianțe militare în scopul protejării statului victimă[34].

Potrivit acestui articol, dreptul de recurgere la forța armată fără prealabila autorizație a Consiliului de Securitate este legal; acest drept se naşte în momentul comiterii actului de agresiune şi ia sfârşit în momentul în care Consiliul de Securitate a luat măsurile necesare, menținând conflictul sub controlul său.

Dreptul la autoapărare se poate executa în trei situații[35]:

a. Existența unui act de agresiune armată. Stabilirea cu precizie a momentului agresiunii este o operație extrem de dificilă, în condițiile în care importanța acestuia este evidentă. Doctrina colectează mai multe opinii, care fie încearcă să lărgească sfera dreptului la autoapărare (adepții războiului preventiv, asimilat unei autoapărări licite, izvorâte din interpretarea articolului 51 sau pe considerente cutumiare), fie încearcă să restrângă această sferă (autoapărarea fiind condiționată de existența actului de agresiune armată)[36].

b. Anterioritatea actului de agresiune față de autoapărare. Este o altă condiție cumulativă a exercitării dreptului la autoapărare. Consacrarea principiului anteriorității[37] se traduce în situația în care un stat atacă cu forța armată un alt stat sau un popor care nu s-a constituit în stat, săvârşind un act de agresiune. Potrivit acestei rezoluții este exclusă orice posibilitate de legitimare a războiului preventiv sau a invocării pericolului unui "atac iminent" pentru a declara un război de agresiune.

c. Gravitatea actului de agresiune. Pe lângă latura subiectivă, agresiunea e caracterizată şi de o latură obiectivă, concretizată în efectele negative ale acesteia, enumerându-se limitativ cazurile care constituie acte de agresiune:

i. invadarea sau atacarea teritoriului unui stat de către forțele armate ale altui stat sau orice ocupație militară, chiar temporară, rezultând de pe urma unei asemenea invazii sau unui atac sau orice anexiune, prin folosirea forței, a teritoriului sau a unei părți a teritoriului altui stat[38];

ii. bombardarea de către forțele armate ale unui stat a teritoriului unui alt stat

---

[34] Un foarte interesant analizează într-o manieră juridică implicațiile depăşirii „reacției" proporționale, vezi, Gioni Popa-Gavrilovici, „Legitima apărare depăşită în cadrul operațiunilor militare internaționale, în operațiunile multinaționale", în Paul Duță, Lupu Grațian, *Perspectiva umanitară a operațiunilor multinaționale*, Sibiu: Alma Mater, 2006, p.39-43.

[35] Potrivit unei opinii, "*în cazul unei agresiuni economice, statul victimă ar fi îndrituit să recurgă la arme pentru a înlătura efectele acesteia*"; vezi, Ionel Cloşcă, *Conflictele armate şi căile soluționării lor*, Editura Militară, Bucureşti, 1982, p.167.

[36] Vezi considerațiile privind legitima apărare.

[37] Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 3314 din 1974.

[38] Pot fi executate următoarele tipuri de agresiuni: agresiunea armată declanşată cu forțe militare comparabile cu cele ale statului atacat, agresiunea armată de scurtă durată şi mare intensitate, cu obiectiv limitat şi agresiunea cu forțe superioare, vezi, Constantin Onişor, *Teoria strategiei militare. Strategia militară în lupta armată modernă*, Editura AÎSM, Bucureşti, 1998, p.19.

sau folosirea oricăror arme în acest scop[39];

iii. blocarea porturilor sau coastelor unui stat de către forțele armate ale unui alt stat[40];

iv. atacul efectuat de către forțele armate ale unui stat împotriva forțelor armate terestre, navale, aeriene, flotele maritime şi aeriene civile ale altui stat[41];

v. folosirea forțelor armate ale unui stat, care sunt staționate pe teritoriul unui alt stat, cu acordul statului primitor, contrar condițiilor prevăzute în acord, sau orice extindere a prezenței lor pe teritoriul respectiv după încetarea acordului[42];

vi. faptul unui stat de a admite ca teritoriul său, pe care l-a pus la dispoziția altui stat, să fie utilizat de către acesta din urmă pentru comiterea unui act de agresiune împotriva unui stat terț[43];

vii. trimiterea de către un stat sau în numele unui stat de formațiuni paramilitare, de grupuri înarmate, de forțe neregulate sau de mercenari, care săvârşesc acte de forță armată împotriva unui stat, de o asemenea gravitate încât echivalează cu actele enumerate la punctele anterioare, sau faptul de a se angaja substanțial într-o astfel de acțiune[44].

Capitolul al II-lea al Cartei permite agențiilor regionale să ia inițiative conform articolului 52 pentru prevenire şi reglementare paşnică a diferendului.

Capitolul al IX-lea al Cartei permite desfăşurarea de măsuri în favoarea construirii păcii.

Potrivit articolului 53 al Cartei, se impun restricții serioase la nivel regional pentru deciziile de sancționare, fără acordul Consiliului de Securitate. Totuşi, cât de des, şi cât de evident au fost desfăşurate acțiuni de sancționare fără prealabila autorizare a Consiliului de Securitate?

Bombardarea Iugoslaviei. Considerată parte a „Războiului Kosovo", după prima operație de luptă majoră – Operația „Deliberate Force"[45], Operația „Allied Force" este o a doua operație de luptă majoră.

În 24 martie 1999, NATO inițiază una dintre cele mai controversate campanii întreprinse de această organizație: bombardarea Iugoslaviei.

---

[39] Agresiunea armată de scurtă durată şi mare intensitate, respectiv un ansamblu de acțiuni militare combinate (intercategorii de forțe armate), declanşate prin surprindere de forțe şi mijloace deosebit de mobile şi puternice ale agresorului pe un spațiu limitat şi pentru o scurtă durată de timp, în vederea îndeplinirii unui scop politico-militar, vezi, Constantin Onişor, *op. cit.,* p.19.

[40] Agresiunea cu forțe superioare, vezi, Constantin Onişor, *op. cit.,* p.19.

[41] Agresiunea armată declanşată cu forțe militare comparabile cu cele ale statului atacat, agresiunea armată de scurtă durată şi mare intensitate, cu obiectiv limitat şi agresiunea cu forțe superioare, vezi, Constantin Onişor, *op. cit.,* p.19.

[42] Agresiunea armată declanşată cu forțe militare comparabile cu cele ale statului atacat, agresiunea armată de scurtă durată şi mare intensitate, cu obiectiv limitat şi agresiunea cu forțe superioare, vezi, Constantin Onişor, *op. cit.,* p.19.

[43] Acțiuni teroriste de amploare, acțiuni separatiste violente, război civil, agresiunea armată declanşată cu forțe militare comparabile cu cele ale statului atacat, agresiunea armată de scurtă durată şi mare intensitate, cu obiectiv limitat şi agresiunea cu forțe superioare, vezi, Constantin Onişor, *op. cit.,*p.18-19.

[44] Acțiuni teroriste de amploare, acțiuni separatiste violente, război civil, vezi, Constantin Onişor, *op. cit.,*p.18.

[45] septembrie 1995 în Bosnia şi Herțegovina septembrie 1995 în Bosnia şi Herțegovina.

Obiectivele principale ale NATO, anunțate public încă de la începutul confruntării, erau: oprirea verificabilă a tuturor acțiunilor militare desfăşurate de forțele sârbe în Kosovo şi încetarea violențelor şi represiunii în această provincie; retragerea din Kosovo a forțelor de poliție, armatei şi a trupelor paramilitare sârbe; staționarea în Kosovo a unei prezențe militare internaționale; reîntoarcerea necondiționată şi sigură a tuturor refugiaților; garanții credibile, ferme, că regimul Milosevic este dispus să coopereze cu reprezentanții albanezilor din Kosovo pe baza Acordurilor de la Rambouillet, pentru a găsi o soluție politică crizei din Kosovo, în conformitate cu legislația internațională şi cu prevederile Cartei ONU.

Operația este executată aproape în exclusivitate pe calea aerului cu scopul de a distruge infrastructura militară şi civilă iugoslavă de la mare altitudine. Această strategie este adoptată pentru a minimaliza riscurile la adresa forțele NATO atrăgând critici datorită ineficacității față de țintele mobile. Țintele strategice – poduri, fabrici -, sunt bombardate în faza finală a operației. Rachetele cu rază mare de acțiune sunt folosite împotriva instalațiilor strategice din Belgrad şi Pristina. Sunt lovite în mod intenționat şi ținte civile – centrale electrice şi chiar stații de filtrare a apei.

Campania de bombardament se desfăşoară între 24 martie-11 iunie 1999, fiind antrenate peste 1.000 de avioane, în principal cu baza în Italia şi de pe portavioane staționate în Adriatică. Sunt executate peste 38.000 de misiuni de luptă. Sunt folosite elicoptere de atac, stații de aprovizionare şi mici grupuri de identificare a țintelor cu baze la granița dintre Albania şi Kosovo[46].

Urmare a desfăşurării misiunilor de luptă, 200.000 de sârbi şi alți non-albanezi părăsesc Kosovo. Se înregistrează o serie de incidente soldate cu pierderi de vieți, în jur de 500 de persoane.

Pierderile militare ale NATO au fost foarte reduse; de asemenea, nici forțele armate iugoslave nu au declarat pierderi serioase, în condițiile în care raportările nu au fost verificate de surse independente.

Astfel, NATO consideră că a distrus 120 de tancuri, dar confirmate sunt 14. Au loc o serie de incidente controversate: bombardarea Ambasadei Chinei în Belgrad, soldată cu 3 morți şi 20 de răniți, bombardarea principalului post de televiziune, a unei fabrici de produse chimice care generează o poluare deosebit de puternică, etc.

După 73 de zile de bombardament, infrastructura Serbiei a avut serios de suferit, iar repercusiunile economice au fost incalculabile. G8, cu Rusia jucând rolul de mediator, a adoptat o rezoluție care avea să pună capăt conflictului.

Având în vedere consecințele experiențelor din Kosovo, Afganistan şi Irak, există o tendință în creştere în cercurile occidentale de a face distincția între „legitim" şi „legal" - diferența dintre aşa-numitele principii „Munich" (ilegal, prin urmare

[46] Evenimentele au invalidat orice calcul făcut de NATO. Bombardamentul a fost inițiat pentru a opri epurările etnice şi crimele împotriva albanezilor kosovari. Previziunile aliaților contau pe o capitulare rapidă a sârbilor, care ar fi fost mai apoi obligați să semneze acordul de la Rambouillet. Lucrurile nu au stat astfel. În loc să cedeze în fața raidurilor aeriene, sârbii au intensificat asaltul asupra trupelor UCK şi circa un milion de albanezi au fost alungați din Kosovo, iar casele lor arse. Cei mai mulți dintre albanezi au fugit din calea trupelor sârbeşti, dar o bună parte au fost alungați chiar de bombardamentele NATO.

nelegitim) şi „Zoro" (ilegal dar legitim).[47] Astfel, în cazul Kosovo, Cassese priveşte bombardarea Iugoslaviei de către NATO drept „legitimă dar ilicită/ nedreaptă"[48].

Simma o consideră „nu chiar atât de ilegală"[49]; în timp ce Pellet o priveşte drept "insuficient de convingătoare pentru a o face un caz câştigător"[50]. În cazul din Irak (2003), părerile diferă, invazia coaliției trilaterale fiind legală şi legitimă, legitimă dar ilegală sau ilegală şi ilegitimă.[51]

În 5 iunie 1999, NATO şi Iugoslavia au semnat o înțelegere prin care se ajungea la un compromis. Iugoslavia admitea să ofere o substanțială autonomie provinciei Kosovo, să-şi retragă din regiune trupele militare, de poliție şi paramilitare, să permită întoarcerea refugiaților şi prezența unor trupe de menținere a păcii sub egida NATO. Pe de altă parte, Iugoslavia a obținut garantarea integrității sale teritoriale, cu menținerea provinciei Kosovo în componența sa. Acordul de pace a fost încheiat sub autoritatea Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite şi prevedea implicarea trupelor ruse în procesul de creare şi menținere a păcii.

Retragerea trupelor sârbeşti din Kosovo urma să se facă în conformitate cu Acordul tehnic-militar încheiat între NATO şi Republica Federală Iugoslavă, în seara zilei de 9 iunie[52].

În 10 iunie, Consiliul de Securitate al ONU adoptă rezoluția nr. 1244, prin care sunt salutate decizia Iugoslaviei de a accepta varianta unei soluționări pe cale politică a crizei din Kosovo, precum şi măsurile concrete întreprinse de aceasta în vederea

[47] Vezi pentru o privire mai amănunțită, Pellet, Alan "Scurte remarci asupra utilizării unilaterale a forței", EJIL, 2000, vol. II, Nr 2, pp 385-92).

[48] Cassere, Antonio, "Ne îndreptăm spre legitimarea internațională a contramăsurilor umanitare forțate în întreaga comunitate a lumii?" EJIL, 1999, pp.22-30.

[49] Simma, Bruno, "NATO, Națiunile Unite şi folosirea forței: Aspecte legale", 10 EJIL, 1999, pp.1-22.

[50] Pellet, op.cit p.389

[51] Primul punct de vedere rămâne pe baza unei autorități proclamate pentru întărirea acțiunii de coaliție ce are rădăcinile în rezoluțiile originale WMD din 1991 asupra Irakului. Al doilea punct de vedere pretinde legitimitatea prin imperativul moral de retragere a unui dictator dar recunoaşte, admite ilegalitatea, în a acționa în afara Cartei şi a Consiliului de Securitate.

[52] Acordul a fost semnat de către generalul Michael Jackson, din partea NATO, şi generalul Svetozar Marjanovic, reprezentând armata iugoslavă. În cadrul acestei înțelegeri se stipula obligația forțelor armate iugoslave de a se abține de la comiterea unor acte ostile sau provocatoare la adresa oricărei persoane din Kosovo şi de la organizarea sau încurajarea de demonstrații cu caracter provocator. Iugoslavia se obliga să-şi retragă toate trupele din provincia Kosovo, şi cu ocazia acestei retrageri să curețe câmpurile minate şi să înlăture toate obstacolele instalate în timpul războiului. Provincia urma sa fie ocupată de forțele internaționale de securitate (KFOR), care trebuiau să asigure un climat de liniște, să restabilească şi să mențină pacea în zonă.

încetării imediate a violențelor[53].

Dimensiunea politică a securității regional-globale va avea nevoie din ce în ce mai mult să ia în vedere factorii marginali ai puterii "hard" şi "soft" decât s-a avut trecut.

Opinii legale despre meritul politicii în situațiile conflictuale adesea acoperă o înşiruire de poziții privind interesele politice. Problema intervenției armate este, în general, politic, controversată şi legal contestabilă.

[53] Rezoluția, adoptată cu paisprezece voturi pentru, unul împotrivă şi abținerea Chinei, anunță decizia Consiliului de Securitate de a desfăşura forțe de securitate şi personal civil în Kosovo, sub auspiciile ONU. Foarte important, rezoluția reafirma angajamentul statelor membre de a garanta suveranitatea şi integritatea teritorială a Republicii Federale Iugoslavia, prevăzând în acelaşi timp, măsuri pentru a asigura revenirea refugiaților sârbi şi albanezi, la casele lor, în condiții de maximă siguranță. Acționând în conformitate cu prevederile Capitolului al VII-lea al Cartei ONU, Consiliul de Securitate decide, de asemenea, ca soluțiile politice pentru dezamorsarea crizei din Kosovo să aibă la bază principiile generale adoptate în 6 mai de către miniştrii de Externe ai țărilor ce formau G8 şi principiile conținute în documentul prezentat la Belgrad de către Preşedintele Finlandei şi reprezentatul special al Federației Ruse. Ambele documente sunt cuprinse în anexele acestei rezoluții. Principiile aduse în discuție se referă, printre altele, la imediata stopare a violenței şi a represiunii în Kosovo, retragerea forțelor militare, paramilitare şi polițieneşti ale Iugoslaviei, desfăşurarea unor efective internaționale de menținere a păcii, cu o substanțială participare a NATO, instalarea unei administrații interimare, revenirea în siguranță a refugiaților la casele lor şi, nu în ultimul rând, demilitarizarea UCK. Acest din urmă deziderat urma sa fie împlinit în urma unui proces care avea la bază acordul semnat în 20 iunie 1999. Acest acord cuprindea angajamentul UCK de a înceta focul, de a se dezangaja din zonele de conflict şi de a se reintegra în societatea civilă. Toate aceste promisiuni au fost făcute în deplin acord cu termenii Rezoluției cu numărul 1244 a Consiliului de Securitate al ONU, dar şi cu angajamentele luate public de către delegația albanezilor kosovari cu prilejul Conferinței de la Rambouillet.

INDEX DE AUTORI

ADOMNICĂI, Alexandru, 203
ALEXE, Mariana, 59
CONSTANTIN, Eugen-Andrei, 91
DIACONU, Florin, 76
DIMOV, Georgi, 44
DOLGHIN, Nicolae, 39
EPARU, Dorin Marinel, 192
FULEA, Adrian, 165, 171
IONICĂ, Dan, 214, 226
ISPAS, Lucian, 158
LUNGU, Antonel, 84
MALOŞ, Gavril, 59
MARIN, Gheorghe, 9
MARINICĂ, Mariana, 114
MORARIU, Gabriela, 136
NIŢĂ, Cristian, 99
PORADICI, Petre, 181, 185
RÂPAN, Florian, 23
ROMAN, Nicolae N., 29
SARCINSCHI, Alexandra, 65
STOJAR, Richard, 146
ŞERBAN, Aurică, 203
TUDORANCEA, Roxana, 114
VIERU, Lucian 48
VOICULESCU, Mihai, 123

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I“

Tehnoredactor: Mirela ATANASIU

Bun de tipar: 18.11.2008

Hârtie: A3 Forrmat: A5
Coli de tipar: 15,25 Coli editură: 7,625

Lucrarea conține 242 de pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I“

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE
Şoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, Bucureşti
Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93
E-mail: cssas@unap.ro, Adresă web: http://cssas.unap.ro

100/1523/08 C216/2008